

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ДНІПРОВСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ
АГРАРНО-ЕКОНОМІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ФАКУЛЬТЕТ ОБЛІКУ І ФІНАНСІВ
КАФЕДРА ФІНАНСІВ, БАНКІВСЬКОЇ СПРАВИ ТА
СТРАХУВАННЯ**

ДДАЕУ

МАТЕРІАЛИ

**І Міжнародної
науково-практичної
інтернет-конференції**

3-4 березня 2025 року

«ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ ФІНАНСОВОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ВІДНОВЛЕННЯ ЕКОНОМІКИ УКРАЇНИ»

Дніпро 2025

УДК 336.71

Організатор конференції:

Кафедра фінансів, банківської справи та страхування факультету обліку і фінансів Дніпровського державного аграрно-економічного університету

Конференція зареєстрована в Державній науковій установі «Український інститут науково-технічної експертизи та інформації» (посвідчення № 624 від 14. 11. 2024 р.)

Програмний комітет конференції:

ПАВЛОВА Г. Є. – декан факультету обліку і фінансів, д-р екон. наук, професор;

ВАСИЛЬЄВА Н. К. – заступник декана факультету обліку і фінансів з наукової роботи, д-р екон. наук, професор;

ХАЛАТУР С. М. – завідувач кафедри фінансів, банківської справи та страхування, д-р екон. наук, професор;

КАЧУЛА С. В. – професор кафедри фінансів, банківської справи та страхування, д-р екон. наук, професор;

ГРАБЧУК О. М. – професор кафедри фінансів, банківської справи та страхування, д-р екон. наук, професор

Збірник містить матеріали за такими тематичними напрямками:

1. Світові тенденції та перспективи розвитку фінансової системи України.
2. Банківська система та фондовий ринок за воєнного стану та у післявоєнному відновленні України.
3. Страховий захист підприємництва та особистості в умовах військової агресії.
4. Фінансове забезпечення аграрного сектору України в умовах воєнного стану.
5. Теорія і практика обліково-аналітичного забезпечення суб'єктів господарювання.
6. Проблеми та перспективи фінансово-економічної безпеки в умовах викликів та загроз воєнного стану.
7. Актуальні питання економіко-математичного моделювання та інформаційних технологій у фінансах.

Учасники конференції:

State Agrarian University of Moldova, Moldova
SGH Warsaw School of Economics, Poland
Universitat Jaume I, Castelló de la Plana, Spain
University of Cordoba, Spain

Вінницький навчально-науковий інститут економіки ЗУНУ
Державний біотехнологічний університет
Державний торговельно-економічний університет
Дніпровський державний аграрно-економічний університет
Дніпровський державний університет внутрішніх справ
Дніпровський державний технічний університет
Дніпровський національний університет імені Олеся Гончара
ДУ «Інститут регіональних досліджень імені М.І.Долішнього НАН України»
Запорізький національний університет
Київський національний економічний університет імені Вадима Гетьмана
Київський національний університет технологій та дизайну
Луцький національний технічний університет
Львівський національний університет імені Івана Франка
Національний університет «Львівська політехніка»
Національний університет «Острозька академія»
Національний університет «Чернігівська політехніка»
НТУ «Дніпровська політехніка»
Полтавське відділення Академії наук технологічної кібернетики України
Полтавський державний аграрний університет
Приазовський державний технічний університет
Український державний університет науки і технологій
Університет митної справи та фінансів
Харківський національний університет ім. В.Н. Каразіна
Херсонський національний технічний університет

Проблеми та перспективи фінансового забезпечення відновлення економіки України: Матеріали I Міжнародної науково-практичної Інтернет-конференції 3-4 березня 2025 р.: Дніпро : ДДАЕУ, 2025. 352 с.

Матеріали друкуються в авторській редакції. Погляди, висловлені в публікаціях, є виключно позицією авторів. Відповідальність за науковий рівень публікацій, обґрунтованість висновків, достовірність результатів, наявність плагіату несуть автори.

СЕКЦІЯ 1

СВІТОВІ ТЕНДЕНЦІЇ ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ ФІНАНСОВОЇ СИСТЕМИ УКРАЇНИ

ФІНАНСУВАННЯ ОХОРОНИ ЗДОРОВ'Я В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

А.В. Абдін, здобувач третього (освітньо-наукового) рівня вищої освіти, Університет митної справи та фінансів, м. Дніпро, Україна

Науковий керівник: *Л.В. Лисяк, д.е.н., професор, професор кафедри фінансів, банківської справи та страхування, Університет митної справи та фінансів, м. Дніпро, Україна*

Умови воєнного часу значною мірою позначилися на обсягах фінансування охорони здоров'я в Україні, що разом з іншими витратами суттєво вплинуло на стійкість публічних фінансів та всієї фінансової системи загалом. Після понад двох років боротьби з пандемією COVID 19 та зростанням потреби у фінансуванні медичних послуг і профілактичних заходів, сьогодні система охорони здоров'я в Україні продовжує знаходитися в умовах посиленої напруги. Видатки державного бюджету на охорону здоров'я знизилися до 3,3 % у 2023 році, при цьому у довоєнному 2021 році їх частка становила 3,7 % ВВП. У структурі видатків державного бюджету частка видатків на охорону здоров'я має спадну динаміку: 11,4 % в 2021 році, 6,8 % в 2022 році, 4,7 % в 2023 році.

У структурі джерел фінансування первинної медичної допомоги частка державного бюджету складала біля 74 % в 2021 році, в 2022 році вона підвищилася до майже до 77%; частка органів місцевого самоврядування знизилася за відповідні роки з 22 % до 18 %, і водночас поступово зростає частка благодійних внесків [1].

Фінансова стійкість держави значною мірою залежить від стійкості державного та місцевих бюджетів та пов'язана з ризиками значного зростання витрат на охорону здоров'я та водночас обмеженнями фіскального простору внаслідок дії несприятливих факторів. До факторів ризику, що потенційно сприятимуть підвищенню фінансового навантаження на бюджет в умовах звуження фіскального простору країни і, як наслідок, спроможні порушити стійкість бюджетної системи і водночас системи охорони здоров'я відносять демографічні, епідеміологічні, фінансово-економічні, які суттєво поглибилися

в умовах широкомасштабної війни. Зростання чисельності людей непрацездатного віку, зниження рівня смертності у похилому віці, втрати населення в результаті війни та зростання потреб на лікування і реабілітацію військових, тощо). Масштабна міграція населення з місць постійного проживання, втрата чи псування житла внаслідок ворожих атак підвищує потребу у фінансуванні витрат (крім багатьох інших) на надання невідкладних медичних послуг, включаючи кваліфіковану психологічну допомогу. Зростання захворюваності населення хворобами, що потребують довготривалого догляду, а також зростання вартості самих медичних послуг, ліків, медичного обладнання, лабораторного обстеження тощо є вагомими факторами, що потребують розробки відповідних бюджетних програм.

В умовах війни відбуваються додаткові різкі сплески бюджетних витрат на охорону здоров'я, адже проявляються латентні фіскальні ризики, тобто «фактори, які порівняно з плановими бюджетними показниками вимагатимуть додаткового фіскального коригування» [2]. Внаслідок звуження податкових надходжень до бюджету та катастрофічного зростання державного боргу загострюються дисбаланси бюджетної системи, знижується фінансова стійкість державних та місцевих бюджетів. Складнощі щодо дотримання стійкості фінансової системи загалом та зокрема таких її складових, як державні, місцеві фінанси, фінанси домогосподарств особливо загострюються в умовах воєнного стану в Україні. Так, до 3,5 % у ВВП зросли видатки на обслуговування внутрішнього боргу держави порівняно з 1,9% в 2021 році. Такі обставини зумовлюють потребу у стимулюванні розвитку ефективних механізмів пом'якшення ризиків для сфери охорони здоров'я, підвищення доступності для населення більш широкого переліку медичних послуг належної якості.

Як відмічають зарубіжні дослідники, дотримання Україною основних принципів доступності медичної допомоги (справедливості та солідарності), відтак - збереження права на медичні послуги, що фінансуються державою з мінімізацією оплати пацієнтів, контроль за державними закупівлями наразі дозволили системі охорони здоров'я пом'якшити, економічні, демографічні та епідеміологічні зрушення, спричинені війною (найбільшою в Європі з 1945 року), що має стати прикладом не лише для України, а й інших країн світу [3].

Для упорядкування, динамічного й ефективного розвитку системи фінансування охорони здоров'я важливо реалізувати проекти на засадах поєднання фінансових ресурсів держави/органів місцевого самоврядування та бізнесу. Територіальні органи влади та місцевого самоврядування, враховуючи необхідність та перспективність співпраці з бізнесом для відновлення та розвитку медичної інфраструктури на інноваційних засадах,

мають бути зацікавлені у довгострокових партнерських відносинах для реалізації регіональних/місцевих проєктів/програм у системі охорони здоров'я та використовувати для цього широкий спектр інструментів впливу/стимулювання.

Вагомим у цьому контексті має подальше удосконалення інституційних умов реалізації проєктів державно-приватного партнерства: спрощення процедури подання проєктів; нейтралізація впливу корупційної складової шляхом он-лайн режимів подання пропозицій, боротьба з потенційними корупційними схемами; скорочення термінів розгляду інвестиційних пропозицій бізнесу, пов'язаних з ініціюванням програм у системі охорони здоров'я та посилення контролю за цим процесом; розробка стимулів для бізнесу, що реалізує програми у системі охорони здоров'я на рівні територіальних громад.

Література

1. Фінансування системи охорони здоров'я в Україні: реформа, стійкість і відновлення. Світовий банк. Всесвітня організація охорони здоров'я. 2024. URL: <https://iris.who.int/bitstream/handle/10665/379577/WHO-EURO-2024-10570-50342-76539-ukr.pdf?sequence=1>
2. Stepanova O.V. (2019). Fiscal stability in the conditions of the formation of the longevity economy. Economics and forecasting, 1, 35-50. DOI: <https://doi.org/10.15407/eip2019.01.035>.
3. Habicht, J, Hellowell, M & Kutzin, J 2024, 'Sustaining progress towards universal health coverage amidst a full-scale war: learning from Ukraine', Health Policy and Planning, vol. 39, no. 7, pp. 799-802. <https://doi.org/10.1093/heapol/czae041>

ФІНАНСОВІ ІНСТРУМЕНТИ ПІДТРИМКИ ІННОВАЦІЙНОГО БІЗНЕСУ

Р. Е. Абібуллаєв, здобувач третього
(освітньо-наукового) рівня вищої освіти,
Дніпровський державний аграрно-
економічний університет, м. Дніпро,
Україна

Науковий керівник – Ю. В. Масюк, к. е. н.,
професор, професор кафедри фінансів,
банківської справи та страхування,
Дніпровський державний аграрно-
економічний університет, м. Дніпро,
Україна

Фінансові інструменти підтримки інноваційного бізнесу є ключовим елементом сучасної економічної стратегії, оскільки вони сприяють впровадженню новітніх технологій, підвищенню конкурентоспроможності підприємств та стимулюванню загального економічного зростання. В умовах

високої невизначеності, властивій інноваційним проектам, коли значна частина капіталовкладень спрямовується на дослідження та розробки, зниження ризиків стає визначальним фактором успішного впровадження інновацій. Саме тому використання спеціалізованих фінансових інструментів – від державних грантів та субсидій до приватних інвестицій – дозволяє створити сприятливе середовище для розвитку високотехнологічного бізнесу.

Державна підтримка виступає одним із основних механізмів стимулювання інновацій. Програми, що включають надання грантів, безповоротних субсидій і пільгових кредитів, дозволяють підприємствам отримувати необхідні фінансові ресурси для запуску та розвитку проектів на ранніх стадіях. Грантове фінансування, яке часто надається на умовах конкурсного відбору, не потребує повернення коштів і, таким чином, суттєво знижує фінансовий тиск на стартапи. Крім того, державні програми спрямовані на створення спеціалізованих інкубаторів та центрів підтримки, де підприємці можуть отримати консультаційну допомогу, доступ до сучасних технологій та можливість налагодити співпрацю з науковими установами. Це сприяє не лише розвитку окремих проектів, але й формуванню інноваційної екосистеми в цілому. Венчурний капітал та ангельські інвестиції є іншими важливими фінансовими інструментами, що активно використовуються для підтримки інноваційного бізнесу. Венчурні фонди інвестують у проекти з високим потенціалом росту, надаючи не тільки капітал, але й стратегічний супровід, досвід у сфері управління та допомогу у виході на ринок. Ангели-інвестори, як правило, є приватними особами з глибоким розумінням конкретних галузей, що дозволяє їм не лише фінансувати проекти, але й надавати цінні консультації та сприяти встановленню важливих контактів у бізнес-середовищі. Таке партнерство між інвесторами та підприємцями створює умови для швидкого зростання інноваційних компаній, забезпечуючи їм можливість конкурувати як на національному, так і на світовому ринках.

Сучасні технології також відкривають нові горизонти у фінансуванні інноваційних ідей. Краудфандинг, який базується на залученні невеликих внесків від великої кількості людей через онлайн-платформи, стає дедалі популярнішим інструментом підтримки стартапів. Цей метод дозволяє не лише зібрати необхідні фінансові кошти, але й протестувати інтерес споживачів до нового продукту, створити базу потенційних клієнтів та отримати зворотний зв'язок. Крім того, розвиток фінансових технологій сприяє зниженню транзакційних витрат та підвищенню прозорості процесу залучення капіталу, що позитивно впливає на довіру інвесторів і підприємців.

Не менш важливим залишається використання традиційних кредитних інструментів, адаптованих до потреб інноваційного бізнесу. Пільгове

кредитування від державних банків та спеціалізованих фінансових установ дозволяє підприємствам отримувати фінансування за зниженими відсотковими ставками, що є особливо важливим для стартапів, що знаходяться на початкових етапах розвитку. Окрім цього, застосування гарантійних механізмів, коли держава або спеціалізовані фонди бере на себе частину ризиків кредитування, сприяє розширенню можливостей підприємств у залученні зовнішнього фінансування. Такі інструменти є ефективним засобом подолання бар'єрів, пов'язаних із високими вимогами до кредитоспроможності інноваційних проектів. Значну роль у підтримці інноваційного бізнесу відіграє також інтеграція різних форм фінансової допомоги. Комплексне використання державних програм, приватних інвестицій, венчурного капіталу, ангельських інвестицій та альтернативних методів фінансування дозволяє створити синергію, що сприяє стійкому розвитку високотехнологічних компаній. Сприятливе фінансове середовище стимулює активне залучення капіталу, сприяє формуванню динамічного ринку новітніх технологій та відкриває можливості для міжнародного співробітництва. Однак для максимального ефекту від використання фінансових інструментів необхідно постійно вдосконалювати нормативно-правову базу, розвивати фінансову інфраструктуру та впроваджувати сучасні технології управління ризиками.

У перспективі ефективна підтримка інноваційного бізнесу за допомогою фінансових інструментів сприятиме формуванню економіки знань, де основною рушійною силою є високотехнологічні рішення та інтелектуальний потенціал країни. Забезпечення стабільного потоку інвестицій у дослідження і розробки, створення умов для активної взаємодії між державними структурами, приватним сектором та науковою спільнотою, а також впровадження інноваційних моделей фінансування є запорукою довгострокового економічного успіху. Такий підхід дозволяє не лише зменшувати ризики для окремих підприємств, але й сприяє створенню загальної інноваційної екосистеми, що забезпечує конкурентоспроможність та стабільний розвиток економіки в умовах глобалізації та швидких технологічних змін.

ФІНАНСУВАННЯ СТАРТАПІВ В УКРАЇНІ: ОГЛЯД СУЧАСНИХ ІНСТРУМЕНТІВ

М. А. Бойчук, здобувачка першого
(бакалаврського) рівня вищої освіти,
Львівський національний університет імені
Івана Франка, м. Львів, Україна
Науковий керівник – І. І. Приймак,
к. е. н., доцент, доцент кафедри фінансів,
грошового обігу і кредиту,
Львівський національний університет імені
Івана Франка, м. Львів, Україна

Стартап – це молода компанія на початковому етапі розвитку, що зосереджена на створенні та впровадженні інноваційного продукту або послуги. Незважаючи на економічні труднощі та війну, Україна у 2024 році піднялася на 46-ту позицію в рейтингу Global Startup Ecosystem Index, підтверджуючи прогрес своєї стартап-екосистеми. Згідно з даними Міністерства економіки України, шість українських міст, а саме Київ, Львів, Харків, Одеса, Тернопіль та Дніпро, увійшли до рейтингу Global Startup Ecosystem Index 2024, що свідчить про розширення стартап-екосистеми країни, формування регіональних центрів її розвитку, зростання конкурентоспроможності українських стартапів на світовому ринку[1]. Як наслідок, зростає обсяг інвестицій в українську стартапи, сприяючи створенню високотехнологічних робочих місць та зміцненню позицій України, як технологічного хабу.

Серед головних чинників, які впливають на успіх стартапу, фінансування займає центральне місце. Воно не лише забезпечує запас ресурсів для розвитку, а й формує його конкурентні переваги та інноваційний потенціал. Тому критично важливо для зміцнення й розвитку стартапу обрати оптимальне джерело фінансування та ефективно використовувати вкладені кошти.

Грантові організації – одне з найдоступніших джерел фінансування для нового проєкту, адже порівняно з іншими інвесторами пропонують вигідніші отримання коштів умови. Вони надають первинну фінансову підтримку молодим та креативним підприємцям, які мають перспективні ідеї. В Україні діє низка таких грантових програм: House of Europe – сприяє міжнародному обміну фахівців з ЄС та Великою Британією; конкурс «Інноваційні лабораторії» підтримує розробку інноваційних рішень для культурних та креативних секторів; Horizon Europe фінансує дослідження та інновації, спрямовані на забезпечення конкурентоспроможності ЄС.

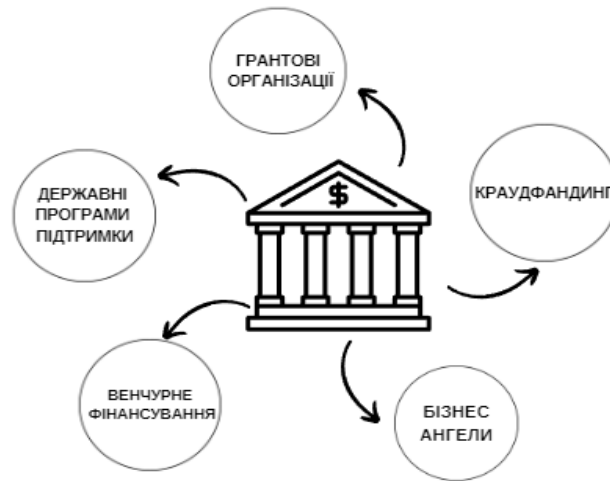

Рисунок 1 – Джерела фінансування стартапів в Україні

Венчурне фінансування, як адаптивна форма інвестицій для інноваційного розвитку, полягає у залученні венчурного капіталу через придбання частки в стартапі. Інвестори активно беруть участь в управлінні проектом, включаючи прийняття стратегічних рішень та здійснення фінансового контролю, задля отримання значного прибутку від успішного впровадження інновацій Журнал Forbes опублікував рейтинг «Список Мідаса», який висвітлює найактивніші венчурні фонди, засновані українськими підприємцями або орієнтовані на інвестиції в український ІТ-сектор. Серед лідерів — Almaz Capital, міжнародний фонд з українським корінням, що інвестує в технологічні компанії по всьому світу; AVentures Capital, який фокусується на ІТ-стартапах на ранніх стадіях; SMRK VC Fund, що фінансує ІТ-проекти на стадіях seed- і Round A; SID Venture Partners, який підтримує компанії з українськими засновниками [2].

Бізнес-ангели — це приватні інвестори, які вкладають власний капітал у стартапи на ранніх стадіях розвитку в обмін на частку в компанії. Як правило, це підприємці з досвідом, які готові ділитися не лише грошима, але й своїми знаннями. В Україні мережа бізнес-ангелів ще не набула широкого поширення, але демонструє тенденцію до зростання. Основними представниками є UAban, що входить до європейської спільноти EBAN, та UAngel, спільнота українських бізнес-ангелів.

Для стартапів у сфері малого бізнесу, краудфандинг стає все більш популярним способом залучення фінансування. Міжнародний досвід підтверджує, що цей метод дозволяє зібрати необхідні кошти, залучаючи широку аудиторію через невеликі внески, що значно розширює фінансові можливості порівняно з традиційними каналами. Українська краудфандингова сцена представлена трьома основними платформами: «Спільнокошт» з 2012

року підтримує різноманітні проєкти, від культурних до соціальних ініціатив, надаючи можливість збирати кошти на реалізацію корисних ідей; «Українська біржа благодійності» (УББ), також заснована у 2012 році, зосереджується на благодійних проєктах, особливо тих, що спрямовані на допомогу постраждалим від війни, та має окрему «Скарбничку» для адресних пожертв; «Startera» спеціалізується на творчих, соціальних та стартап-проєктах, але в умовах воєнного стану також активно залучає кошти на гуманітарні потреби, зокрема евакуацію та розміщення біженців.

Українські стартапи мають доступ і до інших джерел фінансування, окрім вищезазначених: акселератори та інкубатори надають не лише гроші, але й менторську підтримку та мережу контактів, бутстрепінг дозволяє зберігати контроль над компанією, використовуючи власні кошти, а конвертовані позики та банківські кредити стають додатковими опціями для залучення капіталу на різних етапах розвитку.

Українські стартапи активно працюють і над військовими технологіями, отримуючи підтримку від держави. Платформа Brave1 об'єднала понад 800 проєктів, що розробляють системи ураження, БпЛА та інші технології. Український фонд стартапів профінансував 27 defense-tech проєктів на суму понад 35 млн грн. Компанії створюють дрони, антидронові системи та програмне забезпечення для артилерії. Дія.City надає сприятливі умови для розвитку ІТ-компаній, що працюють у цій галузі [3].

Загалом, вибір джерела фінансування для стартапу залежить від його потреб, стадії розвитку, стратегії та готовності розділити з інвесторами права на управління та успіх. Важливо обирати та комбінувати різні джерела фінансування для досягнення максимального результату. Згідно з нещодавнім звітом Dealroom, станом на весну 2024 року українська стартап-індустрія оцінюється в €28 млрд, що виводить Україну на лідерські позиції в Центральній та Східній Європі разом з Польщею та Естонією. Загалом, 26 000 стартапів з цього регіону залучили €2,1 млрд інвестицій у 2023 році, а їхня сукупна вартість становить €213 млрд [4]. Тому в умовах війни, коли економічна система зазнає великих втрат, стартапи можуть стати одним із ключових чинників відновлення економіки.

Література

1. Інформаційні матеріали щодо стану інноваційної діяльності. <https://me.gov.ua/?lang=uk-UA>. URL: <https://me.gov.ua/Documents/Detail?lang=uk-UA&id=69b9a9bf-5fbc-4035-8c0f-ac26b853c0eb&title>.
2. Forbes назвав найкращих венчурних інвесторів Європи. <https://forbes.ua/>. URL: <https://forbes.ua/ratings/rejting-midas-evropa-10122021-2949>.

3. 7 українських стартапів, які запустили під час повномасштабного вторгнення. <https://www.ukr.net/>. URL: <https://bzh.life/ua/lyudi/1713787465-7-ukrayinskih-startapiv-ki-zapustili-pid/>.

4. Оцінка поточного стану стартап-екосистеми України. <https://dealroom.co/>. URL: https://ukraine.dealroom.co/transactions.rounds/f/growth_stages/not_mature/locations/allof_Ukraine/rounds/not_GRANT_SPAC%20PRIVATE%20PLACEMENT/tags/not_outside%20tech?showStats=YEAR&statsType=rounds.

РОЛЬ СТРУКТУРИ ДЕРЖАВНОГО БОРГУ У ФІСКАЛЬНІЙ КОНСОЛІДАЦІЇ

Ю. О. Голинський, к. е. н., доцент, доцент кафедри фінансового менеджменту, Львівський національний університет імені Івана Франка;
докторант Інституту регіональних досліджень імені М. І. Долишнього НАН України, м. Львів, Україна

Ефективне управління державним боргом є ключовою складовою макроекономічної стабільності та стійкості публічних фінансів. В умовах високого рівня заборгованості особливої актуальності набуває оптимізація структури боргу, що дозволяє мінімізувати витрати на його обслуговування, забезпечити рівномірний розподіл боргового навантаження та знизити ризики фінансової нестабільності. Важливість цього питання зростає в умовах економічної нестабільності, коли зростання боргового навантаження може створити значні загрози для економіки країни.

Фіскальна консолідація передбачає комплекс заходів, спрямованих на зменшення бюджетного дефіциту, покращення структури державних фінансів та створення стійких умов для економічного розвитку. Важливим інструментом досягнення цих цілей є ефективне управління державним боргом, зокрема через його оптимізацію. У цьому контексті особливу роль відіграє підбір відповідної структури боргу, що дозволяє державі ефективно реагувати на виклики економічної кон'юнктури та забезпечувати належний рівень ліквідності.

Структура державного боргу визначається комбінацією внутрішніх та зовнішніх запозичень, строковістю зобов'язань, валютною складовою та рівнем процентних ставок. Від ефективного поєднання цих елементів залежить здатність держави підтримувати фіскальну стійкість і уникати кризових явищ. Основні підходи до оптимізації структури боргу включають:

— диверсифікацію джерел фінансування — балансування між внутрішніми та зовнішніми запозиченнями для зменшення валютних ризиків

та залежності від зовнішніх кредиторів. Надмірна зовнішня заборгованість може спричинити валютні кризи, тоді як залежність від внутрішніх ресурсів сприяє фінансовій автономії;

- подовження строків погашення зобов'язань – зменшення рефінансійних ризиків шляхом емісії довгострокових облігацій. Довгострокові зобов'язання дозволяють рівномірно розподіляти боргове навантаження та уникати пікових виплат;

- зниження вартості обслуговування боргу – використання механізмів залучення коштів за нижчими процентними ставками, зокрема через випуск облігацій з фіксованою ставкою. Це сприяє стабільності боргових виплат та знижує загальні бюджетні витрати;

- збільшення частки фіксованої ставки – зменшення чутливості до змін ринкової кон'юнктури, що знижує ризик зростання витрат на обслуговування боргу у разі підвищення ринкових ставок.

Оптимізація боргової структури також передбачає врахування макроекономічних факторів, зокрема темпів економічного зростання, інфляції та стану державних фінансів. Важливою складовою є координація боргової політики з грошово-кредитною політикою центрального банку, що дозволяє уникнути надмірного тиску на фінансовий ринок та підтримувати стабільність національної валюти.

Фіскальна консолідація передбачає заходи з обмеження бюджетного дефіциту та забезпечення стійкості державних фінансів. У цьому контексті важливими складовими є:

- реструктуризація боргу – зміна умов існуючих зобов'язань для поліпшення ліквідності та фінансової стійкості. Це може включати продовження строків погашення, зміну процентних ставок або часткове списання боргу за домовленістю з кредиторами;

- збільшення частки внутрішнього боргу – зменшення залежності від зовнішніх кредиторів і зниження валютних ризиків. Внутрішні запозичення дозволяють уряду залучати кошти без необхідності конвертації валютних надходжень, що сприяє стабільності фінансової системи;

- формування податкової бази для обслуговування боргу – забезпечення доходів бюджету, необхідних для покриття боргових зобов'язань. Це може включати підвищення ефективності податкового адміністрування, боротьбу з ухиленням від сплати податків та розширення податкової бази;

- вдосконалення управління борговими ризиками – використання інструментів хеджування та ефективного прогнозування фінансових потоків. Це дозволяє зменшити вплив непередбачуваних змін у макроекономічному середовищі та підвищити стійкість фінансової системи;

Фіскальна консолідація через оптимізацію боргової політики також включає підвищення довіри до урядових запозичень, що сприяє зниженню премії за ризик та зменшенню витрат на обслуговування боргу. Крім того, ефективне управління борговими ризиками дозволяє забезпечити передбачуваність державної фінансової політики та сприяє залученню інвесторів у державні цінні папери.

Оптимізація структури державного боргу є невід'ємною умовою забезпечення фіскальної стійкості та ефективного функціонування бюджетної системи. Використання стратегій диверсифікації джерел фінансування, подовження строкової структури зобов'язань та зменшення вартості боргового обслуговування сприяє підвищенню довіри інвесторів та забезпечує стабільність економічної політики.

Таким чином, грамотна боргова політика є одним із ключових механізмів фіскальної консолідації, спрямованої на зниження ризиків та забезпечення сталого економічного розвитку. Використання інструментів реструктуризації боргу, підвищення частки внутрішніх запозичень та посилення управління борговими ризиками сприяє фінансовій стійкості держави та її здатності ефективно реагувати на економічні виклики. Оптимізація боргової політики має бути пріоритетом державної фінансової стратегії, оскільки вона визначає стійкість економіки та її довгострокові перспективи

Література

1. Політика фіскальної консолідації в Україні як інструмент забезпечення економічної стабільності. Економічний вісник. 2014. №12. URL: <https://www.economy.nauka.com.ua/?op=1&z=4239> (дата звернення: 15.02.2025).
2. Шушкова Ю. В., Баськова Ю. С. Оцінка сучасного стану державного боргу України. Бізнес Інформ. 2022. №11. С. 177–183. URL: https://www.business-inform.net/export_pdf/business-inform-2022-11_0-pages-177_183.pdf (дата звернення: 15.02.2025).
3. Лисяк Л. В. Політика фіскальної консолідації в Україні як інструмент стабілізації державних фінансів. Ефективна економіка. 2015. № 8. URL: <http://www.economy.nauka.com.ua>. (дата звернення: 15.02.2025)

ФІНАНСОВА СИСТЕМА УКРАЇНИ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

О. М. Губа, к. е. н., доцент кафедри фінансів, банківської справи та страхування, Університету митної справи та фінансів, м. Дніпро, Україна

О. І. Губа, к. е. н., доцент, декан факультету управління Університету митної справи та фінансів, м. Дніпро, Україна

Воєнний стан, значною мірою, впливає на функціонування фінансової системи країни, проте вона повинна залишатись гнучкою та мати можливість адаптуватись задля забезпечення економічної стабільності, підтримання національної безпеки та обороноздатності, ефективно розподіляти ресурси в умовах кризових ситуацій.

Воєнні дії прямо чи опосередковано дестабілізують всі основоположні ланки фінансової системи, отже, вкрай необхідним є розуміння і виокремлення ключових аспектів, які впливають на підтримку стабілізації фінансової системи в умовах воєнного стану.

1. Адаптація державного бюджету до воєнних умов, у вигляді перерозподілу бюджетних видатків та введення надзвичайних податків і зборів. У зв'язку з необхідністю забезпечення обороноздатності та безпеки держави, більшість бюджетних ресурсів спрямовуються на фінансування армії, безпекових служб і забезпечення національної стабільності. У таких умовах значно скоротились видатки на інші сфери (освіту, культуру, соціальні програми), що підлягають перерозподілу. Разом з тим, у 2024 році держава запровадила військовий збір для фінансування потреб армії.

2. Монетарна політика центрального банку, у вигляді інфляційного тиску та девальвації національної валюти. Війна супроводжується зростанням витрат на імпорт, зниженням виробничих потужностей, а також можливими порушеннями в логістичних ланцюгах, що сприяє росту цін й інфляції. Проте, основний монетарний інструмент у вигляді облікової ставки під час дії воєнного стану мав тенденцію до зниження, що є позитивним сигналом і свідчить про контрольованість процесів в економіці та фінансах. Також, за останні три роки спостерігалось зниження курсу національної валюти, проте воно є незначним та контрольованим.

3. Фінансова підтримка бізнесу та економічна мобілізація. Підтримка стратегічно важливих підприємств наразі виступає важливим аспектом для забезпечення безпеки та економічної стабільності держави у вигляді запровадження кредитування на пільгових умовах або відстроченні сплати

податків. Необхідно продовжувати застосовувати конверсію підприємств на військові потреби. В умовах війни відбувається перепрофілювання цивільних підприємств на виробництво продукції для військових потреб, і це дозволяє економіці країни продовжувати функціонувати в умовах війни та задовольняти потреби армії.

4. Контроль за фінансовими потоками. Контроль за рухом капіталу - важливий аспект, у період війни держава має вводити обмеження на вивезення капіталу за кордон або на купівлю іноземної валюти, щоб запобігти її відтоку. Підтримка платіжних систем є важливим аспектом забезпечення ефективної роботи банківської системи. Під час війни можуть виникати проблеми з роботою банківських систем або міжнародних платіжних систем, тому варто забезпечувати стабільність внутрішньої платіжної інфраструктури.

5. Залучення міжнародної фінансової допомоги. Для підтримки державного бюджету та покриття витрат на відновлення країни залучаються позики і гранти від міжнародних фінансово-кредитних установ таких як МВФ, ЄБРР, МБРР. Одночасно з фінансовою допомогою для економіки надходять і міжнародні гуманітарні ресурси для покриття потреб постраждалих громадян або для забезпечення логістики та постачання, наприклад, медичних засобів.

6. Соціальні витрати та підтримка громадян. Перерозподіл соціальних витрат є дуже важливим, уряд змінює структуру соціальних витрат, збільшивши фінансування на підтримку військових, ветеранів, переселенців та осіб, які постраждали внаслідок бойових дій. Водночас, зменшення витрат на інші соціальні програми також може стати частиною стратегії економіки.

Отже, фінансова система під час воєнного стану є доволі гнучкою та адаптованою до зовнішніх викликів. Важливою є роль уряду та НБУ в підтримці економічної стабільності, мобілізації ресурсів для оборони та збереженні соціальної рівноваги. Через ефективний перерозподіл фінансових ресурсів та залучення зовнішньої допомоги, за інших рівних умов, країна може забезпечити національну безпеку та сприяти відновленню економіки в поствоєнний період.

ПОДАТКОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ ДОХОДІВ ДОМОГОСПОДАРСТВ У ВІЙСЬКОВИХ УМОВАХ

В. І. Демченко, здобувачка першого
(бакалаврського) рівня вищої освіти,
Дніпровський державний аграрно-
економічний університет, м. Дніпро, Україна
Науковий керівник – О. В. Лиса, к. е. н.,
доцент, доцент кафедри фінансів,
банківської справи та страхування,
Дніпровський державний аграрно-
економічний університет, м. Дніпро, Україна

Фінансова система країни в умовах війни зазнає суттєвих трансформацій, що впливає на податкове регулювання доходів домогосподарств. Військові дії спричиняють зменшення доходів населення, втрату робочих місць, інфляційні процеси та зростання соціальної напруженості. У цих умовах податкове навантаження на домогосподарства має бути оптимізоване таким чином, щоб підтримати фінансову спроможність домогосподарств і одночасно забезпечити податкові надходження до бюджету.

Однією з основних проблем є зменшення реальних доходів громадян через інфляцію та девальвацію національної валюти. Це вимагає перегляду системи податкових пільг та соціальних виплат. Важливим кроком може бути введення прогресивної шкали оподаткування, що дозволить збалансувати податкове навантаження та підтримати соціально вразливі верстви населення.

У сучасних умовах значна частина економіки в той чи інший спосіб переходить у тіньовий сектор через нестабільність та військові ризики. Це ускладнює контроль за податковими надходженнями та вимагає вдосконалення механізмів адміністрування податків, зокрема цифровізації податкових процесів.

Досвід країн, що стикалися з військовими конфліктами, показує ефективність тимчасового зниження податкового навантаження на малий бізнес і домогосподарства, що сприяє збереженню економічної активності. Також важливо запроваджувати податкові стимули для бізнесу, що залучає внутрішніх переселенців і сприяє створенню робочих місць.

Законодавчі ініціативи, які були ухвалені в Україні під час війни, включають податкові пільги для бізнесу, спрощення адміністрування податків та тимчасове звільнення окремих категорій громадян від податкового навантаження. Водночас потребує розробки стратегія довгострокового

податкового регулювання, яка враховуватиме наслідки війни та необхідність майбутнього економічного відновлення країни.

Значну роль у забезпеченні фінансової стабільності відіграють міжнародні фінансові організації, які надають допомогу у вигляді грантів і кредитів. Прозоре використання цих коштів сприятиме ефективному розподілу ресурсів на підтримку соціальних програм та відновлення економіки.

У перспективі важливим кроком може стати запровадження комплексної податкової реформи, яка передбачає:

- стимулювання економічної активності шляхом зниження податкового тиску на малий бізнес та самозайнятих осіб;
- запровадження податкових канікул для підприємців, що постраждали від війни, з метою прискорення їх відновлення;
- автоматизацію податкових процесів, що дозволить зменшити бюрократичне навантаження та підвищити ефективність адміністрування податків;
- посилення контролю за тіньовими доходами шляхом використання сучасних цифрових технологій та міжнародного обміну податковою інформацією;
- адаптацію фіскальної політики до нових економічних умов, що включає податкові стимули для залучення інвестицій і підтримки критично важливих видів економічної діяльності.

Отже, система оподаткування доходів домогосподарств в умовах війни потребує адаптації, що включає перехід до більш справедливого розподілу податкового навантаження, боротьбу з тіньовою економікою та залучення міжнародної підтримки. Це дозволить мінімізувати негативний вплив воєнних дій на фінансову спроможність населення та сприятиме стабілізації економіки країни.

Література

1. Василенко Н. П. Сучасні виклики оподаткування доходів в умовах кризи. Фінанси України. 2022. №4. С. 35-42.
2. Гриньова В. М. Податкова політика в період воєнного стану: проблеми та перспективи. Економічний вісник. 2023. №2. С. 12-19.
3. Дубровська Т. В. Вплив війни на соціально-економічне становище домогосподарств. Бізнес Інформ. 2023. №5. С. 44-51.

ФОРМУВАННЯ ВІТЧИЗНЯНОЇ ФІНТЕХ-ЕКОСИСТЕМИ В КОНТЕКСТІ РОЗВИТКУ ЦИФРОВОЇ ЕКОНОМІКИ

Я. Б. Дропа, *д. е. н., професор, професор
кафедри фінансів, грошового обігу і
кредиту, Львівський національний
університет імені Івана Франка, м. Львів,
Україна*

М. І. Петик, *к. е. н., доцент, доцент
кафедри фінансів, грошового обігу і
кредиту, Львівський національний
університет імені Івана Франка, м. Львів,
Україна*

Сьогодні розвиток світової господарської системи перебуває на стадії активної трансформації під впливом інноваційних фінансових технологій, які суттєво підвищують її цифровізацію та дають змогу значно наростити темпи економічного зростання. Фінтех-екосистема почала формуватися ще на початку XXI століття, проте її розвиток значно прискорився під час пандемії Ковід-19, оскільки у цей період істотно зросла потреба в інструментах, які б давали змогу проводити фінансові операції дистанційно, підвищуючи ефективність фінансової діяльності завдяки зниженню операційних витрат та відчутному зростанню швидкості здійснення економічних операцій.

Проте в умовах повномасштабної війни з'явилися нові виклики і загрози у функціонуванні фінансової системи (залежність від зовнішнього фінансування, значні розміри тіньової економіки та корупція, низька ефективність фондового ринку та невисокий ступінь довіри до інститутів держави тощо), які можна результативно подолати шляхом стимулювання активного розвитку фінтех-екосистеми, що стане запорукою макроекономічної стабільності та закладе підвалини повоєнної відбудови та модернізації вітчизняної економіки.

Метою дослідження є виявлення особливостей формування фінтех-екосистеми в Україні в контексті розвитку цифрової економіки.

Провідні країни світу послідовно та ефективно удосконалюють фінансову та технологічну складові конкурентоспроможності національної економіки, впроваджуючи інноваційні інструменти та послуги, які набули поширення між усіма економічними суб'єктами завдяки своїй зручності, доступності та результативності. Фінансові технології (фінтех) розглядають з погляду інноваційних рішень у фінансовому секторі, котрі покликані підвищити ефективність фінансових послуг за рахунок їх цифровізації (автоматизації та раціоналізації).

На нашу думку, фінтех-екосистему доцільно визначити з погляду сукупності взаємопов'язаних учасників, які охоплюють класичні фінансові установи з надання фінансових послуг та їхніх споживачів, інститути держави що здійснюють регулювання фінансового ринку, IT-компанії та фінтех-стартапи, взаємодія яких спрямована на створення та впровадження цифрових фінансових інновацій в усі сфери суспільного життя з метою підвищення загального добробуту відповідно до цілей сталого розвитку.

Вітчизняний ринок фінтеху нині стоїть перед низкою викликів і загроз, оскільки за підсумками 2023 року сукупний обсяг капіталовкладень у цю сферу знизився майже до рівня 2017 року і становив 113,7 млрд дол США. Ключові причини такого падіння охоплюють повномасштабну війну в Україні, військовий конфлікт на Близькому Сході, зростання відсоткових ставок у вітчизняній економіці, негативні очікування інвесторів тощо. Зважаючи на загальне зменшення інвестицій у галузь фінтеху у 2023 році, виняток становили обсяги капіталовкладень у розвиток інновацій у сфері нерухомості (proptech) та страхування (insurtech), які продемонстрували стрімке зростання до рівня 13,4 і 8,1 млрд дол США відповідно [1].

Водночас, попри негативну світову динаміку, рівень зацікавленості до українських фінтех-проектів залишається незмінно високим. Підтвердженням цьому є значний обсяг залучених інвестицій такими підприємницькими структурами: брокерський стартап “Arkis” (мобілізував 2,2 млн дол США у межах pre-seed раунду, котрий очолює зорієнтований на крипторини фонд gumі Cryptos Capital); стартап “Competera” (допомагає роздрібним продавцям та іншим торговельним маркам встановлювати оптимальні ціни на товари та послуги; залучив 3 млн дол США); проекти Finmap (зручна та проста платформа для організації управлінського обліку, управління грошовими потоками та пошуку фінансових експертів) та Fuel Finance (програмне забезпечення для організації фінансового планування та аналізу, яке автоматизує збір даних і надає оперативні звіти й інформаційні панелі, які адаптовані до завдань компанії; вони дають змогу менеджерам ухвалювати ефективні управлінські фінансові рішення на підставі достовірних даних)(кожна залучила по 1 млн дол США інвестицій) [1].

На початку 2022 року на українському фінтех-ринку почало функціонувати інтернет-медіа FinTech Insider [3], головним завданням якого є висвітлення прогресу вітчизняної фінтех-екосистеми та актуальних тенденцій на міжнародному рівні у цій сфері. Такий інформаційний сайт дає змогу читачам залучити фінансову допомогу й використовувати цифрові сервіси з метою організації дистанційного фінансового менеджменту в умовах воєнного стану.

Відповідно до концепції забезпечення сталого розвитку вітчизняної економіки для розвитку фінтеху та інноваційних малих і середніх підприємств було розроблено платформу API (Application Programming Interface, засіб взаємодії програм), головною ціллю якої є сформувати сучасний ринок B2B для надання вітчизняному бізнесу змоги реалізовувати власні товари і послуги на світовому ринку (у тому числі продукти, які призначені для ІТ-сфери) у період повномасштабної війни та повоєнного відновлення національної економіки.

Упродовж 2023 року вітчизняна фінтех-екосистема хоча і функціонувала у складних умовах, проте зуміла розвиватися та розширюватися. Важливим чинником, який визначав її прогрес була стимулююча політика державних інститутів. У цьому напрямі варто відзначити сприятливу регулюючу політику НБУ, Мінцифри України та НКЦПФР. Особливої уваги заслуговує інноваційний розвиток та цифровізація банківських установ України, які активно імплементували у свою діяльність нові технології, зокрема: безконтактні платежі, можливість дострокового отримання заробітної плати, співпраця зі страховиками під час кредитування підприємницьких структур з метою врахування воєнних ризиків, запровадження особливих послуг для ветеранів війни тощо. Ліва частина фінтех компаній активно співпрацюють з банківськими установами та, зазвичай, сприймають їх як ключових стейкхолдерів.

Специфікою функціонування української фінтех-екосистеми є формування її фінансових ресурсів за рахунок власних коштів (близько 79 % опитаних компаній). У 2023 році суттєво знизилася частка їх формування за рахунок приватних капіталовкладників (майже у двічі). Натомість зросла питома вага інвестицій від венчурних фондів та донорських внесків. У 2023 році фінтех-компаніями України було залучено 42,5 млрд дол США від Міжнародних організацій, у структурі яких значну частку займають кошти у формі грантів.

Сьогодні фінтех в Україні фактично перетворилися у багатoelementну екосистему, котра об'єднала всіх суб'єктів фінансового ринку: банки, страхові компанії, інститути спільного інвестування, ІТ-компанії, стартапи, приватних інвесторів та інших учасників. Загалом за три роки повномасштабної війни українська фінтех-екосистема зуміла пристосуватися до надскладних умов функціонування та поступово відновлюється. Про це свідчить збільшення оцінки вартості бізнесу фінтехів та їхнього розміру. Проте воєнний стан ускладнив вихід на міжнародні ринки для майже половини фінтех-компаній, а потреба в освоєнні додаткових його сегментів, навпаки, зростає [2].

Сприяння розвитку української фінтех-екосистеми в умовах формування цифрової економіки має супроводжуватися реалізацією низки заходів на державному рівні, зокрема: підвищенням фінансової обізнаності населення за допомогою проведення різноманітних навчальних заходів для різних вікових груп; гарантуванням високого рівня кібербезпеки у пропонованих цифрових фінансових послугах; формуванням сприятливого інноваційного середовища в країні з лояльним регулюванням та допустимим рівнем ризиків; посиленням взаємодії між фінтех-організаціями та банківськими і небанківськими установами; посиленою підготовкою закладами освіти спеціалістів у сфері інноваційних фінансових технологій; створенням умов для можливості користування інтернетом усіх суспільних груп за доступною ціною; інтеграцією вітчизняної фінтех-екосистеми у європейський цифровий простір.

Література

1. Каталог фінтех-компаній України 2024. URL: https://fintechua.org/download_catalog2024 (дата звернення: 30.01.2025).
2. Офіційний сайт Національного банку України. URL: <https://bank.gov.ua/> (дата звернення: 30.01.2025).
3. Fintech insider. URL: <https://fintechinsider.com.ua/> (дата звернення: 30.01.2025).

ІННОВАЦІЙНІ ПІДХОДИ ДО ФОРМУВАННЯ СИСТЕМИ ДЕРЖАВНОГО ФІНАНСОВОГО КОНТРОЛЮ В УКРАЇНІ В УМОВАХ ЄВРОІНТЕГРАЦІЇ

Я. Б. Дропа, *д. е. н., професор, професор кафедри фінансів, грошового обігу і кредиту, Львівський національний університет імені Івана Франка, м. Львів, Україна*
М. Р. Піхоцька, *здобувач третього (освітньо-наукового) рівня вищої освіти, Львівський національний університет імені Івана Франка, м. Львів, Україна*

Державний фінансовий контроль є важливою складовою управління фінансовою системою країни, що спрямована на запобігання фінансово-економічних порушень та зменшення їх наслідків у сфері формування та використання бюджетних коштів. В сучасних умовах посилюється необхідність удосконалення підходів щодо визначення пріоритетних напрямів розвитку державного фінансового контролю, що сприятиме посиленню рівня керованості системи державних фінансів. Розбудова цілісної, ефективної, заснованої на використанні сучасних інформаційних технологій системи

державного фінансового контролю, є важливим кроком у забезпеченні належного функціонування органів центральної та місцевої влади [1].

На сьогодні в Україні відсутня інформаційна ланка в системі державного фінансового контролю. Наявні інформаційні ресурси розподілені між різними аудиторськими службами і навряд чи сумісні. Крім того, дають про себе знати проблеми невідповідності інформаційних ресурсів сучасним вимогам до аудиторських послуг, відсутність єдиної системи класифікації та кодування, відсутність нормативно-правового забезпечення, методологічна неузгодженість процесів обміну даними.

На даний момент розвиток електронного інформаційного обміну між аудиторськими службами та іншими органами виконавчої влади сповільнюється через використання різноманітних неадаптованих програмних продуктів та існування численних міжвідомчих бар'єрів як на центральному, так і на місцевому рівнях.

Вагомий внесок у дослідженні питань щодо інноваційних підходів у формуванні державного фінансового контролю в Україні зробили Н. Владімірова [2], К. Гунько [4], Л. Івашова [1], М. Івашова [1], Д. Міщенко [3], Л. Міщенко [3] та інші. Недостатньо дослідженими залишаються проблеми інформаційного та програмного забезпечення побудови єдиної системи державного фінансового контролю.

У процесі руху України до європейської інтеграції порушується питання переходу її системи фінансового контролю на європейські стандарти аудиту. Адже від її вирішення залежить виконання Угоди про асоціацію між Україною та ЄС щодо управління державними фінансами. При цьому необхідно мати на увазі основне положення INTOSAI (ст. 18), відповідно до якого імплементація в національне законодавство залежить від умов і вимог кожної країни. Звісно, це стосується й українських реалій, які слід враховувати при здійсненні відповідних правових та організаційних заходів.

Відчутною проблемою українського законодавства є відсутність концептуального розмежування між системами зовнішнього та внутрішнього державного аудиту. На відміну від Лімської декларації, яка чітко розрізняє зовнішній аудит (як діяльність контрольних служб, які не входять до організаційної структури установ, які підлягають аудиту) і внутрішній аудит (як діяльність контрольних служб, створених у державних відомствах та установах), українське законодавство офіційно визнає лише одного суб'єкта зовнішнього аудиту - орган парламентського контролю. У цьому відношенні залишається невизначеним статус решти суб'єктів контролю, які здійснюють фінансовий аудит на місцевому рівні.

Це зумовило формування в національному праві доктрини досить специфічної парадигми розмежування зовнішнього та внутрішнього фінансового контролю, де зовнішній аудит означає єдиний парламентський контроль, а внутрішній – будь-які форми контрольної діяльності, що здійснюються в системі виконавчої влади, незалежно від підпорядкування між аудиторськими службами та перевіреними установами. Фактично прийнято призначати внутрішній контроль усі форми аудиту, що здійснюються органами виконавчої влади. Насправді, в Україні прийнято відносити до внутрішнього контролю всі форми аудиту, що здійснюються органами виконавчої влади.

Отже запровадження нових інноваційних форм контролю, визначення чітких процедур застосування сучасних інформаційних технологій та інструментів у сфері державного фінансового контролю, що сприятимуть його безперервності, ефективності та результативності на всіх стадіях бюджетного процесу є вкрай важливим завданням у забезпеченні якості управління та використання публічних фінансів [4].

Наявні проблеми державного фінансового контролю мають спонукати до перебудови його системи в напрямі підвищення ефективності, прозорості, перегляду умов і процедур його здійснення. Тому напрацювання сучасної інноваційної сфери повинні бути впроваджені, щоб якнайкраще уникати фальсифікацій, втрат, корупційних ризиків. Впровадження сучасних інформаційних технологій може стати тим чинником, який переведе систему державного фінансового контролю в новий вимір автоматичного моніторингу, наскрізного пошуку та накопичення інформації, дасть змогу зменшити обсяг контролюючих процедур у частині підтвердження достовірності інформації. Сучасні інформаційні технології мають суттєвий трансформаційний потенціал, незважаючи на існуючі недоліки [2].

Подальші дослідження можуть сприяти розширенню сфер застосування інноваційних технологій у сферах державного контролю і управління. Симбіоз криптографії та комп'ютеризації, використання алгоритмів математичного обчислення, виключення людського фактору при прийнятті рішень надають суттєвих переваг. Серед сучасних напрацювань в сфері інформаційних технологій є багато відповідних до існуючих вимог сервісів та інструментів. Їх впровадження дозволить подолати економічне, технологічне та правове відставання у сфері державного фінансового контролю [3].

Необхідно констатувати складність проблем державного фінансового контролю. Вони зумовлені широким спектром чинників (правових, організаційних тощо), і які діють на різних рівнях державного управління: загальнодержавному, галузевому, регіональному. Проблеми у цій сфері

нерозривно пов'язані між собою, а тому не можуть бути вирішені окремо, за допомогою розрізнених заходів.

Ситуація вимагає використання комплексного підходу, який охоплює всі аспекти державного фінансового контролю, передбачає оптимізацію всіх його складових і, як кінцевий результат, – забезпечує максимальну прозорість та ефективність державної фінансової діяльності. Перші кроки в цьому напрямку мають бути такими.

Література

1. Івашова Л. М., Івашов М. Ф. Досвід державного фінансового контролю в країнах ЄС та напрями його імплементації до України. Вісник Академії митної служби України. Серія : Державне управління. 2014. № 2. С. 12–23.
2. Владімірова Н. П. Напрями реформування державного фінансового контролю задля забезпечення фінансової безпеки суб'єктів господарювання. Інвестиції: практика та досвід. 2016. № 16. С. 46–52.
3. Міщенко Д. А., Міщенко Л. О. Інформаційні технології в процесі реформування державного фінансового контролю в Україні. Державне управління: удосконалення та розвиток. 2023. № 11.
4. Гунько К. А. Інституційні засади розвитку державного фінансового контролю. Економічний вісник університету. 2023. № 57. С. 126-132.

ІНВЕСТИЦІЙНИЙ АНАЛІЗ ЯК ІНСТРУМЕНТ ПРИЙНЯТТЯ ЕФЕКТИВНИХ ФІНАНСОВИХ РІШЕНЬ

В. О. Дуб, здобувачка першого
(бакалаврського) рівня вищої освіти,
Дніпровський державний аграрно-
економічний університет, м. Дніпро,
Україна

Науковий керівник – А. Ю. Сірко, к. е. н.,
старший викладач кафедри фінансів,
банківської справи та страхування,
Дніпровський державний аграрно-
економічний університет, м. Дніпро,
Україна

Інвестиційний аналіз є важливим процесом оцінки фінансових активів, проектів або компаній з метою визначення їхньої привабливості для вкладень. Основна мета інвестиційного аналізу полягає у мінімізації ризиків та максимізації прибутку. Цей процес включає як кількісні, так і якісні методи оцінки, що дозволяє отримати комплексне уявлення про потенційну ефективність інвестицій. У сучасних умовах глобальної економічної нестабільності інвестиційний аналіз стає незамінним інструментом для прийняття обґрунтованих фінансових рішень.

Першим етапом інвестиційного аналізу є визначення цілей інвестування. Інвестори можуть орієнтуватися на короткострокові або довгострокові цілі, що впливає на вибір інструментів та методів аналізу. Наступним кроком є збір та аналіз фінансової інформації, включаючи звітність компаній, ринкові дані та макроекономічні показники. Цей етап дозволяє отримати об'єктивну картину поточного стану об'єкта інвестування. Важливим аспектом є оцінка ризиків, таких як ринковий, кредитний, операційний та інші. Прогнозування майбутніх грошових потоків є ключовим елементом для прийняття рішення про інвестування. На основі отриманих даних інвестори можуть визначити, чи є проект або актив привабливим для вкладень.

Інвестиційний аналіз включає різні методи, кожен з яких має свої переваги та обмеження. Фундаментальний аналіз спрямований на оцінку фінансового стану компанії, її бізнес-моделі та конкурентних переваг. Цей метод дозволяє зрозуміти внутрішню вартість компанії та її потенціал для зростання. Технічний аналіз, навпаки, базується на вивченні графіків цін та обсягів торгів, що дозволяє прогнозувати майбутні рухи ринку. Портфельний аналіз фокусується на диверсифікації інвестицій для зниження ризиків. Одним із найпоширеніших методів оцінки інвестицій є дисконтування грошових потоків (DCF), який дозволяє визначити вартість інвестиції на основі прогнозованих майбутніх доходів.

У сучасних умовах роль інвестиційного аналізу значно зросла через нестабільність ринків та зростання конкуренції. Використання Big Data та штучного інтелекту дозволяє аналізувати великі обсяги інформації, що робить процес прийняття рішень більш точним та обґрунтованим. Інвестиційний аналіз став важливим інструментом для прийняття стратегічних рішень у бізнесі, допомагаючи компаніям виживати та розвиватися в умовах невизначеності.

Однак інвестиційний аналіз стикається з низкою проблем. Однією з основних є складність прогнозування в умовах невизначеності, зумовленої політичними, економічними та соціальними факторами. Необхідність постійного вдосконалення методологій аналізу також є важливим аспектом, оскільки традиційні методи можуть бути недостатньо ефективними в сучасних умовах. Одним із перспективних напрямків розвитку інвестиційного аналізу є ESG-інвестування, яке враховує екологічні, соціальні та управлінські фактори. Цей підхід стає все більш популярним серед інвесторів, які прагнуть не лише отримувати прибуток, але й сприяти сталого розвитку.

Отже, бачимо, що інвестиційний аналіз є ключовим інструментом для прийняття обґрунтованих фінансових рішень. Він дозволяє інвесторам оцінювати потенційні ризики та прибутковість, що є особливо важливим у

сучасних умовах глобальної економічної нестабільності. Використання сучасних технологій та методів аналізу відкриває нові можливості для ефективного управління інвестиціями. Таким чином, інвестиційний аналіз залишається невід'ємною частиною фінансового менеджменту та стратегічного планування.

АНАЛІЗ ЕФЕКТИВНОСТІ ІНВЕСТИЦІЙНИХ ПРОЄКТІВ У СУЧАСНИХ ЕКОНОМІЧНИХ УМОВАХ

М. М. Дуброва, здобувачка першого (бакалаврського) рівня вищої освіти, Дніпровський державний аграрно-економічний університет, м. Дніпро, Україна

Науковий керівник – А. Ю. Сірко, к. е. н., старший викладач кафедри фінансів, банківської справи та страхування, Дніпровський державний аграрно-економічний університет, м. Дніпро, Україна

У сучасних умовах розвитку підприємництва та бізнесу суттєво зросло значення вдосконалення механізмів інвестиційної діяльності, а також впровадження нових методів оцінки та аналізу ефективності інвестиційних проєктів у сфері управління бізнес-процесами.

Сучасні наукові підходи до оцінки ефективності інвестицій зосереджені переважно на аналізі доцільності вкладень у нові проєкти, що робить їх привабливими для інвесторів, які прагнуть раціонально розпоряджатися капіталом та сприяти розвитку свого бізнесу. Проте кожне інвестування супроводжується ризиком: очікуваний прибуток може виявитися нижчим за прогнозований, або ж проєкт може зазнати збитків. Саме тому оцінка ефективності інвестиційних проєктів з урахуванням ризиків та невизначеності є важливим аспектом, який слід брати до уваги під час ухвалення інвестиційних рішень.

Сучасні інвестиції перебувають під впливом макроекономічних та мікроекономічних факторів. До основних зовнішніх впливів належать рівень інфляції та відсоткових ставок, політична стабільність, законодавчі зміни, технологічний розвиток та динаміка ринку. Залежність від цих факторів зумовлює необхідність постійного моніторингу економічної ситуації та адаптації інвестиційних стратегій відповідно до змін зовнішнього середовища[2].

Реалізація інвестиційного проєкту ґрунтується на прогнозуванні майбутніх умов для інвестування, ринкової ситуації та дій самого інвестора. Однак навіть за ретельних прогнозів у реальному економічному середовищі можуть виникати непередбачувані фактори, що спричиняють відхилення від запланованого сценарію.

Інвестиційний ризик варто розглядати як ймовірність недосягнення запланованих цілей (прибутковості чи соціального ефекту) або ж зазнання фінансових втрат. Тому на етапі розробки проєкту цей ризик необхідно детально аналізувати, оцінювати, розраховувати та враховувати у процесі планування.

Для невеликих інвестиційних проєктів, що не потребують значних капіталовкладень, достатньо застосування простих методів оцінки ефективності. Водночас масштабні проєкти (наприклад, реконструкція, нове будівництво чи запуск виробництва нової продукції) вимагають врахування широкого спектра чинників, що впливають на їхню ефективність, що, своєю чергою, передбачає складніші розрахунки та глибший аналіз.

Інвестиційний аналіз є важливим інструментом оцінки доцільності вкладення капіталу в економіку. У сучасних умовах високої волатильності ринків, змін економічної політики та глобальних ризиків необхідно застосовувати структурно-логічний підхід для аналізу інвестиційних проєктів. Важливими аспектами такого аналізу є методи оцінки прибутковості та ризику. Основні методи включають чистий приведений дохід (NPV), внутрішню норму прибутковості (IRR), термін окупності (PP) та індекс прибутковості (PI). Ці показники дозволяють об'єктивно визначити ефективність інвестицій та здійснити порівняння між різними проєктами.

Аналіз інвестиційних проєктів базується на структурно-логічному підході, який передбачає кілька етапів. Спочатку необхідно визначити мету інвестування, оцінити ринкове середовище та потенційні ризики. Далі застосовуються кількісні методи аналізу для оцінки ефективності проєкту. На основі отриманих результатів формується висновок, що дозволяє прийняти обґрунтоване рішення щодо доцільності реалізації інвестиційного проєкту.

Таблиця 1 – Порівняльний аналіз ефективності інвестиційних проєктів

Показник	Проєкт А	Проєкт В	Проєкт С
NPV (тис. грн)	500	300	700
IRR (%)	12.5	10.2	14.8
PP (роки)	4.5	5.2	3.8
PI	1.2	1.1	1.4

Ефективний інвестиційний аналіз сприяє мінімізації ризиків та підвищенню прибутковості вкладень. Використання структурно-логічного підходу дозволяє приймати виважені рішення, що враховують макроекономічні та мікроекономічні фактори, а також прогнозувати можливі наслідки реалізації інвестиційних проєктів.

Література

1. Васильєв О. М. Методи оцінки інвестиційних проєктів. Харків: Фінанси і статистика, 2021.
2. Ковальчук В. П. Основи фінансового аналізу. Львів: Видавництво «Академія», 2020.
3. Trush I. Methodical approaches to managing the efficiency of enterprise resources. EUREKA: Social and Humanities. 2021.

СОЦІАЛЬНА ФУНКЦІЯ ДЕРЖАВИ

*Л. І. Ішук, к. е. н., доцент, доцент кафедри
фінансів, банківської справи та
страхування, Луцький національний
технічний університет, м. Луцьк, Україна*

Інститут держави є надзвичайно давнім та покликаний виконувати ряд функцій, що на неї покладаються. Тобто держава як інститут діє в конкретних напрямках, визначаючи таким чином своє значення та сутність у життєдіяльності суспільства. Функції держави не є повністю статичними, вони видозмінюються залежно від явищ об'єктивної дійсності та викликів, що постійно з'являються. Поряд з цим, усі науковці серед функцій держави виділяють соціальну функцію, яка включає сфери здоров'я, культури, науки, освіти тощо. Соціальна функція держави існує та існувала завжди, незалежно від кризових чи інших зовнішніх чинників. Навпаки, при наявності більшої кількості деструктивних чинників, соціальна функція держави поглиблюється. Наприклад, при епідемії коронавірусної хвороби держава розробляла нові та використовувала у повній мірі наявні механізми допомоги населенню та його групам. Аналогічна теза діє й в умовах захисту Україною територіальних меж та громадян від збройної агресії.

Соціальна функція держави полягає у такому забезпеченні прав і свобод кожної людини, щоб створювалися належні умови для її існування та розвитку безпосередньо, так і реалізація соціальної справедливості в цілому. Іншими словами соціальна функція держави полягає в таких напрямках діяльності держави, що вирівнюють можливості доступу кожного до основних

суспільних та соціальних благ, забезпечуючи при цьому стабільність соціуму. Звичайно, забезпечити усіх громадян однаково та належному рівні не є можливим, оскільки на це впливає велика кількість факторів, в тому числі обмеженість вільних фінансових ресурсів й сама поведінка та рішення громадян. Поряд з цим, стимул, направлений на повну та належну реалізацію даної функції, є правильним.

Не даремно у статті 1 головного закону держави – Конституції України закріплено положення, що «Україна є суверенна і незалежна, демократична, соціальна, правова держава». В подальшому частина 1 статті 3 Конституції України визначає, що «Людина, її життя і здоров'я, честь і гідність, недоторканність і безпека визнаються в Україні найвищою соціальною цінністю». Також стаття 13 Конституції України передбачає, що «Держава забезпечує захист прав усіх суб'єктів права власності і господарювання, соціальну спрямованість економіки» [1].

Соціальна функція реалізовується через певні інструменти та механізми. Механізм соціальної функції становлять нормативно-правові акти, органи публічної влади, інші установи та заклади, фінансування відповідних видатків тощо. Щодо інструментів, то такими можна вважати фінансування допомог, проведення заходів, розроблення програм, забезпечення необхідними речами (наприклад медикаментами) та інші.

Таким чином, ми можемо дійти до висновку, що основоположні тези спрямованості української політики та державності направлені на реалізацію її соціальної функції. Соціальна функція розкривається зокрема через системи соціального захисту та соціального забезпечення.

Європейське законодавство, що частково розповсюджується і на нашу державу у Регламенті Європейського Парламенту і Ради під соціальним захистом розуміє «усі інтервенції публічних або приватних організацій, спрямовані на те, щоб звільнити домогосподарства та фізичних осіб від тягара, пов'язаного з визначеними видами ризиків або потреб, за умови відсутності одночасних взаємних або індивідуальних домовленостей» [3, 4].

Також Регламент визначає, що «до переліку ризиків або потреб, які можуть зумовити потребу в соціальному захисті традиційно входять:

- захворювання та/або медичне обслуговування;
- інвалідність;
- похилий вік;
- втрата годувальника;
- сім'я;
- діти;
- безробіття;

- житло;
- інша соціальна ізоляція» [5].

Щодо соціального захисту, то Конституція України розкриває дане поняття дуже вузько у статті 47, зазначаючи, що «громадяни мають право на соціальний захист, що включає право на забезпечення їх у разі повної, часткової або тимчасової втрати працездатності, втрати годувальника, безробіття з незалежних від них обставин, а також у старості та в інших випадках, передбачених законом». Таке право реалізовується шляхом:

- сплати Єдиного соціального внеску;
- сплати інших соціальних внесків громадянами;
- бюджетним забезпеченням;
- існуючими закладами догляду за непрацездатними усіх форм власності.

У статті ж 47 вказано, що «громадянам, які потребують соціального захисту, житло надається державою та органами місцевого самоврядування безоплатно або за доступну для них плату відповідно до закону» [1].

На підзаконному рівні, Пенсійний фонд України вважає, що соціальний захист – це «забезпечення інституціями соціального захисту соціальних виплат, пільг, послуг, заходів та інших гарантій, передбачених для громадян законодавством, за рахунок коштів державного та місцевих бюджетів, Пенсійного фонду України, фондів загальнообов'язкового державного соціального страхування, міжнародної технічної допомоги та інших джерел, не заборонених законодавством» [2].

Кожна держава на власний розсуд та, з дотриманням взятих на себе міжнародних зобов'язань, урегульовує ту чи іншу сферу, формує власну політику та приймає власне законодавство. Тому можна виокремити наступні моделі побудови системи соціального захисту:

- скандинавська модель;
- солідарна модель;
- континентальна модель (корпоративна або ж модель Бісмарка);
- залишкова модель (англосаксонська або ж модель Беверіджа);
- ліберально-демократична модель;
- консервативна модель;
- південноєвропейська модель;
- соціал-демократична модель.

Отже, соціальний захист це спільна діяльність держави й суспільства, яка здійснюється через реалізацію правових, економічних й організаційних методів, направлених на досягнення такого рівня життя особи, який можна

вважати соціально прийнятним, а також на усунення негативних наслідків, що можуть виникнути через певні соціальні ризики.

Література

1. Конституція України Верховна Рада України; Конституція України, Конституція, Закон від 28.06.1996 № 254к/96-ВР URL: <https://zakon. Rada.gov.ua/laws/show/254к/96-вр#top>.
2. Порядок проведення експериментального проекту з реалізації функціоналів першої черги Єдиної інформаційної системи соціальної сфери Пенсійний фонд; Постанова, Порядок, План від 03.03.2021 № 8-1.
3. Регламент Європейського Парламенту і Ради (ЄС) № 458/2007 від 25 квітня 2007 року про Європейську систему інтегрованої статистики соціального захисту (ESSPROS) Європейський Союз; Регламент, Міжнародний документ від 25.04.2007 № 458/2007.
4. Yakovleva D. Ways to increase the capacity of local budgets to finance social protection and social security. Економіка та суспільство. 2024. № 64.
5. Утвенко В.В. Система соціального забезпечення та соціальної підтримки: навч. Посіб. Київ : ДП Вид. Дім «Персонал», 2018. 248 с. С. 8.

РОЛЬ ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ МІКРОФІНАНСУВАННЯ В СВІТІ

Р. Курбаналієва, голова правління ТОВ «Мікрофінансова організація «Арнур Кредит», м. Шимкент, Республіка Казахстан

Ю. В. Масюк, к. е. н., професор, професор кафедри фінансів, банківської справи та страхування, Дніпровський державний аграрно-економічний університет, м. Дніпро, Україна

Мікрофінансування – це термін, який стосується фінансових послуг, що надаються людям із низьким соціально-економічним статусом або тим, хто не має доступу до традиційних фінансових послуг. Мікрофінансування включає ряд послуг, таких як ощадні рахунки, поточні рахунки, грошові перекази, мікрострахування та мікрокредитування.

Мікрофінансування виникло з мікрокредитування, практики надання дуже невеликих позик особам без фіксованого доходу, заощаджень або кредитної історії. Мікрофінансування спрямоване на заохочення підприємців, які не мають фінансової підтримки або не можуть розпочинати невеликі проекти чи заробляти гроші на ідеях.

Цілі мікрофінансування подібні до цілей мікрокредитування. Місія мікрофінансування полягає в наданні фінансових послуг, щоб допомогти підприємцям у бідних країнах розвинути свої ідеї, визначити доступні

фінансові ресурси для цього та, зрештою, стати самодостатніми. Крім того, деякі мікрофінансові установи пропонують фінансову та бізнес-освіту, щоб допомогти своїм клієнтам краще підготуватися до відкриття малого бізнесу або досягнення успіху як підприємці.

Бенгальський банкір і професор економіки Мухаммед Юнус вважається засновником Інституту мікрофінансування. У 1976 році молодий вчений повернувся додому після навчання і роботи в США, де побачив абсолютну бідність – селяни ледве мали гроші на їжу, ледве виживали. Тоді Мухаммед наказав людям позичати гроші один у одного під низький відсоток. Його місія була простою: потрібно було допомогти малозабезпеченим людям, давши їм можливість почати власний бізнес і заробляти гроші. Для цього потрібні були доступні кредити мікрофінансових організацій. На практиці ця ідея виявилася дуже ефективною – людям давали менше 25 доларів, розповідали їм про основи бізнесу, а потім вони повністю повернули надані гроші.

У 1983 році дослідницький проєкт Мухаммеда Юнуса став незалежним і автономним банком під назвою Grameen Bank. Згодом, інвестиції почали зростати – на початку 21 століття фінустанова видала понад 4 мільйони мікрокредитів, продемонструвавши дієвість концепції. Станом на липень 2024 року Grameen Bank видав понад 38 818,19 млн. доларів США позичальникам, продемонструвавши ефективність мікрокредитування у боротьбі з бідністю. У 2006 році Мухаммед Юнус був він був нагороджений Нобелівською премією миру, розділеною з Grameen Bank, за його зусилля щодо сприяння економічному та соціальному розвитку за допомогою мікрокредитування та боротьбі зі злиднями.

У 1980-х роках мікрофінансова діяльність почала розвиватися в країнах третього світу. В результаті мікрофінансові організації (МФО) з'явилися в Індонезії, Болівії, Ефіопії, Сенегалі, Малі, Пакистані та ряді інших країн. У кожній країні діяльність МФО адаптована до місцевих реалій, але основна увага приділяється найбільш вразливим верствам населення. Однак, на початку 1990-х років, стало зрозуміло, що мікрофінансування можна використовувати не лише в слаборозвинених країнах, а й у країнах, що розвиваються, і навіть у розвинених країнах. Тому, поступово МФО створювалися спочатку в країнах, що проходили економічні реформи (Індія, Бразилія, Аргентина), а потім почали виникати в розвинених країнах (США, Швеції, Канаді, Англії, Франції, Німеччині тощо).

Сьогодні у сфері мікрофінансування Індія є лідером серед країн, що розвиваються. На сьогоднішній день, МФО обігнали традиційні банки за обсягом виданих кредитів – за даними Fortune India, частка МФО в кредитному портфелі становить понад 39% від усіх виданих кредитів. Експерти TechSci

Research також прогнозують, що ринок продовжить рости і досягне \$46,12 млрд до 2028 року.

Згідно з дослідницьким звітом, опублікованим Spherical Insights & Consulting, обсяг світового ринку мікрофінансування зросте з 215,68 млрд доларів США в 2023 році до 590,74 млрд доларів США у 2033 року, при сукупному річному темпі зростання (CAGR) 10,60%. Найбільшу частку світового ринку мікрофінансування займатиме банківський сегмент.

Залежно від типу послуг глобальний ринок мікрофінансування поділяється на групові та індивідуальні мікrokредити, лізинг, мікроінвестиційні фонди, страхування, ощадні та поточні рахунки. Серед них сегмент групових та індивідуальних мікrokредитів, як очікується, зростатиме із найшвидшими середньорічними темпами зростання на світовому ринку мікрофінансування.

Прогнозується, що сільськогосподарський сегмент матиме найбільшу частку доходів на світовому ринку мікрофінансування. Сільське господарство є важливою галуззю в багатьох країнах, і малі фермери та сільськогосподарські підприємства повинні мати доступ до фінансування, щоб інвестувати в обладнання, насіння, добрива та інші ресурси, необхідні для виробництва.

Найбільша частка світового ринку мікрофінансування припадатиме на Азіатсько-Тихоокеанський регіон. Європа також буде найшвидше зростаючим ринком мікрофінансування у світі. Це вплине на розвиток мікрофінансових установ і нормативно-правової бази, оскільки мікрофінансування відіграє все більшу роль у сприянні фінансовій мобілізації та сприянні підприємництву. Малий бізнес та населення можуть отримувати фінансові послуги від низки установ, включаючи мікрофінансові банки, соціальні підприємства, кооперативи та неурядові організації, які надають пріоритет сталому розвитку та соціальному впливу.

ПЕРЕДУМОВИ РОЗВИТКУ РИНКУ КІБЕРСТРАХУВАННЯ

В. В. Лещенко, здобувач першого
(бакалаврського) рівня вищої освіти,
Державний біотехнологічний університет,
м. Харків, Україна

Науковий керівник – О. В. Жиликова,
к. е. н., доцент кафедри фінансів,
банківської справи та страхування,
Державний біотехнологічний університет,
м. Харків, Україна

Цифровізація майже усіх фінансово-економічних процесів має як позитивний, так і негативний вплив, який в першу чергу пов'язан з кібербезпекою. Україна як і інші країни зазнала останнім часом низку кіберінцидентів, які надали великих збитків бізнесу, державним установам та фізичним особам, показали неготовність до протистояння їм.

Враховуючи особливості кіберстрахування його можна трактувати як складову ризик-менеджменту підприємства, що представляє собою фінансовий механізм відновлення після значних збитків, метою якого є допомога страхувальникам повернутися до нормального функціонування, зберегти стабільність, платоспроможність та знизити витрати, пов'язані з перервами у виробництві, викликаними дією кіберризиків. З позиції страхувальників кіберстрахування це метод управління ризиками й захист від загроз, що виникають при взаємодії підприємства з цифровим світом.

Метою кіберстрахування є забезпечення підприємства компенсацією достатньої ємності при реалізації кіберризиків за прийнятну вартість.

Основними видами кіберризиків у сучасних умовах виступають кріптовіруси, хакерські атаки на інформаційні системи об'єктів критичної інфраструктури, державних та фінансово-кредитних установ, крадіжки персональних даних, DdoS-атаки на DNS-сервери тощо.

Збитки від кіберризиків можна розділити на три групи: безпосередньо збитки страховика пов'язані з відновлення втрачених можливостей від перерви у діяльності, витрати на відновлення пошкодженої ІТ-інфраструктури та збитки перед третіми особами, спричинені кіберінцидентом, витоком персональної інформації.

Таким чином, кіберстрахування є комбінованим видом страхування, має характеристики двох галузей страхування – майнового та страхування відповідальності. Має ознаки притаманні страхуванню фінансових ризиків (страхування втрати прибутку, додаткових витрат, перерви у виробництві), що відноситься до майнового страхування. Крім того, покриття ризиків

відповідальності перед третіми особами за збитки спричинені крадіжкою персональних даних є видом страхування відповідальності.

Дослідження глобального ринку кіберстрахування виявило, що США, які зазнали перші в світі серйозні кіберзагрози, сьогодні є лідером кіберстрахування та мають жорстку законодавчу базу щодо захисту персональних електронних даних.

За результатами аналізу даних щодо середньої суми втрат організацій у США внаслідок кібер-атак була виявлена тенденція до постійного зростання цих втрат у період з 2018-2023 рр. Також важливо зазначити, що малий та середній бізнес в значно меншому ступені здатні протистояти наслідкам переривання бізнесу внаслідок кібератаки. МСП, які мають неефективний контроль або неадекватне управління ризиками у разі серйозного кіберінцидента має велику вірогідність не вижити у довгостроковій перспективі.

Кіберстрахування є новим та зростаючим ринком, який оцінюється на суму більше ніж 9 мільярдів доларів валових премій у 2022 році, і очікується, що до 2025 року досягне 13-25 мільярдів доларів, а у 2027 році – 27 млрд дол. Сьогодні загальний обсяг ринку кіберстрахування становить невелику частину потенційних економічних втрат, які можуть зазнати підприємства.

Відповідно до глобального рейтингу Insuramore «Global Insurance Ranking of Cyber Insurers», на 20 найкращих страхових груп припадає майже 70% премій в світі.

В період «жорсткого» ринку кіберстрахування (до середини 2022 року) він був привабливим для певної частини носіїв кіберризиків, які усвідомлювали необхідність страхування та погоджувались з досить жорсткими умовами, але він призвів до покращення профілю кіберризиків. Етап, що почався у 2022 році характеризується доступністю входу на ринок нових клієнтів.

Сьогодні український ринок страхування кіберризиків представлений невеликою кількістю страхових компаній, але, слід зауважити, що їх кількість значно збільшилась з 2020 року. Так, у 2020 році послуги кіберстрахування надавали лише 2 страховика, у 2023 році – 5, що є значним збільшенням не тільки у абсолютному вимірі, а і у відносному, зважаючи на постійне зниження загальної кількості страховиків.

Більшість страховиків, що надають послуги кіберстрахування в Україні, орієнтовані на клієнтів – юридичних осіб, умови страхування мають індивідуальний характер, не стандартизовані. Вибір ризику, покриття, розміру відповідальності страховика, розміру франшизи залежить від особливостей діяльності страхувальника, рівня його кібербезпеки. Невелика кількість

компаній, які пропонують послуги зі страхування кіберризиків пояснюється проблемами, що характерні для даного виду страхування. Однією з головних проблем розвитку страхування кіберризиків в Україні, на нашу думку, є відсутність чіткої законодавчо-нормативної бази, яка регулює кіберстрахування.

Проблеми пов'язані з встановленням розміру відповідальності за збитки внаслідок кіберризиків, визначенням вартості такого страхування обумовлені відсутністю чітких стандартів та правил кіберстрахування. Дослідження питання розвитку ринку кіберстрахування в Україні дозволило виявити великий перелік проблем, пов'язаний з особливостями функціонування вітчизняного страхового ринка та, в більшому ступені, з фінансово-економічною ситуацією в державі.

Основою розвитку українського ринку страхових послуг повинен стати досвід глобального ринку кіберстрахування з захисту від кіберризиків.

Таким чином, загроза кіберризиків є нагальною проблемою. Її вирішення потребує застосування страхових інструментів для використання яких необхідно створити певні умови. Такими умовами є законодавча база, технічні можливості та готовність клієнтів співпрацювати зі страховиком для забезпечення кібербезпеки. Укладення договору кіберстрахування передбачає комплексну оцінку фінансового стану підприємства та систем його інформаційної безпеки.

Алгоритм взаємодії страховика та страхувальника у кіберстрахуванні. Комплексне використання запропонованих алгоритмів надасть можливість підприємству обґрунтовано прийняти рішення, щодо ймовірних кіберзагроз, їх наслідків, ефективності кіберстрахування та допоможе визначити послідовність основних етапів взаємодії зі страховиком.

Актуальна проблема розвитку ринку кіберстрахування полягає в недостатній увазі урядів та служб безпеки, правоохоронних органів до можливостей кіберстрахування. Розвиток кіберстрахування в сучасних умовах можливий за умов участі страховиків, бізнесу та держави. Обґрунтовуючи підходи до стимулювання розвитку кіберстрахування в Україні було виявлено переваги та недоліки особливостей схеми державно-приватного партнерства у галузі кіберстрахування

Таким чином, страхова галузь пройшла певний шлях до усвідомлення важливості кіберризиків, кібертероризму, кібервійни, розуміння можливостей страхового захисту від кіберризиків. Розвиток кіберстрахування можливий за умов розподілу кіберризиків, у тому числі з урядами через партнерство. Спільні зусилля усіх зацікавлених сторін дозволять скоротити прогалини в

кіберзахисті, забезпечать реалізацію суспільних переваг кіберпростору, будуть сприяти кібербезпеці за рахунок розвитку кіберстрахування.

ДЕРЖАВНИЙ ПОДАТКОВИЙ МЕНЕДЖМЕНТ В УМОВАХ ВОЄНОГО СТАНУ

*В. Д. Макогон, д. е. н., професор, професор
кафедри фінансів, Державний торговельно-
економічний університет, м. Київ, Україна*

Посилення кризових процесів, кардинальна зміна структури економіки України зумовлює нові виклики, активізуючи питання перегляду податкового інструментарію. В умовах воєнного стану постає вагоме завдання підвищення якісного рівня державного податкового менеджменту. Надзвичайно складно визначити обсяги коштів необхідних для відновлення країни, оскільки щоденно здійснюються руйнування та терористичні атаки на об'єкти інфраструктури. Зокрема, відповідно до оцінки Світового Банку прямі збитки за два роки війни в Україні склали близько 486 млрд. дол. США[1].

Водночас, при обґрунтуванні шляхів реформування податкової системи слід враховувати як важливість підтримки бізнесу (зменшення рівня оподаткування може сприяти стимулюванню розвитку перспективних галузей економіки) так і важливість забезпечення достатнього рівня державного фінансування, зокрема сектору безпеки та оборони (рівень оподаткування має свої об'єктивні межі, зумовлені системою державних витрат). Зазначене зумовило розробку Національної стратегії доходів України. Метою якої є забезпечення стабільності економічного розвитку, створення умов для післявоєнного відновлення та адаптації фінансової системи до європейських та міжнародних стандартів[2].

В умовах воєнного стану значно зменшилась частка податкових надходжень у доходах Зведеного бюджету України (2024 р. – 58,21 %; 2023 р. – 52,77 %; 2022 р. – 61,65 %; 2021 р. – 87,46 %; 2020 р. – 82,57%; 2019 р. – 82,98 %; 2018 р. – 83,29 %; 2017 р. – 81,44 %; 2016 р. – 83,13 %). Водночас, зменшилась частка основних бюджетоутворюючих податків у структурі доходів. За 2022-2024 рр. частка надходжень у доходах зведеного бюджету склала: від податку на додану вартість – 20,84 % (2019-2021 рр. – 30,25 %; 2016-2018 рр. – 30,90 %); від податку на доходи фізичних осіб – 17,14 % (2019-2021 рр. – 21,28 %; 2016-2018 рр. – 18,47 %); від податку на прибуток підприємств – 6,47 % (2019-2021 рр. – 9,19 %; 2016-2018 рр. – 7,96 %); від

акцизного податку – 6,00 % (2019-2021 рр. – 10,71 %; 2016-2018 рр. – 12,05 %).
(табл. 1.)

Таблиця 1 – Динаміка основних податків Зведеного бюджету України у 2016–2024 роках

Показники	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023	2024
Податок на додану вартість									
частка у доходах зведеного бюджету, %	30,08	31,03	31,6	29,36	29,1	32,28	23,33	18,71	20,47
частка у ВВП, %	9,88	10,93	10,52	9,53	9,55	9,84	9,78	8,88	9,81
Податок на доходи фізичних осіб									
частка у доходах зведеного бюджету, %	17,73	18,26	19,41	21,36	21,44	21,04	19,15	15,99	16,27
частка у ВВП, %	5,82	6,43	6,46	6,93	7,04	6,42	8,03	7,59	7,80
Податок на прибуток підприємств									
частка у доходах зведеного бюджету, %	7,69	7,22	8,97	9,10	8,61	9,86	5,94	5,13	8,34
частка у ВВП, %	2,53	2,54	2,98	2,95	2,82	3,01	2,49	2,44	4,00
Акцизний податок									
частка у доходах зведеного бюджету, %	13,00	11,95	11,21	10,63	10,65	10,85	5,26	6,11	6,64
частка у ВВП, %	4,27	4,21	3,73	3,45	3,50	3,31	2,20	2,90	3,18

Максимальне та стабільне забезпечення власних надходжень, а також їх оптимальний розподіл є надзвичайно необхідними для економічного відновлення України як в умовах воєнного стану, так і для післявоєнної відбудови. Реалізація обґрунтованого державного податкового менеджменту сприятиме комплексному підходу до застосування податкового інструментарію. З метою забезпечення макроекономічної стабільності необхідним є оптимізація структури податків та пільг, удосконалення механізму податкового адміністрування. Важливо посилити синергію між органами державної влади та бізнесом, максимально сприяти покращенню інвестиційного клімату з урахуванням безпекових ризиків.

Література

1. Швидка оцінка завданої шкоди та потреб відновлення. URL: <https://documents1.worldbank.org/curated/en/099021324115085807/pdf/P1801741bea12c012189ca16d95d8c2556a.pdf>

2. Розпорядження Кабінету Міністрів України від 27 грудня 2023 року № 1218-р «Про схвалення Національної стратегії доходів до 2030 року» URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1218-2023-%D1%80#Text> (дата звернення: 07.02.2025).

МАЙБУТНЄ ФІНАНСОВОЇ СИСТЕМИ УКРАЇНИ ПІСЛЯ ВІЙНИ

Г. Є. Павлова, д. е. н., професор, декан факультету обліку і фінансів, професор кафедри обліку, оподаткування та управління фінансово-економічною безпекою, Дніпровський державний аграрно-економічний університет, м. Дніпро, Україна

Зміцнення банківського сектору та створення ефективного ринку капіталу відіграватимуть ключову роль у процесі відбудови України. Вже зараз необхідно закладати основу для цих змін. Підготовчі заходи можна й слід розпочинати ще під час війни, щоб прискорити подальшу реконструкцію.

До першочергових завдань належить проведення комплексної оцінки якості активів та подальша рекапіталізація банківського сектору. Також важливо розробити стратегію приватизації окремих великих державних банків і створити ефективні механізми для управління проблемними кредитами, які неминуче залишаться у спадок від війни.

Фінансовий сектор відіграватиме ключову роль у відновленні економіки України. У дослідженні CEPR Rebuilding Ukraine: Principles and Policies [3] окреслено основні реформи, необхідні для стимулювання фінансового розвитку країни.

Після завершення війни важливо буде оперативно мобілізувати значні внутрішні та зовнішні фінансові ресурси та ефективно спрямувати їх на відбудову. Водночас цей процес має відбуватися без загрози фінансовій стабільності. Важливим завданням стане пошук оптимального балансу, оскільки попередні періоди економічних підйомів і криз негативно вплинули на довіру українців до ринкової економічної системи [5].

Протягом тривалого часу українська банківська система стикалася з проблемами слабого управління ризиками, поширеного кредитування пов'язаних осіб та недостатнього регуляторного контролю. Після анексії Криму та початку війни на Донбасі у 2014 році країна пережила глибоку економічну кризу. Як наслідок, на тлі посилення нагляду з боку Національного банку України (НБУ) частка непрацюючих кредитів (NPL) зросла з менш ніж 20% у 2013 році до понад 50% у 2017 році.

У результаті двох раундів перевірки якості активів було ліквідовано понад 80 банків, а найбільшого кредитора країни – ПриватБанк – націоналізовано. Інші фінансові установи пройшли рекапіталізацію, а НБУ запровадив жорсткі обмеження на операції з пов'язаними сторонами. Після піку рівня непрацюючих кредитів у 2017 році ситуація почала поступово покращуватися.

Разом із цим позабанківський фінансовий сектор залишався слабо розвиненим. Страховий ринок, грошовий ринок і ринок облігацій були незначними за масштабами. Капіталізація фондового ринку України у 2021 році становила лише 5% ВВП, а інфраструктура ринку капіталу залишалася фрагментованою [3].

Оскільки в умовах війни аудитори не мають доступу до багатьох комерційних об'єктів, повноцінна оцінка якості активів стане можливою лише після завершення бойових дій. Одразу після війни Національний банк України повинен провести комплексний аналіз якості активів (AQR), щоб визначити потреби окремих банків у рекапіталізації.

Після цього необхідно буде розробити загальногалузеву стратегію врегулювання непрацюючих кредитів. Цей процес має бути швидким, ефективним і забезпечувати рівні умови для всіх банків — незалежно від форми власності (державні, приватні) чи країни походження капіталу (національні, іноземні).

Значна частина непрацюючих кредитів виникла не внаслідок економічної кризи, а як прямий наслідок бойових дій та окупації. Відшкодування таких втрат відрізнятиметься від стандартних посткризових механізмів, які зазвичай включають судові процеси, переговори чи реалізацію заставного майна. У цьому випадку ситуація більше нагадуватиме врегулювання втрат після окупації Криму у 2014–2015 роках [4].

Кредити, які втратили вартість через війну, але можуть бути компенсовані за рахунок заморожених російських активів у третіх країнах, доцільно централізувати в спеціалізованому агентстві, яке займатиметься їхнім управлінням і відшкодуванням.

Визначення чіткої послідовності дій — (1) проведення AQR, (2) створення спеціалізованого агентства за необхідності та (3) рекапіталізація банків — матиме вирішальне значення для відновлення фінансового сектору. Україна може використати досвід інших країн, які застосовували подібні механізми у посткризових ситуаціях, наприклад, Республіки Корея [5].

Підготовка до поглибленого аналізу якості активів (AQR) має розпочатися ще під час війни, щоб одразу після її завершення провести детальну оцінку та швидко здійснити рекапіталізацію банків на основі

заздалегідь розроблених планів відновлення. Хоча масштабна рекапіталізація в умовах війни є малоімовірною, завчасне планування дозволить зміцнити довіру до банківської системи. Для прибуткових фінансових установ процес рекапіталізації може розпочатися ще під час війни.

Після завершення бойових дій та проведення AQR, ймовірно, знадобляться значні вливання капіталу. Вони можуть бути здійснені шляхом прямого державного фінансування, залучення субординованого боргу, інвестицій міжнародних материнських компаній чи приватних власників незалежних місцевих банків. У разі рекапіталізації державних банків або можливої націоналізації необхідно впроваджувати заходи з комерціалізації, зокрема залучення незалежних членів правління, встановлення конкурентних зарплат, впровадження ефективного управління ризиками та підвищення прозорості. У перспективі ці кроки мають сприяти подальшій приватизації банків.

Для відновлення та розвитку економіки України критично важливо зміцнити фінансовий сектор, змістивши акцент у бік ринків капіталу. Українські компанії та підприємці потребуватимуть ширшого вибору фінансових інструментів для розширення своєї діяльності. Багато підприємств під час війни втратили значну частину власного капіталу, що суттєво обмежило їхню здатність залучати нові кредити.

Отже, після завершення війни ключовим завданням стане відбудова та зміцнення фінансової системи країни. Важливо розробити комплексну стратегію економічного розвитку, яка відповідатиме актуальним викликам і потребам суспільства. Для успішної реалізації цього плану необхідна тісна співпраця з міжнародними партнерами, донорами та фінансовими організаціями, що готові підтримати відновлення України. Окремий акцент слід зробити на ефективному використанні заморожених російських активів. Вони можуть стати важливим джерелом фінансування як для посилення обороноздатності держави, так і для реалізації стратегічних проєктів відбудови. Гнучка економічна політика дозволить мінімізувати можливі ризики, а раціональне управління фінансовими ресурсами сприятиме стабільності, розвитку підприємництва та залученню інвестицій.

Фінансове майбутнє України залежатиме від здатності уряду приймати зважені рішення, спрямовані на економічне зростання, інвестиційну привабливість та підвищення рівня життя громадян.

Література

1. Офіційний сайт Міністерства фінансів України. URL: <https://mof.gov.ua/> (дата звернення: 22.12.2025).

2. Офіційний сайт Національного банку України. URL: <https://bank.gov.ua/> (дата звернення: 22.12.2025).

3. Кульбіда М. Роль світового банку у сучасній світовій економіці. Інтелект XXI.2019. № 3. С. 16–22. URL: http://www.intellect21.nuft.org.ua/journal/2019/2019_3/2.pdf (дата звернення: 22.12.2025).

4. Перший мільярд гривень: Уряд України виділив кошти на відбудову звільнених територій. URL: <https://armyinform.com.ua/2022/04/10/pershyj-milyard-gryven-uryad-ukrayiny-vydilyv-koshty-navidbudovu-zvilnennyh-terytorij/> (дата звернення: 22.12.2025).

5. Татарин Н. Б., Єзерська У. М. Модернізація фінансової політики України в умовах сьогодення. Науковий журнал «Молодий вчений». № 6 (106) червень 2022 р. С. 75–79. URL: <https://molodyvchenyi.ua/index.php/journal/article/view/5361/5254> (дата звернення: 22.12.2025).м DOI: https://doi.org/10.33108/galicianvisnyk_tntu2022.05_06.075.

СТАТИСТИКА БІОФІНАНСІВ: АНАЛІЗ ТА ТЕНДЕНЦІЇ РОЗВИТКУ

Д. А. Парфенова, здобувач першого
(бакалаврського) рівня вищої освіти,
Дніпровський державний аграрно-
економічний університет, м. Дніпро,
Україна

Науковий керівник – Л. І. Бровко, к. е. н.,
доцент, доцент кафедри фінансів,
банківської справи та страхування,
Дніпровський державний аграрно-
економічний університет, м. Дніпро,
Україна

Біофінанси, як міждисциплінарна галузь, що поєднує фінанси, біологію та екологію, набувають все більшого значення в умовах глобальних екологічних викликів. Статистичний аналіз біофінансових потоків, інвестицій та проектів є критично важливим для оцінки ефективності та перспектив розвитку цієї сфери.

Статистика біофінансів охоплює широкий спектр даних, що відображають фінансові аспекти, пов'язані з біологічними ресурсами, екосистемами та екологічними послугами.

Виділяють аступні категорії статистичних даних у біофінансах:

- інвестиції в охорону біорізноманіття (обсяги фінансування проектів, спрямованих на збереження видів, екосистем та природних ресурсів);
- зелене фінансування (обсяги інвестицій у проекти, що сприяють зменшенню впливу на навколишнє середовище та переходу до сталого розвитку);
- кліматичне фінансування (обсяги фінансування проектів, спрямованих на адаптацію до змін клімату та зменшення викидів парникових газів);

- фінансування управління природними ресурсами (обсяги інвестицій у проекти, спрямовані на стале використання лісів, водних ресурсів та інших природних ресурсів);

- ринок екологічних послуг (обсяги торгівлі екосистемними послугами, такими як поглинання вуглецю, очищення води та інші).

Аналіз статистичних даних з біофінансів дозволяє виявити основні тенденції розвитку цієї сфери, оцінити ефективність інвестицій та визначити пріоритетні напрями подальшого розвитку.

Ключові аспекти аналізу статистичних даних з біофінансів включають:

- динаміку інвестицій, а саме аналіз змін обсягів інвестицій у різні категорії біофінансових проектів;

- географічний розподіл інвестицій;

- джерела фінансування, в тому числі аналіз різних джерел фінансування біофінансових проектів, таких як державні кошти, приватні інвестиції, міжнародні фонди тощо;

- ефективність інвестицій та оцінка впливу біофінансових інвестицій на стан навколишнього середовища та досягнення цілей сталого розвитку;

- порівняння статистичних даних з біофінансів з іншими сферами фінансової діяльності.

Сучасні тенденції розвитку статистики біофінансів характеризуються розширенням охоплення даних, удосконаленням методологій збору та аналізу даних, а також використанням цифрових технологій.

До основних тенденцій розвитку статистики біофінансів можна віднести збір даних про нові категорії біофінансових проектів, таких як інвестиції в зелені технології, відновлювані джерела енергії та інші; розробка більш точних та ефективних методів збору, обробки та аналізу статистичних даних з біофінансів; застосування блокчейну, штучного інтелекту та інших технологій для підвищення ефективності та прозорості збору та аналізу даних; інтеграція з іншими базами даних, такими як екологічні, соціальні та економічні дані; обмін даними та досвідом між різними країнами та організаціями для покращення якості статистики біофінансів.

Статистика біофінансів є важливим інструментом для прийняття обґрунтованих рішень у сфері екологічної політики, управління природними ресурсами та сталого розвитку. Статистичні дані з біофінансів дозволяють оцінити ефективність існуючої екологічної політики та розробити нові заходи для досягнення цілей сталого розвитку, допомагають приймати обґрунтовані рішення щодо використання та охорони природних ресурсів, є важливим фактором для залучення інвестицій у біофінансові проекти, дозволяють оцінити ефективність реалізації біофінансових проектів та їх вплив на стан

навколишнього середовища, відстежувати прогрес у досягненні цілей сталого розвитку та оцінювати ефективність використання фінансових ресурсів.

Розвиток статистики біофінансів стикається з низкою викликів, таких як складність збору даних, відсутність єдиних стандартів та методологій, а також необхідність інтеграції з іншими базами даних.

Незважаючи на існуючі виклики, статистика біофінансів має значний потенціал для розвитку та відіграватиме все більш важливу роль у забезпеченні сталого розвитку.

Перспективами розвитку статистики біофінансів є розробка більш точних та ефективних методів збору та аналізу даних, застосування сучасних технологій для автоматизації збору та обробки даних, обмін даними та досвідом між різними країнами та організаціями, розробка єдиної системи обліку біофінансових потоків та інвестицій, об'єднання статистичних даних з біофінансів з іншими базами даних для забезпечення комплексного аналізу.

Статистика біофінансів є важливим інструментом для оцінки ефективності та перспектив розвитку цієї сфери. Розвиток статистики біофінансів сприятиме прийняттю більш обґрунтованих рішень у сфері екологічної політики, управління природними ресурсами та сталого розвитку.

ТЕНДЕНЦІЇ ЗАСТОСУВАННЯ ЦИФРОВИХ ПЛАТІЖНИХ ТЕХНОЛОГІЙ У СФЕРІ ОНЛАЙН-БІЗНЕСУ

Р. О. Печенко, здобувач *третього (освітньо-наукового) рівня вищої освіти рівня вищої освіти, Національний університет «Львівська політехніка», м. Львів, Україна*

Впровадження різноманітних форм цифрових платежів демонструє стійку тенденцію до зростання. Окрім збільшення частоти використання різних цифрових платіжних інструментів, споживча купівельна поведінка все частіше передбачає здійснення саме цифрових транзакцій, зокрема через платформи «купи зараз, плати пізніше» (BNPL) та маркетплейси. Така трансформація підкреслює зростаючу роль цифрових платежів не лише як засобу оплати, а й як відправної точки у процесі прийняття споживчих рішень. Це, своєю чергою, може вказувати на необхідність для постачальників платіжних послуг адаптувати свої стратегії з метою залучення користувачів на ранніх етапах процесу здійснення покупок.

До цифрових платежів у контексті нашого дослідження ми відносимо платежі, що здійснюються в онлайн- або мобільному середовищі, зокрема на

веб-платформах, у мобільних додатках або безпосередньо в торговельних точках через спеціалізовані програми, такі як цифрові гаманці. До останніх відносимо мобільні додатки, які забезпечують проведення транзакцій та зберігання електронних карток і квитків.

За результатами опитування, яке щорічно проводиться компанією McKinsey, понад 90% споживачів у США та Євросоюзі упродовж останнього року здійснювали цифрові платежі у тій чи іншій формі [1]. Попри те, що здійснення покупок через офіційні веб-сайти брендів залишається найпоширенішим способом використання цифрових платежів у Сполучених Штатах та Європі, у США цей показник сягає 70%. Водночас у США найдинамічніший розвиток спостерігається в сегментах цифрових платежів, інтегрованих у мобільні додатки та точки роздрібної торгівлі. Частка використання цифрових платежів для транзакцій у мобільних додатках досягла 60% у 2024 році, що на 8% більше порівняно з 2019 роком.

Сучасні технології суттєво трансформують основні процеси купівлі-продажу. Згідно з даними Global Payments Report 2024, у 2023 році цифрові гаманці забезпечили проведення транзакцій на загальну суму 13,9 трильйона доларів США, що становило 50 % усіх онлайн-операцій та 30 % загального обсягу споживчих витрат у точках продажу (POS). Прогнозується, що до 2027 року частка цифрових гаманців зросте, охоплюючи понад 25 трильйонів доларів у глобальних транзакціях, що відповідатиме 49 % сукупного обсягу продажів у мережі Інтернет та у фізичних торгових точках [2].

Розповсюдження цифрових гаманців поступово розширюється за межі онлайн-середовища та мобільних додатків, охоплюючи також фізичні магазини. Так, частка впровадження цифрових гаманців у роздрібній торгівлі зросла з 19% у 2019 році до 28% у 2024 році. Це зростання формує платіжний канал, який сукупно забезпечує близько 10 трильйонів доларів річних витрат споживачів у взаємодії з бізнесом у США та Європі. Слід зауважити, що кожен п'ятий користувач цифрового гаманця регулярно залишає дім без фізичного гаманця, покладаючись виключно на цифрові методи оплати для здійснення транзакцій у фізичних торговельних точках.

Дослідження світових тенденцій здійснення цифрових платежів дозволяє виокремити низку регіональних особливостей:

– найпоширенішими платіжними пристроями для здійснення покупок в магазинах у більшості країн є платіжні рішення від виробників смартфонів (Apple Pay, Google Pay). Поряд з тим, у США широко використовуються різноманітні програми від роздрібних продавців (Starbucks, Walmart), натомість у Європі така практика наразі поширена мало. В той же час, у країнах ЄС часто застосовуються платіжні рішення, що передбачають

здійснення платежів з рахунку на рахунок (A2A, account-to-account), це особливо характерно для низки місцевих провайдерів мобільних гаманців;

– для покупок в Інтернеті переважна більшість користувачів застосовують мобільні гаманці, що пропонуються глобальними компаніями на кшталт PayPal чи Amazon. Проте, у країнах, де місцеві розробники платіжних рішень мають міцні позиції на ринку, їх частка в онлайн-платежах теж залишається вагомою. Європейські фінансові установи продовжують досліджувати можливості використання переказів з рахунку на рахунок (A2A) для здійснення роздрібних транзакцій, тоді як великі платіжні системи та провайдери відкритого банкінгу активно розширюють свої пропозиції у цьому напрямі. Зокрема, компанія Adyen співпрацює з Plaid (Північна Америка) та Tink (Європа), Stripe – із TrueLayer (Європа), а VISA оголосила про запуск власної A2A-програми у Великій Британії [3]. Водночас спеціалізовані провайдери банківських платежів, такі як Trustly та GoCardless, демонструють суттєве зростання обсягів оброблених транзакцій;

– оператори платіжних послуг дедалі більше намагаються конкурувати за споживача вже на етапі обрання продукту, а не у момент здійснення оплати за нього. Частина споживачів, особливо молодь, здійснюють покупки не на сайтах торгівельних компаній, а через канали BNPL чи різноманітні агрегатори пропозицій. Характерною тенденцією на ринку США, до прикладу, є те, що такі споживачі зазвичай витрачають приблизно у два рази більше за тих, хто використовує спеціалізовані сайти продавців;

– зручність розрахунків і безпека стали ключовими факторами, що визначають переваги споживачів щодо цифрових методів оплати. Відповідно швидкість і простота транзакцій є основною причиною використання цифрових гаманців. Водночас виникла тенденція зростаючого впливу програм винагород і спеціальних пропозицій на вибір платіжних методів. Особливо вона помітна у Сполучених Штатах, у ЄС ступінь її прояву дещо менший. З прогнозами дослідників ринку, системи винагород відіграватимуть дедалі важливішу роль у диференціації цифрових платіжних рішень. З огляду на це, провайдери цифрових платежів уже інтегрують програми лояльності та бонусні механізми у свої пропозиції, прагнучи посилити залученість користувачів. Вагомим викликом у цьому контексті є забезпечення рівноваги між підвищенням привабливості платіжних сервісів і їх економічною ефективністю.

Зважаючи на вищевикладене, діяльність надавачів платіжних послуг повинна бути орієнтована на ефективну інтеграцію нових платіжних технологій у їх діяльність. Це стосується питань управління ліквідністю, опрацювання та захисту великих обсягів даних, інвестування у кібербезпеку

для мінімізації ризиків, які виникають при впровадженні новітніх фінтех-рішень. Забезпечення прозорості фінансових транзакцій та впровадження штучного інтелекту для вдосконалення механізмів виявлення шахрайських операцій і персоналізації платіжних рішень можемо вважати ключовими аспектами сучасного фінансового середовища. Ефективне управління ризиками вимагає безперервного моніторингу та проведення регулярних аудитів платіжних систем. Поряд з тим, підвищення обізнаності клієнтів і залучених сторін щодо переваг і можливих загроз цифрових платежів буде сприяти зниженню ризиків та оптимізації їх використання. Критично важливою для забезпечення безперервності операційної діяльності надавачів платіжних послуг є розробка стратегій реагування на непередбачувані обставини, яка дозволить своєчасно адаптуватися до технічних збоїв або загроз кібербезпеці.

Література

1. The top digital payment trends of 2024. URL: <https://www.mckinsey.com/industries/financial-services/our-insights/banking-matters/state-of-consumer-digital-payments-in-2024>. (дата звернення 22.01.2025).
2. Digital payments: Technologies, trends, and tips for finance. FM Magazine. 2024. URL: <https://www.fm-magazine.com/news/2024/sep/digital-payments-technologies-trends-tips-for-finance.html> (дата звернення 22.01.2025).
3. PricewaterhouseCoopers. Six key trends will define the retail payments landscape over the next few years. URL: <https://www.pwc.co.uk/industries/financial-services/insights/future-of-retailer-payments/key-trends.html> (дата звернення 22.01.2025).

ІНСТИТУЦІЙНИЙ ПІДХІД ДО ФОРМУВАННЯ ФІНАНСОВИХ РЕСУРСІВ ІНВЕСТИЦІЙНОГО ПРОЦЕСУ

О. О. Плахотнік, *д. е. н., професор,
професор кафедри менеджменту,
факультет економіки та соціальних
комунікацій Дніпровський державний
технічний університет, м. Кам'янське,
Україна*

Ф. О. Мартинюк, *здобувач третього рівня
освіти (PhD) спеціальності 073
«Менеджмент» факультет економіки та
соціальних комунікацій
Дніпровський державний технічний
університет, м. Кам'янське, Україна*

Сучасний етап розвитку інвестиційного процесу має яскраво виражену специфіку, зумовлену змінами вітчизняної економічної системи через системні виклики та ризики. У стадії переформування перебувають більшість

ринкових інститутів, які задіяні у інвестиційному процесі як у ролі не фінансових структур, так і у ролі інституційних інвесторів.

Банки, страхові компанії, інвестиційні фонди, кредитні споживчі кооперативи громадян, недержавні пенсійні фонди та інші фінансові інститути мають спеціалізований та специфічний фінансово-інвестиційний механізм, що зумовлює особливості їх інвестиційної поведінки. Активізація інвестиційного процесу у вітчизняній економіці можлива за умови збільшення обсягу фінансових ресурсів, спрямованих на вкладення в об'єкти інвестиційної діяльності. Акумуляція вільних фінансових ресурсів та їх подальше інвестування відбувається у результаті функціонування фінансової інфраструктури інвестиційного процесу.

В даний час не склалася, не розроблено методології та системної концепції формування фінансової інфраструктури інвестиційного процесу, що базується на загальній теорії систем та теорії інституціоналізму, недостатньо розроблені питання інфраструктурної ролі окремих учасників інвестиційного процесу.

Все вищевикладене зумовлює актуальність та необхідність подальших теоретичних та методологічних обґрунтувань підходу до формування фінансової інфраструктури інвестиційного процесу, розроблення системної концепції інфраструктурного забезпечення інвестиційного процесу фінансовими ресурсами, визначення основних елементів механізму активізації інвестиційного процесу у сучасних умовах фінансовими ресурсами, визначення основних елементів механізму активізації інвестиційного процесу у реальних умовах української економіки.

Фінансова інфраструктура мобілізує власні, залучені та позикові фінансові ресурси з метою їхньої трансформації в об'єкти інвестиційної діяльності та отриманням на основі їх інвестиційного використання економічного чи іншого корисного ефекту. У складі фінансової інфраструктури виділяють підприємницький сектор, сектор домашніх господарств, іноземний та державний сектори, які включають: банківські та небанківські фінансові інститути, державні інститути, домашні господарства та іноземних інвесторів [1].

Ресурси, що мобілізуються фінансовою інфраструктурою, утворюють структурний елемент ресурсної бази інвестиційного процесу, стан якої визначає можливості активізації інвестиційної діяльності ринкових інститутів та перспективи забезпечення сталого зростання економіки у післявоєнний період.

Основним аспектом, на наш погляд, який потребує подальшого розвитку є інституційний підхід до формування фінансових ресурсів інвестиційного

процесу. Цей підхід полягає в тому, що мобілізація необхідних ресурсів здійснюється інститутами-організаціями, які у своїй сукупності формують фінансову інфраструктуру інвестиційного процесу. Системний підхід до формування фінансових ресурсів інвестиційного процесу полягає в тому, що ефективне функціонування та розвиток фінансової інфраструктури можливе за умови її формування як цілісної організаційно-економічної системи, що має кінцевою метою забезпечення інвестиційних потреб економіки фінансовими ресурсами, достатніми для розширеного відтворення та сталого економічного зростання. Фінансова інфраструктура інвестиційного процесу як цілісна організаційно-економічна система, є не лише сукупністю інститутів-організацій, що акумулюють власні, залучені та позикові фінансові ресурси з метою їх трансформації в об'єкти інвестиційної діяльності, а й складається з секторів, зв'язків, відносин, структури, цілісності, середовища, організації та управління.

Її утворюють дві сукупності: сукупність інститутів-організацій фінансової інфраструктури та сукупність зв'язків, відносин між ними.

Цілісний характер фінансової інфраструктури інвестиційного процесу полягає в тому, що діяльність елементів її складових інтегрована та цілеспрямована. Тому в сучасних умовах інвестиційного процесу особливо актуально збереження цілісності фінансової інфраструктури, що можливо двома способами:

- знаходженням найбільше ефективних форм взаємодії інститутів-організацій;

- пошуком специфічних механізмів та зв'язків підтримки цілісності.

Зв'язки, що мають місце всередині фінансової інфраструктури інвестиційного процесу, можна класифікувати наступним чином:

- зв'язки взаємодії між інститутами-організаціями фінансової інфраструктури, які опосередковуються їх кінцевими цілями;

- зв'язки функціонування, що забезпечують поточну діяльність інституцій-організацій фінансової інфраструктури;

- зв'язки перетворення, завдяки яким здійснюється трансформація функцій, цілей та завдань інститутів-організацій фінансової інфраструктури;

- зв'язки розвитку, які забезпечують зміни у стані інституцій-організацій;

- зв'язки раціоналізації, які забезпечують раціональну роботу фінансової інфраструктури інвестиційного процесу загалом та її інститутів-організацій, зокрема.

На нашу думку, збільшення фінансових ресурсів підприємницького сектору фінансової інфраструктури інвестиційного процесу можливе на основі

лібералізації оподаткування доходів суб'єктів господарювання, припливу іноземних приватних інвестицій після закінчення великої війни, стимулювання збільшення витрат на фундаментальні наукові дослідження, а також визначення пріоритетів, які дозволять зробити інноваційні та конкурентоспроможні прориви.

Зростання капіталізації вітчизняного фінансового ринку можливе на основі вдосконалення механізму розмежування повноважень органів, що регулюють фінансові ринки, створення єдиного мега регулятора, моніторингу об'єктивних критеріїв стану вітчизняного фондового ринку, удосконалення політики в галузі управління державним боргом для подальшої активізації емісії державних облігацій, вдосконалення правил емісії та обігу цінних паперів з метою збільшення частки інструментів, що можуть купуватися андерайтерами, зменшення періоду переважного права викупу акцій діючими акціонерами, вдосконалення процедури лістингу цінних паперів тощо [2].

Таким чином, подальше використання інституційного підходу до формування фінансових ресурсів інвестиційного процесу дозволить активізувати залучення необхідних ресурсів для реалізації проектів необхідних для відновлення країни після великої війни.

Література:

1. Ульянченко О. В. Інвестиційний процес і його складові елементи. Ефективна економіка. № 11, 2010. URL: <http://www.economy. Nayka.com.ua/? op=1&z=405>. (дата звернення: 14.02.2025).

2. Місюк М. В. Інноваційно-інвестиційний підхід до формування та підвищення конкурентоспроможності продукції тваринництва. Економіка АПК. 2016. № 3. С. 74-79. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/E_apk_2016_3_12. (дата звернення: 14.02.2025).

ОСОБЛИВОСТІ ПОДОЛАННЯ ЗАГРОЗ ФІНАНСОВОЮ СИСТЕМОЮ УКРАЇНИ У СВІТЛІ ЗОВНІШНІХ ТА ВНУТРІШНІХ ВИКЛИКІВ

*В. Г. Поліщук, к. е. н., доцент, доцент
кафедри фінансів, банківської справи та
страхування, Луцький національний
технічний університет, м. Луцьк, Україна*

Повномасштабна військова агресія рф проти України триває вже понад три роки, і за цей час наша країна зіткнулась з рядом безпрецедентних викликів. Безумовно, в першу чергу мова йде про значні жертви серед військових та цивільного населення, масштабну міграцію населення (понад 7 мільйонів українців) в межах країни чи за її межами, втрату фізичного та ментального здоров'я серед населення, численні руйнування критичної

інфраструктури та житла (втрати ще восени 2022 року становили понад 160 млрд доларів США). Крім того, варто відзначити падіння економічного потенціалу України – за різними оцінками економіка скоротилася на більш як третину тільки у 2022 році. Поруч з економічними загрозами, загострилися соціальні – рівень безробіття зріс до понад 35 %, відбулось суттєве зменшення реальної заробітної плати, а також суттєво зріс рівень бідності (до понад 25%).

Ми погоджуємося з думкою вченої Дмитренко Е.С., що «на зміст фінансової системи України в цілому та окремих її ланок в умовах воєнного стану й у повоєнний період впливає з-поміж-іншого і система викликів та загроз» [3].

На сьогодні фінансова система України зіткнулася з різними зовнішніми та внутрішніми викликами. Щодо внутрішніх – здебільшого вони є похідними війни. Адже значні проблеми з дефіцитом Державного бюджету України, який вже давно став більше 20% від ВВП), а також суттєвої недостатності власних фінансових джерел для фінансування потреб країни, пов'язані з суттєвим зменшенням можливостей залучати кошти через ведення військових дій.

Щодо зовнішніх викликів для фінансової системи України – це зміна векторів у світовій економіці та політиці, зменшення фінансування від партнерів України (зокрема, від США), зростання негативних впливів від розвитку ринку криптовалют та віртуальних активів.

Також виокремимо загрози для фінансової безпеки України. В першу чергу варто назвати боргове навантаження на Державний бюджет України. Крім того, назвемо нестабільний рівень інфляції. А ще варто назвати залежність банківської системи від ситуації на міжнародних фінансових ринках, досить високий рівень непрацюючих кредитів та недостатнє кредитування реального сектору економіки. Цілком погоджуємося з думкою Гандзюк С.М., що «важливе значення в умовах війни має оперативне виявлення загроз фінансовій безпеці України, що дозволять мінімізувати при неможливості нейтралізувати їх за умови розроблення дієвих практичних заходів та проведення виваженої політики щодо забезпечення фінансової стійкості» [2]. Тому постійний моніторинг фінансових індикаторів та прийнятих управлінських рішень є запорукою забезпечення фінансової стабільності у державі у майбутньому.

Варто відзначити, що фінансова система України на сьогодні перебуває під значним тиском через поєднання зовнішніх та внутрішніх викликів, спричинених війною, макроекономічною нестабільністю та високим рівнем тінізації економіки. Тіньова економіка спричиняє значні втрати Державного бюджету України та ускладнює реалізацію ефективної монетарної політики

[4]. Водночас нестабільність фінансових ринків і залежність від зовнішнього фінансування роблять економіку вразливою до зовнішніх шоків.

Для подолання викликів необхідне комплексне реформування фінансової системи. Одним із ключових напрямів є фінансова реструктуризація, що передбачає оптимізацію боргового навантаження, стимулювання інвестицій та вдосконалення регуляторного контролю. Важливим є впровадження цифрових технологій для посилення прозорості економічних процесів та зменшення рівня тіньової діяльності. Державна політика має бути спрямована на забезпечення фінансової стійкості шляхом реформування податкової системи, ефективного управління борговими зобов'язаннями та посилення фінансового нагляду.

Стійкість фінансової системи залежить від узгоджених дій держави, банківського сектору та міжнародних партнерів. Використання інноваційних підходів до реструктуризації боргів, підтримка національного бізнесу та розвиток фінансового ринку є необхідними умовами для забезпечення економічної стабільності та поступового відновлення України в умовах воєнного стану та післявоєнного відновлення [1;5].

Література

1. Вдовічен А., Шпатакова О. Фінансова реструктуризація в умовах воєнного стану. Вісник Хмельницького національного університету. 2024. № 1. С. 227-232.
2. Ганзюк С. М. Загрози фінансовій безпеці України. Modern Economics. 2023. № 38. С. 28-33.
3. Дмитренко Е. С. Фінансова система України у воєнний та повоєнний періоди: правовий та безпековий вимір. Київський часопис права. 2023. №2. С. 143-148.
4. Золковер А. О., Коваленко Д. І. Тіньова економіка: загрози для національної системи і шляхи вирішення. Журнал стратегічних економічних досліджень. 2024. № 3(20). С. 43-55.
5. Ситник Н. С. Фінансова безпека держави: загрози та виклики в умовах війни. Modern Economics. 2024. № 44. С. 181-189.

ЗМІНИ КЛІМАТУ ТА СТАЛЕ ФІНАНСУВАННЯ

В. Р. Решетняк, здобувач першого
(бакалаврського) рівня вищої освіти,
Дніпровський державний аграрно-
економічний університет, м. Дніпро,
Україна

Науковий керівник – Л. І. Бровко, к. е. н.,
доцент, доцент кафедри фінансів,
банківської справи та страхування,
Дніпровський державний аграрно-
економічний університет, м. Дніпро,
Україна

Зміни клімату є однією з найсерйозніших глобальних проблем сучасності, що має далекосяжні наслідки для економіки, суспільства та навколишнього середовища. Фінансовий сектор відіграє ключову роль у боротьбі зі змінами клімату.

Кліматичні зміни створюють різноманітні фінансові ризики, які можуть вплинути на діяльність компаній, фінансових установ та інвесторів. Ці ризики можна поділити на дві основні категорії: фізичні ризики, що пов'язані з безпосереднім впливом екстремальних погодних явищ (повені, посухи, урагани) на активи компаній та інфраструктуру; перехідні ризики, зумовлені переходом до низьковуглецевої економіки, включаючи зміни в законодавстві, технологіях та споживчих перевагах.

Фізичні ризики можуть призвести до значних збитків для компаній, що мають активи в зонах, вразливих до кліматичних змін. Наприклад, повені можуть затопити виробничі підприємства, а посухи можуть знищити сільськогосподарські угіддя. Такі збитки можуть призвести до зниження вартості активів, зменшення доходів та навіть банкрутства компаній.

Перехідні ризики пов'язані зі змінами в політиці, спрямованими на скорочення викидів парникових газів. Уряди багатьох країн світу запроваджують вуглецеве оподаткування, квоти на викиди та інші заходи, що можуть призвести до збільшення витрат для компаній, залежних від викопного палива. Крім того, розвиток відновлюваних джерел енергії та інших зелених технологій може призвести до зменшення попиту на традиційні енергоносії та знецінення відповідних активів.

Обидва типи кліматичних ризиків можуть мати системний характер, тобто впливати на всю фінансову систему в цілому. Наприклад, серія екстремальних погодних явищ може призвести до зниження економічного зростання та погіршення кредитної якості багатьох компаній, що спричинить фінансову кризу.

За даними Мюнхенського перестраховального товариства (Munich Re), збитки від природних катастроф, пов'язаних зі змінами клімату, у 2021 році досягли 210 мільярдів доларів США, що є другим за величиною показником за всю історію спостережень. За оцінками Міжнародного валютного фонду (МВФ), підвищення температури на 2°C до кінця століття може призвести до зниження світового ВВП на 15%. За даними дослідження Carbon Disclosure Project (CDP), компанії, які не враховують кліматичні ризики у своїй діяльності, можуть втратити до 25% своєї вартості.

Зелене фінансування – це фінансові інвестиції, спрямовані на проекти, що сприяють зменшенню викидів парникових газів, адаптації до змін клімату та збереженню навколишнього середовища.

Основні інструменти зеленого фінансування це боргові цінні папери, кошти від розміщення яких спрямовуються на фінансування зелених проектів; кредити, що надаються на реалізацію проектів, які відповідають екологічним критеріям; інвестиційні фонди, що спеціалізуються на інвестуванні в зелені компанії та проекти; фінансові інвестиції, що враховують не тільки екологічні, але й соціальні та управлінські фактори (ESG-фактори).

Зелене фінансування є важливим механізмом залучення інвестицій у проекти, що сприяють переходу до низьковуглецевої економіки. Воно дозволяє компаніям та інвесторам не тільки отримувати фінансову вигоду, але й сприяти вирішенню глобальних екологічних проблем.

Обсяг глобального ринку зелених облігацій у 2021 році досяг 523 мільярдів доларів США, що на 75% більше, ніж у 2020 році. Інвестиції у відновлювані джерела енергії у 2021 році склали 755 мільярдів доларів США, що є рекордним показником.

ESG-інвестиції – це інвестиції, що враховують екологічні (E), соціальні (S) та управлінські (G) фактори при прийнятті інвестиційних рішень і включають такі ESG-критерії: вплив компанії на навколишнє середовище, включаючи викиди парникових газів, використання ресурсів, управління відходами тощо; відносини компанії з працівниками, клієнтами, постачальниками та місцевими громадами, включаючи умови праці, охорону здоров'я, соціальну відповідальність; якість корпоративного управління, включаючи структуру управління, прозорість, етичні стандарти тощо.

ESG-інвестиції стають все більш популярними серед інвесторів, оскільки вони дозволяють не тільки отримувати фінансову вигоду, але й сприяти досягненню цілей сталого розвитку. Проте, оцінка ефективності ESG-інвестицій є складним завданням, оскільки ESG-фактори важко кількісно оцінити та порівняти між різними компаніями. Для оцінки ефективності ESG-

інвестицій використовуються різні методи, включаючи: ESG-рейтинги; ESG-індекси; аналіз впливу.

ESG-інвестиції можуть бути не тільки етично привабливими, але й фінансово вигідними. Компанії з високими ESG-рейтингами часто мають кращі фінансові показники, менші ризики та більшу стійкість до криз. Компанії з високими ESG-рейтингами мають на 10% вищу прибутковість та на 20% меншу волатильність акцій, а 83% інвесторів вважають, що ESG-фактори мають значення для прийняття інвестиційних рішень.

Стале фінансування, спрямоване на інтеграцію екологічних, соціальних та управлінських (ESG) факторів у фінансові рішення, набуває все більшого значення у світі, що прагне до сталого розвитку. Проте, на цьому шляху є значні виклики.

Існує проблема відсутності єдиних стандартів та методологій для оцінки ESG-факторів та зелених проєктів. Різні організації використовують різні критерії та підходи, що ускладнює порівняння та оцінку ефективності сталого фінансування.

Часто важко отримати достовірну та порівнянну інформацію про ESG-діяльність компаній. Це ускладнює процес прийняття обґрунтованих інвестиційних рішень та оцінку реального впливу сталого фінансування.

Практика, коли компанії завищують свої екологічні чи соціальні досягнення для залучення інвестицій, є серйозною проблемою. Грінвошинг підриває довіру до сталого фінансування та може призвести до неправильного розподілу ресурсів.

Часто інвестори та компанії зосереджені на отриманні короткострокової вигоди, не враховуючи довгострокові наслідки своїх рішень. Це може перешкоджати розвитку сталого фінансування, яке потребує довгострокового підходу та стратегічного мислення.

У деяких країнах існують регуляторні бар'єри, які ускладнюють розвиток сталого фінансування. Недостатнє регулювання може призвести до зловживань та неефективного використання ресурсів.

Війни, політична нестабільність та соціальні конфлікти можуть створювати значні ризики для сталого фінансування. Ці фактори можуть призвести до відтоку капіталу, зриву проєктів та погіршення інвестиційного клімату.

Гармонізація стандартів та методологій, покращення доступності даних та інформації, посилення боротьби з грінвошингом, залучення інституційних інвесторів, розвиток нових фінансових інструментів, інтеграція ESG-факторів у діяльність фінансових установ та стимулювання з боку держави є саме тими перспективами, що забезпечать стале фінансування.

Розвиток сталого фінансування є важливим кроком на шляху до досягнення цілей сталого розвитку та забезпечення стабільності фінансової системи. Подолання існуючих викликів та використання перспектив, що відкриваються, сприятиме залученню більшого обсягу інвестицій у проекти, спрямовані на збереження навколишнього середовища та забезпечення соціальної справедливості.

ЕФЕКТИВНІСТЬ ДЕРЖАВНОГО ПОДАТКОВОГО КОНТРОЛЮ В УМОВАХ ЦИФРОВОЇ ТРАНСФОРМАЦІЇ ЕКОНОМІКИ

*В. В. Руденко, д. е. н., доцент, професор
кафедри фінансів, банківської справи та
страхування, Вінницький навчально-
науковий інститут економіки ЗУНУ,
м. Вінниця, Україна*

У сучасних умовах цифрової трансформації державний податковий контроль відіграє ключову роль у забезпеченні фінансової стабільності, детінізації економіки та ефективному наповненні бюджету. Використання цифрових технологій, зокрема автоматизованих систем обліку, штучного інтелекту та блокчейну, дозволяє підвищити прозорість податкових процесів, зменшити корупційні ризики та покращити адміністрування податків. Водночас, стрімкий розвиток цифрової економіки, поява нових фінансових інструментів та виклики кібербезпеки потребують адаптації податкового контролю до сучасних умов. Дослідження ефективності державного податкового контролю в умовах цифрової трансформації є актуальним для розробки інноваційних підходів до регулювання податкових відносин, забезпечення їх прозорості та підвищення довіри платників податків до державних органів.

Ефективність державного податкового контролю в умовах цифрової трансформації економіки визначається здатністю податкових органів швидко адаптуватися до змін, застосовувати сучасні цифрові технології та забезпечувати баланс між фіскальними інтересами держави й економічною свободою платників податків.

Цифрова трансформація економіки створює нові можливості для підвищення ефективності державного податкового контролю, забезпечуючи прозорість фінансових потоків, автоматизацію процесів і зменшення адміністративного навантаження на платників податків. Однак, одночасно з цим виникають і нові виклики, пов'язані з ризиками кіберзлочинності, складністю інтеграції цифрових рішень і необхідністю адаптації законодавчої

бази. Для підвищення ефективності державного податкового контролю необхідно впроваджувати комплексні заходи, що охоплюють технологічні, організаційні, нормативно-правові та кадрові аспекти:

1. Автоматизація та цифровізація державного податкового контролю. Одним із ключових напрямів удосконалення податкового контролю є автоматизація процесів перевірки та аналізу податкових даних. Використання сучасних цифрових технологій, таких як блокчейн, штучний інтелект, машинне навчання та великі дані, дозволяє значно підвищити швидкість та ефективність податкового контролю. Крім того, впровадження системи автоматичного обміну інформацією між податковими органами та фінансовими установами сприятиме оперативному моніторингу фінансових потоків платників податків, виявленню ризиків ухилення від оподаткування та боротьбі з тіньовою економікою [1, с.178-179].

2. Інтеграція цифрових платформ та електронного документообігу. Значне підвищення ефективності державного податкового контролю можливе завдяки запровадженню електронних систем управління податковою інформацією, які об'єднують податкові реєстри, державні бази даних та фінансові платформи. Такі системи забезпечують швидкий обмін інформацією між державними установами, дозволяють автоматизувати процес податкової звітності та знижують ймовірність шахрайства. Розвиток електронного документообігу та розширення функціоналу електронного кабінету платника податків також сприяє спрощенню взаємодії між бізнесом та податковими органами, зменшуючи рівень бюрократії та підвищуючи рівень добровільної сплати податків.

3. Використання аналітичних технологій для прогнозування податкових надходжень. Сучасні методи аналізу даних, зокрема технології штучного інтелекту, дозволяють прогнозувати податкові надходження, оцінювати податкові ризики та виявляти потенційні схеми ухилення від оподаткування. Впровадження аналітичних платформ сприяє швидкому аналізу великих масивів податкової інформації та виявленню нетипових транзакцій, які можуть свідчити про податкові правопорушення. Загалом розвиток системи ризик-орієнтованого підходу до податкового контролю дозволяє скоротити кількість перевірок сумлінних платників податків, зосереджуючи увагу на потенційних порушниках, що підвищує ефективність податкових аудитів.

4. Нормативно-правова адаптація державного податкового контролю до цифрових умов. Ефективний податковий контроль у цифровій економіці потребує відповідного нормативно-правового забезпечення, яке включає розробку законодавчих норм щодо цифрових активів, електронного оподаткування та онлайн-транзакцій. Зокрема, необхідно врегулювати

питання оподаткування криптовалют, електронної комерції та доходів, отриманих через цифрові платформи. Також важливим є створення міжнародних механізмів обміну податковою інформацією між державами, що дозволить ефективно контролювати фінансові операції, здійснені в межах транснаціональних корпорацій [2, с.5033].

5. Забезпечення кібербезпеки податкової системи. Зростання обсягу цифрових фінансових операцій підвищує ризики кібератак на податкові системи. Тому одним із пріоритетних напрямів державного податкового контролю є посилення кібербезпеки через впровадження сучасних засобів захисту інформації, розробку протоколів безпеки для державних податкових платформ та підвищення рівня захисту персональних даних платників податків.

6. Підвищення цифрової компетентності працівників податкових органів. Окрім технологічних змін, важливим аспектом ефективності державного податкового контролю є професійна підготовка кадрів. Необхідно запроваджувати програми навчання працівників податкових органів з використання цифрових технологій, аналізу великих даних та кібербезпеки. Це дозволить забезпечити якісний податковий контроль у цифровому середовищі та запобігати фінансовим махінаціям [3, с.17].

Таким чином, забезпечення ефективності державного податкового контролю в умовах цифрової трансформації економіки потребує комплексного підходу, що охоплює автоматизацію податкових процедур, цифровізацію документообігу, розвиток аналітичних технологій, удосконалення нормативно-правового забезпечення, підвищення кібербезпеки та професійної підготовки податкових інспекторів. Використання сучасних цифрових рішень дозволить підвищити прозорість податкової системи, зменшити адміністративне навантаження на бізнес та сприяти збільшенню податкових надходжень до бюджету. Відтак цифрова трансформація стає не лише інструментом модернізації державного податкового контролю, а й ключовим фактором забезпечення стабільності та розвитку економіки.

Література

1. Костенко Ю. О. Цифровізація в податковій сфері. Південноукраїнський правничий часопис. 2024. №2. С. 176-181.
2. Проць І., Петков С., Хмиз М., Козяр Р., Гудима В., Явний О., Чорний Б. Впровадження цифрових технологій у податкову сферу: зарубіжний досвід та перспективи для України у боротьбі з тіньовою економікою. Path of Science. 2023. №9 (10). С. 5029-5037.
3. Куйбіда В. С., Петроє О. М., Федулова Л. І., Андрощук Г. О. Цифрові компетенції як умова формування якості людського капіталу : аналіт. Зап. Київ : НАДУ, 2019. 28 с.

FINTECH-РІШЕННЯ НА ФІНАНСОВОМУ РИНКУ УКРАЇНИ

М. М. Соломійчук, здобувач третього (освітньо-наукового) рівня вищої освіти, Державний торговельно-економічний університет, м. Київ, Україна

Науковий керівник – С. В. Міщенко, д. е. н., професор, професор кафедри фінансів, Державний торговельно-економічний університет, м. Київ, Україна

Процеси цифровізації, що характеризують сучасну економічну систему, призвели до значних змін у фінансовій сфері, стимулюючи розвиток інноваційних FinTech продуктів. Ринок FinTech сьогодні є одним з найбільш динамічних і включає в себе різноманітні напрямки, такі як безконтактні платежі, онлайн-кредитування, автоматизовані інвестиційні платформи, InsurTech, блокчейн-технології та криптовалюти, а також цифрові сервіси для управління особистими фінансами (WealthTech).

FinTech-сектор в Україні демонструє активне зростання завдяки розвитку цифрових технологій, підвищенню рівня фінансової грамотності населення, а також державній підтримці та адаптації європейських стандартів регулювання. Основними драйверами розвитку українського FinTech є [4]:

- активне проникнення мобільних технологій та інтернету;
- зростаючий попит на швидкі та доступні фінансові послуги;
- впровадження законодавчих ініціатив для сприяння розвитку цифрових фінансів;
- популяризація відкритого банкінгу (Open Banking) та цифрових платежів.

В Україні активно розвиваються FinTech-компанії, що пропонують широкий спектр послуг, включаючи p2p-кредитування, мобільні додатки для управління фінансами, сервіси цифрової ідентифікації та верифікації, а також цифрові страхові продукти. Впровадження FinTech продуктів змінює традиційні бізнес-моделі фінансових установ, сприяючи підвищенню конкуренції, зниженню витрат та збільшенню фінансової інклюзії [1]. Основні напрями впливу FinTech на ринок фінансових послуг включають:

- розширення доступу до банківських продуктів для населення без традиційного банківського обслуговування;
- зменшення транзакційних витрат – автоматизація та цифровізація процесів дозволяють знизити витрати для користувачів;

- підвищення швидкості обробки операцій – технології штучного інтелекту та машинного навчання дозволяють оптимізувати прийняття рішень та обробку фінансових транзакцій;

- розвиток інноваційних фінансових продуктів – створення нових рішень для кредитування, інвестування та страхування.

Останніми роками FinTech-сектор України демонструє стрімке зростання, пропонуючи інноваційні рішення для бізнесу та споживачів. Цифрові фінансові послуги сприяють підвищенню доступності банківських операцій, покращенню користувацького досвіду та зниженню операційних витрат. Водночас розвиток галузі залежить від сприятливого регуляторного середовища, рівня фінансової грамотності населення та впровадження передових технологій. Попри значний потенціал, FinTech-сектор стикається з низкою викликів, зокрема:

- регуляторні обмеження – необхідність адаптації національного законодавства до міжнародних стандартів;

- кібербезпека – зростання загроз фінансового шахрайства та необхідність посилення заходів із захисту даних;

- конкуренція з традиційними фінансовими установами – банки активно впроваджують власні FinTech-рішення, що змушує незалежні компанії шукати нові бізнес-моделі;

- доступ до капіталу – необхідність залучення інвестицій для масштабування бізнесу.

Перспективи розвитку FinTech в Україні включають розвиток Open Banking та API-технологій;т інтеграцію блокчейн-технологій у фінансові сервіси; зростання популярності цифрових валют та електронних гаманців; розширення партнерства між традиційними банками та FinTech-стартапами [3]. FinTech-сектор України є перспективним напрямом розвитку фінансової індустрії, що сприяє підвищенню ефективності ринку фінансових послуг, розширенню фінансової інклюзії та впровадженню інноваційних технологій. Проте для подальшого сталого розвитку необхідні удосконалення регуляторного середовища, забезпечення високого рівня кібербезпеки та залучення додаткових інвестицій. Успішна адаптація світових FinTech-практик дозволить Україні посилити свою позицію у сфері цифрових фінансів та створити конкурентоспроможну фінансову екосистему.

Література:

1. Міщенко В. І., Науменкова С. В., Міщенко С. В. Управління операційними ризиками в платіжних системах. Економічний простір. 2023. № 183. С. 79–87. URL: <https://doi.org/10.32782/2224-6282/183-13>.

2. Науменкова С. В., Міщенко С. В., Міщенко В. І. Цифрова фінансова інклюзія для прискорення досягнення Цілей сталого розвитку. Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка. Економіка. 2023. № 1. С. 102 – 112.

3. Холявко Н., Дубина М. Концептуальні положення використання RegTech-технологій у регулюванні процесів цифровізації фінансових установ. Проблеми і перспективи економіки та управління. 2023. № (3 (35)), С. 152-162.

4. Ediagbonya, V., & Tioluwani, C. (2023). The role of fintech in driving financial inclusion in developing and emerging markets: issues, challenges and prospects. Technological Sustainability, 2(1), 100-119.

КЛЮЧОВІ ПРИНЦИПИ ОПИТУВАННЯ СТЕЙКХОЛДЕРІВ ЩОДО СТАНУ ІННОВАЦІЙНОГО СЕРЕДОВИЩА ЧЕРНІГІВСЬКОГО РЕГІОНУ

*Н. І. Холявко, д. е. н., професор, професор
кафедри фінансів, банківської справи та
страхування, Національний університет
«Чернігівська політехніка», м. Чернігів,
Україна*

*К. В. Гнедіна, к. е. н., доцент, доцент
кафедри економіки, обліку і оподаткування
Національний університет «Чернігівська
політехніка», м. Чернігів, Україна*

У рамках реалізації проєкту «Розвиток науково-інноваційної екосистеми як основи сталої трансформації університету» за програмою ЄС «Горизонт 2020» командою науковців розроблено методичний підхід до дослідження стану інноваційного середовища Чернігівського регіону. Головним методом дослідження визначено опитування (анкетування). Система принципів розробки анкети й опитування стейкхолдерів щодо стану інноваційного середовища Чернігівського регіону узагальнено представлена на рис. 1.

Ключовими принципами дослідження стану інноваційного середовища Чернігівського регіону є:

– принцип системності – дослідження розглядає інноваційне середовище як складну систему, що складається із сукупності взаємопов'язаних елементів, завдяки чому вдасться вивчити не лише стан окремих компонентів такої системи, а і їх взаємодію та взаємовплив, а також ефективність у підтримці інноваційного розвитку;

– принцип комплексності – у дослідження включено аналіз різних аспектів розвитку інноваційного середовища регіону, таких як наявність інноваційної інфраструктури, рівень інвестицій, стан освіти і науково-дослідної діяльності, регуляторні бар'єри та ін.;

– принцип специфічності – у дослідженні враховуються регіональні особливості, зумовлені місцевими економічними, соціальними та культурними умовами;

Рисунок 1 – Система принципів розробки анкети й опитування стейкхолдерів щодо стану інноваційного середовища Чернігівського регіону

– принцип актуальності – у дослідженні враховуються останні зміни у сфері технологій, економіки, законодавства та інноваційних процесів, що відбуваються в регіоні та поза його межами;

– принцип практичної орієнтованості – результати дослідження можуть бути впроваджені місцевою владою, бізнесом та закладами вищої освіти для поліпшення інноваційного клімату регіону;

– принцип відтворюваності – дослідження побудовано таким чином, що його методологію можна повторити в інших регіонах або в інший час для порівняння даних і визначення динаміки інноваційного середовища.

При формуванні вибірки респондентів було враховано принципи: репрезентативності, тобто залучення представників основних секторів регіону

(бізнесу, освіти, влади, громадськості); анонімності, тобто такі персональні дані, як прізвища, імена, по батькові, адреса проживання респондентів, не збирається; добровільності, тобто готовність брати участь у дослідженні.

Інформаційне забезпечення дослідження складає анкета опитування стейкхолдерів щодо стану інноваційного середовища Чернігівського регіону, розроблена виконавцями проєкту. При розробці анкети науковці дотримувалися принципів об'єктивності та неупередженості, що передбачає нейтральне формулювання питань без навідних формулювань, аби забезпечити правдиві відповіді, які відображають реальний стан справ. Етичний аспект дослідження враховано через дотримання відповідних норм і стандартів, інформування респондентів про мету опитування та подальше використання їхніх відповідей.

Особлива увага приділена чіткості та зрозумілості питань, які сформульовані просто та без складних термінів, що запобігає неоднозначному тлумаченню. Стандартизований набір питань для всіх респондентів сприяє уніфікації відповідей, що полегшує їхній кількісний і якісний аналіз.

Підсумовуючи, варто відмітити, що системність і комплексність анкети забезпечує охоплення різних аспектів інноваційної діяльності, зокрема фінансових, кадрових, інфраструктурних та інституційних, що дозволяє сформувати цілісне уявлення про ситуацію. Окрім збору даних, анкету структуровано таким чином, щоб на основі отриманих результатів можна було сформулювати науково обґрунтовані практичні рекомендації для активізації інноваційного розвитку Чернігівського регіону у повоєнний період.

Дослідження проводиться в рамках проєкту «Розвиток науково-інноваційної екосистеми як основи сталої трансформації університету», що фінансується за рахунок зовнішнього інструменту допомоги Європейського Союзу для виконання зобов'язань України у Рамковій програмі Європейського Союзу з наукових досліджень та інновацій «Горизонт 2020» (наказ Міністерства освіти і науки України від 05.08.2024 №1103 «Про затвердження остаточних пропозицій щодо переліку наукових робіт, науково-технічних та інфраструктурних проєктів, рекомендованих для фінансування»).

НОВІ ТЕНДЕНЦІЇ У МІЖНАРОДНІЙ ТОРГІВЛІ

М. М. Чуйко, к. т. н., доцент, доцент кафедри маркетингу та торговельного підприємництва, Харківський національний університет ім. В.Н. Каразіна, м. Харків, Україна

Останніми роками міжнародна торгівля стрімко розвивається, постійно з'являються нові тенденції та виклики. Цьому сприяють складне економічне та геополітичне середовище, розвиток моделей торгівлі, зростання цифровізації, орієнтація на сталу бізнес-практику та інноваційні підходи до фінансування.

Регулюючі органи, споживачі, політики та індустріальні органи вимагають від компаній запровадити екологічні методи та зменшити свій вуглецевий слід. Якщо цього не зробити, до компаній можуть застосовуватися ще жорсткіші правила сталого розвитку. Свідоме споживацтво зростає, люди цінують етичне постачання, практику чесної торгівлі та екологічно чисті продукти. Потреба в прозорості та стабільності спонукає підприємства застосовувати відповідальну практику та гарантувати, що їхні ланцюжки поставок дотримуються етичних стандартів. Ця тенденція відображається у зростанні ініціатив, таких як Цілі сталого розвитку ООН, які спрямовані на сприяння сталому економічному зростанню та соціальному прогресу в усьому світі. Крім того, це не тільки добре для усієї планети, але й відкриває нові можливості для підприємців.

Для бізнесу стійкий розвиток представляє як виклики, так і можливості. З одного боку, це вимагає від нього інвестицій у нові технології та практики, які можуть зменшити їхній вплив на навколишнє середовище та покращити їхні соціальні показники. З іншого боку, це також може створити нові ринкові можливості, оскільки споживачі шукають стійкі продукти та послуги.

Однією з найбільших тенденцій у міжнародній торгівлі є швидке зростання електронної комерції, яка змінює спосіб купівлі та продажу товарів через кордони. Це зростання зумовлено такими факторами, як зростання споживчого попиту на покупки в Інтернеті, збільшення доступності Інтернету та мобільних пристроїв, а також розширення цифрових платіжних систем. Найбільшими гравцями на ринку серед інших є Alibaba та Amazon.

Компанії використовують цифрові інструменти, щоб оптимізувати роботу, підвищити ефективність і покращити взаємодію з клієнтами. Для експортерів електронна комерція створює як можливості, так і проблеми. З одного боку, це дозволяє їм залучати нових клієнтів і розширювати свою частку ринку без потреби у дорогій фізичній інфраструктурі. З іншого боку, це

вимагає від них адаптації до нових цифрових технологій, таких як онлайн-ринки та платіжні системи, і конкуренції з іншими підприємствами з усього світу. Також від них вимагається адаптація до нових технологій і розвиток нових навичок і можливостей, таких як аналіз даних і кібербезпека.

Оскільки компанії все більше покладаються на цифрові технології для ведення міжнародного бізнесу, важливість конфіденційності даних і кібербезпеки зростає. Щоб зменшити ризики витоку даних і кібератак, компаніям потрібно інвестувати в заходи кібербезпеки, такі як брандмауери, шифрування та навчання співробітників. Вони також повинні дотримуватися правил конфіденційності даних, таких, наприклад, як Загальний регламент захисту даних Європейського Союзу (GDPR), який вимагає від компаній захищати персональні дані громадян ЄС. Для підприємств ця тенденція вимагає дотримання відповідних норм щодо захисту даних і конфіденційності цільового експортного ринку, щоб зменшити пов'язані з цим ризики.

Хоча товари традиційно домінували в міжнародній торгівлі, важливість послуг швидко зростає як засобу реагування на дефіцит внутрішнього постачання та диверсифікації експорту. Цифрові послуги, такі як розробка програмного забезпечення, графічний дизайн і консалтинг, тепер можна легко експортувати в усьому світі. Також спостерігається зрушення на користь послуг, оскільки вони стають дедалі важливішою частиною світової торгівлі протягом наступного десятиліття. Будь-яка країна може використати торговий потенціал послуг, але не кожна країна може стати центром послуг у різних секторах.

Утворення регіональних торговельних блоків, таких, наприклад, як Європейський Союз, Африканська континентальна зона вільної торгівлі сприяють регіональній інтеграції, розширюють доступ до ринку та спрощують торговельні процеси. Оскільки все більше країн об'єднуються для економічної співпраці, динаміка міжнародної торгівлі, ймовірно, зміниться. З цим позитивним економічним розвитком зростає негативна реакція на глобалізацію та вільну торгівлю, оскільки деякі країни прагнуть захистити свою національну промисловість і робочі місця від іноземної конкуренції. Це призвело до запровадження нетарифних бар'єрів, таких як обмежувальні вимоги, які можуть ускладнити експорт продукції підприємствам і конкурувати на зовнішніх ринках. Щоб керувати цією тенденцією, підприємства повинні бути в курсі останніх торгових політик і правил і розробляти стратегії, які можуть допомогти їм зменшити ризики вільної торгівлі. Це може передбачати диверсифікацію їхніх ланцюгів поставок, інвестування в нові ринки або партнерство з місцевими підприємствами, щоб закріпитися на зовнішніх ринках.

Таким чином, міжнародна торгівля є складною та динамічною сферою, яка постійно розвивається. Слідкуючи за останніми тенденціями та викликами, підприємства можуть розробляти стратегії, які дозволять їм конкурувати на світовому ринку та використовувати нові можливості.

ІНТЕГРАЦІЯ ПРИНЦИПІВ СОЦІАЛЬНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ У ФІНАНСОВУ СТРАТЕГІЮ ПІДПРИЄМСТВА ПІД ЧАС ВІЙНИ

О. С. Чухно, здобувач другого
(магістерського) рівня вищої освіти,
Дніпровський державний аграрно-
економічний університет, м. Дніпро,
Україна

Науковий керівник – Л. І. Бровко, к. е. н.,
доцент, доцент кафедри фінансів,
банківської справи та страхування,
Дніпровський державний аграрно-
економічний університет, м. Дніпро,
Україна

Війна в Україні стала не тільки трагедією для мільйонів людей, але й серйозним випробуванням для економіки та бізнесу країни. В умовах воєнного стану соціальна відповідальність підприємств набула особливого значення, ставши не просто добровільним внеском у розвиток суспільства, а життєво важливою необхідністю для забезпечення стійкості бізнесу, підтримки країни та її громадян.

Збройний конфлікт в Україні призвів до глибокої економічної та соціальної кризи, що супроводжувалася руйнуванням інфраструктури, масовою міграцією населення, порушенням логістичних ланцюгів, зростанням соціальної напруги: війна викликала зростання безробіття, бідності та соціальної напруги, що потребувало від підприємств активної участі у вирішенні соціальних проблем.

Ці фактори негативно вплинули на діяльність підприємств, змусивши їх переглянути свої фінансові стратегії та посилити соціальну відповідальність.

В умовах війни соціальна відповідальність стала не тільки моральним обов'язком підприємств, але й фактором їх стійкості та конкурентоспроможності. Це проявляється в тому, що споживачі все більше цінують соціально відповідальні компанії та готові підтримувати їх продукцію, кваліфіковані спеціалісти віддають перевагу компаніям, які демонструють соціальну відповідальність та піклуються про своїх працівників, соціально відповідальні компанії користуються повагою та підтримкою місцевих громад, що сприяє створенню сприятливого бізнес-

клімату, як правило, мають менші ризики, пов'язані з екологічними катастрофами, трудовими конфліктами або корупційними скандалами, інвестори все більше цікавляться соціально відповідальними компаніями, що полегшує доступ до фінансування та знижує його вартість.

Під час війни багато підприємств соціально відповідальних активно допомагають ЗСУ, надаючи фінансову допомогу, обладнання та інші ресурси, долучаються до надання гуманітарної допомоги постраждалим від війни, забезпечуючи їх продуктами харчування, медикаментами та іншими необхідними речами, піклуються про своїх працівників, забезпечуючи їм безпечні умови праці, надаючи фінансову та психологічну допомогу, а також підприємства, які постраждали від війни, активно відновлюють свою діяльність, створюючи нові робочі місця та сприяючи економічному розвитку країни.

Соціальна відповідальність має бути інтегрована у фінансову стратегію підприємства, щоб забезпечити її ефективність та довгострокову стійкість. Підприємство має визначити для себе пріоритетні напрями соціальної відповідальності, враховуючи свої можливості та потреби суспільства. Необхідно передбачити у бюджеті кошти на реалізацію соціальних програм та проєктів. Важливо регулярно оцінювати ефективність соціальних інвестицій, щоб переконатися, що вони приносять бажаний результат. Для реалізації масштабних соціальних проєктів підприємство може залучати партнерів з числа інших компаній, громадських організацій або державних установ. Підприємство має регулярно звітувати про свою соціальну діяльність перед зацікавленими сторонами.

Інструментами підтримки соціальної відповідальності можуть бути інвестиції в проєкти, спрямовані на вирішення соціальних проблем, надання фінансової допомоги благодійним організаціям або окремим особам, участь працівників підприємства у волонтерських програмах, створення бізнесу, який має на меті вирішення соціальних проблем.

Дослідження показують, що соціально відповідальні компанії мають кращі фінансові результати, ніж ті, які нехтують соціальною відповідальністю.

В Україні багато підприємств під час війни продемонстрували високий рівень соціальної відповідальності. Це і надання гуманітарної допомоги, і допомога ЗСУ та постраждалим від війни.

Соціальна відповідальність підприємств під час війни є не тільки моральним обов'язком, але й фактором стійкості та конкурентоспроможності бізнесу. Інтеграція соціальної відповідальності у фінансову стратегію підприємства сприяє підвищенню довіри з боку споживачів, залученню

талановитих працівників, покращенню відносин з місцевими громадами та зменшенню ризиків.

Для цього необхідно визначити пріоритетні напрями соціальної відповідальності, враховуючи потреби суспільства та можливості підприємства. Інтегрувати соціальну відповідальність у фінансову стратегію, передбачивши у бюджеті кошти на реалізацію соціальних програм та проектів, регулярно оцінювати ефективність соціальних інвестицій, щоб переконатися, що вони приносять бажаний результат, залучати партнерів з числа інших компаній, громадських організацій або державних установ для реалізації масштабних соціальних проектів, регулярно звітувати про свою соціальну діяльність перед зацікавленими сторонами.

Дотримання цих рекомендацій допоможе українським підприємствам не тільки пережити важкі часи, але й стати більш сильними та конкурентоспроможними після війни.

РИЗИК – ОРІЄНТОВАНИЙ ПІДХІД У СИСТЕМІ ФІНАНСОВОГО МЕНЕДЖМЕНТУ

С. В. Юдіна, д. е. н., професор, професор кафедри фінансів та обліку, Дніпровський державний технічний університет, м. Кам'янське, Україна

А. Р. Скала, здобувач кафедри фінансів та обліку, Дніпровський державний технічний університет, м. Кам'янське, Україна

Сучасна ринкова економіка, що постійно розвивається, сприяє ускладненню технології процесу виробництва інновацій, посиленню конкуренції, розширенню масштабів застосування та впровадження цифровізації економіки. Дані умови розвитку всебічно впливають на методику управління підприємством, у зв'язку з чим, виникає необхідність систематичної модернізації та вдосконалення методів управління підприємством.

Невід'ємною частиною фінансово-господарської діяльності будь-якого економічного суб'єкта є формування фінансових відносин з іншими суб'єктами. Як відомо, у будь-якому фінансовому середовищі та економічній діяльності існують різні потенційні загрози та підприємницькі ризики. Сучасному підприємству в таких умовах потрібна всебічна підтримка та підвищення ефективності функціонування, які можуть бути отримані за допомогою розробки та впровадження нових інструментів фінансового менеджменту, що ґрунтуються на ризик-орієнтованому підході. Фінансовий

менеджмент, заснований на ризик-орієнтованому підході (ризик-менеджмент), дозволить забезпечити гнучку систему управління ризиками фінансових відносин, що враховують реалізацію головних ринкових та економічних критеріїв ефективності, здатної мінімізувати або запобігти появі ризиків фінансових відносин [1,2].

Одним із таких інструментів є діагностика фінансових відносин, завдання якої полягає у розподілі робочих функцій різних служб підприємства, з метою досягнення найкращих результатів формування фінансових відносин та фінансово-господарської діяльності підприємства загалом. Ризик-орієнтований підхід у системі фінансового менеджменту фінансових відносин дозволить правильно визначити чи скоригувати цілі підприємства; виконати контроль планово-фактичних показників роботи підприємства та виявити причини їх відхилень у галузі формування фінансових відносин; зробити збір, обробку та передачу необхідної інформації користувачам з метою прийняття управлінських рішень; надати необхідні рекомендації щодо усунення несприятливих ситуацій або розв'язання складних питань керівникам підприємства; надавати всебічну інформаційну та консультаційну підтримку процесу розроблення та прийняття управлінських рішень. Міжнародний досвід успішних компаній доводить неможливість стабільного розвитку бізнесу та підвищення ефективності управління без використання інструментів ризик-менеджменту як структурної одиниці системи фінансового менеджменту компанії [1,2]. Причому впровадження ризик орієнтованого підходу до системи фінансового менеджменту необхідно проводити на підприємствах незалежно від масштабів та специфіки її виробництва чи надання послуг.

Сенс системи управління ризиками фінансових відносин полягає у можливості визначення потенційних відхилень фактичних результатів від планових показників у вигляді проведення діагностики фінансових відносин. Підсумки діагностики фінансових результатів дозволять скоригувати систему управління фінансовими відносинами та ризиками з метою покращення перспектив та обґрунтованості прийнятих рішень.

Вищевикладене дозволяє визнати актуальність подальшого розвитку ризик-орієнтованого підходу для впровадження в практику фінансового менеджменту для сталого та без ризикового розвитку фінансових відносин підприємств з різними суб'єктами.

Необхідно подальше удосконалення та розвиток діагностики фінансових відносин спрямованих на їх кількісну оцінку, що дозволить за необхідності нівелювання негативних відносин. Ризик-орієнтований підхід у діагностиці фінансових відносин підприємств дозволяє використовувати

систему діагностики ризиків фінансових відносин суб'єкта будь-якої сфери діяльності та організаційно-правової форми з метою мінімізації потенційно можливих ризиків фінансової, операційної та інвестиційної діяльності.

А діагностика відповідних показників, виходячи з тих завдань, які мають вирішуватись у ході реалізації фінансової політики підприємства дозволить скорегувати діяльність.

Також необхідно унормувати процедуру впровадження діагностики фінансових відносин у процес управління фінансовими ресурсами підприємства, що буде сприяти виробничому, науково-технічному, соціальному розвитку та вдосконаленню організації в цілому, а також розвитку фінансових відносин.

Для проведення діагностики можна запропонувати матричний метод щодо дослідження фінансових відносин підприємства, побудований на двох інтегральних показниках:

- індексі доцільності діагностики фінансових показників;
- рівні ефективності діагностики фінансових відносин.

Ці показники дозволяють дати кількісну та якісну оцінку доцільності діагностики фінансових відносин підприємства.

А метод експрес-оцінки надійності фінансових відносин може бути використаний при виникненні матричного поля з альтернативним рішенням щодо необхідності діагностики фінансових відносин, що дає додаткову оцінку доцільності формування та розвитку фінансових відносин.

Таким чином, запропонована включення до ризик – орієнтованого підходу фінансового менеджменту система діагностики ризиків фінансових відносин суб'єкта будь-якої сфери діяльності та організаційно-правової форми з метою мінімізації потенційно можливих ризиків фінансової, операційної та інвестиційної діяльності. Ця система включає оцінку економічних ризиків фінансових відносин зовнішнього та внутрішнього середовища економічного суб'єкта з використанням якісних та кількісних показників.

Література

1. Ситник Н. С., Стасишин А. В., Гукалюк А. Ф., Західна О. Р., Сич О. А., Шушкова Ю. В. Фінансовий менеджмент: навчальний посібник; за заг. Ред. Н.С. Ситник. Львів: ЛНУ імені Івана Франка, 2020. 724 с. URL: [https:// financial.lnu.edu.ua/wp-content/uploads/2022/11/Finans_menedzhment28_11_3.pdf](https://financial.lnu.edu.ua/wp-content/uploads/2022/11/Finans_menedzhment28_11_3.pdf). (дата звернення: 14.02.2025).
2. Крупка М. І., Ковалюк О. М., Коваленко В. М. та ін. Фінансовий менеджмент: підручник. Львів: ЛНУ імені Івана Франка, 2019. 440 с. URL: <https://econom.lnu.edu.ua/wp-content/uploads/2021/02/Finansovyuy-menedzhment-1.pdf>. (дата звернення: 14.02.2025).

THE IMPACT OF GEOPOLITICAL INSTABILITY ON FINANCIAL MARKETS

*L. Brovko, Ph.D. (Econ.), Associate Professor,
Associate Professor of the Department of
Finance, Banking and Insurance,
Dnipro State Agrarian and Economic
University, Dnipro, Ukraine*

Trade wars, sanctions, political tensions, armed conflicts and other geopolitical factors have a significant impact on the development of financial markets, capital flows and investment decisions. Geopolitical instability creates various risks for financial markets, which can lead to significant fluctuations in currency rates, asset prices and other financial instruments. Geopolitical events are often unexpected and difficult to predict, which leads to increased uncertainty in financial markets. Investors become more cautious and less risk-averse, which can lead to reduced investments and capital outflows from the markets. Geopolitical events can also affect investors' expectations about future economic growth, inflation, interest rates and other macroeconomic indicators. These changes in expectations can lead to a revaluation of assets and changes in investment strategies. Geopolitical instability is often accompanied by increased fluctuations, including in financial markets. This can lead to significant losses for investors, especially those using leverage or other high-risk instruments. Geopolitical instability can significantly affect international capital flows. Investors may reduce their investments in countries or regions that are perceived to be politically unstable or have a high level of geopolitical risk [2].

The main trends in the impact of geopolitical factors on capital flows can manifest themselves in the form of capital outflows from countries with a high level of geopolitical risk, investors may withdraw their funds from countries where there is political tension, armed conflict or economic sanctions; reorientation of capital flows to more stable and safe countries or regions; as well as increased investments in safe assets such as gold, government bonds of developed countries or other assets.

Geopolitical instability has a significant impact on investment decisions. Investors should consider geopolitical risks when making decisions about investment options, portfolio management, and risk management. Different geopolitical factors affect differently on financial markets, capital flows, and investment decisions. Trade wars between major countries can lead to significant declines in economic growth, increased inflation, and volatility in financial markets. Economic sanctions imposed on individual countries or companies can lead to reduced investment, capital outflows, and a decline in the value of assets in those countries or companies. Political tensions related to elections, referendums, or other political events can increase uncertainty and volatility in financial markets. And, of course, armed conflicts can have catastrophic consequences for the economies and financial markets of the countries involved in the conflict, as well as for the regional and global economy as a whole. Thus, the armed conflict in Ukraine has caused

significant disruptions in the financial market and has had a significant impact on capital flows. The war led to a deep economic crisis, accompanied by a decline in GDP, high inflation, depreciation of the national currency, and capital outflows. The Ukrainian stock market suffered a significant decline after the beginning of the war. The National Bank of Ukraine was forced to raise the discount rate to curb inflation and maintain the stability of the hryvnia. To prevent capital outflows, restrictions were imposed on currency transactions, in particular on the purchase of foreign currency and the withdrawal of capital abroad. International rating agencies lowered Ukraine's credit rating, which made it more difficult for the country to access international financial markets. As a result, investors began to actively withdraw their capital from Ukraine, which led to a decrease in the country's foreign exchange reserves and pressure on the hryvnia. Due to the high risks associated with the war, foreign investors became less willing to invest in Ukraine. Ukraine became more dependent on international financial assistance to support its economy and financial stability [1].

The war led to a significant increase in prices on goods and services, which negatively affected the purchasing power of the population. Many enterprises were forced to suspend their activities due to the war, which led to an increase in unemployment. The military conflict negatively affected the financial condition of many Ukrainian enterprises, many of which were on the verge of bankruptcy and led to a decrease in the standard of living of many Ukrainians, who lost their jobs, income and housing.

After the end of the war, Ukraine will face a difficult process of restoring its economy and financial market. This will require attracting significant amounts of investment, carrying out structural reforms, and restoring investor confidence. The war in Ukraine has become a serious challenge for its financial market and capital flows. However, with effective state policy and international support, Ukraine will be able to overcome the consequences of the crisis and restore its economy.

Therefore, geopolitical instability is an important factor that must be considered.

References:

1. Verkhoglyadova N. I., Kononova I. V. (2023) The use of conceptual and categorical apparatus in the process of researching the theory of economic security. Protection of the National Economy and Management of its Development: Collective Monograph. Dnipro: Dnipropetrovsk State University of Internal Affairs.

2. Masyuk Yu. V. (2022) Theoretical aspects of the formation and functioning of financial systems of foreign countries. Effective Economy. № 11. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/efek_2022_11_19.

PECULIARITIES OF ANTI-INFLATIONARY POLICY IN THE CONTEXT OF ECONOMIC TRANSFORMATION

Jose Manuel Recio Espejo, *professor*
Department of Ecology and Plant Physiology,
University of Cordoba, Spain

Inflation is one of the most dangerous economic processes that negatively affect the financial and monetary system, especially in transition economies. Despite stabilization measures, they remain vulnerable to internal and external shocks. In a market economy, it is impossible to completely eliminate inflation, so the main task of the state is to develop an effective anti-inflationary policy that takes into account the peculiarities of transformation processes. It should be based on an analysis of the causes and mechanisms of inflation, in particular its structural nature, which is associated with changes in production, consumption and exchange.

Anti-inflationary policy is a component of macroeconomic regulation, which includes measures to control the price level, stimulate economic growth and ensure financial stability. It is closely linked to other areas of government regulation, including investment, financial, budgetary, and foreign trade policies. State intervention is carried out through a set of functions, such as setting development priorities, stimulating economic activity, setting regulatory requirements, correcting imbalances, social protection, and monitoring the implementation of economic policy. Price stability is a prerequisite for long-term development, as it affects the confidence of economic agents in government decisions [1].

Approaches to implementing anti-inflationary policy may differ depending on economic conditions. A comprehensive approach that combines monetary, fiscal, and structural measures is considered to be the most effective. During periods of high inflation, tight monetary restrictions are applied, including interest rate increases and money supply controls. In a low-inflation environment, fiscal incentives aimed at reducing the tax burden and supporting investment activity are appropriate. Ensuring exchange rate stability and improving the efficiency of the financial sector is also important [2].

Anti-inflationary policy plays an important role in the transformation of the economy, as it contributes to its stabilization and creates conditions for sustainable economic growth. It should be flexible, adapted to changes in the macroeconomic environment, and based on the trust of economic agents in the actions of the government and the central bank. To effectively control inflationary processes, it is necessary to develop long-term strategies that take into account not only current macroeconomic indicators but also structural changes in the economy.

References:

1. Friedman M. Inflation and Monetary Policy. University of Chicago Press, 2020.
2. Mishkin F. S. The Economics of Money, Banking, and Financial Markets. Pearson, 2021.

TAXATION OF NON-RESIDENTS: GLOBAL PRACTICE

Y. Zharebko, *PhD student, Dnipro State Agrarian and Economic University, Dnipro, Ukraine*

Scientific adviser – O. M. Hrabchuk, *D. Sc. In Economics, Professor, Professor of the Department of Finance, Banking and Insurance, Dnipro State Agrarian and Economic University, Dnipro, Ukraine*

International aspects of taxation include the set of rules and agreements that determine how taxes are applied to international entities, such as individuals and legal entities that operate outside their country of origin. The main issues that arise in international aspects of taxation include the determination of the residency of individuals and corporations, double taxation, tax avoidance mechanisms, and cooperation between countries.

One of the basic principles of international taxation is the principle of residency. It establishes that the residential country has the right to tax its residents on their worldwide income. Residency is determined by countries based on various criteria, such as permanent residence or the place of registration of corporations.

Double taxation is a significant problem in international taxation. It arises when the same income is subject to tax in two or more countries. To avoid double taxation, many countries enter into tax treaties that establish rules for determining which country has the right to tax a particular type of income.

Tax avoidance is another important problem in international taxation. Companies and individuals can use various strategies and mechanisms to reduce their tax liabilities by using exclusions, deferrals, profit shifting, creating artificial structures and using tax havens.

In response to such tax avoidance, many countries cooperate with each other and implement measures to challenge tax evasion. This may include exchanging tax information between countries, implementing international tax standards such as the Common Reporting Standard (CRS).

One of the important tools for regulating international taxation is also the conclusion of double tax treaties between countries. These treaties establish rules for resolving conflicts of tax jurisdiction and determining which country has the right to collect taxes on a particular type of income.

It is important to note that international aspects of taxation are constantly evolving as countries monitor changes in the global economy and seek effective ways to regulate tax issues. However, global coordination and cooperation between countries remain essential to ensure fair and effective international taxation.

In addition to the aspects that were previously mentioned, several other important international aspects of taxation include:

- transfer pricing – is a mechanism by which related international companies set prices for goods, services and intellectual property rights that are transferred between them. Since transaction prices between related companies can affect their profits and tax liabilities, many countries establish rules and principles that govern transfer pricing in order to prevent the transfer of profits to tax-disadvantaged jurisdictions;

- tax havens: these are jurisdictions that provide low tax rates or other tax benefits in order to attract foreign investment and corporate activity. Tax havens can pose a problem in terms of effective taxation, as they can weaken the tax base of other countries and facilitate tax avoidance;

- offshore companies and structures: these are companies and structures that are registered in one country, but carry out their activities and earn income outside that country. Offshore companies can be used to optimize taxes and avoid double taxation. Many countries establish rules and restrictions governing the use of offshore structures in order to ensure greater transparency and combat tax avoidance.

The international aspects of corporate taxation are subjects of great importance, as they have the potential to affect profits, competitiveness and the ability of countries to effectively regulate tax issues.

СЕКЦІЯ 2

БАНКІВСЬКА СИСТЕМА ТА ФОНДОВИЙ РИНОК ЗА ВОЄННОГО СТАНУ ТА У ПІСЛЯВОЄННОМУ ВІДНОВЛЕННІ УКРАЇНИ

ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ФУНКЦІОНУВАННЯ РИНКУ ЦІННИХ ПАПЕРІВ В УКРАЇНІ

І. С. Андрющенко, к. е. н., доцент кафедри фінансів, банківської справи та страхування, Державний біотехнологічний університет, м. Харків, Україна

А. Ю. Вороніна, здобувач першого (бакалаврського) рівня вищої освіти, Державний біотехнологічний університет, м. Харків, Україна

Відповідно до постанови Кабінету Міністрів України № 277 «Про Концепцію функціонування і розвитку фондового ринку в Україні», ринок цінних паперів є багатофункціональною системою, яка сприяє залученню капіталу для інвестування в економічний та соціальний розвиток, змінам в економіці, покращенню соціальної структури суспільства, а також підвищенню рівня добробуту громадян через володіння та вільне розпорядження цінними паперами, що є важливою складовою підготовки населення до ринкових відносин. Ринок цінних паперів є важливим компонентом фінансової системи, який забезпечує механізм мобілізації капіталу та сприяє розвитку економіки та стабільності фінансових відносин. Завдяки поділу на первинний та вторинний ринок, ринок цінних паперів виконує важливі функції, до яких входять перерозподіл грошових коштів та ризиків, забезпечення ліквідності та прозорості, а також стимулювання економічного зростання.

Цінні папери надають можливість інвесторам забезпечити свої фінансові інтереси, а емітентам – можливість залучати необхідні ресурси для реалізації проєктів. Основними видами цінних паперів є:

- акції – інструменти, які дають право на частку в капіталі компанії та на участь у її правлінні;
- облігації – боргові інструменти, надають право на отримання фіксованих виплат у вигляді відсотків;
- деривативи – фінансові контракти, ціна яких залежить від вартості базового активу;

- векселі – безумовні письмові зобов'язання сплатити певну грошову суму у визначений термін;
- депозитні сертифікати – інструменти, які підтверджують право на повернення депозиту з відсотками;
- інвестиційні фонди – колективні інвестиційні інструменти, що об'єднують кошти інвесторів для спільного інвестування.

Завдяки багатофункціональності ринку та різноманітності цінних паперів, ринок відіграє важливу роль у розвитку національних та міжнародних економічних процесів, сприяє розвитку економіки, залученню інвестицій та стабільності фінансової системи. Основними завданнями, які стоять перед ринком цінних паперів є:

- мобілізація тимчасово вільних фінансових ресурсів для здійснення конкретних інвестицій;
- формування ринкової інфраструктури, яка відповідає міжнародним стандартам;
- розвиток вторинного ринку;
- активізація маркетингових досліджень;
- трансформація відносин власності;
- удосконалення ринкового механізму і системи управління;
- забезпечення контролю над капіталом на основі державного регулювання;
- зменшення інвестиційного ризику;
- формування портфельних стратегій;
- розвиток ціноутворення;
- прогнозування перспективних напрямів розвитку тощо.

Виділимо також інституційні засади функціонування ринку цінних паперів, які важливі для його ефективного функціонування та взаємодії з іншими секторами фінансового ринку, а також позитивного впливу на економіку (ВВП, структуру економіки, інноваційну, інвестиційну активність, рівень та якість добробуту населення тощо):

- система державного регулювання та саморегулювання ринку, що стимулює / дестимулює розвиток ринку як інструменту довгострокових інвестицій для економіки.
- інститут захисту прав власності: незалежність та ефективність правозастосування, механізми корпоративного управління, захист прав акціонерів та інвесторів, інформаційна прозорість бізнесу тощо. Ефективне корпоративне управління допомагає зменшити інформаційну асиметрію, яка призводить до збільшення ліквідності. Практика корпоративного управління відіграє важливу роль у функціонуванні фондових ринків. Ліквідність

фондового ринку привертає увагу дослідників переважно на ринках, що розвиваються, оскільки ліквідність ринку сприяє ефективному розподілу фінансових ресурсів. Підвищення ліквідності фондових ринків покращує ефективність оцінки акцій і, отже, може сприяти підвищенню вартості фірми.

– система організаторів торгів, рівень їх комерціалізації, спеціалізації, укрупнення, комп'ютеризації.

– олігополія, конкуренція на фондовому ринку і стан розвитку й захисту державою конкурентного середовища, для прикладу, саме олігополістична структура фондового ринку та його інформаційна асиметрія зумовлюють маніпулювання та відверті махінації та порушення правил окремими учасниками фондового ринку. Асиметрична інформація є основною причиною недосконалості ринку під час прийняття фірмами рішень щодо фінансування. Кращі практики корпоративного управління допомагають пом'якшити інформаційну асиметрію між менеджерами та інвесторами. Зменшення ризиків інформаційної асиметрії зрештою збільшує ліквідність акцій. Крім того, менша асиметрія інформації зменшує очікувані витрати, пов'язані з торгівлею з несприятливим вибором, що робить торгівлю цими акціями більш привабливою. Традиційно ринки, що розвиваються, стикаються з проблемами ліквідності фондового ринку через високу інформаційну асиметрію порівняно з розвиненими ринками. У країнах, що розвиваються, існує інформаційна асиметрія, яка знижує ліквідність фондового ринку.

– стан ліквідності фондового ринку, що залежить від створення умов для збільшення кількості цінних паперів, стану розвитку системи фінансування за допомогою фондового ринку в країні, трансакційних витрат, наявності альтернативних ринків та інфраструктурних інститутів. Превалювання в країні спекулятивної моделі фінансового ринку або ж моделі, орієнтованої на стійке зростання та модернізацію економіки, що визначається станом державного стимулювання розвитку інноваційного сектору та високотехнологічних галузей, створення механізмів (кредитних, валютних, податкових, бюджетних, грошових, цінових тощо), які протидіють формуванню «бульбашок» за рахунок потоків спекулятивних коштів, тощо.

РОЛЬ НАЦІОНАЛЬНОГО БАНКУ УКРАЇНИ У СТАБІЛІЗАЦІЇ ФІНАНСОВОГО СЕКТОРУ ПІД ЧАС ВІЙНИ

В. В. Апацький, здобувач *третього (освітньо-наукового) рівня вищої освіти, Київський національний університет технологій та дизайну, м. Київ, Україна*

Науковий керівник – І. О. Тарасенко, *д. е. н., професор, завідувач кафедри фінансів та бізнес-консалтингу, Київський національний університет технологій та дизайну, м. Київ, Україна*

В умовах повномасштабної війни в Україні ключову роль у підтримці макроекономічної стабільності, регулюванні банківської системи та монетарній політиці відіграє головний регулятор системи — Національний банк України. Головне його завдання полягає в тому, аби фінансова система працювала настільки стабільно, наскільки це можливо в країні, де ведуться масштабні бойові дії з ворогом, який колосально переважає в ресурсах.

З початку війни Національний банк України (НБУ) [1] застосував низку монетарних заходів для підтримки стабільності фінансової системи країни. Одним із ключових кроків стало значне підвищення облікової ставки, яке мало на меті стримати інфляційний тиск та стабілізувати курс національної валюти. Так, 2 червня 2022 року НБУ підвищив облікову ставку з 10% до 25%. Це рішення сприяло зміцненню гривні та обмеженню інфляційного зростання. Згідно з даними, за період з червня до кінця 2022 року інфляція в Україні знизилася з 30,2% до 26,6%, що стало результатом зусиль НБУ щодо стабілізації монетарної політики в умовах війни.

Крім того, для підтримки ліквідності банківської системи НБУ запровадив спеціальні програми рефінансування. Це дозволило банкам отримати необхідні ресурси для підтримки кредитування економіки та забезпечення функціонування фінансової системи. На початку війни 29 українських банків скористалися програмою рефінансування, отримавши 20,2 млрд грн, що становило менше 3% від загальної суми депозитів населення. Це дозволило зберегти нормальне функціонування платіжних систем та безготівкових розрахунків навіть у найскладніші періоди воєнного стану.

Один із найбільших викликів, з якими зіткнувся НБУ, — це підтримка стабільності на валютному ринку. Війна спричинила значний попит на іноземну валюту, що могло б призвести до девальвації гривні та погіршення ситуації на фінансових ринках. Однак завдяки введенню тимчасових обмежень на валютні операції, зокрема обмеження на купівлю валюти фізичними особами та обмеження на міжнародні перекази, НБУ зміг

контролювати ситуацію, не допустивши великої девальвації гривні в умовах війни.

Важливим аспектом роботи Національного банку України під час війни стало забезпечення інформаційної стабільності та запобігання паніці серед населення [2]. НБУ активно проводив інформаційні кампанії, спрямовані на роз'яснення ситуації в економіці та фінансовому секторі, що допомогло уникнути масових відтоків капіталу та збереження довіри до банківської системи. Одним із основних кроків стала регулярна комунікація через офіційні канали, включаючи прес-релізи, відео та інтерв'ю з керівництвом НБУ, де чітко пояснювались рішення щодо монетарної політики та заходів з підтримки фінансової стабільності [3]. Це включало повідомлення про введення тимчасових обмежень на валютному ринку, правила рефінансування та стабільні курси валют. Крім того, для зниження психологічного тиску було впроваджено програму підтримки депонентів, яка гарантувала збереження депозитів фізичних осіб в банках, що додало громадянам впевненості у стабільності фінансової системи.

Проте хоч основними цілями монетарної політики були стабілізація валютного курсу, контроль над інфляцією та підтримка ліквідності банківського сектору, не всі інструменти виявилися дієвими. Як зазначено в дослідженні [4], традиційні методи регулювання, які працювали в мирний час, не завжди були ефективними в умовах воєнної невизначеності. Зокрема, обмеження валютного ринку та жорстка фіксація курсу гривні мали свої негативні наслідки, спричинивши зростання обсягів готівкової валюти поза банківською системою, тобто зростання й без того високого рівня тіньової економіки, що створило додаткові ризики для фінансової стабільності. Крім того, висока облікова ставка НБУ, яка мала стримувати інфляцію, фактично тривалий час гальмувала кредитування бізнесу та економічне відновлення і зростання. Оцінки інфляції також виявилися дещо неточними, що призвело до деструктивних наслідків для економіки та бюджетної політики. Це свідчить про необхідність гнучкішого підходу до монетарної стратегії, особливо в умовах воєнних загроз та економічної нестабільності.

У порівнянні з іншими країнами, які пережили військові конфлікти, досвід України загалом та НБУ зокрема є досить унікальним. Наприклад, під час конфліктів в Ізраїлі та Лівані уряди цих країн також впроваджували жорсткі монетарні заходи для збереження стабільності фінансових систем. В Ізраїлі в період арабо-ізраїльських війн центральний банк значно підвищував облікові ставки і проводив валютні інтервенції для підтримки національної валюти, що дозволило уникнути масових девальвацій. У Лівії, під час громадянської війни 2011 року, валютний ринок пережив суттєві потрясіння, і

Центральний банк Лівії застосував заходи, схожі на ті, що запровадив НБУ, включаючи обмеження на обіг валюти та банківські перекази для збереження стабільності.

Однак, на відміну від цих країн, Україні вдалося уникнути значної гіперінфляції, що характерно для деяких економік, які пережили війни. Наприклад, такою країною була Хорватія (інфляція в жовтні 1993 року становила 1839%) під час Югославських воєн. В Ізраїлі в 1985 році інфляція становила 480%, найбільш хрестоматійним прикладом є Німеччина в жовтні 1923 року з інфляцією в 29500%.

Уникнення гіперінфляції в Україні вдалося завдяки швидким і зваженим крокам Національного банку, який адаптував свою політику до умов, що постійно змінювалися. Наприклад, ізраїльський досвід показує важливість своєчасних валютних інтервенцій для зміцнення національної валюти, тоді як Україна орієнтувалася на регулювання валютного ринку через обмеження, що дозволило уникнути різких коливань гривні. Варто зауважити, що відповідний досвід та запас фінансової стійкості вдалося накопичити після потрясінь 2013-2015 років.

Загалом, досвід зарубіжних країн свідчить про важливість оперативних і скоординованих дій центрального банку в умовах війни, при цьому кожна країна адаптує свою монетарну політику відповідно до специфіки економічної ситуації та рівня фінансової стабільності.

Отже, політика НБУ в умовах воєнного стану була і є ефективною для збереження макроекономічної стабільності. Підвищення облікової ставки, підтримка ліквідності банків та адміністративні заходи на валютному ринку, а також заходи, спрямовані на запобігання паніки у фінансовій системі, допомогли уникнути найбільших економічних потрясінь і створили умови для поступового відновлення економіки після завершення війни.

Література

1. Офіційний ресурс Національного банку України. URL: [<https://bank.gov.ua/>]
2. Монетарна політика НБУ в умовах воєнного стану. Звіт за грудень 2023 року: URL: <https://surl.li/exzvxb>.
3. Котик О. В., Стасюк Б. Б., Щур О. О. Діяльність Національного банку України в умовах війни. Вісник НУВГП. Рівне, 2024. URL: <https://visnyk.nuwm.edu.ua/index.php/econ/article/view/1535>
4. Квасниця О., Малік А. Тенденції та пріоритети монетарної політики в умовах війни. Фінансове забезпечення сталого розвитку: 36. наук. праць. Тернопіль: ЗУНУ. 2024. Вип. 4. URL: http://dspace.wunu.edu.ua/bitstream/316497/53145/1/Kvasnytsia_Myhalik.pdf
5. Нікіфоров П. О. Монетарна політика НБУ в умовах війни: інструменти, загрози, перспективи. Фінансові інструменти сталого розвитку економіки: Матеріали VI Міжнародної науково-практичної конференції. Чернівці, 2024. С. 39-42.

БАНКІВСЬКА ДІЯЛЬНІСТЬ В УМОВАХ ЦИФРОВОЇ ТРАНСФОРМАЦІЇ

Д. І. Біленко, здобувач другого
(магістерського) рівня вищої освіти,
Дніпровський державний аграрно-
економічний університет, м. Дніпро,
Україна

Науковий керівник – С. В. Качула, д. е. н.,
професор, професор кафедри фінансів,
банківської справи та страхування,
Дніпровський державний аграрно-
економічний університет, м. Дніпро,
Україна

Розвиток банківського сектору відіграє головну роль у забезпеченні стабільності світової економіки, сприяє економічному зростанню держави та підвищенню її привабливості для інвесторів. Функціонування банківської сфери постійно зазнає впливу різноманітних факторів, серед яких особливе значення мають процеси цифровізації, глобалізації, зміни в структурі попиту, а також періодичні фінансові кризи.

Становлення світової банківської системи проходило через кілька основних етапів, серед яких можна виокремити такі:

- ранній етап (XIII–XVII ст.) – зародження банківської справи в Європі, поява перших банківських установ, розвиток вексельного обігу та перших міжнародних фінансових операцій;
- формування класичної банківської системи (XVIII–XIX ст.) – активне створення національних центральних банків, зокрема Банку Англії (1694 р.), розвиток кредитно-фінансових установ, зміцнення комерційного банкінгу та розширення міжнародних розрахунків;
- індустріалізація та глобалізація фінансів (кінець XIX – початок XX ст.)
- збільшення масштабів міжнародного банківництва, створення перших транснаціональних банків, активний розвиток фондових бірж і міжнародних фінансових центрів;
- післявоєнний період та Бреттон-Вудська система (1944–1970-ті рр);
- дерегуляція та цифровізація (1980-ті – початок XXI ст.) – послаблення державного контролю за фінансовими операціями, розвиток електронного банкінгу, виникнення глобальних фінансових криз та зміцнення ролі міжнародних фінансових організацій;
- сучасний етап (XXI ст. – сьогодні) – прискорена цифровізація банківських послуг, інтеграція фінансових технологій (FinTech), зростання

ролі криптовалют, штучного інтелекту та блокчейн-технологій у міжнародній банківській системі.

Кожен із цих етапів відіграв важливу роль у формуванні сучасної банківської системи та визначив її основні принципи функціонування.

Основним фактором, що визначає рівень цифрової трансформації в банківському секторі країни, є стадія розвитку цього процесу, на якій наразі перебуває банківська система [1].

Сучасна цифрова трансформація банківського сектора значно перевищує звичайне оцифрування документів та застосування банківських карток. Вона спричиняє кардинальні зміни у технологіях і механізмах надання послуг, впливає на підходи до розробки та запуску нових фінансових продуктів, а також трансформує корпоративну культуру банківських установ [2].

Цифрова трансформація банківського сектора проходить через кілька ключових етапів:

- оцифрування (Digitization) – перший етап, що передбачає переведення аналогових процесів у цифровий формат, зокрема використання електронних документів, автоматизацію обліку та обробки інформації;

- цифровізація (Digitalization) – впровадження цифрових технологій для оптимізації існуючих процесів, зокрема онлайн-банкінг, мобільні додатки, чат-боти, електронний документообіг;

- цифрова інтеграція (Digital Integration) – об'єднання цифрових сервісів у єдину екосистему, що включає омніканальне обслуговування, персоналізовані фінансові продукти та використання аналітики даних;

- цифрова трансформація (Digital Transformation) – докорінна зміна банківських процесів і бізнес-моделі завдяки інноваційним технологіям (штучний інтелект, блокчейн, Big Data, хмарні сервіси);

- цифрова еволюція (Digital Evolution) – безперервний розвиток банківського сектора в умовах технологічного прогресу, впровадження нових фінансових технологій, адаптація до змін у поведінці клієнтів і конкурентному середовищі.

Ці етапи відображають поступове перетворення банківської сфери, спрямоване на підвищення ефективності, зручності та безпеки фінансових послуг.

Фінансові технології (FinTech) у банківській діяльності являють собою застосування сучасних цифрових рішень для оптимізації фінансових послуг, підвищення їх ефективності, безпеки та доступності [3]. Вони охоплюють мобільний та інтернет-банкінг, що забезпечують дистанційне управління рахунками, проведення платежів і отримання фінансових послуг, а також

використання штучного інтелекту та чат-ботів для автоматизованої підтримки клієнтів і аналізу транзакцій. Завдяки FinTech банки отримують можливість підвищувати якість обслуговування клієнтів, знижувати операційні витрати та адаптуватися до динамічних змін фінансового середовища.

Удосконалення банківської діяльності в умовах цифрової трансформації вимагає комплексного підходу, що охоплює технологічні, організаційні та регуляторні аспекти. Основні пропозиції щодо покращення включають:

- розвиток цифрової інфраструктури – модернізація ІТ-систем, впровадження хмарних технологій та посилення інтеграції банківських платформ для забезпечення безперебійної роботи та масштабованості послуг;

- розширення використання штучного інтелекту та аналітики даних – застосування AI та машинного навчання для персоналізації обслуговування, прогнозування фінансових ризиків, автоматизації процесів і вдосконалення механізмів виявлення шахрайства;

- вдосконалення кібербезпеки – запровадження новітніх методів захисту даних, багаторівневої аутентифікації, біометричних технологій і розподілених реєстрів (блокчейн) для зменшення ризику кібератак;

- автоматизація банківських операцій та використання роботизованої автоматизації процесів (RPA) – скорочення часу на обробку документів, швидке ухвалення кредитних рішень та мінімізація людського фактора у виконанні рутинних завдань;

- розвиток цифрових валют та блокчейн-технологій – дослідження можливостей використання цифрової валюти центрального банку (CBDC) і технологій децентралізованих фінансів (DeFi) для підвищення ефективності фінансових операцій;

- підвищення фінансової грамотності клієнтів.

Впровадження цих заходів сприятиме підвищенню конкурентоспроможності банків, розширенню фінансової інклюзії та формуванню надійної, ефективною та клієнтоорієнтованою фінансовою екосистеми.

Література

1. Кочума І. Вплив цифровізації банківського сектору на трансформацію зайнятості за сучасних умов. *Фінансовий простір*. 2021. № 4(44). С. 149-158. DOI: [https://doi.org/10.18371/fp.4\(44\).2021.149158](https://doi.org/10.18371/fp.4(44).2021.149158)

2. Холявко Н. І., Козлянченко О. М. Світові тенденції діджиталізації банківського сектора. *Проблеми економіки*. 2021. № 2 (48). С. 217–224. DOI: <https://doi.org/10.32983/2222-0712-2021-2-217-224>

3. Качула С. В., Коткова А. О. Підвищення ефективності функціонування комерційного банку на фінансовому ринку шляхом мінімізації банківських ризиків. *Економіка та суспільство*. 2023. № 55. URL:

БАНКІВСЬКА СИСТЕМА УКРАЇНИ В УМОВАХ ВІЙНИ

Ю. М. Буркало, здобувачка першого
(бакалаврського) рівня вищої освіти,
Львівський національний університет імені
Івана Франка, м. Львів, Україна

Науковий керівник – М. І. Петик, к. е. н.,
доцент, доцент кафедри фінансів,
грошового обігу і кредиту,
Львівський національний університет імені
Івана Франка, м. Львів, Україна

Банківська система є важливою сферою національної економіки як в мирний час, так і в часи війни, її ефективність та стабільність безпосередньо впливають на соціально-економічні процеси в державі. Кожен банк бере участь у функціонуванні фінансового ринку, перерозподіляючи фінансові ресурси між суб'єктами господарювання. Саме тому, в сучасних умовах для нашої влади надзвичайно важливо зберегти фінансову стійкість банків, яка проявляється у їхній безперервній діяльності та сприятливій співпраці з громадянами.

Сьогодні банківський ринок характеризується високим рівнем невизначеності та ризику. Проте українські банківські установи почувають себе досить впевнено, незважаючи на усі виклики війни. Спроможність банківської системи вирішувати глобальні проблеми була 85% ще у 2015 році. Протягом двох років з початку антитерористичної операції на сході України вітчизняна банківська система «звільнилась» від проблемних банків на 38 %: 63 банки призупинили свою діяльність (водночас, за час повномасштабного вторгнення кількість банків скоротилася всього на 10 одиниць). Причинами такого зменшення кількості банківських установ стали підвищення рівня прозорості банків (до 98 %), нові вимоги до капіталізації та викриття різних схем легалізації доходів [3]. Саме таке «очищення» значною мірою дало змогу забезпечити стабільність фінансового ринку.

З активізацією військових дій найважливішим завданням для банків стало збереження довіри громадян, які були збентежені не лише повномасштабним вторгненням, а й інформаційною війною. Тисячі неправдивих новин, які поширювали вороги, могли за короткий проміжок часу створити хаос у суспільстві, що погіршило б ситуацію і в економічній сфері.

Здійснивши аналіз зовнішніх умов, Національний банк України прийняв низку своєчасних рішень, що дали змогу банкам зміцнити довіру вкладників [8]:

- запровадження обмежень діяльності банків на валютному ринку;
- призупинення відтоку іноземної валюти;
- встановлення лімітів на операції з готівкою;
- розвиток програм доступного кредитування;
- прийняття низки нормативно-правових актів (постанови НБУ “Про роботу банківської системи в період запровадження воєнного стану” [7], “Про особливості регулювання ліквідності банків у період дії воєнного стану” [6]).

Як було зазначено вище, структура банківської системи за період повномасштабного вторгнення не зазнала критичних змін (див. Табл. 1).

Таблиця 1 – Зміна головних з характеристик банківської системи України протягом 2021-2024 рр.

	2021	2022	2023	I. 2024	II. 2024	III. 2024	IV. 2024
Платоспроможні	71	67	63	63	62	62	61
Зміна	-2	-4	-4	0	-1	0	-1
Державні	4	4	5	6	6	7	7
Зміна	-1	0	+1	+1	0	+1	0
Іноземні	20	16	14	14	14	14	14
Зміна	0	-4	-2	0	0	0	0
Приватні	47	47	44	43	42	41	40
Зміна	-1	0	-3	-1	-1	-1	-1

Джерело: побудовано автором на основі [5].

За досліджуваний період діяльність припинили 10 банків, три з яких належали російським акціонерам (Сбербанк, Промінвестбанк та Банк Форвард), інші сім банківських установ вийшли з ринку або з власної ініціативи, або ж через порушення вимог діяльності. Тенденція до низького рівня «банкопаду» спричинена високою лояльністю НБУ до банків під час війни. Регулятор впроваджує обмежені заходи контролю щодо звітності, адже високі темпи ліквідації установ можуть стати причиною для порушення роботи фінансового ринку [2].

Відбулись також зміни у структурі банківських установ за формою власності банків. Кількість державних банків зросла з 4 до 7, так, у II кварталі 2023 року до числа державних банків було приєднано СенсБанк, у 2024 році – Перший інвестиційний банк та МоторБанк. Ці дії стали вимушеними з боку НБУ, який до початку війни мав намір приватизувати певні державні банки, проте змушений був, навпаки, збільшити їхню кількість задля збереження стабільності ринку.

Підтвердженням стійкості банківської діяльності стало не лише збереження структури банківської системи, а й дотримання вимог до капіталу та ліквідності на належному рівні. Обсяг чистих активів комерційних банків чистих активів продовжує зростати – за IV квартал 2024 року зріс на 7,6 %, а протягом 2024 року демонстрував приріст на 16,2 % [5]. Такі покращення свідчать про позитивну динаміку в банківській системі, яка зумовлена активною політикою банківських установ та ефективними діями регулятора. Сьогодні зростає обсяг їхніх вкладень в ОВДП: банки активно працюють з такими облігаціями для того, щоб зберегти дохідність свого інвестиційного портфеля в умовах зниження ставок.

Позитивний тренд зростання мають кредити в національній валюті для малих та середніх підприємств – 22,1 % за рік, цьому сприяє повернення відсоткових ставок до «доковідного» рівня 2019 року, а також розвиток програми «Доступні кредити 5-7-9 %», частка позик у кредитному портфелі бізнесу в національній валюті становить 33,7 % на кінець 2024 року. Кредити населенню у національній валюті також показують позитивну тенденцію – ріст на 39,9 % за рік [5].

Фінансові результати ринку банківських послуг демонструють кращі за довоєнні часи результати. Якщо за 2021 рік банківський сектор отримав історично найвищий прибуток на той час (77,5 млрд грн) [4], то вже у 2023 році такий прибуток становив 86,5 млрд грн, а у 2024 році банки показали рекордний результат в сумі 103,7 млрд грн [5]. Головними чинниками такої прибутковості є [1]:

- структурний профіцит ліквідності, спричинений дефіцитом бюджету та надходженням міжнародної допомоги на його усунення, що підтримує
- стабільний притік коштів у банківську систему;
- збереження високої процентної маржі;
- висока частка процентних доходів від операцій з державними цінними паперами (депозитні сертифікати та ОВДП).

Завдяки рішучим діям регуляторів та самих банків, сфера банківських установ продовжує стабільно та безперебійно надавати послуги. Ринок банківських послуг продовжує зростати, збільшує доходи, ефективно обслуговує громадян та зміцнює довіру до банківських установ. Основною метою регуляторів банківського ринку є нарощування потенціалу банків та підтримка їхньої діяльності, тому важливо якісно розробити та дотримуватись ефективної монетарної політики, порядку проведення грошових розрахунків, надання кредитів тощо.

Важливо зазначити, що в умовах війни економічні ризики завжди становлять загрозу для функціонування всього грошового ринку.

Національному банку України необхідно розробляти монетарну політику таким чином, щоб в разі значних зрушень банки змогли зберегти довіру та продовжити безперервно здійснювати свої операції. Таким чином, важливими завданнями залишаються розвиток банківської інфраструктури, створення якісних банківських послуг, побудова системи моніторингу з метою контролю ризиків та покращення кредитної політики.

Література:

1. Гетьманцев: приріст вартості кріпти під час володіння не оподатковуватиметься. МінФін. 2024. URL: <https://minfin.com.ua/ua/crypto/articles/getmancev-pririst-varnosti-kripti-pid-chas-volodinnya-podatkami-obkladatisya-ne-bude/> (дата звернення: 21.02.2025).
2. Корнилюк Р. Головні тенденції банківського ринку за 12 місяців війни. Економічна правда. URL: <https://www.epravda.com.ua/columns/2023/03/13/697976/index.amp> (дата звернення: 20.02.2025).
3. Національний банк підбив підсумки роботи у 2015 році. Національний банк України. 2016. 29 груд. URL: <https://bank.gov.ua/ua/archive-news/all/25554821-natsionalniy-bank-pidbiv-pidsumki-roboti-u-2015-rotsi> (дата звернення: 20.02.2025).
4. Огляд банківського сектору | Лютий 2022 року. Національний банк України. URL: https://bank.gov.ua/admin_uploads/article/Banking_Sector_Review_2022-02.pdf?v=12 (дата звернення: 21.02.2025).
5. Огляд банківського сектору | Лютий 2025 року. Національний банк України. URL: https://bank.gov.ua/admin_uploads/article/Banking_Sector_Review_2025-02.pdf?v=12 (дата звернення: 21.02.2025).
6. Про особливості регулювання ліквідності банків у період дії воєнного стану: Постанова НБУ від 24.02.2022. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0022500-22#Text> (дата звернення: 21.02.2025).
7. Про роботу банківської системи в період запровадження воєнного стану: Постанова НБУ від 24.02.2022. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0018500-22#Text> (дата звернення: 21.02.2025).
8. Руцишин Н. М., Пелех О. Р., Козак А. Р., Криворучно Н. М., Сучасний стан банківської системи України та перспективи її розвитку. Вісник Львівського торговельно-економічного університету. Економічні науки. №75. 2024. С. 27–36. URL: <http://www.journals-lute.lviv.ua/index.php/visnyk-econom/article/view/1512/1423> (дата звернення: 21.02.2025).

РОЗВИТОК ШТУЧНОГО ІНТЕЛЕКТУ У БАНКІВСЬКІЙ СФЕРІ: МОЖЛИВОСТІ ТА ВИКЛИКИ

О. А. Водолазська, к. е. н., доцент, доцент
кафедри фінансів, банківської справи та
страхування, Дніпровський державний
аграрно-економічний університет, м. Дніпро,
Україна

Наразі штучний інтелект (ШІ) є однією з найперспективніших технологій, що застосовується в різних галузях економіки, зокрема в

банківському секторі. Фінансові установи активно інтегрують ІІІ-рішення для підвищення ефективності своєї роботи та здобуття конкурентних переваг у процесі цифровізації фінансових послуг.

Сучасне застосування ІІІ у банківській сфері охоплює широкий спектр технологій та завдань, які вони допомагають вирішувати. Одним із основних напрямів є підвищення клієнтоорієнтованості банківських послуг через персоналізацію пропозицій та покращення якості обслуговування. ІІІ-системи аналізують великі обсяги клієнтських даних, таких як транзакційна інформація, історія взаємодії з банком та зовнішні джерела, формуючи на їх основі індивідуальні пропозиції продуктів і послуг, що відповідають потребам та вподобанням кожного клієнта. Це дозволяє банкам оновлювати свої пропозиції, підвищувати конверсію продажів та зміцнювати лояльність клієнтів.

Автоматизація підтримки клієнтів та комунікацій є ще однією поширеною сферою застосування ІІІ в банках. Віртуальні помічники та чат-боти на основі ІІІ здатні обробляти типові запити клієнтів, консультувати щодо продуктів та послуг, а також допомагати у вирішенні загальних проблем. Це дозволяє зменшити навантаження на працівників кол-центрів та банківських офісів, надавати цілодобову підтримку та скоротити час обслуговування клієнтів. Більш розвинені розмовні ІІІ-інтерфейси можуть підтримувати контекстний діалог із користувачем, розпізнавати емоції та адаптувати стиль спілкування, що робить взаємодію більш природною та комфортною для клієнта.

Банки активно застосовують ІІІ для вдосконалення внутрішніх бізнес-процесів та ухвалення управлінських рішень. Інтелектуальні системи виконують рутинні завдання, такі як обробка документів, узгодження даних та виявлення помилок і невідповідностей. Машинне навчання дозволяє створювати прогностичні моделі та виявляти приховані закономірності в даних, що допомагає банкам ефективніше управляти ризиками, виявляти шахрайство, оцінювати кредитоспроможність клієнтів та прогнозувати попит на продукти і послуги. ІІІ-моделі, аналізуючи історичні дані та моделюючи різні сценарії, можуть пропонувати оптимальні рішення щодо таких аспектів як ціноутворення, сегментація клієнтської бази, розміщення банкоматів і відділень тощо.

Важливою сферою застосування ІІІ в банківській галузі є боротьба з відмиванням коштів та фінансуванням тероризму. Інтелектуальні системи моніторингу здатні аналізувати великі обсяги транзакцій у режимі реального часу, виявляючи підозрілі операції та поведінкові шаблони клієнтів, а також встановлювати зв'язки між різними суб'єктами. Це сприяє своєчасному

виявленню та запобіганню випадкам відмивання грошей, забезпечуючи відповідність банків посиленим регуляторним вимогам у цій сфері [1].

В банківському секторі перспективи розвитку ШІ пов'язані з подальшим удосконаленням та розширенням наявних сфер застосування, а також із розробкою нових напрямів та завдань. Зі зростанням обсягів даних, підвищенням обчислювальних потужностей та розвитком алгоритмів машинного навчання, ШІ-системи ставатимуть точнішими, надійнішими та автономнішими.

Перспективним напрямом є впровадження технологій комп'ютерного зору та обробки природної мови для автоматизації взаємодії з клієнтами у фізичних відділеннях банку. ШІ-системи зможуть ідентифікувати клієнтів за обличчям та голосом, розуміти їхні запити, надавати рекомендації в режимі діалогу та оформлювати продукти та послуги. Це сприятиме покращенню якості та швидкості обслуговування, а також персоналізації клієнтського досвіду безпосередньо у відділенні банку [2].

Іншою перспективною сферою є клієнтська аналітика на основі ШІ. З розвитком технологій обробки великих даних банки зможуть створювати дедалі повніші та точніші профілі клієнтів, враховуючи різноманітну інформацію про їхні вподобання, поведінку та спосіб життя. На основі цих даних ШІ-моделі зможуть пропонувати продукти та послуги не лише відповідно до поточних потреб клієнта, але й передбачати його майбутні запити, формуючи персоналізовані пропозиції в проактивному режимі.

ШІ вже інтегрований у технологічну інфраструктуру сучасних банків і є суттєвим чинником їх розвитку. Провідні установи активно вкладають кошти у створення власних ШІ-рішень, формують спеціалізовані підрозділи та науково-дослідні центри, зосереджені на цій галузі. В Україні також спостерігається активне впровадження ШІ в банківському секторі. Наприклад, Ощадбанк розглядає можливості використання ШІ для автоматизації аналізу юридичних документів, що може значно підвищити ефективність роботи [3]. За оцінками самих банків, впровадження ШІ підвищує ефективність бізнес-процесів, покращує якість обслуговування клієнтів та фінансові показники діяльності.

Загалом, ШІ відкриває нові горизонти для банків, дозволяючи їм адаптуватися до швидко змінюваного ринкового середовища та задовольняти зростаючі вимоги клієнтів. Потенціал ШІ в підвищенні ефективності та трансформації різних аспектів банківської діяльності є значним. Згідно з оцінками компанії McKinsey, комплексне впровадження ШІ-рішень може дозволити банкам збільшити дохід на 10-15% та знизити витрати на 20-25%. Сьогодні багато банків розглядають ШІ як стратегічний напрям та інвестують

значні кошти в його розвиток. Провідні банки, зокрема найбільші американські та китайські фінансові установи, спрямовують до 20% своїх ІТ-бюджетів на проекти, пов'язані з ШІ [4].

Практичне впровадження ШІ в банках стикається з низкою викликів та обмежень. Для ефективного застосування технологій машинного навчання необхідні великі обсяги якісних даних, що є не у всіх фінансових установ. Банки змушені інвестувати в розробку дата-інфраструктури, систем управління даними та залучати висококваліфікованих фахівців. Багато моделей ШІ мають властивість «чорної скриньки», що ускладнює інтерпретацію результатів і викликає питання у регулюючих органів. Існують також етичні аспекти та ризики, пов'язані з використанням ШІ, необхідністю контролювати справедливість та неупередженість алгоритмічних рішень і забезпечити безпеку та конфіденційність даних. Все це формує високі вимоги до внутрішніх процесів і політик банків під час роботи з ШІ.

В Україні, зокрема, банки стикаються з додатковими викликами, такими як загроза кібератак, відтік клієнтів, зменшення кількості користувачів банківських послуг та низька економічна активність. Ці фактори підвищують необхідність впровадження інноваційних рішень, зокрема ШІ, для забезпечення стабільності та розвитку банківського сектору [4].

Загалом, хоча ШІ пропонує значні переваги для банків, його впровадження вимагає ретельного підходу до вирішення вищезазначених проблем та обмежень.

Література:

1. Мінфін посилює боротьбу з відмиванням коштів та фінансуванням тероризму, і це – необхідна передумова вступу до ЄС. Міністерство фінансів України. URL: https://mof.gov.ua/uk/news/minfin_posiliuie_borotbu_z_vidmivanniam_koshtiv_ta_finansuvanniam_terorizmu_i_tse_-_neobkhidna_peredumova_vstupu_do_ies_-_denis_uliutin-4841
2. Міщенко Д.А., Хурдей В.Д., Даценко В.В., Дронова Т.С., Павловська І.Г. Штучний інтелект у механізмі обґрунтування та реалізації маркетингових стратегій. Ефективна економіка. 2024. №12. URL: <https://nauka.com.ua/index.php/ee/article/view/5324>
3. Тютюн А. Штучний інтелект в українському банківському секторі: можливість чи необхідність? Forbes Ukraine. URL: https://forbes.ua/innovations/shtuchnij-intelekt-v-ukrainskomu-bankivskomu-sektori-mozhlivist-chi-neobkhidnist-30042024-20636?utm_source=chatgpt.com
4. Галузеві тренди. Штучний інтелект в Україні: як розвивається галузь. Kyivstar Business Hub. URL: <https://hub.kyivstar.ua/articles/galuzevi-trendi-shtuchnij-intelekt-v-ukrayini-yak-rozvivayetsya-galuz>

ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ ЗЕЛЕНИХ ОБЛІГАЦІЙ У ФІНАНСОВІЙ СИСТЕМІ УКРАЇНИ В УМОВАХ ПІСЛЯВОЄННОГО ВІДНОВЛЕННЯ

С. В. Водолазська, здобувачка першого (бакалаврського) рівня вищої освіти, Дніпровський державний аграрно-економічний університет, м. Дніпро, Україна
Науковий керівник – С. М. Халатур, д. е. н., професор, завідувач кафедри фінансів, банківської справи та страхування, Дніпровський державний аграрно-економічний університет, м. Дніпро, Україна

Післявоєнне відновлення України відкриває нові можливості для впровадження інноваційних фінансових інструментів, зокрема зелених облігацій. Ці облігації є ефективним засобом залучення інвестицій у проекти, спрямовані на екологічно сталий розвиток та відновлення інфраструктури.

Зелені облігації – це боргові цінні папери, кошти від розміщення яких спрямовуються на фінансування екологічних проєктів, таких як відновлювана енергетика, енергоефективність, управління відходами та збереження біорізноманіття. Світовий ринок зелених облігацій демонструє позитивну динаміку, що свідчить про зростаючий інтерес інвесторів до сталого фінансування [1].

В Україні розвиток ринку зелених облігацій перебуває на початковому етапі. У 2018 році Державне агентство з енергоефективності та енергозбереження розпочало роботу над Концепцією створення ринку зелених облігацій та планом дій для її реалізації. Це включало розробку необхідної законодавчої бази та стандартів для емітентів [2]. У 2022 році Програма розвитку ООН (ПРООН) в Україні опублікувала звіт «Підтримка розвитку ринку зелених облігацій в Україні», який містить рекомендації щодо стандартів зелених облігацій та оцінки потенційного обсягу цього ринку [3].

Післявоєнна відбудова України потребує значних інвестицій у відновлення інфраструктури та економіки. Зелені облігації можуть стати ключовим інструментом для залучення коштів у проєкти, що відповідають принципам сталого розвитку. Це дозволить не лише відновити зруйновані об'єкти, але й модернізувати їх з урахуванням сучасних екологічних стандартів.

Проте розвиток ринку зелених облігацій в Україні стикається з низкою викликів, які потребують детального аналізу та розробки ефективних стратегій для їх подолання. Розглянемо основні бар'єри та можливі шляхи їх усунення:

– недостатня нормативно-правова база. Відсутність чітких та узгоджених з міжнародними стандартами нормативно-правових актів

ускладнює випуск та обіг зелених облігацій в Україні. Це створює невизначеність для потенційних емітентів та інвесторів щодо вимог та процедур, пов'язаних із цим фінансовим інструментом. Тому важливо адаптувати національні нормативно-правові акти до міжнародних стандартів, таких як Принципи зелених облігацій (Green Bond Principles) Міжнародної асоціації ринків капіталу (ICMA) та Стандарти зелених облігацій ЄС;

– низька обізнаність інвесторів та емітентів. Багато потенційних учасників ринку, включаючи муніципалітети, державні підприємства та приватний сектор, не мають достатньої інформації про переваги та механізми випуску зелених облігацій. Це обмежує їхню активність у цьому сегменті фінансового ринку. Тому проведення семінарів, тренінгів та конференцій для представників потенційних емітентів та інвесторів допоможе підвищити рівень обізнаності про зелені облігації. Залучення міжнародних експертів та організацій сприятиме обміну досвідом та кращими практиками;

– відсутність стимулів. Наразі в Україні відсутні достатні фінансові та податкові стимули для емітентів та інвесторів, які б заохочували випуск та придбання зелених облігацій. Це може знижувати привабливість цього інструменту порівняно з традиційними фінансовими продуктами. Тому розробка механізмів податкового стимулювання, таких як зниження податку на прибуток для емітентів зелених облігацій або податкові кредити для інвесторів, може підвищити інтерес до цього інструменту. Також надання державних гарантій або створення спеціальних фондів для співфінансування екологічних проєктів може знизити ризики для інвесторів та стимулювати випуск зелених облігацій. Це особливо важливо в умовах післявоєнного відновлення, коли потреба у фінансуванні екологічних та інфраструктурних проєктів є надзвичайно високою.

Подолання зазначених викликів вимагатиме скоординованих зусиль уряду, фінансових установ, міжнародних організацій та громадськості. Розробка комплексної стратегії розвитку ринку зелених облігацій, яка включатиме нормативно-правові реформи, освітні ініціативи та фінансові стимули, сприятиме сталому економічному зростанню та відновленню України.

Література:

1. Карнаушенко А.С. Розвиток ринку зелених облігацій у контексті глобальної стратегії сталого розвитку та переходу до циркулярної економіки. Проблеми сучасних трансформацій. Серія: економіка та управління. 2024. № 16. URL: <https://doi.org/10.54929/2786-5738-2024-16-06-01>

2. Перелигіна-Ковальчук Г. Перспективи розвитку ринку «зелених» облігацій в Україні. LIGA ZAKON. URL: https://jurliga.ligazakon.net/analytcs/186379_perspektivi-rozvitku-rinku-zelenikh-oblgatsy-v-ukran?utm_source=chatgpt.com

3. Підтримка розвитку ринку зелених облігацій в Україні. Програма розвитку ООН.
URL: https://www.undp.org/uk/ukraine/publications/supporting-green-bond-development-ukraine-report?utm_source=chatgpt.com

РОЛЬ БАНКІВСЬКОГО СЕКТОРУ У ФІНАНСУВАННІ МАЛОГО ТА СЕРЕДНЬОГО АГРОБІЗНЕСУ

В. В. Гетель, здобувачка другого
(магістерського) рівня вищої освіти,
Дніпровський державний аграрно-
економічний університет, м. Дніпро,
Україна

Науковий керівник – С. В. Качула
д. е. н., професор, професор кафедри
фінансів, банківської справи та
страхування,
Дніпровський державний аграрно-
економічний університет, м. Дніпро,
Україна

Малий та середній агробізнес (далі – МСА) є стратегічно важливим сегментом економіки України, оскільки забезпечує продовольчу безпеку, сприяє зайнятості у сільській місцевості та формує значну частку ВВП. Малий і середній агробізнес відіграє одну із основних ролей у формуванні економічної стабільності, розвитку сільських територій та зміцненні позицій України на світовому аграрному ринку.

Близько 75% агропідприємств країни належать до категорії МСА, виробляючи понад 50% сільськогосподарської продукції, включаючи зернові, овочеві культури, молочну та м'ясну продукцію [1]. Висока гнучкість і здатність до адаптації дозволяють цим підприємствам швидко реагувати на зміни ринку та впроваджувати інноваційні рішення, особливо в нішевих напрямках, таких як органічне землеробство, ягідництво та бджільництво.

Водночас МСА стикається з низкою викликів, серед яких обмежений доступ до фінансування через жорсткі банківські вимоги, недостатність інвестицій у технології та техніку, а також висока залежність від погодних умов і коливань світових цін. Але банківський сектор відіграє суттєву роль у фінансуванні МСА. Завдяки доступу до банківських кредитів аграрії можуть інвестувати в оновлення технічного парку, впровадження інноваційних технологій, закупівлю якісного насіння, добрив та засобів захисту рослин, що сприяє збільшенню врожайності та ефективності виробництва. Також кредитні ресурси дозволяють фермерам покривати витрати на сезонні роботи, зберігання та переробку продукції, що особливо важливо для підтримки стабільності виробничого процесу. Крім того, банківські позики сприяють

розвитку малого та середнього агробізнесу, надаючи можливість виходу на нові ринки, розширення виробничих площ та впровадження сучасних бізнес-моделей. Умови кредитування, включаючи процентні ставки, строки погашення та вимоги до застави, мають значний вплив на доступність фінансових ресурсів, що робить важливим державне регулювання цього процесу. Держава активно підтримує розвиток цього сектора шляхом впровадження програм пільгового кредитування, грантової допомоги, що підвищує конкурентоспроможність фермерів у порівнянні з великими агрохолдингами. Одна із державних програм, яка показала позитивні результати – Державна програма «Пільговий державний кредит «5-7-9»» – програма підтримки малого та середнього бізнесу, зокрема аграрного сектору, ініційована Президента України та КМУ. Програма передбачає надання доступних кредитів за зниженими процентними ставками, які залежать від розміру бізнесу та створення нових робочих місць: 5%, 7% або 9% річних. До основних умов програми відносяться:

- 5% – для підприємств із річним доходом до 50 млн грн, які створюють не менше 2 робочих місць.

- 7% – для бізнесу з доходом до 50 млн грн без вимоги створення нових робочих місць.

- 9% – для підприємств із доходом до 100 млн грн.

Програма спрямована на стимулювання розвитку малого та середнього бізнесу, розширення виробництва, оновлення технічної бази, створення нових робочих місць та підтримку підприємців під час кризових періодів. Вона діє у співпраці з державними банками та надає кредити на поповнення оборотного капіталу, придбання техніки, модернізацію виробництва тощо [2].

Щодо інших можливостей отримання кредиту для СМА, то банки пропонують широкий спектр фінансових інструментів, які допомагають аграрним підприємствам отримати необхідний капітал для розвитку, покриття сезонних витрат та модернізації виробництва. Основними банківськими продуктами для агробізнесу є:

- короткострокові кредити – використовуються для фінансування оборотного капіталу, закупівлі насіння, добрив, пального та інших витрат, пов'язаних із сезонними роботами;

- довгострокові кредити – надаються для інвестування у придбання техніки, модернізацію виробництва, будівництво та розширення господарств;

- агрокредитні лінії – дають змогу отримувати кошти частинами в межах встановленого ліміту, що зручно для поетапного фінансування діяльності підприємства;

- овердрафти – короткострокові позики, що дозволяють покривати тимчасовий дефіцит коштів на рахунку для здійснення термінових платежів;
- лізинг сільськогосподарської техніки та обладнання – дозволяє підприємствам отримувати необхідну техніку без великих одноразових витрат, оплачуючи її в розстрочку;
- гарантії та акредитиви – фінансові інструменти для забезпечення зобов'язань у міжнародній торгівлі, зокрема при експорті аграрної продукції;
- кредити під заставу майбутнього врожаю (форвардні контракти) – дають можливість отримати фінансування під зобов'язання поставити продукцію після збору врожаю.

Удосконалення банківського фінансування МСА є важливим для підвищення їхньої конкурентоспроможності та стійкості. Спрощення процедур кредитування та зменшення бюрократичних бар'єрів значно сприятимуть швидшому отриманню необхідних коштів агропідприємствами. У цьому контексті важливим є також впровадження адаптивних фінансових продуктів, які враховують сезонність та специфіку аграрного бізнесу, адже це дозволить краще відповідати потребам аграріїв. Не менш важливим є підвищення фінансової грамотності серед аграріїв. Організація навчальних програм допоможе підприємцям краще орієнтуватися у фінансових інструментах, що є важливим кроком у зменшенні ризиків, пов'язаних з кредитуванням. Впровадження цифрових технологій, зокрема онлайн-платформ для кредитування та електронного моніторингу, спростить процес управління фінансами та зробить його більш прозорим. Нарешті, розробка інноваційних фінансових рішень, таких як краудфандинг або агрооблігації, значно розширить можливості фінансування для МСА.

Отже, банки, як основні фінансові посередники, повинні впроваджувати новітні кредитні програми, що відповідають специфіці сільськогосподарського виробництва, зокрема агрострахування, кредитування під майбутній врожай та лізинг техніки. Держава, в свою чергу, має підтримувати фінансову стійкість аграріїв через субсидування процентних ставок, створення фондів гарантування кредитів та сприяння розвитку цифрових фінансових платформ для спрощеного доступу до банківських послуг. Взаємодія між цими учасниками сприятиме не лише покращенню умов фінансування, а й загальному підвищенню інвестиційної привабливості аграрного сектора, що, у свою чергу, забезпечить його стійкість та конкурентоспроможність у довгостроковій перспективі. Таким чином, ефективна співпраця між банками, державою та агробізнесом сприятиме не лише фінансовій підтримці фермерів, а й забезпеченню стабільного

економічного розвитку аграрної галузі та підвищенню її ролі у формуванні національного доходу.

Література

1. Transnational Institute: Українське сільське господарство у воєнний час. URL: <https://www.tni.org> > ukrainian-agriculture-in-wartime (дата звернення 18.02.2025)
2. ПриватБанк – учасник програми «Доступні кредити 5-7-9%»: офіційний сайт ПриватБанка. URL: <https://privatbank.ua/business/5-7-9> (дата звернення 18.02.2025)

ОЦІНКА ЕФЕКТИВНОСТІ БАНКІВСЬКОГО КРЕДИТУВАННЯ АГРАРНОГО СЕКТОРУ В УКРАЇНІ

Д. О. Гордієнко, здобувачка першого (бакалаврського) рівня вищої освіти, Дніпровський державний аграрно-економічний університет, м. Дніпро, Україна

Науковий керівник – О. А. Водолазська,
к. е. н., доцент, доцент кафедри фінансів, банківської справи та страхування, Дніпровський державний аграрно-економічний університет, м. Дніпро, Україна

Оцінка ефективності банківського кредитування аграрного сектору в Україні є важливою темою, оскільки фінансова підтримка відіграє ключову роль у розвитку сільського господарства. Український аграрний сектор є стратегічною галуззю економіки, що забезпечує значну частку ВВП та експорту країни. Банківські кредити дозволяють аграрним підприємствам оновлювати техніку, закуповувати насіння, добрива, паливо та інші необхідні ресурси. Вони також сприяють впровадженню інноваційних технологій, що підвищують продуктивність та конкурентоспроможність галузі.

Сучасний стан банківського кредитування аграрного сектору в Україні демонструє зростання обсягів фінансування, проте цей процес супроводжується низкою проблем. Основними джерелами кредитування є комерційні банки, державні програми підтримки та міжнародні фінансові інституції.

Комерційні банки активно надають кредити аграріям. Серед найбільших кредиторів у цьому секторі виділяються державні банки, такі як ПриватБанк, Ощадбанк, Укрексімбанк та Укргазбанк. Зокрема, Укрексімбанк пропонує спеціалізовані кредитні продукти для аграріїв, включаючи «Агрокредит «Оборотний», який спрямований на фінансування поточних потреб

агровиробників. За обсягами кредитування клієнтів аграрного сектору, Укрексімбанк входить до п'ятірки найактивніших банків-кредиторів [1].

В останні роки аграрні підприємства все активніше залучають банківські кредити, проте доступність фінансування залишається обмеженою, особливо для малих фермерських господарств. Основними проблемами банківського кредитування аграрного бізнесу є високі ризики, пов'язані із сезонністю виробництва, несприятливими погодними умовами та коливанням цін на агропродукцію. Багато банків неохоче кредитують аграріїв через значну кількість випадків дефолтів у минулому, а також через складнощі у прогнозуванні прибутковості аграрного бізнесу. Для малих фермерів доступ до кредитів ускладнений через відсутність заставного майна, недостатню кредитну історію та низький рівень фінансової грамотності.

Державні програми підтримки відіграють значну роль у полегшенні доступу аграріїв до фінансових ресурсів. Існують програми здешевлення кредитів, що передбачають компенсацію частини відсоткової ставки, а також механізм державних гарантій, який зменшує ризики для банків. Аграрні розписки стають ефективним інструментом фінансування, дозволяючи отримувати кошти під майбутній урожай без необхідності надання традиційної застави. Наразі однією з ключових ініціатив є програма «Доступні кредити 5-7-9%», яка надає пільгові умови кредитування для малого та середнього бізнесу, включаючи аграрний сектор. З початку 2023 року за цією програмою було профінансовано 9 тис. агропідприємств на суму 34,8 млрд. грн. [2].

Міжнародні фінансові інституції також роблять вагомий внесок у фінансування українського аграрного сектору. Європейський банк реконструкції та розвитку (ЄБРР), Міжнародна фінансова корпорація (IFC) і Світовий банк надають кредити та інвестиції для розвитку сільського господарства в Україні. Ці організації пропонують довгострокові фінансові ресурси на вигідних умовах, сприяючи впровадженню сучасних технологій та підвищенню ефективності аграрного виробництва. Так, ЄБРР активно інвестує в проекти, спрямовані на розвиток інфраструктури та логістики, що є критично важливими для ефективного функціонування аграрного ринку. Світовий банк реалізує проєкт екстреної підтримки інклюзивного відновлення сільського господарства України (ARISE), метою якого є мобілізація близько 1,5 млрд. доларів США для надання доступних позик і грантів понад 90 тис. господарств. Цей проєкт спрямований на забезпечення безперебійного виробництва агропродовольчої продукції та інклюзивного розвитку сільських територій. Основні заходи включають надання грантів на агровиробництво,

доступні кредити та кредитні гарантії для покращення фінансування дрібних фермерів [3].

IFC зосереджується на підтримці приватного сектору в Україні, зокрема агробізнесу. У жовтні 2023 року IFC спільно з ЄБРР та Корпорацією міжнародного фінансування США (DFC) оголосили про надання пакету фінансування на суму 480 млн. доларів США провідному українському виробнику сільськогосподарської продукції МХП. Це фінансування спрямоване на підтримку операційної діяльності компанії та зменшення викидів парникових газів, що сприятиме зміцненню продовольчої безпеки та стійкості аграрного сектору України [4].

Співпраця між комерційними банками, державними програмами та міжнародними фінансовими інституціями створює комплексну систему підтримки аграрного сектору України, забезпечуючи доступ до необхідних фінансових ресурсів для його сталого розвитку. Отже, банківське кредитування агросектору в Україні здійснюється через різні джерела, які доповнюють одне одного. Комерційні банки пропонують гнучкі, але дорогі кредитні продукти, державні програми сприяють здешевленню фінансування та зниженню ризиків, а міжнародні фінансові інституції забезпечують доступ до довгострокових інвестиційних ресурсів. Подальший розвиток цих механізмів є важливим для фінансової стабільності та конкурентоспроможності українського агробізнесу.

Ефективність банківського кредитування аграрного сектору можна оцінити за допомогою кількох ключових показників. Одним із них є фінансова стійкість підприємств після отримання кредитів, що визначається коефіцієнтами ліквідності, рентабельності та оборотності активів. Також важливим критерієм є окупність інвестицій, зокрема термін повернення кредитів та зростання доходів агропідприємств після залучення фінансування. Порівняння доступності кредитів в Україні та інших країнах Європейського Союзу дозволяє оцінити конкурентоспроможність вітчизняної системи кредитування.

Для вдосконалення банківського кредитування аграрного сектору необхідно знижувати процентні ставки, що можливо за рахунок державної підтримки та залучення міжнародного капіталу. Альтернативні механізми фінансування, такі як аграрні розписки, кредитні кооперативи та краудфандингові платформи, можуть забезпечити аграріям додаткові можливості залучення коштів. Важливим напрямком є цифровізація кредитних процесів, яка передбачає впровадження FinTech-рішень для спрощення отримання фінансування, автоматизованого аналізу кредитоспроможності та онлайн-оформлення кредитів. Співпраця між

банками та аграрними підприємствами має бути посилена через розробку спеціалізованих кредитних продуктів, програм лояльності та навчальних ініціатив, що підвищують фінансову грамотність фермерів та сприятимуть стабільному розвитку аграрного сектору.

Література:

1. Агрокредит «Оборотний» від Укрексімбанк. URL: <https://www.eximb.com/ua/business/klientam-msb/msb-kredyty/finansuvannya-agrarnogo-sektoru/msb-agrokredyt-oborotnij.html>
2. Ключові політики та заходи для підтримки аграрного сектору України в умовах воєнного стану. Національний інститут стратегічних досліджень. URL: https://niss.gov.ua/doslidzhennya/ekonomika/klyuchovi-polityky-ta-zakhody-dlya-pidtrymky-ahramnoho-sektoru-ukrayiny-v?utm_source=chatgpt.com
3. Гагалюк Т. Фінансування стійкості і відбудови аграрного сектору України міжнародними фінансовими установами та агенціями розвитку. Німецько-український агрополітичний діалог. URL: https://www.apd-ukraine.de/fileadmin/user_upload/APD_Taras_Gagalyuk_UA_01.pdf?utm_source=chatgpt.com
4. IFC, EBRD, і DFC допомагають підтримувати аграрний сектор України і зміцнюють глобальну продовольчу безпеку. Міжнародна фінансова корпорація. URL: https://www.ifc.org/uk/pressroom/2023/27837?utm_source=chatgpt.com

ІНВЕСТИЦІЙНА ДІЯЛЬНІСТЬ СТРАХОВИХ КОМПАНІЙ У ДОВОЄННИЙ ПЕРІОД ТА В УМОВАХ ВІЙНИ

М. В. Гуминська, старший викладач
кафедри фінансів, Державний
торговельно-економічний університет,
м. Київ, Україна

Інвестиційна діяльність страхових компаній є важливою складовою соціально-економічного розвитку суспільства. У розвинених країнах значна частина інвестиційних вкладень є довгостроковими і здійснюється за рахунок коштів компаній зі страхування життя, в той час як в Україні основна частина коштів представлена короткостроковими активами. Між тим, світова практика доводить, що фінансові ресурси, які акумулюються у вигляді страхових резервів можуть виступати ефективним джерелом інвестицій в економіку. У розвинених країнах за обсягами інвестиційних вкладень страхові компанії перевищують загальноновизнаних інституціональних інвесторів – банки та інвестиційні фонди. Зокрема, прибуток від інвестицій у зарубіжних страхових компаніях становить у середньому 20–30% від сукупного доходу. Для порівняння в Україні – 2-3% [1].

Страхові компанії у розвинених країнах світу, навіть в умовах криз, пов'язаних із пандемією COVID 19, агресивною війною Росії проти України,

тощо продовжують стабільно зростати, в тому числі і на початку 2025 року. Можливо це зростання не на рівні рекордних показників 2024 року, але все ж перевищують історичний середній рівень. Однією із змін, що притаманна початку 2025 року є перехід від аннуїтетів з фіксованою ставкою до індексованих продуктів, не лише в таких країнах як Італія та Франція, де попит був високий ще у 2023 році, але й у США, де нормалізація монетарної політики підтримує такий перехід. З огляду на це, на початку 2025 року у країнах з розвиненим страховим ринком тенденції високих доходів від фіксованих активів залишаються стабільними, що свідчить про майбутні перспективи прибутковості страхових компаній, в тому числі і у сфері їх інвестиційної діяльності [2].

Натомість в якому стані знаходиться страховий ринок України? Слід зазначити, що протягом останніх років частка сукупних страхових премій у ВВП України залишається вкрай низькою: у 2021 році склала 0,9%, у 2022 році – 0,8%, у 2023 році 0,7%. При цьому частка страхових премій у ВВП У 2019 році була 1,3% і поступова знижується, тоді як у розвинених країнах частка премій у ВВП варіюється від 8 до 14% [1]. Частка в ВВП будь-якої галузі свідчить, насамперед, про її значущість і вплив на економічні процеси. Низька частка страхових надходжень в обсязі ВВП свідчить про повільний розвиток галузі і відповідно про незначний вплив на економіку країни. Водночас, згідно зі Стратегією розвитку фінансового сектору України до 2025 року цільове значення індикатора – не менше 2% ВВП [3].

Загальний розмір валових страхових премій вітчизняних страхових компаній у 2022 році скоротився до 39,6 млрд.грн. Обсяги валових премій зі страхування життя зменшилися у 2022 році зменшилися на 17%, а ризикового страхування – на 21%. Загальний обсяг активів страховиків в 2022 році склав 70,3 млрд.грн. У річному вимірі резерви збитків і за добровільними, і за обов'язковими видами страхування зросли на 36%. Інвестиційні доходи ризикових страховиків у 2022 році зросли майже в півтора рази порівняно з попереднім роком. Більшу частину цих доходів становили проценти за банківськими депозитами. Проте зростання інвестиційних доходів не змогло покрити збільшення операційних витрат і коефіцієнт ефективності діяльності збільшився до 88% [4].

Страховий ринок України за 2023 рік, за даними журналу Insurance TOP, показав зростання премій на 20%. Загальний розмір валових страхових премій в 2023 році зріс з 17,8 млрд.грн. до 21,36 млрд.грн. Страхові резерви у 2023 році зросли з 36,6 млрд.грн. до 42,5 млрд.грн. Відрахування у резерви із страхування життя 692,2 млн.грн. Резерви із страхування життя на кінець звітного періоду перевищили 17,6 млрд.грн. Сума інвестиційного доходу,

одержаного українськими страховиками життя від розміщення коштів резервів, склала 375 млн. грн. Активи у 2023 році склали 74335 млн.грн. і зросли в порівнянні з 2021 і 2022 роками на 10125,8 млн.грн. і на 4036,7 млн.грн. Сформовані страхові резерви у 2023 році склали 46781,0 млн.грн. і збільшились порівнянно з 2021 і 2022 роками на 10225,3 млн.грн. і 5780,4 млн.грн. відповідно. Для нарощення інвестиційного потенціалу ринку позитивним результатом за підсумками 2023 року є також збільшення резервів зі страхування життя: з 13743,0 млн.грн. у 2021 році до 18015,2 млн.грн. у 2023 році [5].

У 2024 році страховий ринок України продовжив демонструвати зростання та покращення фінансових результатів, не зважаючи на складні умови, спричинені війною. Розглянемо ключові моменти цього періоду. Страховий ринок України за 9 місяців 2024 року показав зростання усіх ключових показників – активів, страхових премій та виплат страховиків. Загальні зароблені премії склали 20,37 млрд.грн., з яких чисті премії – 18,19 млрд.грн. Обсяг валових страхових премій, переданих у перестраховування, зріс на 7%. Це демонструє високу ефективність діяльності страховиків та зростання частки ринку. Крім того, технічний результат, який за підсумками 9 місяці 2024 року склав 1 млрд грн. свідчить про прибуткову діяльність у страховій сфері, доповнену інвестиційними доходами у 2,26 млрд.грн., що показує стабільні доходи від інвестиційної діяльності. [6].

Проаналізовані показники свідчать про перспективи розвитку інвестиційної діяльності українських страхових компаній. Наголосимо, що чинний Закон України «Про страхування» визначає можливість страховиків здійснювати портфельні інвестиції (вкладати кошти в цінні папери) і здійснювати капітальні інвестиції (шляхом придбання нерухомого майна) [7]. Але на практиці для страхових компаній найбільш інвестиційно привабливим фінансовим інструментом є банківські депозити, що не є реальним стимулюванням економіки.

Отже, інвестиційна діяльність вітчизняних страхових компаній, на наш погляд, повинна орієнтуватися на низькоризикові активи та диверсифікацію портфеля, зокрема шляхом використання міжнародних ринків для зниження внутрішніх економічних ризиків. Важливо також адаптувати страхові продукти до нових умов, розробляючи поліси, що покривають військові ризики, та пропонувати гнучкі умови страхування, відповідні воєнній ситуації. Ключовим елементом стратегії під час кризових періодів є підтримка довіри клієнтів через програми лояльності та соціальну відповідальність. У фазі повоєнної відбудови, коли зростає попит на страхування майна, життя та бізнесу, страхові компанії повинні бути готовими до збільшення клієнтської

бази та участі в довгострокових інвестиціях у відновлення інфраструктури та економіки.

Література

1. Показники діяльності учасників ринку небанківських фінансових послуг: Наглядова статистика. Національний банк України. URL: <https://bank.gov.ua/ua/statistic/supervision-statist#6>
2. Мюррей П. Що очікує страховий ринок у 2025 році? URL: <https://taslife.com.ua/blog/shho-ochikuye-strahovykiv-zhyttya-ta-zdorovya-u-2025-roczі>
3. Національний банк України. Стратегія розвитку фінансового сектору в Україні. URL: https://bank.gov.ua/admin_uploads/article/Strategy_finsector_NBU.pdf?v=6
4. Статистика страхового ринку України за 2022 рік. FORINSURER: веб-сайт. URL: <https://forinsurer.com/files/file00654.pdf>.
5. Огляд небанківського фінансового ринку за підсумками 2023 року. Національний банк України. URL: <https://bank.gov.ua/ua/news/all/obsyagi-poslug-strahovykiv-jittya-ta-kredituvannya-finkompaniyami-zrostali-oglyad-nebankivskogo-finansovogo-sektoru-za-iv-kvartal>
6. Страховий ринок України за 9 місяців 2024 р.: Підсумки та ключові показники страховиків <https://forinsurer.com/news/24/11/28/44442#:~:text=Страховий%20ринок%20України%20за%209%20місяців%202024%20року%2C%20як%20і,%2C%20рівень%20виплат%20склав%2041%25>.
7. Про страхування: Закон України від 7 бер. 1996 р. № 85/96-ВР (зі змінами та доповненнями). Законодавство України. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_015.

ЕКОНОМІЧНИЙ ПІДХІД ДО ОЦІНКИ ВПЛИВУ ЦИФРОВИХ ІННОВАЦІЙ НА РОЗВИТОК РИНКУ ФІНАНСОВИХ ПОСЛУГ В УКРАЇНІ

О. І. Довгань, здобувач третього (освітньо-наукового) рівня вищої освіти, Державний торговельно-економічний університет, м. Київ, Україна

Науковий керівник – С. В. Міщенко, д. е. н., професор, професор кафедри фінансів, Державний торговельно-економічний університет, м. Київ, Україна

В Україні початком для системного розвитку, регулювання цифрових інновацій на ринку фінансових послуг є Стратегії Національного Банку: Стратегія Розвитку фінансового Сектору України до 2025 року (затверджена в 2020, змінена в 2023 році), Стратегія Розвитку фінтеху України до 2025 року (затверджена в 2020 році) – плани Національного Банку по досягненню

глобальних цілей: макроекономічна стабільність, фінансова стабільність, фінансова система працює на відновлення країни, сучасні фінансові послуги, інституційна спроможність регуляторів та ФГВФО. Також в Стратегіях є цільові значення індикаторів для досягнення цілей НБУ.

Економічний підхід до оцінки впливу цифрових інновацій спрямований на аналіз фінансових показників і оцінку економічної вигоди від впровадження цифрових рішень у фінансову сферу. Цей підхід дозволяє оцінити зміни у фінансових потоках та вплив на конкурентоспроможність ринку. Для зручності і наявності аналітичної інформації проаналізуємо данні банківської сфери, яка по Активах займає 90% всієї сфери фінансових послуг станом на 1.10.2024 [2]. Розглянемо декілька показників банківської системи, які на нашу думку раціонально розглядати при оцінці впливу цифрових інновацій.

Почати аналіз доцільно з впливу цифрових інновацій на кількість відокремлених банківських підрозділів [1]. Для зручності розглянемо період з 1.01.2010 по теперішній час. Так кількість підрозділів за період з 1.01.2010 до 1.01.2024 скоротилась з 20777 до 5138, при тому що Сумарні активи банківської системи за цей період зросли з 880 до 2942 млрд грн [2], далі можна порахувати динаміку показника Активи на один відокремлений банківський підрозділ, зваживши цей показник на індекс інфляції за цей період. Отриманий показник динаміки банківських активів на 1 відокремлений підрозділ, зважений на індекс інфляції, досить гарно буде характеризувати вплив цифрових інновацій на здобуття активів в банківській системі.

Вагомим є вплив цифровізації фінансових послуг на рівень фінансової інклюзії [3]. Національний банк як цільові показники розглядає низку кількісних показників [4]: кількість відкритих базових рахунків/кількість дорослого населення, співвідношення готівки (M0) до ВВП, співвідношення безготівкових карткових операцій до загальної кількості операцій. Останній показник розраховується як в кількості так і в сумі операцій. Якщо станом на 1.01.2010 року тільки 17,5% операцій по кількості і 6,5% по сумі були безготівковими, то вже станом на 1.01.2024 року, 94,5% операцій по кількості і 64,8% по сумі – безготівкові [2]. Динаміка показника за період -вражаюча.

Економічний підхід до оцінки впливу цифрових інновацій на ринку фінансових послуг є базовим, оскільки дозволяє оцінити кількісні показники і в подальшому слугує основою для більш досконалого – інтегрованого підходу, який буде поєднувати кількісні та якісні аспекти, дозволяючи оцінити вплив діджиталізації на ринок фінансових послуг комплексно, враховуючи кількісні і якісні показники.

Література

1. Вовчак О., Гонгало Н. Цифрові інновації та їхній вплив на конкурентоспроможність банків. Вісник Університету банківської справи, 2020, 3 (39), р. 46–51. [https://doi.org/10.18371/2221-755X3\(39\)2020225116](https://doi.org/10.18371/2221-755X3(39)2020225116)
2. Національний банку України, URL: www.bank.gov.ua (дата звернення 23.02.2025)
3. Жердецька Л. В., Цифрова фінансова інклюзія як чинник соціально-економічного розвитку. Науковий вісник Одеського Національного Університету. №11-12 (312-313), 2023. DOI: <https://doi.org/10.32680/2409-9260-2023-11-12-312-313-108-113>
4. Стратегія розвитку фінансового сектору України. НБУ. <https://bank.gov.ua/ua/news/all/strategiya-rozvitku-finansovogo-sektoru-ukrayini>
5. Науменкова С. В., Міщенко С. В. Проблеми цифрової трансформації банківської системи. Economy and Human-Centrism: the Modern Foundation for Human Development. April 23-24, 2021. Proceedings of the Conference. Leipzig Germany, P.138-142.

РОЛЬ ЦИФРОВИХ ТЕХНОЛОГІЙ У ВДОСКОНАЛЕННІ БАНКІВСЬКОГО ОБСЛУГОВУВАННЯ ТА ЙОГО ДОСТУПНОСТІ

А. В. Дорогий, здобувач другого
(магістерського) рівня вищої освіти,
Дніпровський державний аграрно-
економічний університет, м. Дніпро,
Україна

Науковий керівник – С. В. Качула
д. е. н., професор, професор кафедри
фінансів, банківської справи та
страхування,
Дніпровський державний аграрно-
економічний університет, м. Дніпро,
Україна

Сучасний розвиток банківської сфери спричинив цифрову трансформацію основних бізнес-процесів, що стосуються надання фінансових послуг та продуктів. Зміни в системі банківського обслуговування зумовлені зростаючим рівнем технологічного розвитку банківських операцій та одночасним підвищенням попитом на цифрові послуги серед клієнтів комерційних банків.

Модель цифрового банкінгу створилася майже одночасно із перетворенням банківського ринку на клієнтоорієнтовану платформу, де головним чинником стала адаптація до потреб споживачів. Наразі цифрова трансформація охоплює весь спектр банківських продуктів і послуг, а майже весь банківський сектор фактично повністю базується на застосуванні цифрових платформ і сервісів.

Водночас варто відзначити, що розробка та впровадження інноваційних цифрових рішень і фінансових технологій (далі – фінтех) вимагають значних фінансових ресурсів. Тому, незважаючи на безпосередній зв'язок між рівнем

технологічного розвитку банку та його конкурентною спроможністю, далеко не всі фінансові установи можуть дозволити собі повну цифрову трансформацію. Втім, запровадження цифрових сервісів здійснюється на різних рівнях, навіть у мінімальному обсязі. Це пояснюється тим, що лише банк, який дотримується омніканального підходу до обслуговування клієнтів, може бути конкурентоздатним на ринку банківських послуг, особливо у сегменті банківського обслуговування приватних осіб.

Необхідність застосування цифрових сервісів обслуговування зумовлена зростаючою конкуренцією у банківському секторі. Цифрова еволюція фінансових послуг сприяла активному впровадженню фінантех та інновацій не лише традиційними банками, а й небанківськими установами, що стало фундаментом для розвитку численних цифрових платформ.

Адаптація банківської сфери до реалій цифрової економіки шляхом інтеграції фінтех передбачає вирішення таких ключових завдань:

- забезпечення належного рівня конкурентоспроможності на ринку банківських послуг. Це досягається шляхом розширення меж ринку та залучення нових гравців, що, у свою чергу, знижує негативний вплив високої концентрації конкуренції на якість обслуговування клієнтів;

- поліпшення якості, доступності та розширення спектра банківських послуг. Такий підхід не лише сприятиме підвищенню ефективності та стабільності банківського сектору України, а й дозволить комплексно трансформувати систему банківського обслуговування;

- зменшення рівня ризиків у банківській діяльності. Це особливо актуально для цифрових фінансових послуг, оскільки включає заходи щодо забезпечення безпеки банківських операцій у цифровому середовищі та мінімізації випадків фінансового шахрайства;

- розробка та інтеграція інноваційних фінтех, орієнтованих на специфіку українського банківського ринку.

На сьогодні українські банки активно застосовують усі доступні цифрові сервіси взаємодії з клієнтами, які можна поділити на три основні категорії:

- власні платформи, що охоплюють персональні кабінети користувачів на офіційних веб-сайтах банків – (інтернет-банкінг), мобільні додатки, контакт-центри, чат-боти та голосових асистентів;

- месенджери, які використовуються для комунікації та обслуговування клієнтів;

- соціальні мережі, що слугують додатковим каналом для надання консультацій та підтримки користувачів.

Мільйони людей користуються традиційними банківськими послугами, проте сучасні виклики, зумовлені пандемією COVID-19 та війною між

Україною та росією, актуалізують потребу в активному залученні громадян до цифрових фінансових сервісів. Глобальна пандемія стала поштовхом до прискореного переходу клієнтів у цифрове середовище, надавши їм нові можливості для зручної взаємодії з банками без фізичних відвідувань відділень. У нинішніх умовах розширення цифрового банкінгу перетворилося на ключовий механізм забезпечення безперервного доступу до фінансових послуг, що дозволяє клієнтам безпечно та ефективно здійснювати банківські операції в режимі онлайн.

Швидке зростання ІТ-технологій за останні десятиліття здійснило справжню революцію у сфері фінтех. Штучний інтелект став незамінним інструментом для обробки колосальних обсягів інформації та аналізу складних фінансових процесів. У банківському секторі ці технології використовуються для моніторингу та перевірки фінансових операцій, управління кредитними та інвестиційними рахунками, а також для оцінки фінансового стану клієнтів – як нинішніх, так і потенційних. Використовуючи постійний потік даних, штучний інтелект формує індивідуальні фінансові пропозиції та стратегії. Аналіз транзакційної історії, онлайн-купівель і поведінкових патернів дає змогу прогнозувати дії споживачів, чітко окреслювати їхні фінансові звички та визначати рівень можливих ризиків.

Штучний інтелект активно застосовується в прогностичній аналітиці для виявлення шахрайських дій та протидії відмиванню грошей. Завдяки сучасному програмному забезпеченню, яке забезпечує високу точність, вдається ефективно ідентифікувати шахрайські фінансові операції.

Технології штучного інтелекту та машинного навчання стають все більш важливими для автоматизації бізнес-процесів у кредитно-фінансових установах. Автоматизація є ключовим двигуном розвитку штучного інтелекту, і одним із головних напрямків її вдосконалення є інтеграція блокчейн-технологій, що підвищує безпеку та прозорість фінансових транзакцій.

Виклики цифровізації торкаються аспектів інтеграції традиційного банкінгу з цифровими системами, які мають свої правові, організаційні та технологічні нюанси, що вимагають нових підходів та, що є особливо важливим, значного додаткового фінансування. Також у процесі розвитку цифрових технологій виникають труднощі, пов'язані з необхідністю налагодження ефективної взаємодії з клієнтами під час використання різних цифрових сервісів. Це питання стосується фінансової обізнаності споживачів, на яку в Україні на сьогодні звертається особлива увага.

Отже, швидка цифрова трансформація ринку банківських послуг та її переваги спонукають до переведення обслуговування банківських клієнтів у цифрову сферу. Важливо не лише забезпечити високу якість обслуговування,

але й досягти необхідного рівня кібербезпеки для захисту всіх фінансових операцій.

Література

1. Качула С. В., Жучик М. А. Теоретико-практичний аспект дослідження прибутковості комерційного банку. Ефективна економіка. 2022. № 10. URL: <https://www.nayka.com.ua/index.php/ee> (дата звернення: 12.02.2025). DOI: <http://doi.org/10.32702/2307-2105.2022.10.13>
2. Kachula S., Zhytar M., Sidelnykova L., Perchuk O., Novosolova O. The Relationship between Economic Growth and Banking Sector Development in Ukraine. WSEAS Transactions on Business and Economics. 2022.Vol. 19. Pp. 222-230. DOI: <http://doi.org/10.37394/23207.2022.19.21>
3. Качула С. В., Лисяк Л. В. Кредитна та депозитна поведінка домогосподарств в Україні як складова забезпечення їх фінансової стійкості. Агросвіт. 2023. № 16. С.11-19. DOI: <http://doi.org/10.32702/2306-6792.2023.16.11>

РОЛЬ БАНКІВСЬКИХ ТА КРЕДИТНИХ УСТАНОВ У ФІНАНСУВАННІ ВІДБУДОВИ УКРАЇНИ

В. С. Житняков, здобувач другого (магістерського) рівня вищої освіти, Дніпровський державний аграрно-економічний університет, м. Дніпро, Україна

Науковий керівник – О. А. Водолазська, к. е. н., доцент, доцент кафедри фінансів, банківської справи та страхування, Дніпровський державний аграрно-економічний університет, м. Дніпро, Україна

Відбудова України після масштабних руйнувань вимагає значних фінансових ресурсів та ефективної координації між державними органами, міжнародними партнерами та фінансовими установами. У цьому процесі ключову роль відіграють банки та кредитні установи, які забезпечують необхідне фінансування для відновлення економіки та інфраструктури країни.

Банківські та кредитні установи надають різноманітні фінансові інструменти, такі як кредити, інвестиції та гарантії, що дозволяють підприємствам та урядовим проектам отримувати необхідні кошти для реалізації відновлювальних ініціатив. Це включає фінансування реконструкції житлових будинків, відновлення транспортної інфраструктури, енергетичних об'єктів та інших критично важливих секторів.

Наразі українські банки активно залучені у фінансування проектів з відновлення енергетичної інфраструктури. З червня 2024 року по лютий 2025

року вони отримали 3685 заявок на кредитування таких проєктів на загальну суму 75 млрд грн, з яких вже розпочато фінансування на 13,2 млрд грн. [1]. Окрім загального кредитування, банки пропонують спеціальні програми для підтримки енергетичної незалежності бізнесу. Наприклад, пільгове кредитування на придбання генераторів, джерел безперебійного живлення та сонячних електростанцій з сумою фінансування до 10 млн грн та строком до 5 років [2].

Національний банк України (НБУ) відіграє важливу роль у забезпеченні фінансової стабільності під час відбудови. Згідно із Законом України «Про Національний банк України», НБУ має функцію сприяти фінансовій стабільності, що є другим пріоритетом після підтримання цінової стабільності. Це включає моніторинг фінансової системи, виявлення потенційних ризиків та впровадження макропруденційних інструментів для їх мінімізації. Такі заходи забезпечують стійкість банківської системи та довіру інвесторів, що є критично важливим для успішної відбудови країни.

У період відбудови багато громадян та підприємств можуть стикатися з фінансовими труднощами. У таких випадках банки та кредитні установи можуть надавати послуги з реструктуризації кредитів, пропонуючи відстрочки платежів або зміну умов кредитування. Це допомагає позичальникам стабілізувати своє фінансове становище та сприяє загальному економічному відновленню.

Банківські установи також відіграють важливу роль у залученні міжнародних інвестицій для відбудови України. Вони виступають посередниками між іноземними інвесторами та місцевими проєктами, забезпечуючи прозорість та надійність фінансових операцій. Це сприяє підвищенню довіри міжнародної спільноти та залученню додаткових ресурсів для відновлення країни.

Міжнародні фінансові інституції також надають значну підтримку Україні. Світовий банк, наприклад, мобілізував до 50 млрд дол. США фінансової допомоги, з яких понад 39 млрд дол. Вже надійшли до України [3]. Ці кошти спрямовуються на підтримку державного бюджету та реалізацію проєктів відновлення.

Європейський Союз через програму EU4Business Guarantee Facility надає гарантії для покриття кредитних ризиків, стимулюючи банки видавати кредити малим та середнім підприємствам. Максимальна сума кредиту за цією програмою може досягати 5 млн євро, а термін кредитування – до 5 років [4].

Роль банківських та кредитних установ у фінансуванні відбудови України є надзвичайно важливою. Вони забезпечують необхідні фінансові ресурси, сприяють стабільності фінансової системи, підтримують

позичальників у складних умовах та залучають міжнародні інвестиції. Ефективна співпраця між фінансовими установами, державою та міжнародними партнерами є ключем до успішного відновлення та розвитку України.

Література:

1. Банки за вісім місяців розпочали фінансування проєктів з відновлення енергетичної інфраструктури на суму 13 млрд грн – результати опитування банків. Національний банк України. URL: https://bank.gov.ua/ua/news/all/banki-za-visim-misyatsiv-rozpochali-finansuvannya-proyektiv-z-vidnovlennya-energetichnoyi-infrastrukturi-na-sumu-13-mlrd-grn-rezultati-opituvannya-bankiv?utm_source=chatgpt.com
2. Фінансування відновлення енергетичної інфраструктури. АТ «ПУМБ». URL: https://b2b.pumb.ua/finance/energy-infrastructure?utm_source=chatgpt.com
3. Підтримка України групою Світового Банку після лютого 2022 року. Національний інститут стратегічних досліджень. URL: https://niss.gov.ua/doslidzhennya/mizhnarodni-vidnosyny/pidtrymka-ukrayiny-hrupoju-svitovoho-banku-pislya-lyutoho-2022?utm_source=chatgpt.com
4. Ukraine Investment Framework: як залучити міжнародне фінансування у свій бізнес. Міністерство економіки України. URL: https://me.gov.ua/News/Detail/94dadb57-1563-4986-addd-09a018c3535c?lang=uk-UA&title=UkraineInvestmentFramework-YakZaluchitiMizhnarodneFinansuvanniaUSviiBiznes&utm_source=chatgpt.com

ЦИФРОВІЗАЦІЯ ФІНАНСОВИХ ПОСЛУГ ТА ТРАНСФОРМАЦІЯ ФІНАНСОВИХ РИНКІВ

С. І. Земелько, здобувач першого (бакалаврського) рівня вищої освіти, Дніпровський державний аграрно-економічний університет, м. Дніпро, Україна

Науковий керівник – Л. І. Бровко, к. е. н., доцент, доцент кафедри фінансів, банківської справи та страхування, Дніпровський державний аграрно-економічний університет, м. Дніпро, Україна

Війна в Україні стала не тільки трагедією для мільйонів людей, але й серйозним випробуванням для економіки та фінансової системи країни. В умовах воєнного стану цифровізація фінансових послуг набула особливого значення, ставши не просто тенденцією, а життєво важливою необхідністю для забезпечення стабільності та безперервності функціонування фінансових ринків.

Розвиток таких технологій, як блокчейн, штучний інтелект (ШІ) та фінтех, кардинально змінює спосіб, яким ми отримуємо та використовуємо

фінансові послуги. Цифрові технології мають глибокий вплив на всі аспекти функціонування фінансових ринків, змінюючи їх структуру, правила та учасників. Обсяг світового ринку фінтеху в 2023 році оцінюється в 12,5 трильйона доларів США.

Блокчейн, як децентралізована технологія розподіленого реєстру, має потенціал революціонізувати фінансові ринки, забезпечуючи прозорість, безпеку та ефективність транзакцій. Блокчейн має певні переваги. Одна з них це те, що всі транзакції, записані в блокчейні, є публічно доступними та незмінними, що підвищує прозорість та знижує ризик шахрайства. Завдяки криптографічному захисту блокчейн є дуже стійким до злому та підробки. Блокчейн дозволяє здійснювати транзакції без посередників, що знижує витрати та час на їх обробку. Блокчейн є основою для функціонування криптовалют, таких як біткойн та ефіріум, а також дозволяє створювати самовиконувані контракти, які автоматично виконуються при виконанні певних умов. Блокчейн використовується для створення DeFi-платформ, які пропонують широкий спектр фінансових послуг без посередників [1].

Штучний інтелект, як технологія, що дозволяє комп'ютерам навчатися та приймати рішення, також має значний вплив на фінансові ринки. Штучний інтелект може автоматизувати багато процесів, таких як обробка даних, аналіз ризиків та прийняття інвестиційних рішень, може аналізувати великі обсяги даних та виявляти закономірності, які неможливо побачити людським оком, що підвищує точність прогнозування та прийняття рішень, може використовуватися для персоналізації фінансових послуг та продуктів для кожного клієнта.

Штучний інтелект використовується для створення алгоритмів, які автоматично здійснюють операції на фінансових ринках, для оцінки кредитоспроможності позичальників, для створення роботів-консультантів, які допомагають клієнтам управляти своїми інвестиціями.

Фінтех, як широкий термін, що охоплює всі технології, які використовуються у фінансовій сфері, також сприяє трансформації фінансових ринків. Фінтех-компанії часто пропонують свої послуги онлайн, що робить їх більш доступними для широкого кола клієнтів, пропонують мобільні платіжні системи, які дозволяють здійснювати платежі за допомогою смартфонів, онлайн-платформи для отримання кредитів. Фінтех-платформи дозволяють залучати кошти від широкого кола інвесторів для фінансування проектів. Фінтех-послуги часто є більш зручними та швидкими у використанні, ніж традиційні фінансові послуги. Фінтех-компанії постійно розробляють нові та інноваційні фінансові продукти та послуги [3].

Цифрові технології сприяють розвитку нових фінансових продуктів та послуг, які є більш доступними, зручними та інноваційними. А саме: цифрові валюти, які існують поза традиційною фінансовою системою та базуються на технології блокчейн; цифрові представлення реальних активів, таких як нерухомість, цінні папери або товари, які можуть бути розділені на менші частини та торгуватися на блокчейні; фінансові послуги, які доступні через мобільні додатки та дозволяють здійснювати платежі, перекази, кредитування та інші операції за допомогою смартфонів.

Цифровізація фінансових послуг потребує адаптації регулювання до нових умов. Регулятори повинні забезпечити баланс між стимулюванням інновацій та захистом інтересів споживачів.

Основні напрями регулювання цифрових фінансових послуг це: захист даних (саме встановлення правил щодо збору, зберігання та використання персональних даних клієнтів), кібербезпека (встановлення вимог до фінансових установ щодо забезпечення кібербезпеки та захисту від кібератак), боротьба з відмиванням грошей (встановлення правил щодо ідентифікації клієнтів та запобігання відмиванню грошей через цифрові канали), регулювання криптовалют, що включає розробку правил регулювання криптовалют для захисту інвесторів та запобігання зловживанням та інше [2].

Цифрові технології мають значний вплив на трансформацію фінансових ринків, розвиток нових фінансових продуктів та послуг, а також на регулювання фінансових ринків. Регулятори повинні адаптуватися до нових умов та забезпечити баланс між стимулюванням інновацій та захистом інтересів споживачів. За прогнозами 82% фінансових установ вважають, що цифрова трансформація є ключовим фактором успіху в майбутньому а кількість користувачів мобільних платіжних систем досягне 4,5 мільярда до 2030 року.

Література:

1. Verkhoglyadova , N., Kononova , I., Brovko , L., Ostapenko , T., Kubetska , O., & Masiuk , I. (2024) The role of digitalization in the formation of the competitive environment of the financial and credit sector of the economy of Ukraine. *Financial and Credit Activity Problems of Theory and Practice*. 4(57), 36–53. <https://doi.org/10.55643/fcaptp.4.57.2024.4423>.
2. Verkhoglyadova N. I. , Kononova I. V., Morozova Ye. P., Brovko L., Ostapenko T. M. Methodology for assessing the influence of external and internal factors on the development of the digital economy. *Naukovyi Visnyk Natsionalnoho Hirnychoho Universytetu*. 2023. № (3). P. 125 – 130. URL: <https://doi.org/10.33271/nvngu/2023-3/125>
3. Халатур С., Масюк Ю., Бреславець С. Цифрова складова фінансового планування діяльності аграріїв як інструмент зменшення впливу нестабільних умов господарювання. *Економіка та суспільство*. 2024. 65. URL: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2024-65-133>.

ФІНАНСОВИЙ РИЗИК-МЕНЕДЖМЕНТ: ЗНАЧЕННЯ В УМОВАХ НЕСТАБІЛЬНОСТІ

К. М. Касяненко, здобувач першого (бакалаврського) рівня вищої освіти, Дніпровський державний аграрно-економічний університет, м. Дніпро, Україна

Науковий керівник – Л. І. Бровко, к. е. н., доцент, доцент кафедри фінансів, банківської справи та страхування, Дніпровський державний аграрно-економічний університет, м. Дніпро, Україна

Висока динамічність та мінливість економічного середовища характерні для сьогодення. Глобалізація, технологічний прогрес, політична нестабільність, природні катаклізми та інші фактори призводять до збільшення рівня невизначеності та посилення фінансових ризиків. В таких умовах ефективний фінансовий ризик-менеджмент набуває особливого значення, адже саме він забезпечує стабільність та успіх діяльності будь-якого суб'єкта господарювання, від невеликих компаній до великих транснаціональних корпорацій.

Фінансовий ризик-менеджмент – це комплексна система заходів, спрямованих на ідентифікацію, оцінку та управління фінансовими ризиками з метою мінімізації негативного впливу на фінансовий стан та результати діяльності підприємства. В умовах нестабільності, коли рівень невизначеності та мінливості зростає, значення фінансового ризик-менеджменту багаторазово посилюється. Він стає не просто бажаним, а й життєво необхідним елементом успішного функціонування будь-якого бізнесу [3].

В умовах нестабільності особливо важливо своєчасно та точно ідентифікувати всі можливі фінансові ризики, які можуть вплинути на діяльність підприємства. Це можуть бути ринкові ризики (валютні, процентні, кредитні, інфляційні, ризики зміни цін на активи), операційні ризики (помилки, збої, шахрайство, кібер-ризики), ліквідні ризики (неможливість вчасно виконати зобов'язання), регуляторні ризики (зміни в законодавстві), політичні ризики (війна, санкції, зміни влади) та інші.

Оцінка ризиків включає в себе аналіз ймовірності їх виникнення та потенційних наслідків для підприємства. В умовах нестабільності, коли прогнозування ускладнюється, особлива увага повинна приділятися стрес-тестуванню та аналізу чутливості до різних факторів. Важливо враховувати не тільки прямі, але й опосередковані впливи ризиків, а також можливі сценарії розвитку подій.

На основі ідентифікованих та оцінених ризиків розробляються стратегії управління, спрямовані на мінімізацію негативного впливу. Це можуть бути стратегії уникнення ризику (відмова від ризикованих проектів або видів діяльності), зменшення ризику (впровадження заходів контролю та захисту, диверсифікація діяльності, створення резервів), передачі ризику (страхування, хеджування, аутсорсинг) або прийняття ризику (якщо він є неминучим або його рівень є прийнятним, але за умови розробки плану дій на випадок його реалізації) [2].

Ефективний фінансовий ризик-менеджмент передбачає постійний моніторинг та контроль за реалізацією розроблених стратегій. Це дозволяє своєчасно виявляти відхилення від плану, коригувати стратегії та забезпечувати досягнення поставлених цілей.

В умовах нестабільності, коли ситуація може змінюватися дуже швидко, моніторинг та контроль повинні бути особливо пильними та оперативними. Важливо мати систему раннього попередження про можливі ризики та механізми швидкого реагування на них.

Фінансовий ризик-менеджмент повинен бути інтегрований з іншими системами управління підприємством, такими як фінансове планування, бюджетування, управлінський облік, система внутрішнього контролю тощо. Це забезпечить комплексний та системний підхід до управління діяльністю підприємства та мінімізацію ризиків на всіх рівнях [1].

Важливим елементом ефективного фінансового ризик-менеджменту є розвиток культури управління ризиками в організації. Це передбачає навчання персоналу, підвищення його обізнаності про ризики та методи управління ними, а також створення системи мотивації, яка сприяє відповідальному ставленню до ризиків на всіх рівнях. Кожен працівник повинен усвідомлювати свою роль у системі управління ризиками та розуміти, як його дії можуть вплинути на рівень ризику.

Ефективний ризик-менеджмент допомагає підприємству зберігати фінансову стійкість та платоспроможність навіть в умовах кризи. Він дозволяє передбачити можливі фінансові втрати та розробити заходи для їх мінімізації.

Своєчасне виявлення та управління ризиками дозволяє мінімізувати потенційне фінансові втрати та зберегти капітал. Це особливо важливо в умовах нестабільності, коли збитки можуть бути особливо великими та навіть призвести до банкрутства.

Оптимізація використання ресурсів та мінімізація втрат сприяє підвищенню ефективності діяльності підприємства. Ефективний ризик-менеджмент дозволяє зосередитися на найбільш перспективних напрямках діяльності та уникнути зайвих витрат.

В умовах нестабільності підприємства, які ефективно управляють ризиками, мають конкурентну перевагу та здатні успішно функціонувати на ринку. Вони більш стійкі до зовнішніх впливів та мають більше можливостей для розвитку.

Інвестори більш охоче вкладають кошти в підприємства, які мають ефективну систему управління ризиками та демонструють фінансову стабільність. Наявність такої системи є позитивним сигналом для інвесторів та підвищує довіру до компанії. Ефективний ризик-менеджмент допомагає зберегти репутацію компанії та уникнути негативного впливу на її імідж. В умовах нестабільності, коли інформація поширюється дуже швидко, репутаційні втрати можуть бути особливо відчутними.

В умовах нестабільності фінансовий ризик-менеджмент є критично важливим для забезпечення стабільності та успіху діяльності будь-якого підприємства. Ефективна система управління ризиками дозволяє своєчасно ідентифікувати та оцінити ризики, розробити та впровадити стратегії управління, мінімізувати негативний вплив на фінансовий стан та результати діяльності, а також забезпечити конкурентоспроможність та залучення інвестицій.

Ключовими елементами успішного фінансового ризик-менеджменту в умовах нестабільності є:

- комплексний та системний підхід до управління ризиками;
- своєчасна та точна ідентифікація та оцінка ризиків;
- розробка гнучких та адаптивних стратегій управління ризиками;
- постійний моніторинг та контроль за реалізацією стратегій;
- інтеграція з іншими системами управління;
- розвиток культури управління ризиками в організації.

Впровадження ефективної системи фінансового ризик-менеджменту є запорукою успіху та стабільності будь-якого бізнесу в умовах нестабільного та мінливого економічного середовища.

Література:

1. Бровко Л., Чорновол О. Ризик-менеджмент у процесі управління капіталізацією аграрного підприємства. Цифрова економіка та економічна безпека. 2023. 8 (08), 62-66. <https://doi.org/10.32782/dees.8-11>
2. Халатур С., Масюк Ю., Шевченко О. Фінансовий ризик-менеджмент комерційного банку. Інвестиції: практика та досвід. 2024. 4. URL: <https://doi.org/10.32702/2306-6814.2024.4.43>
3. Грабчук О. М. Категорія фінансового ризику. Економіка: проблеми теорії і практики: Зб. наук. праць. Д., 2003. Вип.174. С.415-420.

ЗНАЧЕННЯ ТА ПЕРСПЕКТИВИ УКРАЇНСЬКОЇ ПРОГРАМИ «ДОСТУПНІ КРЕДИТИ 5-7-9 %» В СУЧАСНИХ УМОВАХ

М. І. Крупка, *д. е. н., професор, завідувач
кафедри фінансів, грошового обігу і кредиту,
Львівський національний університет імені
Івана Франка, м. Львів, Україна*

В. М. Синенко, *здобувач третього
(освітньо-наукового) рівня вищої освіти,
Львівський національний університет імені
Івана Франка, м. Львів, Україна*

Державна програма «Доступні кредити 5-7-9%» є одним із ключових інструментів підтримки малого та середнього бізнесу в Україні, спрямованим на забезпечення вітчизняних підприємств доступними кредитними ресурсами під низькі відсоткові ставки. В умовах гострого дефіциту оборотного капіталу, інфляції та політичних й економічних шоків, 116kraine програма може стати найбільш ефективним інструментом підтримки країни, а тому потребує постійного розвитку і вдосконалення.

Метою проведеного дослідження є оцінка поточного стану ефективності програми «Доступні кредити 5-7-9%» та встановлення подальших перспектив її розвитку в умовах сучасних викликів та загроз.

Програма реалізується з 2020 року і охоплює мікробізнес, малий та середній бізнес, визначені за річним доходом: до 2 млн євро для мікробізнесу, до 10 млн євро для малого бізнесу та до 50 млн євро для середнього бізнесу. Основна мета програми полягає у фінансуванні оборотного капіталу та інвестиційних потреб, враховуючи необхідність придбання основних засобів суб'єктами національної економіки, модернізацію виробництва, будівництво, реконструкцію, а також відбудову зруйнованих внаслідок військової агресії об'єктів.

Сьогодні кредитні кошти можуть бути спрямовані на різні цілі, зокрема, на придбання обладнання, нежитлової нерухомості, земельних ділянок, франчайзингу, а також на фінансування сільськогосподарських виробників та енергосервісних компаній. Особливу увагу приділено підтримці підприємств, які діють у зоні високого воєнного ризику або постраждали від війни. Кошти зараховуються безпосередньо постачальникам обладнання чи послуг у випадку інвестиційних кредитів або на поточні рахунки підприємств для фінансування оборотного капіталу.

Участь у програмі передбачає дотримання низки вимог. Клієнт повинен бути резидентом України та не мати зв'язків із державами-агресорами або терористичними організаціями. Крім того, підприємства не повинні мати заборгованостей перед бюджетом або порушень у використанні державної

допомоги в минулому. Для новостворених бізнесів (стартапів) обов'язковим є наявність бізнес-плану та досвіду реалізації подібних проєктів. Пріоритетними напрямками кредитування сьогодні є фінансування підприємств переробної промисловості, тваринництва, енергосервісних компаній, а також відбудова зруйнованих об'єктів. Особливу увагу приділено підтримці енергоефективності та розвитку відновлюваної енергетики. Програма також передбачає пролонгацію отриманих кредитів для підприємств, які діють у зонах бойових дій або тимчасово окупованих територіях [1].

З початку 2025 року станом на 17 лютого підприємства отримали 2553 пільгових кредити на загальну суму 8,1 млрд гривень. Загалом, з моменту запуску програми у лютому 2020 року, бізнесу вдалось залучити 106,3 тисячі кредитів на суму 368,1 млрд гривень. Так, лише за минулий тиждень українські підприємці отримали 436 кредитів на 1,3 млрд гривень, що підтверджує активний попит на фінансування. Найбільші суми кредитів були спрямовані на інвестиційні цілі (2,1 млрд гривень), переробну промисловість (2,1 млрд гривень), підтримку підприємств у зоні високого воєнного ризику (1,5 млрд гривень) та забезпечення посівної кампанії (1,5 млн гривень). Найактивнішими учасниками цієї програми залишаються підприємства сільського господарства, переробної промисловості, а також гуртової та роздрібної торгівлі. Географічно лідерами за обсягами кредитування є Львівська, Дніпропетровська, Київська, Одеська, Харківська, Вінницька, Полтавська області та місто Київ. Це свідчить про те, що програма охоплює як великі промислові регіони, так і області, які активно відновлюються після бойових дій [2].

На сьогодні до програми долучилися 46 банків, серед яких лідерами за кількістю наданих кредитів є «Приватбанк» (49,3 тисячі кредитів), «Ощадбанк» (16,2 тисячі) та «Укргазбанк» (5,8 тисячі). Це підкреслює важливість участі великих фінансових установ у забезпеченні доступності кредитних ресурсів для вітчизняного бізнесу. У цілому, програма «Доступні кредити 5-7-9%» продовжує демонструвати свою ефективність, надаючи підприємствам необхідну фінансову підтримку. Однак для подальшого успіху важливо забезпечити прозорість процедур, зменшити бюрократичні бар'єри та розширити доступ до кредитів для бізнесу в найбільш уразливих регіонах. Це дасть можливість не лише підтримати існуючі підприємства, але й стимулювати створення нових, що є ключовим фактором для відновлення економіки України.

На наш погляд, державна програма «Доступні кредити 5-7-9%» залишається важливим інструментом підтримки малого та середнього бізнесу в Україні, проте, її поточний формат потребує суттєвих змін для більшої

ефективності. Програма, незважаючи на нещодавні корективи, все ще недостатньо сфокусована на допомозі тим підприємствам, які потребують підтримки. Хоча економічні умови в країні за результатами 2024 року дещо покращилися порівняно з попередніми роками повномасштабної війни, що робить надмірно широку підтримку в деяких регіонах менш актуальною. Наразі основним завданням має стати фокусування програми на інвестиційних проєктах та пріоритетних сферах економіки, таких як переробна промисловість, сільське господарство та відновлення інфраструктури. Це дасть можливість більш цілеспрямовано використовувати обмежені ресурси та забезпечити максимальний економічний ефект.

В умовах сучасних викликів однією з ключових проблем програми є обмеженість коштів для фінансування та накопичення боргу уряду перед банками за компенсацію відсоткових ставок. Щороку уряд вимушений погашати борги попередніх періодів, одночасно формуючи нові зобов'язання. Це створює напруженість у бюджеті, оскільки виділених коштів вистачає лише на поточні виплати, без резерву для майбутнього зростання кредитного портфеля. Для вирішення цієї проблеми необхідно чіткіше визначити пріоритети програми та оптимізувати її параметри, щоб уникнути накопичення боргів у майбутньому.

Наразі між НБУ, Міністерством економіки та Міністерством фінансів існує консенсус щодо необхідності змін у програмі. Однак питання полягає в тому, наскільки швидко ці зміни будуть впроваджені. Зокрема, уряд уже знизив максимальні ставки за кредитами з 30% до 23% річних та обмежив суму кредитів на обіговий капітал для неаграрних підприємств до 5 млн гривень [3]. Ці кроки є частиною зобов'язань України перед Міжнародним валютним фондом у рамках програми розширеного фінансування EFF.

У довгостроковій перспективі програма «Доступні кредити 5-7-9%», передусім, має стати більш цільовою та ефективною, зосередившись на підтримці інвестиційних проєктів і стратегічно важливих галузей. Це дасть можливість не лише уникнути фінансових дисбалансів, але й забезпечити стабільний економічний розвиток країни в умовах післявоєнного відновлення України.

Література

1. Які умови та особливості програми «Доступні кредити 5-7-9%»? Sense Bank. URL : <https://surl.li/tejlnu>
2. «Доступні кредити 5-7-9%»: від початку року український бізнес отримав 2553 пільгових кредити на 8,1 млрд грн. Міністерство економіки України. URL : <https://me.gov.ua/News/Detail/79fad137-3bc9-4660-a152-e0a832576fc0?lang=uk->

UA&title=DostupniKrediti5-7-9-VidPochatkuRokuUkrainskiiBiznesOtrimav2553-PilgovikhKreditiNa8-1-MlrdGrn

3. В НБУ вважають, що програма «Доступні кредити 5-7-9%» потребує звуження. Економічна правда. URL : <https://epravda.com.ua/news/2024/07/15/716645/>

ПІДХОДИ ДО ОЦІНКИ НАДІЙНОСТІ БАНКІВ УКРАЇНИ В КРИТИЧНИХ СИТУАЦІЯХ

*О. В. Лиса, к. е. н., доцент, доцент кафедри
фінансів, банківської справи та
страхування, Дніпровський державний
аграрно-економічний університет,
м. Дніпро, Україна*

Проблема визначення надійності банків стає особливо актуальною у зв'язку з кризовими явищами, які періодично виникають в Україні у політичній, економічній, фінансовій сферах, а зараз ще й у зв'язку з військовим станом. Через загострення ситуації, що склалася, деякі банки втратили стійкість, у зв'язку з чим були ліквідовані (як банкрути) або перебувають у санації. В такій ситуації банківські установи ризикують втратити довіру населення, інвесторів та кредиторів, що повертає нас до важливості оцінки надійності банківського сектору та моніторингу ситуації в цьому секторі економіки.

Здебільшого надійність банку визначають як його здатність виконувати взяті на себе зобов'язання. Ступінь надійності банку зазвичай розраховується рейтинговими агентствами шляхом інтегрування в різний спосіб показників ліквідності, кредитоспроможності, платоспроможності та інших. Загальний недолік всіх існуючих методик розрахунку надійності банків – врахування лише формальних показників. Тим часом на надійність банків значний вплив мають фактори частково суб'єктивного характеру, наприклад, ефективність менеджменту банку, прийняті в роботу методики оцінки платоспроможності позичальників тощо.

Для клієнтів банку його надійність відіграє важливу роль, оскільки всі клієнти банків прагнуть максимально задовольнити свої потреби у співпраці з банком. Наприклад, усі, хто відкриває депозитний рахунок у банку, переслідує дві мети – зберегти свій капітал і максимально його примножити. Але для банків це не менш важливо, адже на даний момент в Україні діє 62 банки, що породжує досить жорстку конкуренцію.

Незважаючи на досить велику кількість наукових публікацій вітчизняних і зарубіжних науковців і практиків з даної проблематики, цікавим видається дослідження надійності банків у критичних умовах – в умовах

фінансово-економічної та політичної кризи, а особливо в умовах військового стану, коли в економіці виникає купа проблем об'єктивного й суб'єктивного характеру. Для того, щоб розібратися в сутності надійності банку, доцільно проаналізувати чинники, що впливають формування надійності та критерії її оцінки. На сьогодні все ще недостатньо чітко вироблені критерії, за якими окремі фактори необхідно зараховувати до тієї чи іншої групи, немає чітких показників оцінки значущості різних факторів, недостатньо висвітлюється механізм їх дії. Сучасні результати досліджень факторів, що впливають на фінансову надійність банку, вимагають подальшого доопрацювання.

Згідно з інформацією НБУ, кількість банків, які мають ліцензію на провадження діяльності, на 01.01.2025 року (без урахування неплатоспроможних банків) становила 62, з них: з іноземним капіталом – 26 банків, у т.ч. зі 100% іноземним капіталом – 19 банків [1]. Це означає, що за час перебування країни у військовому стані кількість банків зменшилася на 14,08%; при цьому кількість банків з іноземним капіталом зменшилася навіть більшим темпом – на 21,21%.

Водночас, слід відзначити, що ті банки, які залишилися працювати на ринку, показали досить високу (як за військових часів) динаміку фінансових результатів діяльності. Так, чистий прибуток українських банків за 2024 рік склав 103,7 млрд грн. 52 банки отримали прибуток у розмірі 104,12 млрд грн, а 9 банків отримали збитки в розмірі 0,42 млрд грн. Наразі збитковими є 15% установ [2]. Для порівняння: в 2023 році за даними НБУ банки отримали 86,5 млрд. грн. чистого прибутку, що майже вчетверо вище показника 2022 року та на 12% вище за результати 2021 року, тобто до початку військових дій. Зрозуміло, що тут потрібно переглянути ці дані з точки зору їх порівняності, зважаючи на достатньо високі показники інфляції, однак висновок, який можливо зробити, однозначний – поки що банківська система показує достатньо високу результативність, стабільність і надійність (що частково забезпечується наданням Україні зовнішньої фінансової допомоги).

Зазвичай надійність банку визначається такими основними критеріями, як обсяг власного капіталу, рівень доходності, якість активів, ліквідність, якість менеджменту. Крім того, доцільно розглядати: обсяг вільних коштів в обороті банку, рівень відсоткових ставок за кредитами та депозитами (це можуть бути середньозважені ставки), структуру пасивів банку.

Всі ці різновиди критеріїв можна поділити на дві групи, а саме на критерії надійності банку з боку держави та самого банку. До критеріїв надійності банку з боку держави відносять:

- критерії, що визначають стійкість банківської системи в цілому (фінансова стійкість банку, ліквідність банку);

– критерії, що визначаються центральним банком держави (які використовуються на практиці: норми обов'язкових резервів, кількісні та якісні параметри діяльності кредитних організацій, обов'язкові нормативи оцінки фінансової стійкості банків у межах проведення стрес-тестування; рекомендовані критерії: конкурентоспроможність банку, рівень менеджменту, оптимальна структура).

До критеріїв надійності з боку самого банку відносять:

– критерії, що визначає довгострокове, прибуткове функціонування банку, його стійкість;

– усі нормативні критерії НБУ;

– критерії, що визначають надійність клієнтів банку.

Наведені критерії, які так чи інакше визначають надійність банків, стабільно використовуються рейтинговими агентствами. Рейтинг надійності банку – це показник поточного та майбутнього фінансового стану кредитної організації, який присвоюється на підставі збору та аналізу її фінансової звітності, оцінки якості управління активами та інших показників. Сьогодні існує досить багато різних рейтингів, які присвоюють незалежні рейтингові агенції типу Moody's, Standard & Poors, Fitch Ratings, журнал Forbes. Але якщо останній має лише ознайомлювальний характер, то перші з вищевказаних рейтингових агентств мають велику вагу та вплив у банківському секторі по всьому світу.

Для визначення надійності банків міжнародними рейтинговими агентствами та державними структурами проводиться різноманітний аналіз. Так, ґрунтуючись на даних рейтингового агентства Forinsurer – Insurance TOP – на початок 2025 року до топ-15 стабільних банків по Україні входять 4 державних банки, причому 3 з них займають перші три позиції в рейтингу (це Приватбанк, Ощадбанк, Укрексімбанк), представники банківських груп (Креді Аґріколь Банк, Укрсиббанк, СІТІбанк Україна, Райффайзен Банк, ІНГ Банк Україна, ОТП Банк), декілька іноземних банків (Кредобанк, ПроКредит Банк, Правекс-банк, Універсал Банк) та один вітчизняний банк (ПУМБ) [3]. Дещо інші позиції займають ці банки в рейтингу стійкості банків, що оприлюднюється на підставі даних НБУ, але всі вищезазначені банки там також потрапили в топ-15.

Водночас, не варто забувати, що під час кризових періодів в економіці багато фінансових структур зазнають серйозних труднощів, і для того, щоб підтримати їх стабільність, дані рейтингових агентств можуть дещо спотворюватися. Робиться це, щоб викликати довіру в очах майбутніх інвесторів, які, спираючись на ці дані, віддадуть перевагу саме таким банкам.

Література

1. Основні показники діяльності банків України. Кількість банків в Україні станом на 01.01.2025 р. / НБУ. URL: <https://bank.gov.ua/ua/statistic/supervision-statist>.
2. Прибутковість української банківської системи. Прибуткові та найзбитковіші банки України. URL: <https://opendatabot.ua/open/bank-ranking>.
3. Рейтинг надійних банків України 2025 (січень). Insurance TOP / Forinsurer. URL: <https://forinsurer.com/rating-banks>.

ПРОБЛЕМИ УПРАВЛІННЯ ДЕПОЗИТНОЮ ДІЯЛЬНІСТЮ БАНКІВСЬКИХ УСТАНОВ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

*Ю. П. Макаренко, професор, професор
кафедри фінансів, банківської справи та
страхування, Дніпровський національний
університет імені Олеся Гончара, м. Дніпро,
Україна*

У сучасних умовах банківські установи все більше уваги приділяють методам, які спроможні повернути довіру вкладників, особливо, фізичних осіб (за рахунок яких останнім часом формувалась більша частина залучених ресурсів всією банківською системою України). Дані установи кардинально змінюють підходи до формування політики в сфері залучення коштів клієнтів, адже підходи, якими вони користувалися раніше, стали неефективними з огляду на ситуацію, що склалась в країні [3, с. 47].

Управління депозитними ресурсами банками відбувається безперервно, тобто це постійний процес, який починається з аналізу обсягів коштів клієнтів та аналізу їх використання, надалі відбувається планування залучення ресурсів, з орієнтацією на певний вид депозиту, який є пріоритетним для банку, від конкретних груп клієнтів; на наступному етапі уже відбувається сам процес по залученню ресурсів через впровадження нових тарифних ставок, представлення нових продуктів та послуг; в подальшому проводиться системний контроль за раціональністю, ефективністю виконання даного процесу [4, с. 44].

Депозитна політика банківських установ тісно пов'язана з їх кредитною політикою, оскільки проведення даних операцій взаємозв'язані та взаємоузгоджені за термінами й обсягами, для банківських установ вигіднішими, хоча і більш дорогими, є саме кошти залучені на строкові депозити, вони є більш надійними через те, що банк знає конкретно, який термін він має право розпоряджатись цими ресурсами, на відміну від коштів на поточних рахунках, хоча вони теж є в певній мірі цікавими для банку, адже чим раніше вкладник забере кошти з рахунку, тим менший відсоток він отримує і тим меншою буде вартість такого депозиту для банку.

Тож управління депозитною діяльністю полягає у визначенні достатньої структури депозитів за різноманітними характеристиками (зокрема види, терміни, вартість депозитів) з метою формування такого депозитного портфеля в межах управління процесом залучення грошових коштів, який даватиме можливість ефективно використовувати наявні у розпорядженні банківської установи кошти. Вищезазначене висуває низку вимог до депозитної політики банку на сучасному етапі розвитку. Тому вона має включати:

- стратегію банківської установи щодо залучення ресурсів на фінансовому ринку, яка складається після його змістовного дослідження, зокрема середовища, в якому веде свою діяльність банк, також дослідження депозитного ринку і прогнозу розвитку банку при умові врахування впливу всіх факторів;

- тактику банку щодо нових напрямів його діяльності, а саме у сфері розроблення нових продуктів, надання нових послуг та напрямів їх надання можливим клієнтам банку. Політика банку у сфері формування коштів на депозитах має виходити з конкретних маркетингових складових, які умовно можна розділити на чотири складові, а саме продуктова політика, відсоткова політика банківської установи, політика банку у сфері продажів депозитних продуктів і, звичайно, комунікаційна політика;

- застосування механізмів впровадження розробленої стратегії та тактики банку;

- безперервний моніторинг виконання банком стратегії та тактики в сфері залучення ресурсів, моніторинг обсягів депозитних ресурсів, що дає можливість проаналізувати наскільки ефективно банк виконує план, наскільки дієвим цей план являється. Стратегія та тактика банку щодо залучення ресурсів та її реалізація дає змогу оцінити Національному банку України ефективність формування ресурсів, що проявляється через виконання нормативів;

- постійний контроль за застосуванням розробленої стратегії та тактики банку [1].

Важливою складовою управління депозитною політикою банків являється моніторинг, який дає змогу провести оцінку результативності даної політики не лише з внутрішньої сторони, тобто всередині банку, але і з зовнішньої, а саме органам, які ведуть постійний нагляд за такими установами. Даний нагляд є суттєво важливим у сфері проведення грошово-кредитної політики держави в особі НБУ, що дає можливість забезпечувати стабільність на фінансовому ринку, мінімізувати ризики, запобігати кризовим явищам [2, с. 287].

Література

1. Антонюк О. В., Квасницька Р. С. Аналіз результатів реалізації депозитної політики банку. Фінансові аспекти розвитку економіки України: теорія, методологія, практика: зб. наук.праць. Хмельницький : ХНУ. 2021. С.33- 35.
2. Діденко О. Л., Вдовенко Л. О. Проблеми ринку депозитних послуг в Україні Розвиток бухгалтерського обліку, оподаткування і контролю в умовах інтеграційних процесів: зб. тез Всеукр. Науково-практичної інтернет – конф. 2020. С. 344-345.
3. Коваленко М. О. Депозитна політика банків України та її вплив на ефективність залучення депозитних ресурсів. Економічна наука. 2017. №2. С. 44-49.
4. Осауленко А. А., Донченко Т. В. Теоретичні підходи до формування системи управління депозитними ресурсами банку. Фінансові аспекти розвитку економіки України: теорія, методологія, практика: зб. наук. праць здобувачів вищої освіти і молодих вчених. 2020. С. 43-45.

МОНЕТАРНА ПОЛІТИКА НБУ ТА ЇЇ ВПЛИВ НА КРЕДИТУВАННЯ ЕКОНОМІКИ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

В. Д. Мамченко, здобувач другого (магістерського) рівня вищої освіти, Дніпровський державний аграрно-економічний університет, м. Дніпро, Україна

Науковий керівник – О. А. Водолазська,
к. е. н., доцент, доцент кафедри фінансів, банківської справи та страхування, Дніпровський державний аграрно-економічний університет, м. Дніпро, Україна

Монетарна політика Національного банку України (НБУ) під час воєнного стану є критично важливою для забезпечення фінансової стабільності та підтримки економіки країни. В умовах війни НБУ адаптує свої інструменти, щоб мінімізувати ризики для банківської системи та забезпечити належний рівень ліквідності, що сприяє збереженню довіри громадян та бізнесу до фінансової системи.

З початком війни НБУ оперативно перейшов до режиму фіксованого обмінного курсу, встановивши офіційний курс гривні до долара США на рівні 29,25 грн/дол. США. Цей крок був спрямований на стабілізацію валютного ринку та запобігання панічним настроям серед населення та бізнесу. Крім того, були запроваджені адміністративні обмеження на валютному ринку та транскордонний рух капіталу, що дозволило зберегти міжнародні резерви країни на достатньому рівні [1].

Одним із важливих інструментів підтримки державних фінансів стало пряме фінансування бюджетних витрат через викуп військових облігацій уряду. У 2022 році НБУ придбав таких облігацій на суму 400 млрд грн, що допомогло уникнути колапсу державних фінансів та забезпечити своєчасне фінансування критичних видатків, зокрема на оборону та соціальні потреби [2].

Військові дії та пов'язані з ними ризики призвели до зниження активності банків у сфері кредитування. Підвищена невизначеність, ризики неповернення кредитів та загальне погіршення економічної ситуації змусили банки обережніше підходити до видачі нових позик. Водночас НБУ вживав заходів для підтримки ліквідності банківської системи, надаючи рефінансування та пом'якшуючи деякі регуляторні вимоги. Це дозволило банкам зберегти стійкість та продовжувати обслуговувати клієнтів навіть в умовах кризи.

У відповідь на інфляційні виклики НБУ здійснив підвищення облікової ставки, щоб стримати інфляційні очікування та захистити заощадження громадян. Зокрема, у грудні 2024 року облікова ставка була підвищена на 0,5 в. П., а в січні 2025 року – ще на 1 в. П. (до 14,5%). Ці кроки спрямовані на зниження інфляції та повернення її до цільового рівня 5% [3].

Ефективна взаємодія між монетарною та фіскальною політикою є критично важливою в умовах воєнного стану. НБУ та уряд координували свої дії для забезпечення макроекономічної стабільності, зокрема щодо фінансування бюджетного дефіциту та контролю за інфляційними процесами. У 2023 році було прийнято рішення уникати монетарного фінансування дефіциту бюджету, щоб мінімізувати ризики для цінової стабільності та довіри до національної валюти.

Попри вжиті заходи, НБУ стикається з низкою викликів, зокрема з необхідністю підтримки курсової стабільності, управління інфляційними очікуваннями та стимулювання економічного зростання. Подальша адаптація монетарної політики вимагатиме гнучкості та готовності до швидкого реагування на змінні умови, а також тісної співпраці з урядом та міжнародними партнерами для забезпечення стійкого відновлення економіки України.

Для підвищення ефективності монетарної політики в умовах воєнного стану пропонується:

- знизити позичкові проценти, орієнтуючи їх на номінальну виробничу ефективність економіки, а не на темпи інфляції;
- стимулювати банки до вкладання коштів у державні облігації та кредитування економіки через зміни в дизайні процентних ставок НБУ та

запровадження інструментів пільгового рефінансування під пріоритетні проекти;

– забезпечити узгодженість монетарної та фінансової політики для ефективного подолання економічних наслідків війни.

У підсумку, монетарна політика НБУ в умовах воєнного стану повинна бути гнучкою та адаптованою до змінюваних економічних реалій, зокрема через стимулювання банківського кредитування та забезпечення фінансової стабільності.

Література:

1. Лепушинський В. Монетарна політика НБУ в умовах воєнного стану. URL: https://bank.gov.ua/admin_uploads/article/Lepushynskyy_pr_22.12.2023.pdf?utm_source=chatgpt.com
2. Лепушинський В. Роль монетарної політики під час війни та в післявоєнному відновленні. URL: https://bank.gov.ua/admin_uploads/article/Volodymyr_Lepushynskyi_Role_monetary_policy_in_wartime_and_post-war_recovery_pr_2023-05-12.pdf?v=4
3. Інфляція почне знижуватися з середини року, а зростання економіки пришвидшиться. Інфляційний звіт, січень 2025 року. Національний банк України. URL: https://bank.gov.ua/ua/news/all/inflyatsiya-pochne-znijuvalisya-z-seredini-roku-a-zrostannya-ekonomiki-prishvidshitsya-inflyatsiyniy-zvit?utm_source=chatgpt.com

ВПЛИВ КРЕДИТНОЇ ПОЛІТИКИ БАНКІВ НА РОЗВИТОК МАЛОГО ТА СЕРЕДНЬОГО БІЗНЕСУ В УКРАЇНІ

К. М. Манжелій, здобувачка другого (магістерського) рівня вищої освіти, Дніпровський державний аграрно-економічний університет, м. Дніпро, Україна

Науковий керівник – О. А. Водолазська, к. е. н., доцент, доцент кафедри фінансів, банківської справи та страхування, Дніпровський державний аграрно-економічний університет, м. Дніпро, Україна

Кредитна політика банків є важливим чинником, що визначає доступність фінансових ресурсів для малого і середнього бізнесу (МСБ) в Україні. Зміни в кредитуванні безпосередньо впливають на розвиток підприємств цього сегмента. Активна участь банків у кредитуванні МСБ сприяє економічному зростанню, створенню нових робочих місць та підвищенню конкурентоспроможності національної економіки. Зростання конкуренції між банками за якісного клієнта стимулює поліпшення якості банківських пропозицій.

У 2024 році обсяг кредитів для МСБ в Україні зріс на 20,6%, а чисті гривневі кредити для МСБ збільшилися на 22,1%. Частка кредитів для МСБ в чистому гривневому портфелі кредитів підприємств зросла до 60,2%. Це свідчить про позитивний тренд у банківському кредитуванні МСБ [1]. Програма «Доступні кредити 5-7-9%» стала основним драйвером збільшення кредитного портфеля МСБ. З 24 лютого 2022 року кількість виданих кредитів за цією програмою склала 44 тис. на загальну суму понад 177 млн грн, що в 1,5 раза перевищує кількість виданих кредитів у період з 2020 по лютий 2022 року [2].

Прогнозується, що у 2025 році обсяг кредитів для МСБ може зрости на 30%. Держава продовжуватиме підтримку через програми, такі як «Доступні кредити 5-7-9%», а комерційні банки активно впроваджуватимуть нові напрямки кредитування, пропонуючи вигідні умови для підприємців [3].

Малі та середні підприємства часто стикаються з труднощами при отриманні кредитів, такими як недостатня кредитна історія, відсутність забезпечення та високі вимоги банків. Ці фактори можуть обмежувати їхній доступ до необхідного фінансування.

Багато малих підприємств лише на початку своєї діяльності не мають сформованої кредитної історії, що створює невизначеність для банків щодо їх платоспроможності. Це призводить до підвищеного ризику для кредиторів і часто стає причиною відмови у кредитуванні.

Для отримання кредиту банки зазвичай вимагають наявності заставного майна або інших активів, які можуть бути використані як гарантія повернення позики. Багато малих і навіть середніх підприємств не володіють достатніми ресурсами або нерухомістю, що може бути використана у якості забезпечення, що суттєво ускладнює отримання позики.

Банки встановлюють суворі критерії щодо фінансової звітності, стабільності доходів і якості бізнес-плану. Крім того, вимоги щодо повного пакету документів, додаткового страхування застави та інших процедур часто стають непосильними для підприємств, особливо тих, які тільки починають свою діяльність. Наприклад, за програмою «Доступні кредити 5-7-9%» лише близько 0,35% з усіх заявок отримали позитивне рішення, що свідчить про надзвичайно високий рівень відмов через складні умови [4].

Внаслідок цих бар'єрів підприємства змушені обходити офіційні канали фінансування або звертатися до альтернативних джерел, таких як приватні інвестори чи донорські програми. Це не лише уповільнює розвиток, але й створює додаткові фінансові витрати та підвищує ризики для бізнесу.

Наявність таких викликів значно зменшує можливості МСБ залучати необхідні кошти для інвестицій, розширення виробництва чи модернізації.

Подолання цих проблем вимагає як реформ у банківській сфері, так і підтримки державних ініціатив, спрямованих на спрощення процедури отримання кредитів і зниження вимог до забезпечення. Так, скорочення бюрократичних перепон та впровадження цифрових сервісів (наприклад, системи «єДозвіл» чи онлайн-реєстрація заявок) дозволяють підприємцям швидше отримувати необхідне фінансування. Автоматизація процесів зменшує час обробки заявок, знижує витрати банків на адміністрування та покращує взаємодію між кредиторами та позичальниками. Загалом, ефективна кредитна політика банків є важливим чинником, що визначає можливості та перспективи розвитку МСБ в Україні.

Література:

1. В Україні торік на 22% зросло кредитування малого та середнього бізнесу. Інформаційне агентство «Фінансовий клуб». URL: https://finclub.net/news/v-ukraini-torik-na-22protsent-zroslo-kredytuvannia-maloho-ta-serednoho-biznesu.html?utm_source=chatgpt.com
2. Шульга О. У 2024 році нові кредити малому та середньому бізнесу складуть до 70% від загального обсягу виданих банківських кредитів. АТ «КБ «ГЛОБУС». URL: https://globusbank.com.ua/en/u-2024-rotsi-novi-krediti-malomu-ta-serednogo-biznesu-skladut.html?utm_source=chatgpt.com
3. У 2025 році обсяг кредитів для малого і середнього бізнесу може зрости на 30%. Незалежна асоціація банків України. URL: https://nabu.ua/ua/u-2025-rotsi-obsyag-kreditiv-dlya-malogo-i-serednogo-biznesu.html?utm_source=chatgpt.com
4. Солонина Є. Полювання на кредит 5-7-9%: чому з 700 тисяч малих і середніх підприємств України пільгові позики отримали тільки 2,5 тисячі. Радіо Свобода. URL: <https://www.radiosvoboda.org/a/problemy-deshevyx-kredytiv/30803915.html>

ПРОБЛЕМА НЕПРАЦЮЮЧИХ КРЕДИТІВ У БАНКАХ УКРАЇНИ ТА ШЛЯХИ ЇЇ ВИРІШЕННЯ

Д. В. Марущак, здобувач другого (магістерського) рівня вищої освіти, Дніпровський державний аграрно-економічний університет, м. Дніпро, Україна

Науковий керівник – О. А. Водолазська, к. е. н., доцент, доцент кафедри фінансів, банківської справи та страхування, Дніпровський державний аграрно-економічний університет, м. Дніпро, Україна

Проблема непрацюючих кредитів (NPL) є однією з ключових викликів для банківської системи України. Висока частка таких кредитів негативно впливає на фінансову стабільність та обмежує можливості кредитування економіки. Станом на 01.01.2025 року частка NPL у банківському секторі

України становила 30,3%, що на 7,1 відсоткових пункта нижче показника на початок 2024 року. Найбільша концентрація непрацюючих кредитів спостерігається в державних банках, де частка NPL досягає 43%. Зокрема, у ПриватБанку цей показник становить 55,1%, в Ощадбанку – близько 37,7%, в Укрексімбанку – 35,9% [1].

Серед основних причин високої частки NPL виокремлюють такі:

- економічні наслідки повномасштабної війни. Повномасштабна війна, розпочата росією, призвела до значних руйнувань інфраструктури, знищення виробничих потужностей та втрати ринків збуту. Ці фактори суттєво вплинули на фінансовий стан підприємств, знижуючи їх здатність обслуговувати кредити. Зокрема, руйнування активів та заставного майна, падіння доходів і погіршення платоспроможності позичальників знизили їх спроможність обслуговувати кредити, що призвело до збільшення NPL. Станом на жовтень 2023 року «воєнні» непрацюючі кредити бізнесу становили 31% від їх загального обсягу [2];

- низька ефективність роботи з проблемними активами та недостатній розвиток ринку колекторських послуг. В Україні спостерігається недостатній розвиток ринку колекторських послуг, а імідж колекторської діяльності залишається негативним. Це ускладнює процеси стягнення заборгованостей та ефективне управління проблемними активами. Внаслідок цього банки стикаються з труднощами у відновленні коштів за проблемними кредитами, що сприяє зростанню їх частки в портфелях банків;

- висока частка NPL у певних секторах економіки. Особливо високі показники NPL спостерігаються у сферах нерухомості та роздрібної торгівлі. Наприклад, частка непрацюючих кредитів у компаній, що спеціалізуються на операціях з нерухомістю, досягла 79,4% від загального кредитного портфеля [3]. Це свідчить про значні проблеми в цих секторах, які впливають на загальний рівень NPL у банківській системі.

Загалом, поєднання економічних наслідків війни, недостатньо розвинутого ринку колекторських послуг та проблем у окремих секторах економіки призводить до високої частки непрацюючих кредитів у банках України. Це створює серйозні виклики для банківської системи та потребує комплексного підходу до вирішення проблеми NPL.

Подолання проблеми високої частки NPL можливе наступними шляхами:

- розвиток законодавчої бази. Прийняття та вдосконалення законів, що регулюють колекторську діяльність, з метою створення прозорих та справедливих правил роботи, які захищають права всіх сторін;

– створення спеціалізованих компаній з управління заборгованістю (КУЗ). Такі компанії можуть надавати комплексні послуги з управління заборгованістю на різних етапах її життєвого циклу, що сприятиме очищенню банківських балансів від проблемних активів;

– активізація реструктуризації боргів. Банки повинні активно застосовувати інструменти позасудової реструктуризації, що дозволить пом'якшити боргове навантаження на клієнтів та відновити їх платоспроможність. Станом на перше півріччя 2024 року банки реструктуризували близько половини всіх корпоративних NPL;

– списання безнадійних боргів. Очищення балансів банків через списання безнадійних кредитів, особливо в роздрібному сегменті, що дозволить зменшити частку NPL та покращити фінансові показники банків.

Реалізація цих заходів потребує комплексного підходу та співпраці між державними органами, банківськими установами та спеціалізованими компаніями. Лише спільними зусиллями можна досягти суттєвого зниження рівня непрацюючих кредитів та забезпечити стійкий розвиток банківської системи України.

Література:

1. Частка непрацюючих кредитів у банках за 2024 рік скоротилася до 30%. Національний банк України. URL: <https://bank.gov.ua/ua/news/all/chastka-nepratsyuuyuchih-kreditiv-u-bankah-za-2024-rik-skorotilasya-do-30>

2. Харламов П. Проблемних кредитів поменшало, але в деяких банках їхня частка перевищує 60%. Як НБУ бачить ситуацію з NPL та її розв'язання. Незалежна бізнес-платформа. URL: https://mind.ua/publications/20269409-problemnih-kreditiv-pomenshalo-ale-v-deyakh-bankah-yihnya-chastka-perevishchue-60-yak-nbu-bachit-situaciyu?utm_source=chatgpt.com

3. Мустафаєва Д. Частка непрацюючих кредитів у сфері нерухомості перевищила 79%. Портал СтройОбзор. URL: https://stroyobzor.ua/ru/news-ukraine/chastka-nepracyuyuchikh-kreditiv-u-sferi-nerukhomosti-perevischila-79?utm_source=chatgpt.com

ВЕНЧУРНЕ ІНВЕСТИВАННЯ ЯК ІНСТРУМЕНТ ФІНАНСУВАННЯ ІННОВАЦІЙНОГО РОЗВИТКУ УКРАЇНИ

*Ю. В. Масюк, к. е. н., професор, професор
кафедри фінансів, банківської справи та
страхування, Дніпровський державний
аграрно-економічний університет,
м. Дніпро, Україна*

Венчурне інвестування відіграє важливу роль у фінансуванні інноваційних проєктів, забезпечуючи капітал для стартапів і підприємств із високим потенціалом зростання на етапах, коли традиційні джерела

фінансування недоступні. За визначенням Європейської асоціації венчурного капіталу (EVCA), венчурний капітал – це пайовий капітал, який надають професійні фінансові установи для інвестування в компанії з інноваційними ідеями.

Венчурний капітал характеризується низкою особливостей, що відрізняють його від інших форм інвестування:

- високий ризик і довгостроковість: інвестиції здійснюються на 3–7 років із негарантованим результатом;
- відсутність застави: єдиним забезпеченням є частка акцій компанії;
- ранній етап інвестування: кошти надаються до виходу компанії на фондовий ринок;
- реінвестування прибутку: інвестори не отримують дивіденди, а спрямовують доходи на розвиток бізнесу;
- прибуток реалізується через 5–7 років за ціною, що значно перевищує початкові вкладення.

На відміну від стратегічних інвесторів, венчурні інвестори не прагнуть до контролю над компанією, а фінансовий ризик несуть самотійно, залишаючи операційні ризики (технічні, ринкові, управлінські) на менеджменті підприємства.

Розвиток венчурного інвестування в Україні демонструє позитивну динаміку, попри зовнішні виклики. У 2017 році, за даними UVCA і Deloitte, обсяг інвестицій в українські ІТ-компанії досяг рекордних 259 млн доларів, що втричі перевищило результати попереднього року. Знаковим прикладом став стартап Grammarly, який залучив 110 млн доларів. У 2018 році обсяг венчурних інвестицій зріс на 30%, досягнувши 337 млн доларів, а кількість фондів склала 19 венчурних і 8 прямих інвестиційних. У 2022 році, за звітом УАІБ, зареєстровано 64 нових інститутів спільного інвестування (ICI), а загальна кількість фондів досягла 1742, хоча обсяги фінансування скоротилися через війну та підвищення облікових ставок. У 2024 році, за оцінками Mind, обсяг публічних угод зріс до 294,65 млн доларів (65 угод) проти 172,3 млн у 2023 році, що свідчить про стійкість ринку навіть в умовах військової агресії.

Глобальний ринок венчурного капіталу у 2024 році залишався на «плато». За даними KPMG Venture Pulse Report, за перші три квартали обсяг інвестицій склав 242,2 млрд доларів, що на 11,4% менше, ніж у 2023 році, а кількість угод скоротилася до 35 685 – мінімум за 7 років.

Венчурний капітал є каталізатором інновацій, фінансуючи проєкти на ранніх етапах, коли доступ до банківських кредитів чи фондового ринку обмежений. В Україні ключовими напрямками є ІТ (34% інвестицій), біотехнології (10%), чиста енергетика та фармацевтика. Венчурні фонди не

лише надають кошти, а й забезпечують управлінську експертизу, що сприяє масштабуванню стартапів. Глобально ШІ та оборонні технології визначають тренди, демонструючи потенціал для трансферу досвіду в Україну.

Для стимулювання венчурного інвестування в Україні пропонується:

- державна підтримка: запровадження податкових стимулів, пільгових кредитів і програм типу VaekstFonden (Данія) чи Enterprise Investment Scheme (Великобританія);

- розвиток інфраструктури: створення інноваційних хабів (наприклад, UNIT.City) та підтримка краудінвестингу як альтернативного джерела фінансування.

- залучення іноземного досвіду: участь у європейських фондах (EIC, Techstars, Seedcamp) та програмах типу Horizon 2020.

- галузевий фокус: післявоєнний розвиток агротехніки, кібербезпеки, чистої енергетики та медичних технологій.

Прогнозується, що після завершення війни венчурний ринок стане драйвером економічного відновлення, сприяючи створенню робочих місць і підвищенню рівня життя.

Отже, венчурне інвестування є ефективним інструментом фінансування інноваційного розвитку, забезпечуючи капітал і компетенції для реалізації новітніх ідей. В Україні ринок демонструє стійкість, попри війну, з обсягом угод 294,65 млн доларів у 2024 році та фокусом на ІТ і біотехнології. Глобально штучний інтелект та оборонні технології визначають напрям розвитку, пропонуючи можливості для адаптації. Подолання викликів потребує системної державної політики, інфраструктурних змін і міжнародної кооперації. У перспективі венчурний капітал може стати основою інноваційної економіки України, сприяючи її інтеграції у світовий простір.

БАНКІВСЬКА СИСТЕМА УКРАЇНИ В УМОВАХ ЄВРОІНТЕГРАЦІЇ

М. А. Нечипоренко, здобувач першого (бакалаврського) рівня вищої освіти, Дніпровський державний аграрно-економічний університет, м. Дніпро, Україна

Науковий керівник – О. А. Водолазська, к. е. н., доцент, доцент кафедри фінансів, банківської справи та страхування, Дніпровський державний аграрно-економічний університет, м. Дніпро, Україна

Євроінтеграція України є стратегічним напрямом розвитку держави, що передбачає глибоку трансформацію різних секторів економіки, зокрема банківської системи. Адаптація до європейських стандартів у фінансовій сфері є ключовою умовою для успішної інтеграції України до Європейського Союзу.

Однак, сучасний стан банківської системи України характеризується низкою викликів та проблем, які потребують вирішення для успішної інтеграції.

Серед основних проблем банківської системи України виділяють: значні непогашені зовнішні зобов'язання; низька прибутковість та неоптимальна структура витрат; висока частка проблемних кредитів; дисбаланси у строковій та валютній структурі активів і пасивів; недосконалий ризик-менеджмент; висока вартість залучених ресурсів; вузьке коло надійних та кредитоспроможних позичальників; обмеженість внутрішніх джерел капіталізації банків [1].

Процес євроінтеграції вимагає від України проведення комплексних реформ у банківському секторі. Основними напрямками цих реформ є:

- гармонізація законодавства. Приведення національних нормативно-правових актів у відповідність до директив та регламентів ЄС, що забезпечить єдині правила гри для українських та європейських фінансових установ;

- підвищення вимог до капіталу та ліквідності банків. Запровадження нових нормативів, які зміцнять фінансову стійкість банків та підвищать довіру вкладників;

- удосконалення системи управління ризиками. Впровадження сучасних підходів до оцінки та управління ризиками, що відповідають європейським стандартам.

Ці заходи спрямовані на посилення платоспроможності та стабільності банківської системи України, що є необхідною умовою для інтеграції до європейського фінансового простору [2].

Процес інтеграції банківської системи України до європейського простору супроводжується низкою викликів:

- конкуренція з боку європейських банків. Українські фінансові установи повинні підвищувати свою конкурентоспроможність, впроваджуючи нові технології та покращуючи якість послуг;

- ризики, пов'язані з макроекономічною нестабільністю. Військові дії та економічні потрясіння можуть впливати на стабільність банківської системи та ускладнювати процес інтеграції.

Водночас, інтеграція відкриває нові можливості:

- доступ до європейських ринків капіталу. Це дозволить українським банкам залучати додаткові ресурси для фінансування економіки;

- обмін досвідом та технологіями. Співпраця з європейськими партнерами сприятиме впровадженню передових практик та інновацій у банківському секторі України.

Національний банк України (НБУ) відіграє ключову роль у процесі інтеграції банківської системи до європейського простору. Серед основних завдань НБУ:

- розробка та впровадження нормативно-правових актів, що забезпечить відповідність українського банківського законодавства європейським стандартам;

- нагляд та контроль за діяльністю банків для забезпечення фінансової стійкості та прозорості банківської системи;

- сприяння розвитку платіжних систем та фінансових інновацій, що включає впровадження сучасних технологій та підвищення доступності фінансових послуг для населення.

Зусилля НБУ спрямовані на створення умов для повноцінної інтеграції банківської системи України до європейського фінансового простору, що сприятиме економічному розвитку та підвищенню добробуту громадян.

Інтеграція банківської системи України до європейського простору є складним, але необхідним процесом, що вимагає комплексних реформ та адаптації до європейських стандартів. Успішна реалізація цього завдання сприятиме зміцненню фінансової системи країни, підвищенню довіри з боку міжнародних партнерів та забезпеченню стійкого економічного розвитку.

Література:

1. Щодо інтеграції банківської системи України до банківської системи Європейського Союзу. Аналітична записка Національного інституту стратегічних досліджень. URL: https://niss.gov.ua/doslidzhennya/ekonomika/schodo-integracii-bankivskoi-sistemi-ukraini-do-bankivskoi-sistemi?utm_source=chatgpt.com

РИНОК ФІНАНСОВИХ ПОСЛУГ І ЙОГО РОЛЬ В ЕКОНОМІЦІ

О. В. Оскома, к.е.н., доцент, доцент кафедри фінансів та банківської справи, Приазовський державний технічний університет, м. Дніпро, Україна

І. А. Вовк, здобувач другого (магістерського) рівня вищої освіти, Приазовський державний технічний університет, м. Дніпро, Україна

Ринок фінансових послуг є ключовим елементом сучасної економічної системи. Він охоплює широкий спектр послуг, які забезпечують ефективний розподіл фінансових ресурсів, підтримують економічний розвиток і стабільність. Цей ринок включає в себе банки, страхові компанії, інвестиційні фірми, фінансові консультаційні служби та фондові біржі. Важливість ринку фінансових послуг важко переоцінити, оскільки він забезпечує основу для економічного зростання, підтримує фінансову стабільність і полегшує доступ до капіталу.

Ринок фінансових послуг відіграє ключову роль у стимулюванні інвестицій у різні сектори економіки, що є важливим фактором для розвитку нових підприємств і розширення вже існуючих. Фінансові установи, такі як банки, інвестиційні компанії та інші фінансові інститути, надають необхідний капітал у вигляді кредитів та інвестиційних продуктів, що дозволяє компаніям реалізовувати свої бізнес-плани і проекти.

Кредити, які надаються підприємствам, забезпечують фінансування для закупівлі обладнання, розширення виробничих потужностей, розробки нових продуктів і послуг, а також для покриття операційних витрат. Це дозволяє компаніям збільшувати обсяги виробництва, підвищувати ефективність і конкурентоспроможність. Як результат, зростає їхній економічний потенціал і можливості для подальшого розвитку.

Інвестиційні продукти, такі як акції, облігації та пайові фонди, пропонують підприємствам альтернативні джерела фінансування, дозволяючи залучати капітал від приватних та інституційних інвесторів. Інвестиції можуть бути спрямовані на розширення діяльності, модернізацію інфраструктури, впровадження нових технологій та дослідження і розробки. Це не тільки

сприяє зростанню виробництва, але й підвищує загальний економічний потенціал регіонів та країни в цілому.

Таким чином, через надання фінансових ресурсів і підтримку інвестиційних ініціатив, ринок фінансових послуг сприяє економічному розвитку, створенню нових робочих місць та підвищенню рівня життя населення.

Наявність розвинутої фінансової інфраструктури є критично важливим для ефективного функціонування економіки. Це включає в себе надійні фінансові установи, системи платіжного обороту і механізми регулювання, що забезпечують стабільність ринку і захист прав учасників.

Фінансові послуги мають значний соціально-економічний вплив. Вони забезпечують доступ до фінансування для населення і бізнесу, що полегшує доступ до освіти, медичних послуг і інших соціальних потреб. Це, в свою чергу, сприяє підвищенню рівня життя і загальному добробуту населення.

Ринок фінансових послуг стикається з численними регуляторними викликами. Регуляторні органи повинні забезпечити захист прав споживачів, боротьбу з фінансовими злочинами, а також підтримку стабільності фінансових установ. Складність і обсяги регуляторних вимог можуть створювати труднощі для учасників ринку. Зростання ролі фінансових технологій приносить нові виклики, зокрема кіберзагрози і проблеми з конфіденційністю даних. Фінансові установи повинні постійно вдосконалювати свої технологічні системи і забезпечувати належний рівень безпеки, щоб захистити дані клієнтів і уникнути можливих фінансових збитків. Фінансовий ринок може бути вразливим до економічних і фінансових криз, які можуть вплинути на його стабільність і функціонування. Нестабільність економіки, коливання валютних курсів і інші фактори можуть створювати додаткові ризики для учасників ринку.

У період 2024–2025 років фінансовий ринок України продовжує адаптуватися до умов воєнного стану, демонструючи стійкість та поступове відновлення.

Стосовно банківського сектору, він зберігає високу ліквідність, значною мірою завдяки міжнародній фінансовій допомозі. З початку повномасштабного вторгнення ліквідність банківської системи зросла з 85 млрд грн до 650 млрд грн, що сприяє стабільності фінансового ринку. Міжнародні резерви України досягли 42 млрд дол., що допомагає підтримувати курсову стійкість гривні.

Обсяг вкладень у депозитні сертифікати збільшився з 120 млрд грн до 486 млрд грн, це свідчить про довіру до банківської системи. Водночас кредитний портфель банків зменшився на 90 млрд грн, а його частка в активах

знизилися з 37% до 24%. Основним напрямом кредитування залишаються державні програми, зокрема «5-7-9%», за якою під час воєнного стану було надано понад 155 млрд грн, що становить 90% нових кредитів.

Завдяки відсутності оподаткування та вищим відсотковим ставкам порівняно з депозитами, ОВДП залишаються привабливим інструментом для інвесторів. Це сприяє зростанню інтересу до ОВДП серед фізичних осіб, чий портфель наразі складає близько 50 млрд грн.

Кількість учасників небанківського фінансового ринку у вересні 2024 року зменшилася до 926, що свідчить про консолідацію та оптимізацію ринку в умовах воєнного стану.

Ринок фінансових послуг є невід'ємною частиною сучасної економіки, забезпечуючи ліквідність, розподіл ризиків і підтримку економічного зростання. Попри численні виклики, він продовжує розвиватися, адаптуючи свої функції до нових умов. Важливість ринку фінансових послуг у забезпеченні економічної стабільності і розвитку неможливо переоцінити. Подальший розвиток фінансових технологій та вдосконалення регуляторних механізмів залишаються критичними для успішного функціонування цього ринку в майбутньому.

Загалом, попри виклики, фінансовий ринок України демонструє адаптивність та стійкість, активно впроваджуючи заходи для підтримки стабільності та захисту інтересів споживачів в умовах воєнного стану.

РИЗИКИ КРЕДИТНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ КОМЕРЦІЙНИХ БАНКІВ В УМОВАХ ЕКОНОМІЧНОЇ НЕСТАБІЛЬНОСТІ В УКРАЇНІ

З. Л. Поперецька, здобувач другого (магістерського) рівня вищої освіти, Національний університет «Острозька академія», м. Острог, Україна

Науковий керівник – Ю. В. Шулик, к. е. н., доцент, завідувач кафедри фінансів та бізнесу, Національний університет «Острозька академія», м. Острог, Україна

Кредитна діяльність комерційних банків є одним із ключових напрямів їхньої фінансової стратегії, що впливає на загальну стабільність банківської системи та економіки країни в цілому. В умовах воєнного стану значення кредитної діяльності банків набуває великого значення, забезпечуючи фінансовими ресурсами бізнес та населення, сприяючи інвестиційній активності та підтримуючи економічне зростання. Однак з іншого боку в цих

умовах комерційні банки стикаються зі значними загрозами, що спричиняють зростання ризиків у кредитній сфері.

До загроз банківського сектору, варто віднести такі:

- затяжні воєнні дії на території України;
- економічний спад в державі;
- коливання національного курсу;
- зменшення рівня ліквідності активів банківських установ;
- інфляція;
- відтік капіталу з держави;
- кібератаки та терор з боку держави-терористки [1, с.97].

Основними ризиками кредитної діяльності комерційних банків варто виділити такі: кредитний ризик, процентний ризик, валютний ризик, ризик ліквідності. Під «банківським ризиком» розуміють ймовірність недоотримання доходів або зменшення ринкової вартості капіталу банку внаслідок несприятливого впливу внутрішніх чи зовнішніх чинників [2, с.17]. Кредитна діяльність займає значну частку у структурі банківських операцій, тому пов'язані з нею ризики безпосередньо впливають на фінансові результати банківської установи.

Найбільшого значення для кредитної діяльності набуває кредитний ризик, тобто ризик невиконання позичальником своїх зобов'язань перед банком. Із початком воєнного стану зниження платоспроможності населення, скорочення обсягів виробництва підприємств та зменшення інвестиційної активності вплинули на рівень неповернення кредитів. Так за даними Національного банку України частка непрацюючих кредитів на 1 січня 2025 року становила 30,3%. При цьому спостерігається тенденція до зменшення цього показника з 2023 року.

Наявність високої частки проблемних кредитів ускладнює діяльність банків, оскільки вони змушені збільшувати обсяги резервування коштів, що, у свою чергу, зменшує їхній кредитний потенціал та обмежує можливості фінансування економіки. Крім того, проблемні кредити можуть погіршувати фінансові показники банків, знижувати їх прибутковість та погіршувати ліквідність.

Процентний ризик, що пов'язаний зі змінами процентних ставок на фінансовому ринку також має важливе значення у банківській діяльності. Зміни процентних ставок безпосередньо впливають на прибутковість банків, оскільки вони визначають вартість залучених та розміщених коштів. З одного боку, підвищення ставок сприяє зростанню доходів від кредитування, особливо за змінними відсотковими ставками. З іншого боку, це також збільшує вартість залучених банками ресурсів, що може призвести до

скорочення чистого процентного доходу, особливо якщо структура активів і пасивів банку недостатньо збалансована.

В Україні цей ризик особливо загострився після початку повномасштабного вторгнення, оскільки Національний банк України у червні 2022 року різко підвищив облікову ставку з 10% до 25% для стримування інфляції та стабілізації курсу гривні. Це суттєво підвищило вартість залучених ресурсів для комерційних банків, ускладнивши кредитування бізнесу та населення. Однак зі зниженням інфляційного тиску та стабілізацією економічної ситуації, НБУ поступово знижував облікову ставку до 13% і у січня 2025 року вона знову зросла та становила 14,5%. Це свідчить про посилення монетарної політики, що призводить до зростання вартості кредитних ресурсів для бізнесу та населення, зменшення попиту на кредити та, відповідно, уповільнення кредитної активності банків.

Для комерційних банків часті зміни облікової ставки спричиняють додаткові виклики у вигляді невизначеності щодо вартості фінансування, потреби в перегляді процентної політики та необхідності адаптації стратегій управління активами і пасивами. Незважаючи на покращення ситуації сьогодні у порівнянні з 2022 роком, банки все ще стикаються з викликами, пов'язаними з процентним ризиком.

Важливим фактором є також валютний ризик, який виникає внаслідок коливань валютних курсів. В умовах економічної нестабільності національна валюта часто девальвує, що негативно позначається на обслуговуванні валютних кредитів. Протягом 2022-2024 рр. Гривня постійно втрачала свою стійкість. У 2024 році курс гривні до долара США продовжив тенденцію до знецінення, досягнувши 42,04 грн/дол. На кінець року, що порівняно з 2023 роком свідчить про значне послаблення національної валюти. Це спричинило зростання боргового навантаження на позичальників, які отримали валютні кредити, оскільки їхні платежі в гривневому еквіваленті суттєво зросли.

Водночас рівень доларизації депозитів клієнтів у 2024 році дещо зменшився та склав 31,4% проти попереднього року, що свідчить про поступове зростання довіри до гривні. Це зниження частки валютних депозитів у структурі банківських зобов'язань є позитивним сигналом, однак загальний рівень валютного ризику залишається високим.

В умовах економічної нестабільності ризик ліквідності стає критичним для комерційних банків, оскільки здатність виконувати зобов'язання перед вкладниками та кредиторами може бути під загрозою. Традиційно вважається, що під час кризових періодів спостерігається відтік депозитів через втрату довіри населення до банківської системи та ускладнення із залученням зовнішнього фінансування. Однак досвід України під час повномасштабної

війни демонструє іншу динаміку про що свідчить Звіт про фінансовий стан за грудень 2024 року: «Нормативи короткострокової ліквідності LCR в усіх валютах та в іноземних валютах більш як утричі перевищують мінімальні вимоги. Банки також із запасом виконують норматив довгострокової ліквідності NSFR. Частка високоякісних ліквідних активів (ВЛА) в активах банків залишається значною – майже 39%» [3].

В умовах економічної нестабільності особливого значення набуває стратегія адаптивного управління ризиками, яка передбачає швидке реагування на зміни ринкових умов та регуляторної політики. Основними методами мінімізації ризиків у комерційних банках є лімітування, резервування, хеджування та диверсифікація [4, с. 169].

Економічна нестабільність та воєнні дії значно вплинули на рівень ризиків кредитної діяльності, змушуючи банки адаптувати свої стратегії до нових реалій. Високий рівень проблемних кредитів потребує впровадження ефективних механізмів їх реструктуризації та підвищення якості оцінки кредитоспроможності позичальників. Процентний та валютні ризики, що залежать переважно від зовнішніх макроекономічних чинників потребують від банків гнучкої стратегії управління. Також важливим завданням для банків залишається підтримка достатнього рівня капіталізації та ліквідності, що дозволить їм краще реагувати на можливі фінансові шоки. Незважаючи, на значні ризики, які загрожують комерційним банкам під час воєнного стану, сьогодні ситуація у банківському секторі залишається стабільною та сприятливою для здійснення кредитної діяльності комерційними банками.

Література

1. Ситник Н., Пріцак Я. Банківська система України в умовах війни: ризики та оцінка безпеки. Молодий вчений. 2023. № 6 (118). С. 94–98. URL: <https://molodyivchenyi.ua/index.php/journal/article/view/5890/5761>.
2. Примостка Л. О., Лисенок О. В., Чуб О. О. та ін. Банківські ризики: теорія та практика управління: монографія. Київ: КНЕУ, 2008. 456 с.
3. Національний банк України. Звіт про фінансову стабільність. Грудень 2024. URL: https://bank.gov.ua/admin_uploads/article/FSR_2024-H2.pdf?v=12.
4. Петрушко Я. Р. Кредитна діяльність банку та основні етапи її організації. Науковий вісник Ужгородського національного університету : серія: Міжнародні економічні відносини та світове господарств. Ужгород, 2018. №20, Ч.2. С.166-170.

СТРАТЕГІЇ УПРАВЛІННЯ АКТИВАМИ НА ФОНДОВОМУ РИНКУ: СУЧАСНІ ПІДХОДИ ТА ЕФЕКТИВНІСТЬ У УМОВАХ НЕСТАБІЛЬНОСТІ

А. Ю. Сірко, *к. е. н., старший викладач
кафедри фінансів, банківської справи та
страхування,*

*Дніпровський державний аграрно-
економічний університет, м. Дніпро,
Україна*

О. Ю. Рац, *здобувачка другого
(магістерського) рівня вищої освіти,*

*Дніпровський державний аграрно-
економічний університет, м. Дніпро,
Україна*

Управління активами на фондовому ринку є ключовим аспектом інвестування, що передбачає ухвалення обґрунтованих рішень щодо розподілу капіталу з метою досягнення фінансових цілей. Оскільки фондовий ринок є одним із основних механізмів інвестування, ефективне управління активами потребує детального аналізу та професійного підходу. Головним завданням цього процесу є забезпечення оптимального співвідношення прибутковості та ризику, особливо в умовах нестабільності економіки, яка супроводжується високою волатильністю та непередбачуваністю зовнішніх чинників.

Сучасні методи управління активами охоплюють кілька основних стратегій, кожна з яких має свої особливості та обмеження. Пасивне управління полягає в інвестуванні у біржові фонди (ETF) або індексні активи, що дає змогу повторювати ринкову динаміку з мінімальними витратами. На відміну від нього, активне управління спрямоване на ретельний відбір фінансових інструментів з метою перевищення середньоринкових показників, що потребує глибокого аналізу та значного досвіду. Тактичний підхід передбачає перерозподіл активів залежно від ринкової кон'юнктури, що дає змогу своєчасно реагувати на зміни [1]. Крім того, використання альтернативних інвестицій, зокрема хедж-фондів та венчурного капіталу, сприяє розширенню інвестиційного потенціалу та зниженню ризиків завдяки диверсифікації.

На ефективність управління активами впливає широкий спектр чинників. Макроекономічні умови, такі як рівень інфляції, процентні ставки та економічне зростання, безпосередньо визначають динаміку фондового ринку. Політична та соціальна ситуація, включаючи законодавчі зміни, санкції чи міжнародні конфлікти, також формують інвестиційний клімат. Поведінкові аспекти ринку, що відображають емоційні реакції інвесторів, можуть спричиняти значні коливання цін, тоді як технологічний прогрес

(алгоритмічний трейдинг, штучний інтелект) змінює підходи до аналізу та прогнозування ринкових тенденцій [2].

У періоди нестабільності особливо важливими стають заходи щодо мінімізації ризиків, серед яких диверсифікація портфеля, застосування хеджування та адаптація стратегій відповідно до ринкових умов. Компетентність управлінців відіграє ключову роль у розробці ефективних інвестиційних рішень, оскільки вони володіють необхідними знаннями для гнучкого реагування на зміни економічного середовища.

Сучасні інновації у сфері управління активами відкривають нові можливості для оптимізації інвестиційних рішень. Аналіз великих масивів даних (Big Data) та застосування машинного навчання значно підвищують точність прогнозів. Використання автоматизованих радників (robo-advisors) сприяє спрощенню інвестиційних процесів, роблячи їх доступними навіть для непрофесійних інвесторів. Впровадження блокчейн-технологій підвищує прозорість фінансових операцій, зменшуючи ризики шахрайства та операційні витрати [3].

Водночас існують певні проблеми, пов'язані з управлінням активами на фондовому ринку. До них належать складність прогнозування в умовах високої волатильності, необхідність постійного оновлення знань та адаптації до динамічних змін ринку. Зростає популярність інвестицій, орієнтованих на екологічні, соціальні та управлінські аспекти (ESG-інвестування), що свідчить про прагнення інвесторів не лише до отримання прибутку, а й до соціально відповідального фінансування. Також спостерігається тенденція до персоналізації інвестиційних рішень відповідно до індивідуальних потреб інвесторів.

Таким чином, управління активами на фондовому ринку є багатогранним процесом, що потребує детального аналізу, професійного підходу та адаптації до сучасних умов. Використання новітніх стратегій і технологій дає змогу підвищити ефективність інвестування, знизити ризики та досягти фінансових цілей. Інтеграція цифрових технологій та врахування глобальних трендів, зокрема ESG-інвестування, сприятимуть подальшому розвитку цієї сфери та розширенню можливостей для інвесторів.

Література

1. Боді З., Кейн А., Маркус А. Інвестиції. К.: Видавництво «Лібра», 2021.
2. Грінблатт Дж. Маленька книга переможця фондового ринку. К.: Видавництво «Наука», 2019.
3. Лінч П., Ротчайлд Дж. Метод Пітера Лінча: стратегії інвестування від легендарного менеджера. К.: Видавництво «Діалектика», 2020.

ЕФЕКТИВНІСТЬ РЕГУЛЮВАННЯ ФІНАНСОВИХ РИНКІВ В УКРАЇНІ В УМОВАХ НЕВИЗНАЧЕНОСТІ

А. С. Сирота, здобувач другого
(магістерського) рівня вищої освіти,
Дніпровський державний аграрно-
економічний університет, м. Дніпро,
Україна

Науковий керівник – Л. І. Бровко, к. е. н.,
доцент, доцент кафедри фінансів,
банківської справи та страхування,
Дніпровський державний аграрно-
економічний університет, м. Дніпро,
Україна

Війни, політична нестабільність, економічні кризи та інші глобальні події створюють значний рівень невизначеності, який суттєво впливає на функціонування фінансових ринків. В таких умовах ефективне регулювання фінансових ринків є критично важливим для забезпечення їх стабільності, запобігання кризам та захисту інвесторів.

Невизначеність – це стан, коли учасники ринку не мають повної інформації про майбутні події та їх можливі наслідки. Вона може бути викликана різними факторами, такими як: зміни в економічній політиці, інфляція, процентні ставки, валютні курси тощо (макроекономічні фактори); війни, політичні конфлікти, санкції, торговельні війни тощо (геополітичні фактори); природні катастрофи, пандемії тощо (форс-мажорні обставини).

Невизначеність може призвести до зниження інвестиційної активності, інвестори стають більш обережними та менш схильними до ризику, що може призвести до зменшення інвестицій та уповільнення економічного зростання; ціни на фінансові активи стають більш нестабільними, що може призвести до значних втрат для інвесторів; відтоку капіталу, інвестори можуть виводити свій капітал з країни, що може призвести до девальвації національної валюти та фінансової кризи.

Регулювання фінансових ринків в Україні здійснюється Національним банком України (НБУ), Національною комісією з цінних паперів та фондового ринку (НКЦПФР) та іншими державними органами. НБУ здійснює нагляд за діяльністю банків, встановлює вимоги до їх капіталу, ліквідності та управління ризиками. НКЦПФР регулює діяльність професійних учасників ринку цінних паперів, встановлює правила торгівлі та розкриття інформації. Крім того здійснюється нагляд за діяльністю страхових компаній, встановлюються

вимоги до їх фінансової стійкості, регулюється діяльність кредитних спілок, фінансових компаній та інших учасників фінансового ринку.

За роки незалежності в Україні було прийнято низку законів та нормативних актів, спрямованих на реформування фінансового сектору та приведення його у відповідність до міжнародних стандартів.

Проте, існують проблеми, які потребують вирішення, зокрема: недостатня ефективність контролю за діяльністю фінансових установ, високий рівень корупції у фінансовому секторі, недостатній рівень захисту прав інвесторів, слабкий розвиток інфраструктури фінансового ринку.

Згідно з дослідженням Світового банку, Україна посідає 70 місце за рівнем розвитку фінансового сектору серед 144 країн світу. За даними НБУ, рівень проблемної заборгованості в банківському секторі України становить близько 30%.

Для підвищення ефективності регулювання фінансових ринків та запобігання фінансовим кризам необхідно вжити певні заходів, а саме: посилити контроль за діяльністю фінансових установ, боротися з корупцією, посилити захист прав інвесторів, розвивати інфраструктуру фінансового ринку, прийняти нові закони та нормативні акти, спрямовані на регулювання діяльності фінансових установ в умовах невизначеності, зокрема щодо управління ризиками, кібербезпеки та захисту даних і, звичайно, співпрацювати з міжнародними фінансовими організаціями та іншими країнами для обміну досвідом та залучення кращих практик регулювання фінансових ринків.

Війна створює додаткові виклики для регулювання фінансових ринків. В таких умовах необхідно по-перше, забезпечити стабільність фінансової системи через вживання заходів для підтримки ліквідності банків, запобігання паніці на ринках та відтоку капіталу. По-друге, підтримати економічну діяльність, створивши умови для відновлення економічної діяльності, сприяти залученню інвестицій та кредитуванню бізнесу. По-третє, захистити інтереси інвесторів, забезпечити збереження активів інвесторів, запобігти зловживанням та шахрайству.

Ефективне регулювання фінансових ринків є критично важливим для забезпечення їх стабільності, запобігання кризам та захисту інвесторів. В умовах невизначеності та війни це завдання стає ще більш складним та відповідальним. Для досягнення успіху необхідно провести глибокий аналіз існуючих проблем та викликів, розробити та впровадити комплекс заходів, спрямованих на підвищення ефективності регулювання, забезпечити координацію дій між різними державними органами, залучити міжнародну допомогу та співпрацю.

Тільки за умови ефективного регулювання фінансові ринки зможуть відіграти свою роль у забезпеченні сталого економічного розвитку України та добробуту її громадян.

РОЛЬ ДЕРЖАВНИХ БАНКІВ У ФІНАНСОВІЙ СИСТЕМІ УКРАЇНИ: ЕФЕКТИВНІСТЬ ТА РИЗИКИ

А. С. Шевчук, здобувач другого
(магістерського) рівня вищої освіти,
Дніпровський державний аграрно-
економічний університет, м. Дніпро,
Україна

Науковий керівник – О. А. Водолазська,
к. е. н., доцент, доцент кафедри фінансів,
банківської справи та страхування,
Дніпровський державний аграрно-
економічний університет, м. Дніпро,
Україна

Державні банки відіграють ключову роль у фінансовій системі України, впливаючи на економічну стабільність та розвиток країни. За даними НБУ, державні банки займають 53,3% у чистих активах банківського сектору України [1]. Вони забезпечують стабільність банківської системи, особливо в кризові періоди, надаючи підтримку стратегічно важливим галузям економіки та реалізуючи державні програми фінансування. Через державні банки уряд має можливість впроваджувати монетарну політику, контролювати інфляцію та регулювати грошовий обіг, що сприяє економічному розвитку країни. Крім того, державні банки часто виступають гарантом збереження вкладів населення, забезпечуючи довіру до банківської системи та стимулюючи заощадження.

Ефективність діяльності державних банків проявляється у підтримці стратегічних галузей через спрямування ресурсів на розвиток інфраструктури, енергетики, агропромислового комплексу та інших ключових секторів, що сприяє економічному розвитку. Інвестиції у сучасні технології та розширення спектру банківських послуг підвищують конкурентоспроможність державних банків та покращують якість обслуговування клієнтів.

Державні банки активно підтримують проекти, спрямовані на модернізацію та відновлення інфраструктури. Зокрема, вони фінансують будівництво та реконструкцію транспортних мереж, комунальних об'єктів та інших важливих інфраструктурних проектів. Це не лише покращує якість життя громадян, але й створює умови для залучення інвестицій та стимулювання економічної активності.

У відповідь на виклики в енергетичній сфері, державні банки спрямовують ресурси на фінансування проєктів з відновлення та розвитку енергетичної інфраструктури. За даними НБУ, було розпочато фінансування проєктів з відновлення енергетичної інфраструктури на суму 13 млрд грн. Ці інвестиції включають придбання та монтаж газопоршневих когенераційних установок, будівництво сонячних електростанцій та закупівлю генераторів, що загалом додає понад 530 МВт потужності до енергосистеми країни [2].

Агропромисловий комплекс є одним з ключових секторів української економіки. Державні банки надають фінансову підтримку сільськогосподарським виробникам через різноманітні програми кредитування та компенсації. Наприклад, програма «Доступні кредити 5-7-9%» дозволяє аграріям отримувати пільгові кредити для розвитку своєї діяльності. За інформацією Міністерства фінансів України, з моменту старту цієї програми суб'єкти підприємництва отримали від уповноважених банків 77 669 кредитів на загальну суму 260,2 млрд грн, з яких значна частина була спрямована на підтримку аграрного сектору [3]. Крім того, державні банки реалізують програми часткової компенсації вартості сільськогосподарської техніки та обладнання вітчизняного виробництва, що стимулює оновлення матеріально-технічної бази аграріїв та підвищує ефективність їхньої роботи.

Однак діяльність державних банків пов'язана з певними ризиками. Вони можуть піддаватися політичному тиску, що призводить до прийняття неефективних управлінських рішень та збільшення частки проблемних кредитів. Непрозорість у прийнятті рішень та недостатній контроль можуть сприяти корупційним практикам, що негативно впливає на фінансові результати та репутацію банку. У разі неефективного управління збитки державних банків можуть покриватися за рахунок державного бюджету, що збільшує фінансове навантаження на економіку країни.

Отже, державні банки є невід'ємною складовою фінансової системи України, виконуючи важливі функції у забезпеченні економічної стабільності та розвитку. Проте для підвищення їхньої ефективності та мінімізації ризиків необхідно впроваджувати прозорі механізми управління, забезпечувати незалежність від політичного впливу та посилювати контроль за діяльністю цих установ.

Література:

1. Огляд банківського сектору. Листопад 2024 року. Національний банк України. URL: https://bank.gov.ua/admin_uploads/article/Banking_Sector_Review_2024-11.pdf?v=9
2. Банки за вісім місяців розпочали фінансування проєктів з відновлення енергетичної інфраструктури на суму 13 млрд грн – результати опитування банків. Національний банк України. URL: <https://bank.gov.ua/ua/news/all/banki-za-visim-misyatsiv->

rozpochali-finansuvannya-proyektiv-z-vidnovlennya-energetichnoyi-infrastrukturi-na-sumu-13-mlrd-grn-rezultati-opituvannya-bankiv?utm_source=chatgpt.com

3. Державна підтримка аграрного сектору 2024. Державні та недержавні фонди і механізми. Комітет Верховної Ради України з питань аграрної та земельної політики. URL: https://komagropolit.rada.gov.ua/documents/sluhannja/75427.html?utm_source=chatgpt.com

ESG TRENDS IN BANKING: KEY DIRECTIONS AND RECOMMENDATIONS

L. Kulowicz, *Associate Professor,
SGH Warsaw School of Economics, Poland*

In the current financial environment, the concept of ESG (environmental, social and management criteria) becomes an important aspect of banking. The integration of ESG factors allows banks not only to meet the requirements of regulation, but also to increase their competitiveness and promote sustainable economic development.

Banks play a key role in the implementation of ESG principles, as they can: finance sustainable development (support for projects that meet environmental and social standards); to manage risks (identification and minimization of ESG risks in lending and investment); Provide transparency (publication of ESG reports to increase customer and investors' trust).

In the world, banks actively integrate ESG prints into their activities. For example, in 2015, the Paris Climate Agreement obliged countries to limit global warming, which stimulated financial institutions to finance sustainable projects. The European Union has developed a plan for funding for sustainable development aimed at redirecting capital into sustainable investments and integration of sustainable development into risk management.

The key areas of ESG integration into banking are the following:

1. Risk management. Taking into account environmental and social risks in the process of lending and investing allows banks to reduce potential losses and improve the quality of assets. For example, assessment of climatic risks may affect decisions on financing enterprises that have high environmental impact. According to KPMG research, 95% of the world's largest companies publish the targets for carbon emissions, which indicates a growing role in sustainable development as a tool for increasing competitiveness in the global market.

2. Disclosure of information. Transparency in the reporting on ESG factors increases the confidence of customers and investors and also meets regulation requirements. In Ukraine, the National Bank has developed a policy to develop sustainable financing for the period up to 2025, which provides for mandatory

disclosure of information on the sustainable nature of their activities by financial institutions.

3. Development of sustainable financial products. Creating and promoting green bonds, energy efficient projects and other financial tools that contribute to sustainable development allows banks to attract new customers and investors. For example, the Fortune 500 companies have already entered the list of decarbonization strategy, including acceleration of the transition to renewable energy sources and the development of new products, taking into account the reduction of greenhouse gas emissions.

4. Internal management. The introduction of ESG principles into the internal processes of the bank, including energy saving, waste management and social responsibility, increases the efficiency and reputation of the institution. Yes, BNP Paribas Group identifies four key areas of its corporate and social responsibility strategy: economics, people, communities and environment.

Considering the trends under consideration, you can offer some recommendations for banks on ESG integration:

- development and implementation of ESG policies. Creation of clear internal documents that determine approaches to management of environmental, social and management risks;

- staff training. Advanced training of employees on ESG factors and their impact on banking;

- cooperation with international partners. Using the experience and resources of international organizations to implement the best ESG practices. For example, Deutsche Sparkassenstiftung Für Internationale Kooperation helped Ukrainian banks in implementing ESG standards;

- monitoring and reporting. Regular monitoring of ESG risks and publishing reports on achievements in this area increase the confidence of clients and investors.

The introduction of ESG in the banking sector faces a number of challenges: regulation (the need for unification of ESG standards at the international level); Greenwashing (risk of providing false information on environmental and social achievements); education and training (the need to improve the qualification of bank employees in the field of ESG).

Despite these challenges, the introduction of ESG principles in the banking sector opens up new opportunities for sustainable development and increase of competitiveness of financial institutions. Increasing interest in sustained investment and increased regulation contribute to the development of this trend.

ESG integration into banking is an important step towards the sustainable development of the financial sector and the economy as a whole. Consideration of

environmental, social and management factors allows banks to reduce risks, increase efficiency and promote sustainable development.

CREATION OF AN EFFECTIVE SUPPORT SYSTEM FOR INNOVATION AND ATTRACTION OF INVESTMENTS IN THE FINANCIAL FIELD

*M. Sánchez, Professor Titular of University –
Economy Applied,
Universitat Jaume I, Castelló de la Plana, Spain*

In the context of globalization and increased competition, innovation is a key success factor for financial institutions and a guarantee of sustainable economic growth of the country. An effective system of supporting innovation and attracting investment in the financial sector is critically important for ensuring the competitiveness of the national economy and its integration into the global financial space.

The financial sector is one of the most innovative sectors of the economy. New technologies are constantly emerging that change the way we receive financial services, make payments and manage our finances [2].

The main areas of innovation in the financial sector are fintech (FinTech), digitalization, regulatory technologies (RegTech), cybersecurity technologies.

According to Statista, the volume of the global fintech market in 2023 is estimated at \$12.5T.

According to Juniper Research, the number of users of mobile payment systems will reach \$4.5B by 2030.

A survey conducted by PwC shows that 82% of financial institutions believe that digital transformation is a key factor for future success.

Creating an effective system to support innovation in the financial sector is necessary to ensure the competitiveness of the national economy, because innovation allows financial institutions to offer better and more affordable services, attract new customers and expand their activities in international markets, development of the financial system – innovations contribute to the development of the financial system, making it more efficient, transparent and accessible to all categories of the population, attraction of investments – innovative projects and startups in the financial sector are attractive to investors, which contributes to attracting investments into the economy of the country, creation of new jobs – the development of innovative businesses contributes to the creation of new highly qualified jobs, as well as increasing the level of financial literacy of the population,

since innovations can contribute to increasing the level of financial literacy of the population and expanding access to financial services [3].

An effective system to support innovation in the financial sector should include several elements. This is a favorable legislative and regulatory environment (the state should create favorable conditions for the development of innovative business, in particular by simplifying registration and licensing procedures, as well as developing flexible regulation that would take into account the specifics of innovative projects); financial support (the state can provide financial support to innovative projects and startups in the form of grants, subsidies, tax breaks or loan guarantees), infrastructure (the development of innovative business requires a developed infrastructure, in particular technoparks, business incubators, accelerators and venture funds), education and staff (qualified staff is needed for the successful development of innovative business, therefore the state should promote the development of education and professional training in the field of finance and information technology), international cooperation (international cooperation is an important factor in the success of innovative development, in particular the exchange of experience, attracting foreign investment and participation in international projects). Attracting investment in the financial sector is critically important for the successful development of innovative business. Mechanisms for attracting investments can be venture funds, private investors who invest their funds in promising startups, raising funds through online platforms, corporate investments, foreign investments [1].

To assess the effectiveness of the innovation support system and attracting investments in the financial sector, it is necessary to conduct statistical analysis using the following statistical indicators: the volume of investments in fintech startups, the number of fintech companies operating in the market, the volume of the digital financial services market, the number of users of digital financial services, the impact of innovations on the development of the financial system [4].

Statistical data analysis allows you to identify trends in the development of innovations in the financial sector, assess the effectiveness of state policy in the field of innovation support, identify problem areas and develop recommendations for improving the innovation support system.

Creating an effective system for supporting innovations and attracting investments in the financial sector is critically important to ensure the competitiveness of the national economy and its integration into the global financial space [5].

To achieve success, it is necessary to:

- create a favorable legislative and regulatory environment,
- provide financial support to innovative projects and startups,

- develop infrastructure for innovative business,
- train qualified staff for the financial and IT sectors,
- actively cooperate at the international level.

Adhering to these recommendations will allow any country creating an effective system of supporting innovations in the financial sector and attract significant amounts of investment, which will contribute to the economic development and improving the standard of living of the population.

Literature

1. Arner, D. W., Barberis, J. N., & Buckley, R. P. (2020). The emergence of the global fintech regulatory sandbox. *Journal of Financial Regulation*, 6(2), 179–203. URL: <https://academic.oup.com/jfr/article/6/2/179/5871261>.
2. Claessens, S., Frost, J., Gambacorta, L., Schnabel, I., & Shin, H. S. (2022). CBDCs: Central bank choices and the distribution of heterogeneous household portfolios. *BIS Working Papers*, (1034). URL: <https://www.bis.org/publ/work1034.htm>.
3. Lane, P..R. (2020). The Phillips saving glut hypothesis. *BIS Working Papers*, (909). URL: <https://www.bis.org/publ/work909.htm>.
4. Van Alstyne, M. W., Parker, G. G., & Choudary, S. P. (2020). *Platform revolution: How networked markets are transforming the economy and how to make them work for you*. WW Norton & Company. URL: <https://wwnorton.com/books/Platform-Revolution/>
5. World Bank. (2023). *Global financial development report 2023/2024: Sustainable finance for development*. World Bank Publications. URL: <https://www.worldbank.org/en/publication/gfdr>

СЕКЦІЯ 3

СТРАХОВИЙ ЗАХИСТ ПІДПРИЄМНИЦТВА ТА ОСОБИСТОСТІ В УМОВАХ ВІЙСЬКОВОЇ АГРЕСІЇ

ФІНАНСОВІ АСПЕКТИ УПРАВЛІННЯ КАПІТАЛОМ СТРАХОВИКА: СУЧАСНІ ВИКЛИКИ ТА ПОДОЛАННЯ РИЗИКІВ

Г. П. Доценко, здобувач першого
(бакалаврського) рівня вищої освіти,
Дніпровський державний аграрно-
економічний університет, м. Дніпро,
Україна

В. Д. Заламай, здобувач першого
(бакалаврського) рівня вищої освіти,
Дніпровський державний аграрно-
економічний університет, м. Дніпро,
Україна

Науковий керівник – О. П. Павленко,
к. е. н., доцент, доцент кафедри фінансів,
банківської справи та страхування,
Дніпровський державний аграрно-
економічний університет, м. Дніпро,
Україна

Сучасні фінансові аспекти управління капіталом страховика охоплюють низку заходів та стратегій, спрямованих на забезпечення фінансової стабільності, ліквідності та конкурентоспроможності в умовах динамічного ринку. Отже, Наведемо ключові напрямки та виклики, а також можливі шляхи подолання ризиків:

– ключові напрямки управління капіталом:

– оптимізація структури капіталу. Забезпечення належного співвідношення між власним капіталом та зобов'язаннями для відповідності регуляторним вимогам (наприклад, Solvency II) та підтримки довіри клієнтів;

– диверсифікація інвестиційного портфеля. Розподіл інвестицій між різними класами активів (акції, облігації, нерухомість, альтернативні інвестиції) для зниження впливу ринкових коливань;

– управління ліквідністю. Забезпечення достатніх резервів для покриття страхових виплат та оперативного реагування на надзвичайні ситуації, що включає планування грошових потоків та використання сучасних інструментів моніторингу;

- використання сучасних технологій. Інтеграція Big Data, штучного інтелекту та алгоритмічного аналізу для оцінки ризиків, прогнозування ринкових тенденцій та оптимізації інвестиційних рішень.
- сучасні виклики управління капіталом страховика у фінансовому аспекті можемо охарактеризувати наступним чином:

- ринкова волатильність та низькі відсоткові ставки – зниження доходності традиційних інвестицій змушує шукати нові джерела прибутковості, водночас підвищуючи ризики в умовах нестабільного ринку;

- макроекономічна та геополітична невизначеність – зміни в глобальній економіці, політичні кризи та пандемії можуть суттєво впливати на фінансові показники та ринкові умови;

- кіберризики та цифровізація – інтеграція цифрових технологій сприяє оптимізації процесів, але також створює загрози кібербезпеки, які можуть вплинути на фінансові активи;

- регуляторні зміни – постійне оновлення вимог до капіталу та звітності вимагає від страховиків адаптації до нових стандартів та впровадження ефективних систем внутрішнього контролю.

- стратегії подолання ризиків пропонуємо окреслити за нижченаведеними напрямками:

- стрес-тестування та сценарне планування направлене на регулярне проведення стрес-тестів, що дозволяє оцінити вплив різних негативних сценаріїв на капітальну базу та вчасно коригувати стратегію управління;

- гнучкість та адаптивність стратегії направлена використання адаптивних підходів до управління інвестиціями, що дозволяє оперативно реагувати на зміни ринку та регуляторних вимог;

- інтеграція цифрових інструментів фокусується на використанні сучасних технологій для автоматизації процесів, моніторингу ринкових показників і аналізу ризиків сприяє підвищенню ефективності управління капіталом;

- посилення внутрішнього контролю та кібербезпеки включає впровадження сучасних систем захисту інформації та управління ризиками, пов'язаними з кіберзагрозами, є критично важливим для збереження фінансової стабільності;

- партнерство з регуляторами переважає тісну співпрацю з державними органами та своєчасна адаптація до нових вимог дозволяють знизити регуляторні ризики та забезпечити прозорість фінансової діяльності.

Ефективне управління капіталом страховика у сучасних умовах вимагає комплексного підходу, що поєднує фінансовий аналіз, інноваційні технології та адаптивні стратегії. Лише інтегруючи сучасні інструменти та методи, страхова компанія може не лише мінімізувати ризики, але й скористатися можливостями, які виникають у швидко мінливому фінансовому середовищі.

Література

1. Борисюк О. В. Оцінка фінансових ресурсів страховика як ключовий елемент страхового менеджменту *Економіка і суспільство*. 2023. Вип. 2. С. 507-512.
2. Філюта Д. О., Білера А. О., Пахненко О. М. Фінансовий менеджмент страхових компаній. *Економіка і регіони*. Національний університет ім. Юрія Кондратюка. 2022. № 3 (86). С.86-91.
3. Юхименко В., Сулима Д. Управління капіталом страхових компаній на основі ризик-орієнтованого підходу. *Економіка та держава*. 2020. № 6. С. 202–205.

СУЧАСНІ РЕАЛІЇ РОЗВИТКУ МЕДИЧНОГО СТРАХУВАННЯ В УКРАЇНІ

А. О. Дрозд, здобувач першого
(бакалаврського) рівня вищої освіти,
Дніпровський державний аграрно-
економічний університет, м. Дніпро,
Україна

А. С. Матвєєв, здобувач першого
(бакалаврського) рівня вищої освіти,
Дніпровський державний аграрно-
економічний університет, м. Дніпро,
Україна

Науковий керівник – О. П. Павленко,
к. е. н., доцент, доцент кафедри фінансів,
банківської справи та страхування,
Дніпровський державний аграрно-
економічний університет, м. Дніпро,
Україна

Сучасний стан охорони здоров'я України є вкрай незадовільний. Його фінансування потребує значного поліпшення, оскільки здійснюється, як правило, за залишковим методом, що не створює передумов для здійснення якісної медичної допомоги у необхідних обсягах, особливо, для соціально незахищених верств населення. Щених верств населення [1].

Основною проблемою, що постала у сфері медичного обслуговування, є невідповідність існуючим потребам обсягів коштів, що спрямовуються на фінансування цієї галузі з офіційних джерел. Це явище сприяє розвитку корупції, розвитку тіньової економіки, оскільки змушує пацієнтів брати участь у фінансуванні закладів охорони здоров'я у непередбачений законами України

спосіб. Чинна система медичного забезпечення в Україні перебуває в глибокій організаційно – структурній і фінансовій кризі, що характеризується нерівномірним розподілом ресурсів у цій системі, низьким рівнем розвитку надання первинної медичної допомоги та низькою часткою видатків на охорону здоров'я по відношенню до ВВП. Невелика частина витрат на охорону здоров'я покривається через медичне страхування, а інша – за рахунок неофіційних платежів населення. Баченням страховиків у вирішенні проблеми існування системи обов'язкового медичного страхування є впровадження бюджетно-страхової моделі за якої система фінансування охорони здоров'я буде здійснюватися на трьох рівнях: державне фінансування, обов'язкове медичне страхування та добровільне медичне страхування. Така модель зокрема закладена в проекті Закону України «Про фінансування охорони здоров'я та медичне страхування», який розроблений за участю представників комітету по охороні здоров'я, материнства і дитинства ВРУ, комітетом по питаннях медичного і особистого страхування ЛСОУ, асоціації Українського медичного страхового бюро[2].

Для ефективного функціонування бюджетно-страхової моделі пропонується затвердити наступну структуру: Гарантійний фонд медичного страхування, який наповнюватиметься за рахунок відрахувань валових доходів страховиків за програмами обов'язкового медичного страхування. Згаданий фонд гарантуватиме виконання гарантій, які не зміг виконати страховик. Трьохрівнева бюджетно- страхова модель дозволить вирішити проблеми у сфері охорони здоров'я. Таким чином система обов'язкового медичного страхування візьме під свій контроль процес надання медичної допомоги [3, с.184].

Література

1. Дяченко Є. В. Формування і розвиток системи медичного страхування в Україні : автореф. Дис. ... канд. екон. наук : 08.00.08 / Є. В. Дяченко; Київ. Нац. Ун-т ім. Тараса Шевченка. К., 2012. 20 с.
2. Ніколаєнко С. М. Маркетингові дослідження ринку добровільного медичного страхування. Економіка. Управління. Інновації. Серія : Економічні науки. 2016. № 3. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/eui_2016_3_17.
3. Страхування : навчальний посібник / О. С. Журавка, А. Г. Бухтіарова, О. М. Пахненко. Суми: Сумський державний університет, 2020. 350 с.

ПЕРЕДУМОВИ РОЗВИТКУ РИНКУ СТРАХОВОГО ЗАХИСТУ АГРАРІЇВ В УКРАЇНІ

С. І. Земелько, здобувач першого
(бакалаврського) рівня вищої освіти,
Дніпровський державний аграрно-
економічний університет, м. Дніпро,
Україна

К. В. Моргун, здобувач першого
(бакалаврського) рівня вищої освіти,
Дніпровський державний аграрно-
економічний університет, м. Дніпро,
Україна

Науковий керівник – О. П. Павленко,
к. е. н., доцент, доцент кафедри фінансів,
банківської справи та страхування,
Дніпровський державний аграрно-
економічний університет, м. Дніпро,
Україна

Ринок агрострахування в Україні має значний потенціал, оскільки аграрний сектор є ключовою галуззю економіки країни. Однак його розвиток залежить від багатьох факторів, зокрема економічних, кліматичних, правових та технологічних передумов. Визначимо економічні передумови розвитку ринку страхового захисту агровиробників в сучасних трансформаційних умовах:

- значна частка аграрного сектору в ВВП АПК формує близько 10-12% ВВП України, що робить його стратегічно важливим для економіки. Зростання інвестицій та експортного потенціалу вимагає надійного страхового захисту;
- зростаючий попит на фінансові інструменти Великі агрокомпанії та фермери потребують страхування для залучення кредитів, оскільки банки часто вимагають наявності полісів для фінансування;
- низький рівень проникнення страхових продуктів. В Україні агрострахування поки що не є масовим явищем, оскільки багато аграріїв не мають довіри до страхових компаній або не бачать у ньому економічної вигоди.

Кліматичні ризики як ключовий драйвер розвитку страхового аграрного ринку охоплюють наступні складові:

- часті погодні катастрофи і кліматичні зміни призводять до посух, заморозків, граду та інших природних катастроф, які суттєво впливають на врожайність та прибутковість фермерських господарств.
- підвищений рівень ризикованості агровиробництва - через нестабільні погодні умови аграрії змушені шукати механізми захисту

своїх інвестицій, і страхування є одним із найефективніших способів мінімізації ризиків.

Правові та державні ініціативи передбачають такі напрямки розвитку:

- запровадження державної підтримки агрострахування. В Україні діє законодавство про агрострахування, а також існують програми державної підтримки (субсидоване страхування), які стимулюють аграріїв до придбання полісів;

- адаптація до європейських стандартів – Україна рухається до гармонізації з вимогами ЄС у сфері страхування, що може сприяти підвищенню прозорості ринку та довіри агровиробників;

- розвиток кооперативних механізмів страхування. У деяких країнах аграрії об'єднуються в кооперативи для взаємного страхування. В Україні цей механізм поки що не розвинений, але може стати перспективним.

Технологічні передумови розвитку ринку агрострахування включають:

- впровадження цифрових технологій: використання супутникового моніторингу, дронів, Big Data та AI дозволяє покращити оцінку ризиків і зробити страхування більш ефективним;

- параметричне страхування. Нові страхові продукти, такі як параметричне страхування (на основі погодних індексів), дозволяють автоматично здійснювати виплати без довгих процедур оцінки збитків;

- розвиток онлайн-страхування: доступ до страхових продуктів через цифрові платформи значно спрощує процес укладення договорів та отримання виплат.

Слід відокремити такі перешкоди для розвитку агрострахування в Україні:

- низька довіра до страхових компаній випадки затримок або відмов у виплатах формують негативне ставлення аграріїв до страхових продуктів;

- фінансова неграмотність малих фермерів – багато дрібних агровиробників не розуміють переваг страхування або не мають достатніх коштів для купівлі полісів;

- висока вартість страхових продуктів – через високі ризики страхові компанії змушені встановлювати високі тарифи, що робить страхування малодоступним для малих фермерів.

Ринок страхового захисту аграріїв в Україні має значний потенціал для зростання за умови:

- розширення державних програм субсидування страхових премій;

- впровадження інноваційних страхових продуктів (параметричне страхування, цифрові поліси);

- підвищення фінансової грамотності аграріїв;
- посилення державного контролю за страховими виплатами для підвищення довіри до страхових компаній.

З огляду на зростаючі кліматичні та економічні ризики, розвиток агрострахування в Україні є невідворотним процесом, який потребує ефективної взаємодії між державою, страховими компаніями та агробізнесом.

Література

1. Жмурко І. В. Особливості страхування в аграрному секторі. Інфраструктура ринку. 2018. Вип. 21. С. 267-271.
2. Клеріні Г. В. Агрострахування в умовах воєнного стану: проблеми правового регулювання і виклики майбутнього. Аналітично-порівняльне правознавство. 2022. № 6. С.179-183. DOI: <https://doi.org/10.24144/2788-6018.2022.06.32>.

ЦИФРОВІ ІНСТРУМЕНТИ СТРАХОВОГО ЗАХИСТУ АГРОВИРОБНИКІВ

О. П. Павленко, *к. е. н., доцент, доцент кафедри фінансів, банківської справи та страхування, Дніпровський державний аграрно-економічний університет, м. Дніпро, Україна*

Цифрові інструменти страхового захисту аграрного виробництва – це сучасні технологічні рішення, які допомагають фермерам, агропідприємствам та страховим компаніям ефективно управляти ризиками. Ось основні цифрові інструменти, що використовуються в агрострахуванні:

- супутниковий моніторинг та ДЗЗ (дистанційне зондування Землі):
 - використання супутникових знімків для оцінки стану посівів;
 - виявлення посух, заморозків, граду, повеней та інших стихійних явищ;
 - приклад: системи на основі Sentinel-2, Landsat, Planet Labs.
- блокчейн та смарт-контракти:
 - прозорість і автоматизація страхових виплат;
 - захист від шахрайства завдяки незмінності записів у блокчейні;
 - використовується для розрахунку страхових відшкодувань без посередників.
- Big Data та штучний інтелект (AI) у страхуванні:
 - аналіз великих масивів даних для точного прогнозування ризиків;
 - автоматизація оцінки збитків за допомогою AI-алгоритмів;

- машинне навчання допомагає страхувальникам оцінювати індивідуальні ризики фермерів.
- дрони та IoT (інтернет речей):
 - використання дронів для обстеження полів та виявлення пошкоджень;
 - сенсори в ґрунті та на рослинах передають дані про вологість, температуру, стан культур;
 - автоматичне передавання даних у страхові компанії для оцінки збитків.
- мобільні додатки для фермерів:
 - додатки для подачі заявок на страхові виплати;
 - онлайн-калькулятори страхових тарифів;
 - оперативне отримання прогнозів погоди та агрономічних порад.
- параметричне страхування (Index-based insurance):
 - виплати здійснюються автоматично при досягненні певного показника (наприклад, низької кількості опадів);
 - використовується супутникова інформація та метеодані;
 - поширене в регіонах із високим ризиком посухи чи інших кліматичних загроз.
- агротехнічні платформи та цифрові страхові маркетплейси – Онлайн-платформи, які об'єднують фермерів та страхові компанії (наприклад, CropIn, AgroInsurance, українські рішення типу AgroOnline). Варто серед переваг виділити можливість швидко отримати консультацію, розрахувати поліс, подати заявку.

Отже, цифрові технології допомагають значно покращити процес агрострахування, роблячи його більш прозорим, доступним та ефективним.

ПРОБЛЕМИ СТРАХУВАННЯ РИЗИКІВ АГРАРНИХ ПІДПРИЄМСТВ

К. В. Сімінко, здобувач першого
(бакалаврського) рівня вищої освіти,
Полтавський державний аграрний
університет, м. Полтава, Україна
Науковий керівник: Л. В. Бражник,
к. е. н., доцент, доцент кафедри фінансів,
банківської справи та страхування,
Полтавський державний аграрний
університет, м. Полтава, Україна

Сільськогосподарське страхування відіграє важливу роль у зниженні ризиків на господарську діяльність, але вітчизняний досвід показує, що цей вид страхування є не дуже позитивним. Вітчизняні аграрії все ще скептично ставляться до страхування врожаю.

З одного боку, сільськогосподарське страхування розглядається як корисний і технологічно можливий спосіб стабілізації виробництва та доходів сільськогосподарських виробників. Вона спонукає їх активно керувати своїми ризиками, сприяє впровадженню передових технологій управління господарством та ефективному цільовому використанню бюджетних коштів порівняно з непередбачуваними катастрофічними виплатами. З іншого боку, сільськогосподарські ризики є взаємозалежними і їх наслідки часто впливають на багато господарств одночасно. Наприклад падіння цін на сировинні товари негативно впливає на низку фермерських господарств одночасно. Падіння цін на велику рогату худобу та свиней впливає на всіх цих виробників. Зниження цін на пшеницю призводить до аналогічного падіння цін на багато зернових продуктів та олійних культур [1].

Необхідно звернути увагу на його основну мету страхування сільського господарства – мінімізація ризиків. Тому, важливо звернути увагу на тенденції в агрострахуванні.

Для досягнення ефективності сільськогосподарського страхування необхідно вдосконалити нормативно-правове регулювання; встановити основні вимоги до розробки страхових продуктів; розробити бази даних; створити умови для захисту прав споживачів; розробити системи перестрахування великих та катастрофічних ризиків; удосконалення асортименту страхових продуктів; розвинути людські ресурси та встановити взаєморозуміння між основними зацікавленими сторонами; створення інституцій з управління та мінімізації ризиків сільського господарства [2].

Ще проблемою постає неплатоспроможність виробників. Страхові виплати для вітчизняних сільськогосподарських підприємств стають фінансово обтяжливими [3].

Природні та кліматичні ризики та інші особливості, пов'язані з специфікою цього виробництва є одним із факторів, що впливають на функціонування сільськогосподарського страхування. Зусилля держави, страховиків та сільськогосподарських підприємств повинні бути зосереджені на поліпшенні нормативної бази, визначенні стандартів діяльності страховиків, створення умов для захисту прав споживачів удосконаленні системи перестрахування сільськогосподарських ризиків.

Проблеми в національній економіці, особливо у фінансовому секторі, впливають на сферу агрострахування. Відсутність фінансуванням від виробників сільськогосподарської продукції може пояснити недостатністю до страхування сільськогосподарської продукції.

Досвід проведення страхування в різних розвинених країнах свідчить, що сільське господарство в цих країнах завжди отримувало фінансову підтримку від держави. Ринок агрострахування в нашій країні також потребує відповідної державної підтримки. Тільки за такої фінансової, правової та організаційної підтримки з боку держави, сільськогосподарські товаровиробники можуть підняти рівень розвитку сільського господарства на більш вищий рівень і забезпечити безперебійне, якісне виробництво продуктів харчування в країні [3].

Отже, основними проблемами страхування ризиків аграрних підприємств є недовіра вітчизняних аграріїв до страхування, неплатоспроможність виробників та недосконала законодавча база. Для вирішення цих проблем необхідно: розробити бази даних; створити умови для захисту прав споживачів; розробити системи перестрахування великих та катастрофічних ризиків; удосконалення асортименту страхових продуктів; розвинути людські ресурси та встановити взаєморозуміння між основними зацікавленими сторонами, а також потрібно брати досвід із зарубіжних країн а саме фінансова допомога з боку держави.

Література

1. Крижова В. А. Особливості страхування в аграрному секторі. Трансформація страхового ринку України в світлі сучасних економічних викликів : матер. V Всеукр. Наук. – практ. Конф., м. Миколаїв, 16-17 квітня 2024 р., Миколаїв : МНАУ, 2024. С. 7-9. URL: https://www.mnau.edu.ua/files/nauk_prof_konf/zbirnyk-tez-17-04-24.pdf (дата звернення: 18.02.2025).

2. Візнюк В. Особливості страхування ризиків сільськогосподарських підприємств. Актуальні проблеми теорії і практики бухгалтерського обліку, аналізу, контролю і оподаткування в Україні: сучасний стан, тенденції та перспективи розвитку : зб. Наук.

Праць VI Міжн. Конф. М. Кам'янець-Подільський, 25 жовтня 2021 р., Кам'янець-Подільський : ПДАТУ, 2021. С. 253-256. URI: <http://188.190.33.55:7980/jspui/handle/123456789/9372> (дата звернення: 18.02.2025).

З. Маслов М. В. Страхування врожаю сільськогосподарських культур: стан та проблеми : зб. Матер. Звітної студ. Наук. Конф. За результатами наук.-досл. Роботи у 2022 р. Дубляни : ЛНУП, 2023. С. 105-107.

РОЗВИТОК ПІДПРИЄМНИЦЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ УКРАЇНИ У ПІСЛЯВОЄННИЙ ЧАС

К. О. Сорокін, здобувач третього
(освітньо-наукового) рівня вищої освіти,
Український державний університет науки
і технологій, м. Дніпро, Україна
Науковий керівник – В. В. Бобиль,
д. е. н., професор, завідувач кафедри
фінансів, обліку та психології,
Український державний університет науки
і технологій, м. Дніпро, Україна

Завершення воєнного стану в Україні відкриє нові можливості для підприємців, які зможуть скористатися економічним відновленням та зростаючим попитом у різних секторах економіки. Враховуючи сучасні тенденції та стратегічні потреби країни, деякі види підприємницької діяльності мають потенціал стати особливо прибутковими, а саме:

– інформаційні технології (ІТ). Сфера ІТ в Україні продовжує розвиватися навіть під час війни, а після її завершення цей тренд лише посилиться. Завдяки високій кваліфікації українських програмістів, розробка програмного забезпечення, кібербезпека та ІТ-аутсорсинг залишаться затребуваними не лише на внутрішньому, а й на міжнародному ринку;

– сільське господарство. Аграрний сектор традиційно є однією з основних складових економіки України. Інвестиції у новітні агротехнології, включаючи дрони та автоматизовані системи управління господарствами, можуть значно підвищити продуктивність аграрного сектору;

– будівництво та інфраструктура. Відновлення зруйнованих міст та регіонів стане одним із ключових пріоритетів країни. Це включатиме житлове та комерційне будівництво, ремонт доріг, мостів та комунікацій. Попит на будівельні матеріали, послуги проектування та будівельні підряди зростатиме, що зробить цю галузь привабливою для вітчизняних та іноземних інвесторів;

– фармацевтика та медицина. Медична сфера довела свою важливість під час пандемії та воєнних дій. Виробництво ліків, медичного обладнання, розвиток приватних клінік та лабораторій матимуть стабільний попит. Також перспективним є розвиток телемедицини та медичних ІТ-рішень;

– енергетика та відновлювальні джерела енергії. Після війни виникне необхідність модернізації енергетичної інфраструктури. Альтернативні джерела енергії, зокрема сонячна та вітрова енергетика, отримають підтримку через прагнення до енергетичної незалежності. Інвестиції у розподілену генерацію та енергоефективні технології стануть важливими складовими відбудови країни;

– транспорт і логістика. Відновлення логістичних ланцюгів та транспортної інфраструктури сприятиме зростанню цієї галузі. Очікується активний розвиток внутрішніх та міжнародних перевезень, що створить якісно нові можливості для транспортних компаній, складських операторів та служб доставки;

– туризм. Після стабілізації ситуації в країні інтерес до внутрішнього та міжнародного туризму зросте. Відновлення історичних та культурних пам'яток, розвиток екотуризму та туристичних сервісів сприятиме розширенню цього сектору економіки;

– електронна комерція. Інтернет-торгівля демонструє зростання навіть під час воєнного стану. Після завершення війни збільшиться попит на онлайн-магазини, платформи доставки та сервіси електронної комерції. Автоматизація логістики та персоналізовані маркетингові рішення стануть важливими факторами успіху;

– фінансові технології. Fintech-сектор набув значної популярності останніми роками. Розвиток цифрового банкінгу, криптовалютних сервісів, мобільних платежів та онлайн-кредитування відкриє нові можливості для підприємців у сфері фінансів.

Отже, економічне відновлення України залежатиме від швидкості реконструкції, рівня державної підтримки та міжнародних інвестицій. Найбільш перспективними стануть галузі, що пов'язані з технологічними інноваціями, відбудовою інфраструктури та розвитком енергетичної незалежності.

ЦИФРОВЕ СТРАХУВАННЯ ЯК ІНСТРУМЕНТ ПРОТИДІЇ РИЗИКАМ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

Т. Є. Терещенко, к. е. н., доцент, доцент кафедри фінансів, банківської справи та страхування, Університету митної справи та фінансів, м. Дніпро, Україна

С. Ю. Івашина, к. е. н., доцент, доцент кафедри фінансів, банківської справи та страхування, Університету митної справи та фінансів, м. Дніпро, Україна

Однією з рис сучасної економіки є широке використання інформаційних технологій. Масштаб трансформації, що відбувається під впливом інформаційної революції, дозволяє говорити про становлення нової економічної моделі – цифрової економіки, в якій ключовим фактором виробництва є дані в цифровому вигляді [1, с. 11]. Такі технології тією чи іншою мірою використовуються і на страховому ринку. Їх застосування дозволяє суттєво підвищити ефективність багатьох процесів у страховій діяльності й сьогодні, в умовах повномасштабної війни росії проти України, що створює певні обмеження для сфери страхування, дозволяє забезпечити продаж страхових продуктів і обслуговування клієнтів.

Страхування розглядають у ролі додаткового інструменту мінімізації ризиків та запобіганню кризовим явищам. Ризикогенність сучасного економічного стану наполягає на пошуку можливих варіантів нейтралізації негативного впливу чинників воєнного стану, використання сучасного інструментарію для протидії загрозливих тенденцій в сфері страхування [2, с. 26].

Саме цифрова економіка привнесла нове поняття – «цифрове страхування». З розвитком технологій поняття «цифрове страхування» набуває нового змісту, що виявляється у його дуальності. По-перше, цифрове страхування є частиною страхування як механізму страхового захисту, що виявляється в особливих економічних відносинах, обумовлених наявністю страхових інтересів у підприємств та громадян та їх задоволенням на основі формування спеціалізованого страхового фонду. Страховий захист від специфічних ризиків, властивих цифровій економіці, є першою частиною цифрового страхування. По-друге, цифрова економіка передбачає використання економічними суб'єктами, зокрема страховими компаніями, цифрових технологій, до яких відносяться: системи великих даних (BigData); нейротехнології та штучний інтелект; системи розподіленого реєстру; квантові технології; нові виробничі технології; промисловий інтернет; компоненти робототехніки та сенсорика; технології бездротового зв'язку; технології віртуальної та доповненої реальностей [3].

Водночас очевидно, що можливості, які надають цифрові технології, реалізовані далеко не повною мірою. Розширення їх застосування у страховій діяльності є важливим напрямом, що дозволяє забезпечити розвиток страхування у умовах сьогодення. Зокрема, за їх допомогою можна: створити додаткові канали інформування населення про страхові компанії та пропоновані ними страхові послуги; удосконалювати способи взаємодії між страховиками та страхувальниками у сфері продажу та виконання страхової послуги; використовувати більш ефективні процедури отримання інформації для оцінки ризиків, що приймаються на страхування, та ліквідації наслідків страхових випадків; використовувати нові способи зберігання необхідної інформації та передачі її зацікавленим особам.

Таким чином, застосування цифрових технологій дає можливість зменшити витрати страховиків на укладання та обслуговування договорів страхування та знизити вартість страхових послуг, зробити їх більш доступними та зручними за рахунок підвищення швидкості та якості обслуговування. Це, у свою чергу, має сприяти підвищенню інтересу до страхування та призвести до зростання обсягу страхових операцій.

Можна погодитися з точкою зору більшості дослідників, відповідно до якої цифровізація страхового ринку включає три основні напрямки: інтернетизація, індивідуалізація, діджиталізація [3].

Серед напрямів інтернетизації у страхуванні можна виділити: доведення до клієнтів інформації про страховиків та страхові послуги, що надаються ними; продаж страхових послуг; збір інформації про страхувальників; врегулювання наслідків страхових випадків; створення каналу для зворотного зв'язку між страховиком і страхувальником.

Індивідуалізація у страхуванні включає підготовку індивідуальних пропозицій страхових послуг для конкретних страхувальників, а також здійснення оцінки ризику щодо кожного страхувальника. Серед технологій, що дозволяють індивідуалізувати страхові послуги, можна виділити великі дані (Big Data), інтернет речей (IoT), цифро-пристрої збору показників, технології бездротового зв'язку, збір інформації у віртуальній реальності.

Під діджиталізацією страхування мається на увазі використання цифрових технологій у бізнес-процесах страховика. Вона включає: процедури здійснення обліку та звітності; взаємодію з НБУ; оцінку ризиків, що приймаються на страхування; продаж страхових послуг (застосовуються блокчейн, смарт-контракти, мобільні додатки для смартфонів тощо); врегулювання збитків (на основі технологій блокчейн, мобільних додатків, телемедицини, комунікації із суміжними ринками для підтвердження страхових випадків); здійснення документообігу (створення електронного

документообігу, електронних цифрових платформ для роботи агентів, використання блокчейна для створення профілю клієнта та захисту його інформації, хмарних технологій зберігання даних).

Сьогодні на страховому ринку України основними страховими продуктами, що продаються через онлайн-канали є: внутрішні та зовнішні договори страхування цивільно-правової відповідальності власників наземних транспортних засобів ((ОСЦПВВНТЗ) «автоцивілка», «Зелена карта»), КАСКО страхування, добровільне медичне страхування, туристичне та інше. Так, за статистичними даними МТСБУ, у період за січень-травень 2024 року 74,4% полісів «автоцивілка» було оформлено онлайн. А у 2023 році цей показник був 65,8% від усіх договорів страхування ОСЦПВВНТЗ. Від початку 2024 року було оформлено всього 2,9 млн. полісів «автоцивілка», у тому числі понад 2,2 млн. з них були оформлені в електронному вигляді [4].

Отже, розвиток страхового ринку в Україні дедалі більше залежить від запровадження сучасних цифрових технологій. Їх використання у страховій діяльності дає можливість збільшити обсяг страхових операцій, підвищити якість страхових послуг, знизити витрати та зрештою підвищити ефективність страхування як методу управління ризиками у неспокійних умовах сучасного ринку. Водночас можливості, які надають цифрові технології, реалізовані у страховій сфері далеко не повною мірою. Цьому перешкоджають як об'єктивні, так й суб'єктивні обставини. До них можна віднести, з одного боку, матеріальні та фінансові можливості страхових організацій, а з іншого – низку законодавчих та інфраструктурних обмежень, які нині існують в Україні.

Зокрема, важливим завданням є підвищення рівня інформаційного забезпечення страхового ринку. І тому доцільно інтегрувати наявні в учасників страхового ринку інформаційні ресурси до єдиної системи; забезпечити взаємодію між інформаційними ресурсами страховиків та органів державної влади та управління; підключити державні бази даних до бази даних суб'єктів страхової діяльності.

Література

1. Голобородько А. Ю. Цифрова економіка: підходи та особливості розвитку. БізнесІнформ. 2022. № 9. С. 10-18.
2. Лащик І. І., Блавт А. А. Протидія ризикам в діяльності страхових компаній в умовах воєнного стану інструментами страхового маркетингу. Наукові записки Національного університету «Острозька академія». Серія «Економіка» : науковий журнал. Острог : Вид-во НаУОА, 2023. № 29(57). С. 25–29.
3. Попова Л. В. Сучасні технології розвитку цифрових технологій у страхуванні. Проблеми сучасних трансформацій. Серія: економіка та управління. 2022. № 5. URL: <https://doi.org/10.54929/2786-5738-2022-5-08-02>
4. Статистика оформлення електронної автоцивілки / Сайт ОСА-GO.UA. URL: <https://oca-go.ua/blog/statistika-oformlennya-elektronnoyi-avtocivilki>

ТРАНСФОРМАЦІЯ СТРАХОВОГО РИНКУ УКРАЇНИ В УМОВАХ ВОЄННИХ РИЗИКІВ

С. В. Хомляк, здобувач першого
(бакалаврського) рівня вищої освіти,
Львівський національний університет імені
Івана Франка, м. Львів, Україна
Науковий керівник – І. М. Крупка, д. е. н.,
професор, професор кафедри аналітичної
економії та міжнародної економіки,
Львівський національний університет імені
Івана Франка, м. Львів, Україна

Російське вторгнення в Україну спричинило величезні людські втрати та серйозні економічні наслідки. Потреби України в сферах операційної діяльності, відновлення та реконструкції залишаються вражаючими. Надзвичайно важливо забезпечити достатню фінансову підтримку для роботи уряду та надання найнеобхідніших послуг.

Війна має суттєвий вплив на страхову сферу, проявляючись у різних аспектах. По-перше, значно зросла кількість і обсяг страхових виплат, пов'язаних зі знищенням чи пошкодженням житлового та комерційного майна,

транспортних засобів, особливо в регіонах, де тривають активні бойові дії. Подруге, змінився попит на окремі види страхових продуктів, зокрема, спостерігається зростання інтересу до автострахування, особистого страхування, медичного страхування та страхування відповідальності. По-третє, страхове законодавство та регуляція зазнають змін для адаптації до нових викликів, спричинених війною.

За таких умов страховий ринок набуває ще більшого значення, адже він забезпечує широкий спектр професійних фінансових послуг та є найбільш капіталізованим серед небанківських фінансових установ. Водночас нестабільність, викликана воєнними діями, може негативно позначитися на його розвитку. Ігнорування основних показників цього ринку може призвести до значного відставання від європейських країн та навіть спричинити економічну кризу. Тому в умовах воєнного стану особливо важливо провести ґрунтовний аналіз поточної ситуації на страховому ринку та визначити проблеми, які стримують його розвиток.

На страховому ринку України продовжують діяти дві основні групи компаній: ті, що спеціалізуються на страхуванні життя (СК *life*), і ті, що займаються ризиковими видами страхування (СК *non-life*). Наразі страховий ринок України представлений такими страховими компаніями, як ІНГО, *TAS-Life*, *DFC*, *ARX*, РІДНА та іншими, які адаптують свої продукти відповідно до

вимог війни і специфічних умов українського ринку [1]. Їхня кількість поступово зменшується, однак більшість учасників НАСУ (Національної асоціації страховиків України) вже перевершили показники довоєнного року, демонструючи рівномірне відновлення та зростання, що підтверджується часткою ринку за ключовими драйверами росту. За I півріччя 2023 сума зібраних премій склала 13,8 млрд. грн., що на 27,7% більше ніж аналогічний період 2022 року, та ця цифра вже більше ніж довоєнні 6 місяців 2021 року. Основними чинниками зростання спільноти НАСУ, як і страхового ринку загалом, стали моторні види страхування, сукупний приріст яких склав 2,4 млрд грн, а також медичне страхування, що збільшилося на 297,9 млн грн. Зокрема, частка моторних видів перевищила 70%, а медичного страхування – 85% [2].

Загальне зменшення чисельності страхових компаній (СК) здебільшого пов'язане з оптимізацією ринку та виходом неактивних учасників. Тобто перед СК виникли труднощі такі як: підвищення ризику неплатоспроможності клієнтів(що означає збільшення рівня несплати страхових премій і зменшення прибутковості СК); зростання рівня страхових випадків (війна супроводжується значними збитками майна, транспортних засобів і житла, що призвело до зростання кількості страхових виплат); зміна пріоритетів клієнтів та відхід іноземних інвесторів. Також важливим чинником були регуляторні вимоги НБУ, який посилив контроль за діяльністю страхових компаній, відповідно ті компанії, які їм не відповідали, були змушені закритись.

Вже з 1 січня 2025 року на ринку страхування в Україні набули чинності кілька значних змін, які вплинули на страховиків та споживачів. Однією з основних новацій став перехід на електронні страхові поліси, які поступово замінюють традиційні паперові варіанти. Це дасть змогу зберігати поліси на смартфонах та забезпечить зручний доступ до них, а також підвищить безпеку завдяки використанню унікальних QR-кодів для кожного документа. Крім того, введення нових вимог щодо платоспроможності компаній потребує від страховиків виконання більш строгих стандартів капіталу та фінансової стабільності, що буде визначатися за новими розрахунками залежно від розміру компанії. Ці зміни вимагають від страхових компаній значних інвестицій у модернізацію своїх операцій, а також перехід на нові підходи до роботи з клієнтами.

Також потрібно згадати про програми державного страхування під час війни та їх розвиток в Україні, що мають ключове значення для зменшення фінансових втрат і забезпечення стійкості критично важливих сфер. Держава активно впроваджує механізми страхування об'єктів критичної інфраструктури, щоб гарантувати їхню функціональність навіть у разі

пошкоджень. Ця ініціатива охоплює: енергетичні об'єкти (електростанції, мережі передачі енергії, АЗС); транспортну інфраструктуру (дороги, мости, залізничні вузли, аеропорти); водопостачання та водовідведення (станції очищення, водогони) та соціальну інфраструктуру (лікарні, школи, адміністративні будівлі). Програма передбачає надання державних субсидій або компенсацію частини ризиків воєнний дій за кошт спеціальних державних чи міжнародних фондів. Не менш важливою програмою є страхування військових ризиків (включаючи життя і здоров'я держслужбовців та військових). Вона охоплює виплати родинам у разі загибелі чи втрати працездатності, покриття лікування травм, отриманих під час виконання службових обов'язків та компенсацію зарплати на час хвороби чи відновлення після поранення.

Серед інших трансформаційних аспектів на страховому ринку перш за все, потрібно виділити зміну ситуації з перестраховуванням. Міжнародні перестраховики уникають покриття ризиків, пов'язаних з війною, через їхню непередбачуваність і масштабність потенційних збитків. Це змушує страхові компанії України виключати військові ризики з умов договорів або обмежувати їх покриття лише певними випадками. У відповідь українські страховики збільшують резерви власних коштів для самостійного покриття таких ризиків, що створює додаткове фінансове навантаження. По-друге, ризик менеджмент на страховому ринку в умовах війни активно впроваджує географічний підхід, коли зони бойових дій та прифронтові території отримують особливі умови страхування або навіть виключення певних ризиків. По-третє, міжнародна співпраця є важливим елементом стабілізації страхового ринку України. Багато страхових компаній звертаються до таких організацій, як ЄБРР та Світовий банк, для отримання коштів на покриття ризиків, які важко компенсувати внутрішніми ресурсами.

Трансформація страхового ринку України в часі війни демонструє його адаптивність до надзвичайно складних умов. Страхові компанії переглядають свої продукти, впроваджують інноваційні підходи до оцінки ризиків та активно співпрацюють із державою і міжнародними партнерами. Водночас, основними викликами залишаються висока ризиковість, нестача перестраховування та потреба в додаткових фінансових ресурсах. Попри це, ринок формує фундамент для майбутнього розвитку, зосереджуючись на підтримці відновлення економіки та захисту ключових інтересів громадян і бізнесу.

Література

1. Всі страхові компанії України. URL: <https://minfin.com.ua/ua/insurance/all/>

ПОКРАЩЕННЯ ФІНАНСОВОЇ СТІЙКОСТІ СТРАХОВИКІВ: ТЕОРЕТИЧНИЙ АСПЕКТ І ПРАКТИЧНИЙ ДОСВІД

В. А. Шаміловська, здобувач першого (бакалаврського) рівня вищої освіти, Дніпровський державний аграрно-економічний університет, м. Дніпро, Україна

Д. В. Ключник, здобувач першого (бакалаврського) рівня вищої освіти, Дніпровський державний аграрно-економічний університет, м. Дніпро, Україна

Науковий керівник – О. П. Павленко, к. е. н., доцент, доцент кафедри фінансів, банківської справи та страхування, Дніпровський державний аграрно-економічний університет, м. Дніпро, Україна

Теоретичний аспект покращення фінансової стійкості неодноразово розглядався в наукових працях багатьох вчених економічного напрямку. Але серед основних напрямків слід відокремити наступні:

- управління ризиками та капіталом:
 - оцінка ризиків: використання сучасних моделей для аналізу кредитних, ринкових, операційних та страхових ризиків дозволяє ідентифікувати поденційні загрози та розробляти відповідні заходи;
 - капітальна достатність: дотримання вимог, наприклад, згідно з міжнародним стандартом Solvency II, гарантує наявність достатнього рівня власного капіталу для покриття можливих збитків;
 - стрес-тестування: регулярне проведення стрес-тестів допомагає оцінити вплив екстремальних сценаріїв на фінансову стабільність та скоригувати стратегію управління.
- диверсифікація портфеля спрямовується на такі сфери:
 - інвестиційна диверсифікація: розподіл інвестицій серед різних класів активів (облігації, акції, нерухомість, альтернативні інвестиції) знижує вплив волатильності окремих ринкових сегментів;
 - страховий портфель: розробка широкого спектру страхових продуктів сприяє зменшенню концентрації ризиків, пов'язаних з окремими видами збитків.

- інноваційні технології та цифровізація направлені на такі аспекти:
 - автоматизація процесів: використання цифрових технологій (Big Data, штучний інтелект, алгоритмічний аналіз) дозволяє оперативно обробляти великі обсяги даних і приймати швидкі управлінські рішення;
 - параметричне страхування: виплати за параметричними схемами здійснюються на основі об'єктивних індексів (наприклад, погодних показників), що скорочує час на розгляд заяв і підвищує прозорість процесу.
- регуляторне середовище та внутрішній контроль включають:
 - дотримання стандартів: адаптація до національних і міжнародних норм сприяє підвищенню довіри до страхової компанії;
 - системи внутрішнього контролю: ефективні механізми внутрішнього аудиту допомагають своєчасно виявляти слабкі місця та запобігати потенційним збиткам [1, с.80].

Практичний досвід покращення фінансової стійкості враховує основні тенденції розвитку на сучасному страховому ринку щодо забезпечення фінансової стійкості страховиків, а саме:

- впровадження цифрових технологій:
 - аналітичні платформи: страхові компанії, що активно впроваджують технології аналізу даних, мають можливість більш точно прогнозувати збитки, оптимізувати страхові премії та оперативно реагувати на зміну ринкових умов;
 - параметричне страхування в дії: практичний досвід використання параметричного підходу дозволив зменшити час виплат і підвищити довіру клієнтів за рахунок прозорих та автоматизованих процесів.
- співпраця з державними та регуляторними органами :
 - державні програми підтримки: субсидоване страхування, зокрема в аграрному секторі, сприяє залученню капіталу та зниженню фінансових ризиків як для страховиків, так і для їхніх клієнтів;
 - гармонізація з міжнародними стандартами: компанії, що адаптують свою діяльність до вимог міжнародних стандартів, покращують прозорість і надійність своєї роботи, що позитивно впливає на їхню фінансову стійкість.

Розглянемо практичний досвід покращення управління фінансовою стійкістю страховиків за такими напрямками:

- європейський досвід: деякі європейські страхові компанії вже успішно інтегрували системи автоматизованого управління ризиками, що дозволило їм знизити операційні витрати та підвищити якість обслуговування клієнтів;

– українські ініціативи: в Україні спостерігається тенденція до впровадження цифрових інструментів, зокрема супутникового моніторингу та мобільних додатків, що сприяє оперативній оцінці ризиків та покращенню процесу страхування.

Покращення фінансової стійкості страховиків базується на інтегрованому підході, що включає: систематичне управління ризиками і забезпечення капітальної достатності, диверсифікацію інвестиційного та страхового портфеля, впровадження інноваційних технологій і цифрових рішень, тісну співпрацю з регуляторами та державними структурами. Цей комплекс заходів сприяє не лише зміцненню фінансової позиції страховиків, а й підвищенню довіри клієнтів та стійкості всього страхового ринку [2, с.64].

Література

1. Ткаченко Н. В. Досвід оцінювання міжнародними рейтинговими агентствами фінансової стійкості страховиків. Вісник КНТЕУ. 2018. № 1. С. 69–83.
2. Ткаченко Н. В. Новітні підходи до оцінки платоспроможності страхових компаній в рамках Solvency II. 2019. № 4. С. 62-71.

FINANCIAL ASPECTS OF INNOVATIVE PROVISION OF INSURANCE PROTECTION

M. Colesnik, Lector University, Department of Finance, Banking and Insurance, State Agrarian University of Moldova, Chisinau, Moldova

Innovations in the insurance sector play a key role in increasing the efficiency of insurance, reducing risks and increasing the availability of insurance services. Innovative approach to insurance protection contributes to the development of modern insurance relations.

Financial aspects of such provision include:

- financing of innovative technologies Investments in digitalization of insurance services (artificial intelligence, blockchain, Big Data);
- financing of InsurTech companies and startups;
- government subsidies and tax benefits for the development of innovative solutions.
- financial models of innovative insurance;
- parametric insurance (automated payments upon occurrence of the insured event).
- peer-to-Peer (P2P) insurance (crowdfunding models of insurance).
- microinsurance for socially unprotected population groups.

Assessment of financial risks and their management:

- application of machine learning algorithms for risk analysis;
- use of blockchain technologies for transparency and protection of insurance data;
- development of models of dynamic pricing of insurance premiums.

Financial stability of insurance companies:

- diversification of assets and reserve funds;
- development of reinsurance mechanisms;
- use of hedging tools to minimize financial losses.

Regulatory and legal aspects of financing innovations in insurance:

- compliance with the requirements of national and international regulators;
- introduction of digital standards for insurance operations;
- protection of personal data of clients and compliance with cyber security requirements.

The introduction of innovations in the insurance sector requires a comprehensive approach to financial security and adaptation to modern economic and technological conditions. This will make it possible to create a more stable, flexible and transparent insurance system capable of quickly responding to changing market conditions. In addition, the development of innovations in insurance contributes to the strengthening of competition among market participants, increasing the quality of services provided and expanding the range of insurance products. In the long term, this can lead to lower costs for policyholders, increased insurance coverage, and increased trust in insurance institutions.

СЕКЦІЯ 4

ФІНАНСОВЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ АГРАРНОГО СЕКТОРУ УКРАЇНИ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

ІНВЕСТИЦІЙНА ПРИВАБЛИВІСТЬ ФІНАНСОВИХ РЕСУРСІВ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКОГО ПІДПРИЄМСТВА

В. А. Бакумов, здобувач *третього (освітньо-наукового) рівня вищої освіти,* Дніпровський державний аграрно-економічний університет, м. Дніпро, Україна

Науковий керівник – С. В. Качула
д. е. н., професор, професор кафедри фінансів, банківської справи та страхування, Дніпровський державний аграрно-економічний університет, м. Дніпро, Україна

Зростаюча конкуренція на ринку агропродовольчої продукції, коливання цін на сировину, а також зміни в політиці державної підтримки сільського господарства вимагають від підприємств активного пошуку нових джерел фінансування та оптимізації існуючих фінансових ресурсів. Інвестори, у свою чергу, все більше зосереджуються на оцінці фінансового стану та інвестиційної привабливості аграрних компаній.

Дослідження інвестиційної привабливості фінансових ресурсів сільськогосподарських підприємств є важливим не лише з наукової точки зору, але й для практичного застосування в управлінні агробізнесом. Результати дослідження можуть стати основою для розробки рекомендацій щодо підвищення ефективності використання фінансових ресурсів і залучення інвестицій у сільське господарство, що сприятиме розвитку аграрного сектора та зміцненню економіки в цілому.

Фінансові ресурси – це сукупність власних, залучених та позикових грошових коштів, що знаходяться у розпорядженні підприємства та використовуються для забезпечення його господарської діяльності, фінансування виробничого процесу, інвестиційних проєктів і покриття зобов'язань [1]. До їх складу входять власні фінансові ресурси, зокрема прибуток, амортизаційні відрахування, власний капітал та доходи від реалізації активів, а також залучені кошти, серед яких банківські кредити, лізинг, державна підтримка у формі дотацій і субсидій, інвестиції та позиковий капітал. За напрямками використання фінансові ресурси можуть бути

оборотними, інвестиційними та резервними, а за тривалістю використання – короткостроковими або довгостроковими. Ефективне управління фінансовими ресурсами є головним фактором стабільності та розвитку сільськогосподарських підприємств, оскільки воно сприяє підвищенню інвестиційної привабливості, фінансовій стійкості та здатності адаптуватися до ринкових змін.

Фінансові ресурси впливають на фінансову стійкість, ліквідність, прибутковість та можливість залучення додаткових капіталовкладень. Достатній обсяг власних фінансових ресурсів, зокрема прибутку, амортизаційних відрахувань і власного капіталу, свідчить про стабільність підприємства та його здатність до самофінансування, що є важливим показником для потенційних інвесторів. Залучені та позикові ресурси, такі як кредити, державні дотації, лізинг та стратегічні інвестиції, забезпечують розширення виробничих потужностей, оновлення технічної бази та впровадження інновацій, що сприяє підвищенню конкурентоспроможності підприємства на ринку. Водночас висока частка позикового капіталу може негативно впливати на фінансову стійкість, особливо за умов високих відсоткових ставок або нестабільного фінансового стану. Таким чином, взаємозв'язок між фінансовими ресурсами та інвестиційною привабливістю є багатофакторним і проявляється через фінансову стійкість, рівень ризиків, рентабельність та можливості розвитку підприємства в довгостроковій перспективі [2].

Кожен інвестор з метою прийняття рішення про доцільність вкладення коштів, оцінює сильні та слабкі сторони, а також можливості та загрози, що пов'язані з фінансовими ресурсами підприємства (табл. 1).

Таблиця 1 – SWOT-аналіз інвестиційної привабливості фінансових ресурсів сільськогосподарського підприємств

Фактор	Характеристика
1	2
S (Strengths) – Сильні сторони	- стабільні фінансові показники (прибутковість, ліквідність, низька кредитна заборгованість); - диверсифіковані джерела фінансування (власні кошти, державні субсидії, залучені інвестиції); - наявність довгострокових контрактів із партнерами та постачальниками; - використання сучасних технологій фінансового менеджменту.

продовження табл. 1

1	2
W (Weaknesses) – Слабкі сторони	- висока залежність від сезонності та природно-кліматичних умов, що може спричинити фінансові ризики; - обмежена частка власного капіталу, що впливає на можливість самофінансування; - висока вартість кредитних ресурсів та значний борговий тиск у разі активного використання позикових коштів; - недостатній рівень фінансової прозорості або неефективний облік витрат.
O (Opportunities) – Можливості	- Державні програми підтримки аграрного сектору. - Доступ до міжнародних фінансових інституцій та програм розвитку агробізнесу. - Розвиток аграрного страхування - Можливість залучення стратегічних інвесторів для розширення діяльності.
T (Threats) – Загрози	- Нестабільність валютного курсу та економічна ситуація, що може впливати на фінансову стійкість. - Зміни в законодавчій та податковій політиці, що можуть призвести до зростання фінансового навантаження. - Коливання цін на сільськогосподарську продукцію, що впливає на доходи підприємства. - Ризик банкрутства через високий рівень кредитної заборгованості.

Джерело: розраховано автором на основі [1;2]

SWOT-аналіз показує, що підприємство має стійкі фінансові показники, диверсифіковані джерела фінансування та потенціал до залучення інвестицій. Проте існують ризики, пов'язані з сезонністю, фінансовою залежністю від кредитів та макроекономічною нестабільністю. Враховуючи високі можливості державної підтримки та перспективи розширення діяльності, інвестор може розглядати вкладення коштів за умови додаткового аналізу фінансової прозорості підприємства та наявності стратегічного плану розвитку.

Отже, залучення інвестицій сільськогосподарськими підприємствами потребує комплексного підходу, що включає підвищення фінансової прозорості, ефективне управління ресурсами, диверсифікацію джерел фінансування, формування інвестиційної привабливості, розвиток партнерських відносин та впровадження механізмів управління ризиками. Поєднання власного капіталу із залученими ресурсами, включаючи банківські кредити, облігаційні позики, державні субсидії, гранти та міжнародні фінансові програми, дозволяє розширити фінансові можливості підприємства.

Для підвищення інвестиційної привабливості необхідно розробити чітку бізнес-стратегію, впроваджувати інноваційні технології та створювати позитивний імідж компанії. Окрім цього, управління ризиками через страхування від кліматичних загроз, фінансових втрат та коливань ринкових цін сприяє забезпеченню стабільності бізнесу. Дотримання цих заходів дозволить сільськогосподарським підприємствам не лише підвищити фінансову стійкість, а й залучити додаткові капіталовкладення для довгострокового розвитку та конкурентоспроможності на ринку.

Література

1. Качула С. В., Кагожкіна К. К. Удосконалення інвестиційного забезпечення розвитку сільськогосподарських підприємств України. Ефективна економіка. 2023. № 1. URL: <https://www.nayka.com.ua/index.php/ee/article/view/1012>. (дата звернення: 15.02.2024). DOI: <https://doi.org/10.32702/2307-2105.2023.1.10>.
2. Качула С. В., Моголівець Є. П. Напрями підвищення інвестиційної привабливості аграрного сектору економіки України в умовах воєнного стану. Ефективна економіка. 2023. № 11. URL: <https://nayka.com.ua/index.php/ee/article/view/2488/2524> (дата звернення: 15.02.2024). DOI: <http://doi.org/10.32702/2307-2105.2023.11.29>.

АНАЛІЗ ВПЛИВУ СОЦІАЛЬНИХ І ЕКОЛОГІЧНИХ ФАКТОРІВ НА ІНВЕСТИЦІЙНУ ПРИВАБЛИВІСТЬ ПІДПРИЄМСТВ В УМОВАХ СТАЛОГО РОЗВИТКУ

В. І. Демченко, здобувачка першого
(бакалаврського) рівня вищої освіти,
Дніпровський державний аграрно-
економічний університет, м. Дніпро,
Україна

Науковий керівник – А. Ю. Сірко, к. е. н.,
старший викладач кафедри фінансів,
банківської справи та страхування,
Дніпровський державний аграрно-
економічний університет, м. Дніпро,
Україна

У сучасному світі інвестиції не обмежуються лише фінансовими показниками, такими як рентабельність, ліквідність і платоспроможність підприємства. Інвестори все частіше звертають увагу на соціальні та екологічні аспекти діяльності компаній, зокрема на їхній вплив на довкілля, умови праці, рівень корпоративної соціальної відповідальності та етичні стандарти. Тренд сталого розвитку, має все більший вплив на інвестиційні рішення, що змушує компанії переосмислювати свою стратегію і включати ці фактори в аналіз їхнього майбутнього розвитку[1].

Технічні інновації як рушійний фактор зміни підходів до інвестиційного аналізу. В умовах швидкого розвитку технологій та цифровізації, інформація про соціальні та екологічні аспекти стає доступною в режимі реального часу. Інвестори мають змогу оперативно отримувати дані про екологічні показники, етичні практики та соціальну відповідальність компаній. Це веде до формування більш прозорої системи оцінки бізнесу, де важливість соціальних і екологічних аспектів переважає над традиційними фінансовими критеріями.

Інвестиційний аналіз традиційно зосереджений на фінансових аспектах діяльності підприємства. На тлі глобальних змін в економічному середовищі, що включають кліматичні зміни, зростання соціальної відповідальності бізнесу та зміну споживчих уподобань, інвестори починають враховувати й соціальні та екологічні фактори. Глобалізація та технічний прогрес створили умови для швидкого поширення інформації, що дозволяє громадськості та інвесторам вимагати від підприємств більшої прозорості та етики в їх діяльності.

Соціальні фактори включають в себе умови праці, ставлення до прав людини, дотримання трудових прав, рівність у заробітній платі та інклюзивність на робочих місцях. Соціальна відповідальність компанії стає важливим аспектом її репутації і може безпосередньо впливати на її фінансові результати. Інвестори, які підтримують соціальну справедливість і рівність, все частіше обирають компанії, що відповідають високим стандартам у цих сферах.

Екологічні фактори, охоплюють питання екологічної безпеки, зниження викидів вуглецю, ефективне використання природних ресурсів і зменшення негативного впливу на довкілля. Підприємства, які активно впроваджують сталий бізнес-підхід і зменшують свій екологічний слід, мають більшу привабливість для інвесторів, орієнтованих на сталий розвиток.

Перехід на відновлювані джерела енергії є одним із ключових факторів, що впливає на інвестиційні рішення, є перехід підприємств до використання відновлювальних джерел енергії. Така зміна в підходах до енергетичної стратегії підприємства дозволяє значно знижувати витрати на енергоресурси в довгостроковій перспективі і зменшувати екологічний слід. Інвестори, орієнтовані на «зелені» ініціативи, обирають компанії, які впроваджують сонячні, вітрові та інші відновлювальні джерела енергії, що дозволяє їм уникати ризиків, пов'язаних з обмеженнями на використання традиційних енергоресурсів у майбутньому [2].

Форма інвестування в екологічно чисті технології та стійкі проекти, набуває популярності на фоні глобальних екологічних проблем. Багато інвесторів сьогодні орієнтуються на ті компанії, які демонструють сталий

підхід до ведення бізнесу, знижуючи свій екологічний слід та підтримуючи технології, що не завдають шкоди навколишньому середовищу.

Цей тренд активно підтримується і з боку держав, які впроваджують субсидії для «зелених» інвестицій або створюють регуляторні стимули для компаній, які дотримуються екологічних стандартів. Наприклад, уряди багатьох країн стимулюють переходи на відновлювані джерела енергії через податкові пільги та фінансування екологічно чистих ініціатив. Це також дозволяє інвесторам зменшити ризики, пов'язані з регуляторними змінами в майбутньому, що є важливим аспектом у прийнятті інвестиційних рішень.

Відповідальні компанії часто мають кращі перспективи на довгострокову прибутковість, оскільки вони більш стійкі до змін в економічному середовищі, таких як введення нових екологічних стандартів або зміни в законодавстві, що стосуються захисту навколишнього середовища. Ці компанії мають більше шансів зберігати свою конкурентоспроможність та привертати увагу інвесторів. Водночас вони можуть отримувати додаткові фінансові інструменти, такі як пільгові кредити або субсидії, що створює для них додаткові переваги на ринку [3].

Соціальна відповідальність компаній також включає підтримку місцевих громад, сприяння розвитку освіти та охорони здоров'я. Компанії, що активно впроваджують програми з розвитку своїх співробітників, підтримують ініціативи з розвитку соціальних та культурних проектів у своїх регіонах, отримують позитивний імідж серед споживачів та потенційних інвесторів. Наприклад, корпорації, що інвестують у програми навчання для місцевих громад або покращують інфраструктуру в регіонах, де вони працюють, можуть значно зміцнити свою позицію на ринку.

Інвестори звертають увагу на стартапи, що розробляють інноваційні екологічно чисті технології, зокрема в сфері утилізації відходів, відновлювальних джерел енергії, ефективного використання води та зменшення забруднення повітря. Сучасні технології, такі як штучний інтелект для моніторингу екологічних змін, IoT-системи для зниження споживання енергії або методи очищення води, активно розвиваються і можуть стати основою для наступного етапу інвестиційних трендів. Підтримка таких стартапів не тільки відповідає вимогам сталого розвитку, але й відкриває можливості для значних фінансових вигод у майбутньому.

Література

1. Дорошенко А. А. (2021). Зелені інвестиції: теорія та практика в Україні. Одеса: Вид-во «Економіка сталого розвитку».
2. Коваленко Т. О., Козаченко М. І. (2019). Інвестиційна привабливість підприємств в умовах сталого розвитку: аналіз та оцінка. Київ: Вид-во «Економіка та управління».

З. Сорокіна І. М. (2021). Інвестиції та сталий розвиток: соціальні і екологічні аспекти. Харків: Вид-во «Інноваційні рішення».

ОСОБЛИВОСТІ ВПРОВАДЖЕННЯ ІННОВАЦІЙ У ДІЯЛЬНІСТЬ АГРАРНИХ ПІДПРИЄМСТВ

С. В. Дудка, здобувач третього (освітньо-наукового) рівня вищої освіти, Дніпровський державний аграрно-економічний університет, м. Дніпро, Україна

Науковий керівник – С. В. Качула

д. е. н., професор, професор кафедри фінансів, банківської справи та страхування, Дніпровський державний аграрно-економічний університет, м. Дніпро, Україна

Сучасний аграрний сектор відіграє важливу роль у забезпеченні продовольчої безпеки та сталого розвитку економіки. В умовах глобалізації, кліматичних змін і посилення конкуренції виникає необхідність упровадження інноваційних технологій у діяльність аграрних підприємств. Використання інновацій сприяє підвищенню продуктивності, зниженню витрат, зростанню якості продукції та оптимізації виробничих процесів.

Попри очевидні переваги, інноваційна діяльність у сільському господарстві стикається з низкою проблем, серед яких недостатнє фінансування, низький рівень технологічної культури, кадровий дефіцит та слабка інтеграція наукових розробок у виробничий процес. Тому вивчення особливостей упровадження інновацій в аграрному секторі є надзвичайно важливим для забезпечення його ефективного розвитку та підвищення конкурентоспроможності підприємств.

Інновації – це поняття, що походить від латинського слова «innovatio», яке означає «оновлення» або «створення чогось нового». У сучасній науці цей термін визначається як процес формування, впровадження та поширення новітніх ідей, технологічних рішень, продуктів, методів або підходів, які мають принципово відмінні характеристики та спрямовані на підвищення ефективності, продуктивності чи задоволення актуальних потреб суспільства [1].

Головними особливостями інновацій є їх унікальність, можливість практичного використання та здатність створювати додаткову цінність, що допомагає вирішувати важливі завдання або отримувати економічні вигоди.

Інновації поділяються на види:

- продуктові інновації – стосуються розробки нових або модернізованих товарів;
- процесні інновації – включають використання передових виробничих або управлінських технологій;
- маркетингові інновації – пов’язані з розробкою та впровадженням нових стратегій просування товарів і послуг;
- організаційні інновації – охоплюють зміни у структурі компанії чи її стратегічному розвитку.

Інноваційна діяльність відіграє основну роль у динамічному розвитку економіки, бізнесу, науки та суспільства, сприяючи їх адаптації до сучасних викликів і стимулюючи зростання в різних сферах.

Інноваційний розвиток, відповідний майбутнім масштабам і завданням науково-технічних перетворень у сільськогосподарському виробництві, можливий за наявності належно організованої та ефективно функціонуючої інноваційної системи сільськогосподарського виробництва. Його основоположним елементом є відтворення інновацій у сільському господарстві та впровадження більш передових методів у сільськогосподарській практиці, що спільно формує інноваційний розвиток сільського господарства. Це, у свою чергу, передбачає комплекс взаємопов’язаних заходів, спрямованих на створення сприятливих умов для прогресу всіх етапів науково-технічного переозброєння виробництва [2].

Інноваційну систему можна охарактеризувати як комплексну сукупність взаємодіючих соціальних інститутів та організацій, які перетворюють наукові знання в нові види конкурентоспроможної продукції та послуг, спрямовані на забезпечення сталого розвитку та соціально-економічного зростання [2].

Досвід розвинених країн свідчить про важливість інновацій у сільському господарстві, спрямованих на підвищення продуктивності, ефективності ресурсокористування та екологічної стійкості. Так, наприклад у США широко впроваджуються технології точного землеробства, роботизовані системи збору врожаю та генетична інженерія, що сприяє оптимізації виробничих процесів. Німеччина акцентує увагу на цифровізації аграрного сектору через впровадження смарт-ферм, використання відновлюваних джерел енергії та екологічного землеробства. Нідерланди є лідерами у розвитку високотехнологічного тепличного господарства та вертикального фермерства, що дозволяє ефективно використовувати обмежені ресурси, тоді як Японія активно застосовує роботизовані системи, гідропоніку та біотехнології для вирощування культур у складних умовах. В Ізраїлі пріоритетним напрямом є ефективне управління водними ресурсами, зокрема впровадження крапельного зрошення, використання опрісненої води та розробка

агротехнологій для ведення сільського господарства в посушливих регіонах. Усі ці інноваційні рішення демонструють ефективність інтеграції сучасних технологій у агропромисловий комплекс, що сприяє підвищенню конкурентоспроможності галузі, адаптації до кліматичних змін та забезпеченню сталого розвитку.

Повоєнне відновлення України вимагає комплексного підходу до розвитку економіки, зокрема аграрного сектору, який є стратегічно важливим для продовольчої безпеки та стабільності країни. У цих умовах державна підтримка відіграє важливу роль у стимулюванні інноваційної діяльності, що сприятиме модернізації сільськогосподарського виробництва, підвищенню його ефективності та адаптації до нових викликів. Насамперед, держава має забезпечити фінансові стимули для розвитку агроінновацій через субсидії, грантові програми, пільгове кредитування та податкові преференції для підприємств, що впроваджують сучасні технології. Важливим напрямом є сприяння цифровізації та автоматизації сільського господарства, що передбачає розвиток точного землеробства, роботизації, використання штучного інтелекту та систем моніторингу ґрунту й кліматичних умов.

Окрім фінансових механізмів, значну роль відіграє розбудова науково-дослідної інфраструктури, створення інноваційних кластерів та агротехнологічних парків, що забезпечать тісну співпрацю між науковими установами, аграрним бізнесом та державою. Державна підтримка має включати також розвиток освітніх програм та підготовку кваліфікованих кадрів, що володіють сучасними знаннями та навичками для роботи з інноваційними технологіями.

У контексті відновлення після війни особливу увагу слід приділити підтримці малого та середнього агробізнесу, який зазнав значних втрат, та стимулюванню впровадження екологічно безпечних технологій. Важливим аспектом є залучення міжнародних партнерів та інвестицій у відбудову агросектору, що дозволить інтегрувати передові світові практики та забезпечити сталий розвиток галузі.

Таким чином, ефективна державна політика, спрямована на стимулювання інноваційної діяльності, є необхідною умовою для трансформації аграрного сектору України в повоєнний період. Вона має бути орієнтована на фінансову підтримку, розвиток наукових досліджень, освітніх програм, міжнародне співробітництво та екологічну модернізацію, що сприятиме створенню конкурентоспроможного, стійкого та технологічно розвиненого агропромислового комплексу.

Література

1. Качула С. В., Дудка С. В. Інновації як основа стійкого розвитку сільськогосподарських підприємств. Агросвіт. 2024. № 24. С.79-87 DOI: <https://doi.org/10.32702/2306-6792.2024.24.79>
2. Заїка С., Грідін О., Заїка О. Інновації в сталому розвитку аграрного виробництва: тенденції, проблеми, перспективи. Економіка та суспільство. 2023. №52. URL: <https://economyandsociety.in.ua/index.php/journal/article/view/2582> (дата звернення: 15.02.2025). DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2023-52-69>

АНАЛІЗ СВІТОВОГО ДОСВІДУ АНТИКРИЗОВОГО УПРАВЛІННЯ У СІЛЬСЬКОМУ ГОСПОДАРСТВІ ТА ЙОГО АДАПТАЦІЯ ДО УКРАЇНСЬКИХ РЕАЛІЙ

С. С. Клименко, здобувач третього (освітньо-наукового) рівня вищої освіти, Дніпровський державний аграрно-економічний університет, м. Дніпро, Україна

Науковий керівник – С. М. Халатур, д. е. н., професор, завідувач кафедри фінансів, банківської справи та страхування, Дніпровський державний аграрно-економічний університет, м. Дніпро, Україна

У сучасних умовах глобальних економічних і екологічних викликів сільське господарство стикається з численними кризовими ситуаціями, що вимагає розробки і впровадження ефективних стратегій антикризового управління. Світовий досвід у цій сфері демонструє, що успішне подолання криз можливе завдяки комплексному підходу, який поєднує державну підтримку, використання сучасних технологій, фінансові механізми та координацію між усіма зацікавленими суб'єктами.

Досвід європейських країн демонструє, що ефективне антикризове управління у сільському господарстві базується на чітко регламентованій законодавчій базі та розвинених інституційних механізмах. Протягом десятиліть Європейський Союз розвиває систему спільного сільського господарства, яка включає комплекс заходів: субсидування, страхування ризиків, надання гарантійних кредитів, створення спеціалізованих фондів підтримки аграрного сектору та механізми спільного управління ризиками. Завдяки таким заходам вдається не лише мінімізувати фінансові втрати фермерів у разі несприятливих погодних умов або ринкових коливань, але й стимулювати інноваційний розвиток галузі. Застосування передових технологій, зокрема систем дистанційного зондування, аналітичних платформ

для прогнозування врожайності та ринкових тенденцій, дозволяє оперативно виявляти потенційні загрози і вчасно вживати заходи для запобігання кризовим явищам. Координація між державними структурами, професійними асоціаціями фермерів та науковими установами забезпечує високий рівень підготовки кадрів і створює умови для довгострокового стратегічного планування, що є запорукою стабільності виробництва.

Досвід США та Канади також демонструє високий рівень інтеграції державних заходів із ринковими механізмами. У цих країнах велика увага приділяється створенню системи мікрокредитування, що дозволяє швидко мобілізувати фінансові ресурси у разі виникнення кризових ситуацій. Державні та приватні фонди підтримки аграріїв забезпечують оперативне фінансування заходів з відновлення виробництва і модернізації технологічних процесів. Такий підхід дозволяє не лише знизити фінансові ризики окремих господарств, але й стимулювати довгострокові інвестиції в оновлення виробничих потужностей. Використання цифрових платформ для аналізу великих даних і прогнозування ринкових тенденцій дозволяє виявляти потенційні загрози задовго до їхнього матеріалізування, що сприяє оперативному реагуванню та мінімізації економічних втрат.

Одним із ключових аспектів світового досвіду є впровадження сучасних інформаційних технологій, які дозволяють оперативно збирати, аналізувати та інтерпретувати дані про кліматичні умови, ринкові коливання та інші критично важливі параметри. Використання систем дистанційного зондування, супутникових даних та цифрових платформ дає можливість фермерам і державним установам приймати своєчасні управлінські рішення, що дозволяють запобігти або зменшити наслідки надзвичайних ситуацій.

Фінансове забезпечення також відіграє вирішальну роль у системі антикризового управління. У багатьох розвинених країнах державні програми передбачають створення резервних фондів, системи кредитного страхування, субсидування процентних ставок та гарантій державного фінансування, що дозволяє аграріям отримувати необхідні ресурси навіть у період кризи. Такі заходи сприяють зниженню ризиків для фермерських господарств та стимулюють впровадження інноваційних рішень у виробництво. Досвід країн Європейського Союзу демонструє, що поєднання фінансових інструментів із структурними реформами є ключовим фактором для стабілізації сільськогосподарського виробництва, оскільки це дозволяє не лише подолати наслідки кризових явищ, а й зміцнити конкурентоспроможність аграрного сектора на довгострокову перспективу.

Адаптація світових підходів до українських реалій вимагає врахування специфіки національної економіки, традицій аграрного виробництва та

соціально-політичного контексту. Україна, як країна з великим сільськогосподарським потенціалом, має низку переваг, зокрема родючі землі, досвідчених аграріїв та розвинену інфраструктуру у деяких регіонах, проте стикається з проблемами недостатньої інтеграції сучасних технологій, обмеженим доступом до фінансових ресурсів та застарілою законодавчою базою. Для успішної адаптації світових моделей антикризового управління до українських умов необхідно модернізувати інституційну систему, створити ефективні механізми підтримки фермерів, а також розвивати партнерські відносини між державою, приватним сектором і науковими установами. Особливу увагу слід приділити формуванню системи моніторингу ризиків, що базується на використанні сучасних цифрових технологій, а також вдосконаленню системи кредитування та страхування, що дозволить забезпечити оперативне реагування на кризові явища та запобігти їх загостренню. Крім того, інтеграція міжнародного досвіду потребує активного впровадження інноваційних підходів у сфері управління ризиками, що враховують специфіку українського ринку. Важливим елементом є формування єдиної інформаційної платформи, яка об'єднає дані з різних джерел – метеорологічних служб, ринкових аналітиків, державних органів та фермерських об'єднань. Такий підхід дозволить створити своєрідну «систему раннього попередження», яка забезпечить оперативний збір і аналіз даних для прийняття зважених управлінських рішень. На практиці це дозволить знизити ризики, пов'язані з екстремальними погодними умовами, ринковими коливаннями чи іншими непередбачуваними факторами, що впливають на виробництво.

Не менш значущим є питання екологічної стійкості, яке набуває особливої актуальності в умовах змін клімату та зростаючого впливу людської діяльності на природне середовище. Світовий досвід свідчить про те, що інтеграція екологічних стандартів у систему антикризового управління дозволяє не лише знизити негативні наслідки криз, а й сприяє довгостроковому збереженню природних ресурсів. Впровадження практик органічного землеробства, оптимізація використання водних ресурсів, застосування біологічних засобів захисту рослин та технологій зменшення викидів парникових газів є прикладами ефективних заходів, що підтримують екологічну рівновагу. Такі ініціативи можуть стати орієнтирами для розробки українських програм сталого розвитку сільського господарства, що сприятимуть не лише підвищенню конкурентоспроможності продукції на міжнародних ринках, але й забезпечать екологічну безпеку на довгострокову перспективу.

Аналіз світового досвіду антикризового управління у сільському господарстві свідчить про необхідність комплексного, багаторівневого підходу, який поєднує технологічну модернізацію, фінансове забезпечення та ефективну координацію між усіма зацікавленими сторонами. Для України адаптація цих підходів стає особливо актуальною з огляду на постійні виклики сучасності, зокрема економічну невизначеність, змінні кліматичні умови та геополітичні ризики. Впровадження сучасних інформаційних технологій, розробка інноваційних фінансових інструментів і створення ефективної системи управління ризиками сприятимуть не лише стабілізації аграрного сектора, але й підвищенню його конкурентоспроможності на світовому ринку. Таким чином, комплексна адаптація світових практик до українських умов може стати важливим чинником сталого розвитку сільського господарства, що забезпечить продовольчу безпеку країни і сприятиме інтеграції України до глобальної економіки.

ФІНАНСОВІ АСПЕКТИ ВПРОВАДЖЕННЯ ІННОВАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ В АГРАРНЕ ВИРОБНИЦТВО

В. О. Малиш, здобувач першого
(бакалаврського) рівня вищої освіти,
Полтавський державний аграрний
університет, м. Полтава, Україна
Науковий керівник: Л. В. Бражник,
к. е. н., доцент, доцент кафедри фінансів,
банківської справи та страхування,
Полтавський державний аграрний
університет, м. Полтава, Україна

Аграрний сектор є ключовою галуззю економіки України, що забезпечує продовольчу безпеку країни та значний експортний потенціал. В умовах глобальних викликів, таких як зміна клімату, зростання населення та обмеженість ресурсів, інноваційний розвиток аграрного виробництва стає не просто бажаним, а необхідним фактором для забезпечення його конкурентоспроможності та сталого розвитку. Впровадження інноваційних технологій, від точного землеробства до біотехнологій, відкриває нові можливості для підвищення продуктивності, зниження витрат та мінімізації негативного впливу на довкілля. Однак, успішна інтеграція інновацій в аграрну практику вимагає не лише технологічної готовності, але й ретельно фінансового планування та обґрунтування.

Впровадження інноваційних агротехнологій має значний потенціал, але стикається з перешкодами, такими як фінансові обмеження, недостатня

інфраструктура та технічні бар'єри. Хоча великі агрохолдинги, такі як «МХП» та «Кернел», успішно застосовують точне землеробство, використовуючи дрони та сенсори [1]. Однак, висока вартість обладнання обмежує доступ до цих технологій для малих та середніх фермерів. На відмінну від США, де фермери отримують субсидії на автоматизацію, державна підтримка в Україні мінімальна.

Аграрний сектор просунувся вперед завдяки біотехнологіям та цифровізації. Біотехнології, зокрема генетична модифікація, дозволяють створювати рослини, стійкі до шкідників, захворювань та несприятливих погодних умов. Розробка біодобрив та біозасобів захисту рослин не тільки підвищує врожайність, а й зменшує потреб в хімікатах, позитивно впливаючи на екологію. Цифровізація та автоматизація, в свою чергу, оптимізують виробничі процеси. Застосування спеціалізованого програмного забезпечення, автоматизованих систем контролю та облік, а також робототехніки суттєво знижує трудовитрати та підвищує точність виконання завдань. Проте в Україні цифровізація також суттєво відстає від ЄС. Наявні локальні платформи зазвичай розв'язують лише окремі завдання, наприклад, облік витрат чи планування посівів. Тим часом у ЄС широк використовуються хмарні платформи, які об'єднують моніторинг, аналітику та управління в єдину систему. Наприклад нідерландські фермери користуються передовими системами Agrifac та PrecisionHawk для моніторингу стану ґрунтів та прогнозування врожайності [2].

Застосування агроінновацій стикається з низкою труднощів. Серед них: слабкий попит на нові розробки серед аграріїв; відсутність чіткої державної інноваційної політики; недостатня підтримка та стимулювання інноваційної діяльності підприємств з боку держави, а також обмежені фінансові ресурси аграрних підприємств. Рівень міжнародної взаємодії в цій сфері все ще недостатній. Незважаючи на участь у кількох грантових програмах, Україна поки що не повністю інтегрована в глобальні ініціативи, спрямовані на впровадження сталих рішень у сільському господарстві.

В Україні спостерігається брак спеціалізованих фінансових інституцій, здатних підтримати регіональні інноваційні агропроекти. Хоча влада намагається залучити інвесторів через програми розвитку та іміджеві заходи, реальне фінансування таких травм часто обмежене або відсутнє. Враховуючи це, потрібно шукати нові нетрадиційні шляхи фінансування інновацій в аграрному секторі. Зокрема, важливо розвивати механізми залучення приватних та іноземних інвестицій, а також стимулювати інноваційне підприємництво в галузі. Через обмежені державні ресурси, оптимальним варіантом фінансування аграрних інновацій є об'єднання бюджетних коштів з

інвестиціями приватного сектору, наприклад, через державно-приватне партнерство. Такий підхід дозволяє державі реалізувати стратегічно важливі проекти, ефективно використовувати бюджетні кошти та активізувати підприємництво.

Фінансування інновацій в аграрному секторі та суміжних галузях переважно здійснюється за рахунок власних коштів підприємств та кредитів. Для активізації інноваційного процесу необхідно забезпечити різноманітні джерела фінансування, визначити пріоритетні напрямки та сформувати комплексні програми, що об'єднують проекти підприємств зі схожою спеціалізацією. Окрім цього, враховуючи високі ризики аграрного виробництва в Україні, інвестування має здійснюватися поетапно для їх мінімізації.

Фінанси є ключовим фактором успішного впровадження інновацій та забезпечення конкурентоспроможності аграрного сектора. Висока вартість впровадження та експлуатації нових технологій створює труднощі, але потенційні вигоди, такі як зростання продуктивності та зниження витрат, роблять їх надзвичайно привабливими. Важливо враховувати фінансові ризики та диверсифікувати джерела фінансування, залучаючи як державну підтримку, так і приватні інвестиції. Міжнародна співпраця та участь України в глобальних ініціативах сталого розвитку сільського господарства також є важливими факторами успіху.

Отже, успішне фінансове забезпечення впровадження інноваційних технологій в аграрному виробництві є запорукою підвищення конкурентоспроможності сталого розвитку та забезпечення продовольчої безпеки України.

Література

1. Яковенко В. Україна в застосуванні дронів – номер один в Європі. Еспreso: вебсайт. 26 серп. 2020. URL: https://espresso.tv/article/2020/08/26/valeriy_yakovenko_ukrayina_v_zastosuvanni_droniv_nomer_odyn_v_yevropi (дата звернення: 26.02.2025).
2. Штерма Т. В., Сучу В. В., Башлай С. В. Розвиток зелених технологій в аграрному бізнесі України. Здобутки економіки: перспективи та інновації. 2024. № 13. URL: <https://econp.com.ua/index.php/journal/article/view/225> (дата звернення: 26.02.2025).

ДЕРЖАВНА ПІДТРИМКА АГРОБІЗНЕСУ В УКРАЇНІ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

М. В. Матеуш, здобувач першого
(бакалаврського) рівня вищої освіти,
Національний університет «Острозька
академія», м. Острог, Україна

Науковий керівник – Ю. В. Шулик,
к. е. н., доцент, завідувач кафедри фінансів
та бізнесу, Національний університет
«Острозька академія», м. Острог, Україна

Агросектор України, який до війни був одним із ключових складових економіки, зазнав колосальних збитків внаслідок російської агресії. Руйнування інфраструктури, мінування полів, блокування морських портів, нестача пального та робочої сили – лише частина проблем, з якими зіткнулися українські аграрії. У зв'язку з цим, питання державної підтримки агробізнесу набуває особливої актуальності, адже саме від її ефективності залежить продовольча безпека країни, стабільність економіки та відновлення аграрного сектору у повоєнний час.

Попри складну ситуацію та обмеженість ресурсів уряд України все ж намагається всіляко підтримувати аграрний сектор країни. Так, у відповідь на воєнну агресію Росії, було запроваджене державне гарантування пільгового кредитування для аграріїв. Згідно з Постановою КМУ №274 від 12.03.2022 р., на це передбачено 25 млрд грн, які спрямовуються на кредитування під 0% та гарантування 80% від суми кредиту [2].

Основні зміни стосувалися підтримки малих та середніх сільгоспвиробників з оборотом до 50 млн євро. Їм компенсується відсоткова ставка за кредитами до 0% річних, а максимальна сума кредиту – 60 млн грн. Кредити видаються на придбання основних засобів та покриття витрат, пов'язаних з сільськогосподарською діяльністю до 31.05.2022 р.

Також розширено державні гарантії за кредитами для аграріїв до 80% від загальної суми боргу та за кожним окремим кредитом. Завдяки цьому, обсяг кредитів для сільського господарства значно зріс.

Додатково сприяє розвитку кредитування Закон України № 1865-ІХ від 04.11.2021 р. Про створення Фонду часткового гарантування кредитів у сільському господарстві, який має на меті полегшити доступ до фінансування для дрібних агровиробників (до 500 га землі). Фонд створений для надання гарантії до 50% від суми боргу на строк до 10 років [3].

Однією з важливих ініціатив Уряду України є програма «Доступні кредити 5-7-9%», спрямованою на підтримку малого та середнього бізнесу,

зокрема й агробізнесу. Ця програма пропонує спрощений доступ до кредитів з пільговими відсотковими ставками, що робить фінансування більш доступним для підприємців. Такі кредити надаються за ставкою 5%, 7% або 9% залежно від типу підприємства та його діяльності. Програма передбачає надання кредитів на різні суми, які можуть використовуватися для розширення бізнесу, закупівлі техніки або сировини. Кредит може надаватися на різні терміни, що дозволяє підприємствам вибрати оптимальний варіант для своїх потреб. Зазвичай такими термінами є до 60 місяців кредитування на інвестиційні цілі та до 24 місяців кредитування на поповнення оборотного капіталу.

Отож завдяки зниженій процентній ставці підприємство може отримати фінансування, яке інакше могло бути недоступним. А це призводить до стимулювання розвитку за рахунок розвитку сільського господарства, підвищення продуктивності та конкурентоспроможності [4].

Запроваджені урядом України програми підтримки агробізнесу, такі як пільгове кредитування під 0%, державне гарантування кредитів до 80% та програма «Доступні кредити 5-7-9%», є критично важливими для забезпечення стабільності та розвитку аграрного сектору в умовах воєнного стану. Ці заходи дозволяють аграрним підприємствам, особливо малим та середнім, отримувати необхідні фінансові ресурси для підтримки операційної діяльності, закупівлі техніки та посівного матеріалу, а також для відновлення виробництва після збитків, завданих війною.

Створення Фонду часткового гарантування кредитів у сільському господарстві є важливим кроком для розширення доступу до фінансування для дрібних агровиробників, які часто мають обмежений доступ до традиційних банківських кредитів. Гарантії фонду дозволяють зменшити кредитні ризики для банків та стимулюють їхнє кредитування аграрного сектору.

Важливо зазначити, що ефективність державної підтримки залежить від багатьох факторів, зокрема від своєчасності та доступності програм, прозорості механізмів їх реалізації, а також від здатності аграрних підприємств адаптуватися до нових умов та ефективно використовувати отримані ресурси.

Так, однією з проблем є недостатність власних фінансових ресурсів держави на підтримку агросектору в умовах війни, коли внутрішні ресурси обмежені та основними є видатки оборонного та соціального значення. Тому дотації від Європейського Союзу стали не просто допомогою, а життєво необхідним інструментом для підтримки агросектору, забезпечення продовольчої безпеки та збереження експортного потенціалу країни.

ЄС надає Україні фінансову допомогу через різні програми, зокрема через інструмент Ukraine Facility. Ця програма передбачає виділення 50

мільярдів євро протягом 2024-2027 років, значна частина яких спрямовується на підтримку аграрного сектору. Дотації ЄС дозволяють українським аграріям частково компенсувати збитки, придбати необхідні матеріали, техніку, паливо, а також відновити пошкоджену інфраструктуру. Крім того, ці кошти допомагають підтримувати зайнятість у сільській місцевості, що є особливо важливим в умовах війни. Отож, основним завданням цієї програми є удосконалення інституційної та нормативної бази, підтримка ланцюгів створення вартості, відновлення та модернізація після війни, а також інтеграція з європейськими ринками [5].

У майбутньому, для забезпечення сталого розвитку агробізнесу в Україні, необхідно продовжувати удосконалювати механізми державної підтримки, враховуючи потреби різних категорій аграрних виробників, а також сприяти залученню інвестицій у галузь, розвитку інфраструктури та інновацій.

Література

1. Радченко О. Кредитування агросектору України в умовах правового режиму воєнного стану. Міжнародної науково-практичної інтернет-конференції «Вдосконалення фінансово-кредитного механізму забезпечення інноваційного розвитку аграрного сектору економіки, сільських територій України та країн V-4»: 36. Тез, м. Дубляни, 2 черв. 2022 р. Дубляни, 2022. С. 47–49. URL: <https://dspace.uzhnu.edu.ua/jspui/bitstream/lib/55305/1/Збірник%20тез%20Ч.2.pdf#page=48>. (дата звернення: 16.02.2025).
2. Про внесення змін до постанов Кабінету Міністрів України від 24 січня 2020 р. № 28 та від 14 липня 2021 р. № 723. Офіційний вебпортал парламенту України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/274-2022-п#Text> (дата звернення: 16.02.2025).
3. Про Фонд часткового гарантування кредитів у сільському господарстві. Офіційний вебпортал парламенту України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1865-20#Text> (дата звернення: 16.02.2025).
4. Кредити 5-7-9% для бізнесу: умови державної програми кредитування підприємців | ПриватБанк. Privatbank.ua. URL: <https://privatbank.ua/business/5-7-9> (дата звернення: 16.02.2025).
5. План для Ukraine Facility задачі та зміст. URL: https://www.ukrainefacility.me.gov.ua/wp-content/uploads/2024/03/plan-dlya-ukraine-facility_prezentacziya.pdf (дата звернення: 16.02.2025).

КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНІСТЬ АГРАРНИХ ПІДПРИЄМСТВ: ТЕОРЕТИКО-ПРАКТИЧНИЙ АСПЕКТ

Є. О. Олійник, *к. е. н., докторант
кафедри підприємництва та економіки
підприємства, Університету митної
справи та фінансів, м. Дніпро, Україна*

Вітчизняна економіка нині орієнтована на підвищення рівня ефективності, що є важливим чинником забезпечення її стійкості в умовах глобалізації. Водночас економічно розвинуті країни зосереджуються на стратегічному напрямі інноваційного розвитку, де ключовим показником успішності виступає конкурентоспроможність.

Оскільки конкурентоспроможність країни формується на мікрорівні, тобто на рівні окремих підприємств і бізнес-структур, то підвищення позицій України у світовому економічному просторі безпосередньо залежить від ефективності управління конкурентоспроможністю суб'єктів господарювання [1].

Умови військового стану в Україні завдали значних потрясінь національній економіці, що зокрема негативно вплинуло на розвиток аграрного сектору. Дестабілізація логістичних ланцюгів, руйнування інфраструктури, обмежений доступ до фінансових ресурсів та зниження купівельної спроможності населення, створили додаткові загрози для конкурентоспроможності аграрних підприємств. В результаті вітчизняний аграрний бізнес стикається з проблемами не лише на внутрішньому ринку, але й у міжнародній торгівлі, де конкуренція загострюється через несприятливі зовнішні чинники.

Забезпечення конкурентоспроможності аграрного підприємства стає ключовою умовою його стабільного функціонування та довготривалого розвитку в динамічному та невизначеному ринковому середовищі. Конкурентоспроможність визначається наявністю у підприємства конкурентних переваг, які, у свою чергу, формуються на основі якості, ефективності та раціональності використання ресурсів. В аграрному секторі ці переваги поділяються на дві основні групи: ті, що пов'язані безпосередньо з продукцією, яку виробляє підприємство, та ті, що виникають внаслідок синергії різних напрямків сільськогосподарського виробництва та переробки.

Перша група конкурентних переваг формується під впливом якісних, кількісних та вартісних характеристик ресурсного потенціалу підприємства. Це включає рівень технологічного оснащення, інноваційні підходи до виробництва, використання екологічно безпечних методів господарювання,

забезпечення високих стандартів якості продукції, а також ефективну систему дистрибуції.

Крім того, цінова політика та собівартість продукції відіграють важливу роль у визначенні конкурентної позиції підприємства, адже оптимальне співвідношення ціни та якості значно підвищує привабливість продукції на ринку.

Друга група конкурентних переваг базується на здатності підприємства ефективно поєднувати різні види діяльності, інтегруючи сільськогосподарське виробництво з переробкою, збутом, логістикою та іншими суміжними сферами. Такий підхід дозволяє знизити залежність від коливань ринку сировини, підвищити додану вартість продукції та посилити стабільність фінансових потоків підприємства.

Особливу роль у формуванні довготривалих конкурентних переваг відіграє система управління підприємством. Саме ефективне управління дає можливість не лише адаптуватися до викликів зовнішнього середовища, а й проактивно формувати власну стратегію розвитку, забезпечуючи стійкість до ризиків та кризових ситуацій [2]. Звичайно, використання сучасних підходів до менеджменту, цифровізація бізнес-процесів, оптимізація витрат, впровадження маркетингових інструментів, розвиток кооперації та партнерських відносин – усе це створює фундамент для сталого розвитку аграрного підприємства.

Необхідність організації конкурентоспроможної підприємницької діяльності аграрних підприємств є ключовим завданням для забезпечення сталого економічного розвитку України, адже аграрний сектор відіграє провідну роль у національній економічній системі.

Формування ефективних механізмів управління конкурентоспроможністю таких підприємств вимагає практичного застосування теоретичних засад конкурентоспроможності, що дозволить створити дієві стратегії адаптації до сучасних викликів ринку. Однак розробка та впровадження таких систем управління ускладнюється існуванням широкого спектра теоретичних підходів до конкурентоспроможності, що часто мають розбіжності у визначенні змісту цього поняття.

Різноманітність теорій конкурентоспроможності пояснюється декількома чинниками. Насамперед відсутність єдиного універсального трактування цього явища зумовлена багатогранністю економічних, соціальних, технологічних та управлінських аспектів, що впливають на здатність підприємства конкурувати.

Крім того, окремі підходи до визначення конкурентоспроможності можуть суперечити один одному, оскільки різні школи економічної думки акцентують увагу на різних факторах її формування.

У цьому контексті актуальним є багатовимірний підхід до інтерпретації конкурентоспроможності, який передбачає її розгляд як комплексного явища, що базується на системному підході до управління підприємством. Системна теорія дозволяє аналізувати конкурентоспроможність аграрного підприємства як результат взаємодії різних елементів – ресурсів, стратегій, ринкових умов та управлінських рішень. Такий підхід сприяє більш точному визначенню факторів, які забезпечують довготривалу конкурентну перевагу, та розробці ефективних управлінських рішень для її підтримки.

Найбільш поширеним є визначення конкурентоспроможності як здатності підприємства ефективно функціонувати в умовах ринкової конкуренції. Водночас важливо уточнити, що сама по собі здатність є лише передумовою, а не гарантією конкурентоспроможності.

У будь-якому процесі здатність завжди є первинною стосовно результату, який вона формує. Відтак конкурентоспроможність аграрного підприємства є не просто його характеристикою, а кінцевим результатом господарської діяльності, який виникає в процесі ефективного використання наявного потенціалу та ресурсів.

Стійкі конкурентні переваги аграрного підприємства є ключовим фактором його успішного функціонування в умовах сучасної економіки. Вони забезпечують підприємству можливість ефективно конкурувати на ринку, адаптуватися до змін зовнішнього середовища та досягати довготривалих стратегічних цілей.

Для того щоб підприємство володіло стійкими конкурентними перевагами, необхідно виконання кількох умов.

По-перше, підприємство має випереджати конкурентів за значущими для його діяльності параметрами, які можуть включати якість продукції, рівень технологічного розвитку, ефективність виробничих процесів, оптимізацію витрат, використання інновацій та ступінь інтеграції в глобальні ланцюги постачання. Важливо, щоб ці переваги мали стратегічний характер та формували довготривалу конкурентну позицію підприємства.

По-друге, для підтримання конкурентоспроможності підприємство має забезпечити неперервний процес оновлення своїх конкурентних переваг. Це досягається шляхом трансформації застарілих бізнес-моделей, модернізації виробничих процесів, розширення асортименту продукції, впровадження інновацій, розвитку нових напрямків діяльності та підвищення рівня менеджменту.

Динамічне середовище аграрного бізнесу вимагає гнучкості та здатності до швидкої адаптації, що є критичним фактором виживання та розвитку підприємств у довгостроковій перспективі.

З огляду на це можна зробити висновок, конкурентоспроможність аграрного підприємства не є бінарною категорією («є» або «немає»), оскільки вона визначається не лише наявністю певних ресурсів та можливостей, а й рівнем їх реалізації. Так підприємство може володіти сучасними агротехнологіями виробництва, але якщо вони не використовуються ефективно, це не забезпечить йому конкурентної переваги.

Водночас, навіть обмежені ресурси можуть стати основою для високої конкурентоспроможності, якщо аграрне підприємство має ефективну систему управління, здатну знаходити оптимальні рішення у змінних ринкових умовах, що буде запорукою ефективного його функціонування.

Література

1. Драган О. І. Система забезпечення конкурентоспроможності підприємств: методологічні аспекти. Вісник ЖДТУ. 2008. № 2 (44). С. 239–246.
2. Зіновчук В. В., Николук О. М. Методика прийняття рішень в управлінні конкурентоспроможністю сільськогосподарського підприємства. Вісник ЖНАЕУ. 2016. № 2 (57), т. 2. С. 80–92.

КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНІСТЬ АГРАРНИХ ПІДПРИЄМСТВ ТА ФІНАНСОВО-ЕКОНОМІЧНИЙ МЕХАНІЗМ ЇХ УПРАВЛІННЯ

О. О. Олійник, к. е. н., доцент, доцент кафедри фінансів, банківської справи та страхування, Дніпровський державний аграрно-економічний університет, м. Дніпро, Україна

В умовах ринкової економіки стабільність фінансово-економічного стану підприємств, зокрема аграрного сектору, визначається рівнем їх конкурентоспроможності. Це здатність виробляти та реалізовувати продукцію, яка за ціною, якістю, асортиментом та іншими споживчими характеристиками є привабливішою порівняно з товарами конкурентів. Сучасна економічна ситуація вимагає від підприємств сільськогосподарського сектора не лише підтримання конкурентних позицій, а й активного розвитку, адаптації до змін ринкового середовища та підвищення ефективності управління виробничими процесами.

Зростаюча необхідність насичення внутрішнього ринку високоякісними продуктами сільського господарства вітчизняного виробництва, а також розширення експортних можливостей визначає потребу у вдосконаленні

фінансово-економічного механізму управління аграрними підприємствами. Він виступає інструментом забезпечення стабільного функціонування, регулювання фінансових потоків, оптимізації витрат і формування конкурентоспроможної бізнес-моделі. Успішність діяльності підприємств напряду залежить від своєчасності прийняття управлінських рішень, ефективного аналізу ринкової кон'юнктури, застосування сучасних методів фінансового планування та прогнозування.

Фінансово-економічний механізм підприємства охоплює комплекс інструментів, методів і важелів, що спрямовані на управління фінансовими ресурсами, забезпечення самозабезпечення, підтримку ліквідності, рентабельності та фінансової стійкості. Проте особливістю фінансово-економічного механізму аграрного сектору, є його залежність від сезонності виробництва, потреба у значних оборотних коштах та специфічні ризики, пов'язані з погодними умовами, державним регулюванням та ринковою волатильністю. Саме тому розробка стратегій ризик-менеджменту, страхування виробничих активів, диверсифікація джерел доходу та використання сучасних фінансових інструментів, є ключовими факторами забезпечення стабільного розвитку.

Фінансове забезпечення діяльності сільськогосподарських підприємств є ключовим елементом їх стабільного функціонування та розвитку. Воно включає формування, мобілізацію, розподіл та використання фінансових ресурсів для задоволення як поточних, так і стратегічних потреб підприємства. Важливим тут аспектом є дотримання чинних нормативно-правових актів, які регламентують порядок залучення та витрачання коштів. В даному випадку оптимальне фінансове забезпечення сприяє підвищенню ефективності господарської діяльності, забезпечує конкурентоспроможність та фінансову стійкість підприємств аграрного сектору. При цьому ефективне управління фінансовими ресурсами передбачає визначення потреби у фінансуванні, оцінку доцільності використання різних джерел фінансування та розробку оптимальної структури капіталу підприємства.

На основі аналізу різних наукових підходів щодо визначення сутності фінансового механізму можна стверджувати, що фінансовий механізм сільськогосподарського підприємства є складовою частиною загального господарського механізму. Він являє собою сукупність методів, важелів, форм та інструментів, які використовуються для регулювання фінансових відносин та економічних процесів у межах підприємства.

Отже, фінансовий механізм є невід'ємною складовою загального економічного механізму підприємства. Його ефективність безпосередньо впливає на конкурентоспроможність, рентабельність та стійкість аграрного

бізнесу.

У процесі еволюції агропромислового комплексу структура фінансового механізму зазнає змін, адаптуючись до нових економічних умов та викликів. Тому на сьогодні фінансово-економічний механізм сільськогосподарських підприємств перебуває у стадії активного розвитку. Незважаючи на різні підходи до його визначення, науковці та практики сходяться на думці, що він повинен бути спрямований на забезпечення фінансової стабільності підприємств, підтримку інвестиційної привабливості та формування ефективної моделі управління фінансовими ресурсами [1].

Окрім цього, фінансовий механізм аграрного підприємства виконує стратегічну функцію в забезпеченні його життєздатності та конкурентоспроможності. Він визначає джерела фінансування, методи управління ресурсами та шляхи оптимізації фінансових потоків.

Так розвиток сучасних фінансових інструментів, цифровізація обліку та планування, інтеграція інноваційних підходів до фінансування дозволяють підвищити ефективність функціонування аграрних підприємств, зміцнити їх позиції на внутрішньому та зовнішньому ринках і сприяти довгостроковій стійкості галузі в умовах глобальних економічних змін.

Конкурентоспроможність сільського господарства значною мірою залежить не лише від фінансових ресурсів, але й від технологічного рівня виробництва. Вдосконалення фінансово-економічних і технологічних умов діяльності аграрних підприємств сприяє підвищенню продуктивності та ефективності використання ресурсів. Звідси проглядається комплексний підхід до формування фінансово-економічного механізму розвитку аграрного сектору, який дозволяє ефективно використовувати доступні ресурси, підтримувати конкурентні переваги підприємств та створювати умови для їх довгострокового розвитку.

Реалізація фінансово-економічного механізму при формуванні стратегії розвитку сільськогосподарських підприємств повинна ґрунтуватися на комплексному підході, який враховує як теоретико-методологічні основи фінансово-економічного управління, так і практичні аспекти ефективного використання ресурсів, що стає ключовим інструментом стратегічного планування, і забезпечує підприємству можливість адаптації до змін ринкового середовища, оптимізації виробничих процесів і підвищення рівня конкурентоспроможності.

Одним із визначальних аспектів формування стратегії є розуміння того, що конкурентоспроможність сільськогосподарської продукції є величиною динамічною, яка змінюється під впливом внутрішніх і зовнішніх факторів. Вона може зростати завдяки впровадженню інновацій, вдосконаленню

виробничих технологій та державній підтримці або, навпаки, знижуватися через появу нових, більш ефективних технологій, посилення конкуренції та зміни в уподобаннях споживачів.

У цьому контексті надзвичайно важливим є початковий рівень конкурентоспроможності продукції: чим вищий він на старті, тим довшим буде життєвий цикл товару на ринку, що безпосередньо впливатиме на обсяги його реалізації та фінансову стійкість підприємства. Водночас поступове зниження конкурентоспроможності продукції є неминучим процесом, що визначається рівнем науково-технічного прогресу, швидкістю морального зносу технологій та зміною споживчих трендів.

Таким чином, комплексний підхід до управління фінансовими ресурсами, стратегічне планування, залучення інвестицій та впровадження інноваційних технологій створюють основу для стабільного функціонування підприємства у довгостроковій перспективі.

Література

4. Школьний О. О. Фінансово-економічний механізми управління конкурентоспроможністю аграрних підприємств. Монографія. Умань, 2007. 308 с.

СТРАТЕГІЧНІ ОРІЄНТИРИ ФІНАНСОВОЇ МОДЕРНІЗАЦІЇ АГРАРНОЇ ПОЛІТИКИ В УКРАЇНІ

В. В. Патретний, здобувач третього (освітньо-наукового) рівня вищої освіти, Дніпровський державний аграрно-економічний університет, м. Дніпро, Україна

Науковий керівник – І. П. Приходько
д. держ. Упр., професор, професор кафедри обліку, оподаткування та управління фінансово-економічною безпекою, Дніпровський державний аграрно-економічний університет, м. Дніпро, Україна

Аграрна політика України суттєво відрізняється від підходів, що застосовуються у США та країнах Європейського Союзу. У закордонній практиці аграрна політика представлена у формі законодавчо закріпленої середньострокової стратегії розвитку галузі, де чітко окреслені державні пріоритети, визначені основні завдання та передбачені заходи підтримки. Це створює стабільні умови для функціонування сільського господарства, що дозволяє фермерам планувати свою діяльність, оптимізувати виробничу

структуру та забезпечувати максимальну ефективність господарювання.

В Україні ж рівень невизначеності залишається надзвичайно високим. Протягом одного року ситуація може кардинально змінитися за такими показниками, як вартість енергоносіїв та виробничих ресурсів, закупівельні ціни, податкова політика тощо [1].

У США та ЄС законодавчі акти у сфері сільського господарства містять чіткі критерії, яким має відповідати фермер для участі в певних програмах та отримання державної фінансової підтримки. Ці правила є уніфікованими та поширюються на всіх виробників аграрної продукції.

В Україні існують різні підходи до фінансово стабільних і неплатоспроможних підприємств. Останнім неодноразово списували борги перед бюджетом, надавали дотації на поповнення оборотних фондів та інші форми фінансової підтримки. Такі дії створюють ризиковані прецеденти та негативно впливають на платіжну дисципліну в агропромисловому комплексі. Крім того, окремі підприємства можуть отримувати індивідуальну допомогу від регіональних і муніципальних органів влади. Високий рівень корупції та лобіювання інтересів в АПК України підкреслює необхідність забезпечення рівності всіх підприємств перед державою та уніфікації механізмів підтримки як ключових принципів нової аграрної політики.

Загалом, процес формування аграрної політики включає три основні етапи:

- аналіз ресурсно-кліматичного потенціалу та соціально-економічних умов, який слугує базою для вибору загальної стратегії розвитку галузі;
- встановлення державних пріоритетів і цілей у сфері сільськогосподарського виробництва, продовольчого ринку та розвитку сільських територій;
- розробка механізмів реалізації поставлених цілей, які забезпечують ефективність аграрної політики.

Отже, для усунення дисбалансів у міжгалузевому обміні держава має обрати одну з двох альтернативних стратегій:

- створення умов для приведення внутрішніх цін на продовольство у відповідність до світових;
- збереження низького рівня цін на продукти харчування [3].

Обрана стратегія визначатиме конкретні заходи, необхідні для досягнення ключових цілей державної аграрної політики.

Незалежно від вибору напряму, основні механізми державного регулювання та підтримки аграрного сектору залишаються незмінними. До них належать гарантовані ціни, закупівельні та товарні інтервенції, а також безповоротні кредити.

Рівень державної підтримки має стимулювати розвиток галузі та забезпечувати прийнятний рівень рентабельності виробництва. Впливаючи на розмір гарантованих і заставних цін, держава може регулювати структуру сільськогосподарського виробництва, визначати його територіальний розподіл і сприяти підвищенню рівня продовольчої самозабезпеченості країни.

Основні напрями модернізації механізмів державного регулювання агропромислового комплексу України подані нижче. Зокрема, у табл. 1 відображено ключові аспекти стратегічного програмування та програмно-цільового планування разом із прогнозованими результатами їх реалізації.

Таблиця 1 – Ключові напрями програмування та програмно-цільового планування фінансової модернізації аграрного сектору України

Напрями	Очікувані ефекти
1. Розробка довго- та середньострокових програм регулювання й розвитку аграрного сектору з чітко визначеними джерелами фінансування та критеріями оцінки ефективності. 2. Відновлення механізму державних замовлень на продовольчу продукцію з їх розміщенням на середньостроковий період (щонайменше 3-5 років). 3. Посилення ролі державного регулювання експорту сільськогосподарської продукції та продовольчих товарів.	1. Забезпечення стабільного та прогнозованого розвитку аграрного виробництва. 2. Гарантування збуту сільськогосподарської продукції. 3. Створення та підтримка продовольчих резервів. 4. Збереження цілісності економічного простору країни. 5. Уніфікація умов діяльності сільськогосподарських підприємств.

Джерело: складено на підставі [2,3]

Держава відіграє ключову роль у регулюванні розвитку агропромислового комплексу України, що передбачає фінансову підтримку аграрних виробників для мінімізації негативних наслідків диспаритету цін, стимулювання зростання виробничих обсягів та вдосконалення структури сільського господарства. Важливим завданням є розробка ефективної програми захисту внутрішнього ринку, а також створення умов для вертикальної інтеграції в аграрному секторі шляхом формування комплексів, що охоплюють виробництво, переробку та збут продукції, що сприяє внутрішньому перерозподілу фінансових і виробничих ресурсів для

компенсації несприятливих умов у певних ланках виробництва. Крім того, держава має розробити стратегію та реалізувати структурну політику, спрямовану на розвиток інфраструктури аграрного виробництва та сільських територій [4].

Таким чином, аграрна політика є складною системою, яка включає організаційно-правові та фінансово-економічні заходи впливу на учасників аграрних відносин, регулювання земельних питань, стратегічне планування основних параметрів розвитку галузі та стимулювання інноваційних процесів у сільськогосподарському виробництві.

Література

1. Бородіна О. М. Державна підтримка сільського господарства: концепція, механізми, ефективність. Економіка і прогнозування. 2023. № 1. С. 109–125.
2. Діброва А. Д. Державне регулювання сільськогосподарського виробництва: теорія, методологія, практика: монографія. Київ : Формат, 2018. 488 с.
3. Єдина комплексна стратегія розвитку сільського господарства та сільських територій на 2015–2020 рр. / Міністерство аграрної політики України. Київ, 2015. 125 с. URL: <http://minagro.gov.ua/system/files>.
4. Реалізація Програми здійснюється відповідно до Порядку надання фінансової державної підтримки суб'єктам підприємництва, затвердженого Постановою КМУ від 24.01.2020 № 28 (у редакції Постанови КМУ від 14.03.2023 № 229), яким визначено умови, критерії та механізми надання такої підтримки через уповноважені банки за участі Фонду розвитку підприємництва.

РОЛЬ СТАЛОГО РОЗВИТКУ У ФОРМУВАННІ КОНКУРЕНТНИХ ПЕРЕВАГ АГРАРНИХ ПІДПРИЄМСТВ

Т. П. Радчишин, здобувач третього
(освітньо-наукового) рівня вищої освіти,
Дніпровський державний аграрно-еко-
номічний університет, м. Дніпро,
Україна

Науковий керівник – Л. М. Курбацька,
к. е. н., доцент, декан факультету
менеджменту і маркетингу,
Дніпровський державний аграрно-
економічний університет,
м. Дніпро, Україна

Сталий розвиток сьогодні є однією з найважливіших концепцій, що визначають майбутнє не лише окремих підприємств, але й усієї економіки в цілому. Особливо актуальним він стає в аграрному секторі, де злиття економічної ефективності, екологічної відповідальності та соціальної справедливості набуває особливого значення. Аграрні підприємства, орієнтовані на принципи сталого розвитку, можуть не лише оптимізувати свої

виробничі процеси, але й забезпечити довгострокову стабільність, підвищення якості продукції та збереження природних ресурсів, що в свою чергу перетворюється на суттєву конкурентну перевагу на ринку.

Основним аспектом сталого розвитку є екологічна складова, яка полягає у раціональному використанні природних ресурсів і зниженні негативного впливу господарської діяльності на довкілля. В умовах сучасних викликів, пов'язаних зі зміною клімату та виснаженням ґрунтових ресурсів, аграрні підприємства змушені впроваджувати інноваційні технології, що дозволяють мінімізувати екологічне навантаження. Застосування сучасних методів агротехнології не лише сприяє збереженню екосистем, але й дозволяє зменшити витрати виробництва, що позитивно впливає на фінансовий результат підприємства.

Соціальна складова сталого розвитку охоплює забезпечення справедливих умов праці, підтримку місцевих громад та інвестиції в розвиток людського капіталу. У сучасному світі, де соціальна відповідальність стає одним із головних чинників у виборі споживачами продукції, аграрні підприємства, що дотримуються принципів сталості, створюють безпечні та комфортні умови праці для співробітників, інвестують у їх професійний розвиток, а також підтримують локальні ініціативи. Такий підхід сприяє не лише покращенню якості продукції, а й зміцненню репутації підприємства, що в умовах глобальної конкуренції є надзвичайно важливим. Підприємства, які активно впроваджують соціальні проекти, отримують лояльність не лише власних працівників, але й споживачів, що стає додатковим стимулом для зростання продажів і розширення ринків збуту.

Економічний аспект сталого розвитку передбачає раціональне управління фінансовими ресурсами, оптимізацію витрат та інвестиції в інновації, що сприяють підвищенню продуктивності праці та конкурентоспроможності. Впровадження систем моніторингу, аналізу даних та автоматизації виробничих процесів дозволяє підприємствам знижувати операційні витрати, а також ефективно планувати свою діяльність. Розширення асортименту продукції, адаптація до вимог ринку та вихід на міжнародні ринки збуту стають можливими завдяки такому комплексному підходу, що перетворює аграрний бізнес на інноваційну та динамічно розвиваючу галузь.

Інтеграція принципів сталого розвитку сприяє формуванню партнерських відносин як на внутрішньому, так і на міжнародному рівнях. Співпраця з науковими установами, екологічними організаціями та місцевими громадами стимулює обмін досвідом та впровадження найкращих практик, що дозволяє розробляти інноваційні проекти й впроваджувати сучасні технології

в аграрному виробництві. Завдяки цьому аграрні підприємства можуть не лише підвищувати ефективність своєї діяльності, а й займати лідируючі позиції на глобальному ринку. Водночас, дотримання міжнародних екологічних стандартів відкриває можливості для участі у програмах фінансування з боку міжнародних організацій, що є вагомим фактором для залучення додаткових інвестицій і підтримки з боку державних установ. Виклики, пов'язані із впровадженням сталого розвитку, очевидні – це високі початкові витрати на модернізацію виробництва, необхідність навчання персоналу та адаптації до нових технологій. Проте, у довгостроковій перспективі, ці інвестиції окупаються завдяки зниженню експлуатаційних витрат, підвищенню якості продукції та розширенню ринків збуту. Більше того, зростає попит серед споживачів на продукцію, вироблену з урахуванням принципів екологічної безпеки та соціальної відповідальності. Таким чином, аграрні підприємства, які націлені на сталий розвиток, отримують можливість створити унікальний бренд, що асоціюється з високою якістю, екологічністю та соціальною відповідальністю, що стає вагомим конкурентною перевагою у сучасному ринковому середовищі.

Комплексний підхід до сталого розвитку дозволяє аграрним підприємствам не лише реагувати на сучасні виклики, але й активно формувати тенденції розвитку галузі. Сучасна конкуренція вимагає від підприємств швидкої адаптації до змін, впровадження інноваційних технологій та розробки нових моделей управління, які враховують як економічні, так і екологічні та соціальні фактори. В умовах глобалізації економіки та посилення екологічних вимог, аграрний сектор має унікальну можливість використати свої внутрішні ресурси для створення стійких конкурентних переваг, що забезпечують його лідерство як на національному, так і на міжнародному рівнях.

В умовах глобалізації та стрімких змін кліматичних умов аграрний сектор продовжує розвиватися за рахунок впровадження принципів сталого розвитку, що стає запорукою його майбутньої конкурентоспроможності. Сучасні аграрні підприємства зосереджують увагу не лише на традиційних методах виробництва, а й активно впроваджують інноваційні технології для забезпечення ефективного управління ресурсами. Використання цифрових технологій, таких як інтелектуальні системи управління врожайністю, автоматизація виробничих процесів та мобільні додатки для моніторингу стану посівів, дозволяє оптимізувати застосування добрив, водних ресурсів та енергозабезпечення.

Окрім технологічного аспекту, велике значення має і стратегічний підхід до екологічного менеджменту, який включає впровадження систем

енергоефективності, використання відновлюваних джерел енергії та заходів з рекультивації земель. Завдяки цьому підприємства не тільки дотримуються суворих екологічних стандартів, але й створюють нові можливості для отримання додаткових інвестицій від державних та міжнародних програм підтримки сталого розвитку. Ефективне використання ресурсів дозволяє не тільки забезпечувати конкурентоспроможність на внутрішньому ринку, а й відкривати нові перспективи для експорту екологічно чистої продукції.

Соціальна відповідальність виступає ще одним ключовим чинником, що сприяє формуванню позитивного іміджу аграрних підприємств. Розробка програм підтримки місцевих громад, інвестування у розвиток кадрів та забезпечення прозорості управлінських процесів зміцнюють довіру споживачів і партнерів. Такі ініціативи створюють стабільні партнерські відносини, дозволяють підприємствам отримувати додаткові фінансові та технологічні ресурси, а також забезпечують основу для довгострокового зростання в умовах зростаючої конкуренції. Сталий розвиток, інтегрований з інноваційними підходами до виробництва та управління, відкриває нові перспективи для аграрного сектору як на національному, так і на міжнародному рівнях.

Роль сталого розвитку у формуванні конкурентних переваг аграрних підприємств є багатогранною і комплексною. Це не лише інструмент для збереження природних ресурсів і підвищення економічної ефективності, а й потужний засіб для зміцнення соціальної відповідальності та формування позитивного іміджу на ринку. Завдяки впровадженню принципів сталого розвитку, аграрні підприємства отримують змогу оптимізувати виробничі процеси, знизити операційні витрати, залучити інвестиції та створити міцну базу для подальшого розвитку. В умовах постійного зростання вимог до якості продукції та екологічної безпеки, підприємства, що орієнтуються на сталий розвиток, мають всі шанси стати лідерами галузі, забезпечуючи стабільне економічне зростання та довгострокову конкурентоспроможність у сучасному світі.

ФІНАНСОВЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ГУМАНІТАРНОГО РОЗМІНУВАННЯ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИХ ЗЕМЕЛЬ В УКРАЇНІ

Т. О. Чайка, к. е. н., зав. Відділу еколого-економічного розвитку сільських територій, Полтавське відділення Академії наук технологічної кібернетики України, м. Полтава, Україна

Внаслідок активних бойових дій в Україні значні площі сільськогосподарських земель стали непридатними для використання через замінування та забруднення вибухонебезпечними предметами, що унеможливорює ведення господарської діяльності на відповідних територіях впродовж багатьох років після завершення війни [1]. Станом на початок 2024 р., площа сільськогосподарських угідь, придатних для ведення господарської діяльності, склала 32,7 млн га (проти 41,3 млн га на 2021 р.), тобто збільшилась на 16,8 % порівняно із 2022 р. та на 3,2 % відносно 2023 р. за рахунок деокупації частини Харківської та Херсонської областей [2].

Отже, як ніколи, актуальним є питання гуманітарного розмінування, в результаті якого відбувається передача землі користувачу з наданням відповідних гарантій безпеки і якості [3].

Фінансування гуманітарного розмінування сільськогосподарських земель в Україні стикається з низкою проблем:

- висока вартість розмінування. Для безпечного розмінування сільськогосподарських земель України необхідно 1,5 млрд дол., що є значним фінансовим навантаженням для країни, особливо в умовах війни [4]. Вартість проведення гуманітарного розмінування на сьогодні складає орієнтовно 3–4 дол. США за 1 м² [3];

- обмеженість фінансування. Джерелами гуманітарного розмінування є державне фінансування, донорське та від іноземних держав. Наразі існує волонтерський проєкт [Military.feodal.online](https://military.feodal.online), де фермер може залишити заявку на безкоштовне гуманітарне розмінування [5]. Якщо фермери оплачують його самостійно, то з державного бюджету вони можуть отримати 80–100 % компенсацію. Але державне фінансування постійно зменшується. Так, наприкінці 2024 р. з державного бюджету було перерозподілено 2 млрд грн видатків розвитку за програмою «Компенсація витрат за гуманітарне розмінування земель сільськогосподарського призначення» на здійснення виплат «Зимова підтримка» [6]. У 2025 р. на розмінування сільськогосподарських земель у бюджеті закладено 1 млрд грн, тоді як у минулий рік ця сума становила 3 млрд грн, що є критично мало, але є сподівання на грантові проєкти [7];

– великі площі забруднених земель. Внаслідок військових дій понад 5 млн га сільськогосподарських земель залишаються замінованими або забрудненими вибухонебезпечними предметами. А враховуючи подальші просування ворога та продовження обстрілів, це ускладнює та здорожчує процес розмінування [8];

– тривалість процесу розмінування. Навіть за наявності фінансування, розмінування таких великих площ потребує значного часу, що впливає на сільськогосподарське виробництво та економіку країни [9];

– вплив на економіку. Заміновані території призводять до втрат у сільському господарстві, зменшення експорту та податкових надходжень. За оцінками, Україна через заміновані та забруднені землі щорічно втрачає 11,2 млрд дол., що складає 5,6 % ВВП України 2021 р. [10].

Ці проблеми вимагають комплексного підходу, що включає збільшення фінансування, міжнародну співпрацю та впровадження новітніх технологій для ефективного розмінування сільськогосподарських земель в Україні.

Міжнародний досвід фінансування розмінування сільськогосподарських земель демонструє різноманітні підходи та механізми [11], спрямовані на відновлення безпечного використання аграрних територій.

– державне фінансування та міжнародна співпраця. Наприклад, Федеральний уряд Німеччини активно підтримує проєкти з розмінування через рішення Бундестагу та Федеральне міністерство продовольства і сільського господарства. Така підтримка включає фінансування програм очищення територій від вибухонебезпечних предметів та обмін досвідом з іншими країнами [12].

– діяльність міжнародних неурядових організацій. Швейцарська організація FSD (Fondation Suisse de Déminage) понад 27 років займається розмінуванням у більш ніж 30 країнах світу. FSD забезпечує знешкодження мін та інших боєприпасів, сприяючи поверненню очищених земель у сільськогосподарський обіг. Фінансування таких операцій здійснюється за рахунок міжнародних донорів, урядів і приватних внесків [13].

– використання інноваційних технологій та міжнародна підтримка. Для вирішення проблеми замінованих сільськогосподарських земель Україною залучаються міжнародні партнери й організації, які надають фінансову та технічну допомогу. Зокрема, впроваджуються інноваційні технології, такі як аерофотозйомка за допомогою дронів й аналіз супутникових знімків із використанням штучного інтелекту, що дозволяє прискорити процес розмінування [14].

Загалом, міжнародний досвід свідчить про ефективність поєднання державного фінансування, діяльності неурядових організацій та впровадження

сучасних технологій у процесі розмінування сільськогосподарських земель. Такий комплексний підхід забезпечує безпечне повернення земель до аграрного використання та відновлення економічного потенціалу постраждалих регіонів.

Література

1. Чайка Т. О., Короткова І. В. Напрями та технології відтворення родючості ґрунтів в Україні в післявоєнний період. Агробіологія. 2023. № 1. С. 142-156. <https://doi.org/10.33245/2310-9270-2023-179-1-142-156>
 2. Николук О., Пивовар П., Назаркіна Р., Стольнікович Г., Богонос М. Динаміка земельного фонду: як змінилися земельні ресурси України після 24 лютого 2022 року. URK: https://kse.ua/wp-content/uploads/2024/03/Agroviglyad_2_ukr.pdf.
 3. Чайка Т. О., Короткова І. В. Відновлення родючості ґрунту в Україні після воєнних дій. Захист і відновлення екологічної рівноваги та забезпечення самовідновлення екосистем : колективна монографія ; за заг. Ред. Т. О. Чайки. Полтава : Астроя, 2023. С. 232–281.
 4. Україна потребує 1,5 млрд доларів для пріоритетного розмінування сільськогосподарських земель. URL: <https://eba.com.ua/ukrayina-potrebuye-1-5-mlrd-dolariv-dlya-priorytetnogo-rozminuvannya-silskogospodarskyh-zemel/>
 5. Пістрюга Т. Розмінувати поля: час, гроші, ризики та чорний ринок саперів. URL: <https://latifundist.com/interview/626-rozminuvati-polya-chas-groshi-riziki-ta-chornij-rinok-saperiv>.
 6. Уряд зробив перерозподіл видатків Держбюджету для здійснення виплат «Зимова підтримка». URL: <https://7eminar.ua/news/2466-uryad-zrobiv-pererozpodil-vidatkiv-derzbyudzetu-dlya-zdiisnennya-viplat-zimova-pidtrimka?page=2>.
 7. Цьогоріч на розмінування сільськогосподарських земель уряд заклав менше грошей, ніж торік. URL: <https://zmina.info/news/czogorich-na-rozminuvannya-silskogospodarskyh-zemel-uryad-zaklav-menshe-groshej-nizh-torik/>
 8. Горбань Ю. Розмінування як перший крок до відновлення. URL: https://dif.org.ua/article/rozminuvannya-yak-pershiy-krok-do-vidnovlennya?utm_source=chatgpt.com.
 9. The Dangerous Work of Clearing Russia's Deadly Mines from Ukrainian Lands. URL: https://www.newyorker.com/news/the-lede/the-dangerous-work-of-clearing-russias-deadly-mines-from-ukrainian-lands?utm_source=chatgpt.com.
 10. У Давосі говорили про інноваційне фінансування гуманітарного розмінування. URL: <https://demine.gov.ua/news/u-davosi-hovoryly-pro-innovatsiine-finansuvannia-humanitarnoho-rozminuvannia>.
 11. Чайка Т. О., Короткова І. В. Міжнародний досвід відновлення родючості забруднених ґрунтів внаслідок військових дій. Продовольча безпека України в умовах післявоєнного відновлення: глобальні та національні виміри : Міжнар. Наук.-практ. Конф. (м. Миколаїв, 01–02 червня 2023 р.). Миколаїв : МНАУ, 2023. 402 с. С. 169–172.
- Ткач В. Досвід Німеччини щодо розмінування територій і знешкодження вибухонебезпечних предметів. URL: https://uriffm.org.ua/uk/news/607?utm_source=chatgpt.com.
- Ткаченко К., Хорошун В. Розмінуємо? FSD Ukraine подвоює бюджет проєкту гуманітарного розмінування в Україні. URL: https://latifundist.com/interview/766-rozminuyemo-fsd-ukraine-podvoyuye-byudzheth-proyektu-gumanitarnogo-rozminuvannya-v-ukrayini?utm_source=chatgpt.com.
- Україна презентує у Швейцарії арт-проєкт про вплив розмінування на життя українців та глобальну продовольчу безпеку. URL: <https://www.undp.org/uk/ukraine/press->

STRATEGIES FOR INCREASING THE COMPETITIVENESS OF THE FARM

K. Didur, *doctoral candidate at the Department of Economics, Dnipro State Agrarian and Economic University, Dnipro, Ukraine*

Ukraine's current economic landscape presents significant challenges for the agricultural sector. As one of the country's key industries, agriculture makes a substantial contribution to GDP and plays a vital role in exports. However, ongoing economic and political instability complicates business operations. War, disrupted logistics, declining domestic purchasing power, and heightened competition in global markets are forcing enterprises to seek innovative strategies to remain viable.

Under these conditions, farms encounter multiple obstacles. On the one hand, limited financial resources – further constrained by high loan interest rates and associated risks – create significant difficulties. On the other hand, technological lag hinders the efficient use of land resources, particularly in a globalized market where leading agricultural enterprises are adopting cutting-edge innovations.

In today's environment, competitiveness is not merely about survival but about identifying opportunities for growth. To meet this challenge, farmers must conduct in-depth assessments of their operations, explore new avenues for expansion, and adapt to changing circumstances. Only those who can efficiently leverage available resources while aligning with market demands will be able to maintain and strengthen their market positions in the long run.

The issue of farm competitiveness extends beyond economic considerations. It is closely linked to strengthening national food security, fostering rural development, and preserving agricultural traditions amid global transformations. Therefore, farms must focus on strategic development areas that will enable them to adapt to current realities and achieve sustainable growth [1].

To enhance farm competitiveness, we propose the following directions:

1. Investment in technology and modernization allows for increased production efficiency and reduced costs. The implementation of innovative agricultural technologies, such as precision farming, significantly optimizes the use of natural resources, particularly fertilizers, water, and fuel. This is achieved through a detailed analysis of data on soil conditions, climate factors, and plant

needs, enabling more precise planning and decision-making. One of the key tools for implementing such technologies is the use of drones for field monitoring, which enables rapid and accurate identification of problem areas requiring special attention. Automated irrigation systems with moisture sensors not only reduce water consumption but also contribute to uniform field irrigation, which is crucial for ensuring high yields, especially in the context of climate variability. The modernization of agricultural machinery, including combines, tractors, and other technical equipment, has a significant impact on the efficiency of production processes. Using the latest energy-efficient machinery models helps reduce soil cultivation, sowing, and harvesting costs, ultimately lowering production costs. Thanks to such investments, farms can significantly increase productivity, reduce production costs, and ensure sustainable development, which is essential in the context of current economic conditions and the need to enhance market competitiveness.

2. Optimization of logistical processes is an essential step in improving efficiency and reducing costs in the agricultural business. The implementation of GPS systems for vehicle tracking allows for more efficient transportation route planning, reducing fuel costs by selecting the most economical routes. Additionally, it shortens delivery times to end consumers or warehouses, ensuring not only logistics cost savings but also improving overall service quality. Investing in warehouse infrastructure modernization, including the installation of cooling systems for product storage, helps minimize losses due to spoilage, which is especially important for perishable goods such as vegetables, fruits, and dairy products. Improving post-harvest processing, such as sorting, cleaning, and drying grain, also plays a critical role in enhancing product quality and market competitiveness, allowing for higher profits from sales.

3. Diversification of activities is crucial for increasing revenue and reducing risks associated with price fluctuations on key agricultural crops. Expanding the product range through the production of whole-grain flour or vegetable oil creates added value and significantly improves farm profitability. Given the growing demand for environmentally friendly products, organic production can also become a promising direction. To achieve this, certification is required, along with adapting cultivation technologies to organic farming standards, allowing compliance with international requirements and expanding export opportunities. Additionally, creating additional sales channels, such as online platforms, partnerships with retail chains, or establishing proprietary sales points, will not only attract new customers but also ensure a stable income flow, especially amid constant market fluctuations.

4. Brand development is a crucial component of a farm's competitiveness strategy. Creating a strong brand helps distinguish the farm among numerous

market competitors by emphasizing its individuality and unique advantages. Effective marketing campaigns, particularly through popular social media platforms, enhance engagement with potential customers and attract a new audience through participation in exhibitions and fairs. Such activities contribute to increasing brand recognition and consumer trust. Positioning the farm as a producer of environmentally friendly products with an emphasis on regional specificity, known for its ecological purity and rich agricultural traditions, can become an important competitive advantage. A key role in strengthening the brand lies in the development of high-quality packaging that highlights the product's natural and unique qualities. A bright, informative, and environmentally friendly package design attracts consumer attention and increases their confidence in product quality, which is critical for achieving market success [2].

5. Staff qualification improvement is one of the key factors in ensuring effective enterprise development and the implementation of innovations. Training employees in modern agro-technologies, as well as in storage and processing technologies, significantly improves the utilization of available resources, particularly by reducing costs and enhancing product quality. Organizing specialized training sessions for agronomists and technologists enables the faster and more efficient adoption of innovative methods in production processes, positively impacting overall productivity. An important component is also the improvement of managerial skills among executives, allowing for more effective planning and coordination of business activities, increasing competitiveness. Developing leadership qualities, strategic thinking, and decision-making skills helps managers respond more effectively to market changes, ensuring sustainable development and achieving long-term goals. As a result of continuous staff qualification improvement, the enterprise gains a significant competitive advantage, which is crucial for success in the market.

6. Expanding sales markets is essential for the stable development of the enterprise and for minimizing risks associated with dependence on a limited number of clients or regions. Targeting new domestic sales regions diversifies distribution channels and increases sales volumes, reducing the impact of economic or political fluctuations in specific regions. Entering foreign markets is the next logical step in expanding the enterprise's activities. This requires product certification in accordance with international quality standards, such as ISO or HACCP, which enhances the trust of foreign buyers and enables competition in global markets. Additionally, value-added products such as organic flour or oil may become particularly competitive in European markets, where demand for environmentally friendly and healthy products is constantly growing. This opens new opportunities for the enterprise, as such products have high value and demand,

allowing for increased profits and strengthened positions on the international stage [3].

7. Financing through support programs is an important tool for ensuring enterprise development and implementing investment projects. Enterprises should take advantage of available grants and government support programs aimed at developing small and medium-sized agribusinesses. These may include subsidies for equipment modernization, which reduce costs for upgrading machinery, preferential loans that ensure access to financing for implementing new technologies, or interest rate compensation for loans, which eases the financial burden on the business. Participation in such programs significantly enhances financial stability and accelerates the innovation adoption process. Moreover, attracting additional funding through international programs such as Horizon Europe opens opportunities for the development of new technologies, research, and the implementation of innovative solutions. This not only helps enterprises integrate advanced technologies but also contributes to strengthening competitiveness in the market, particularly at the international level.

The application of these strategies enables enterprises not only to effectively adapt to market changes but also to take leading positions among competitors, ensuring sustainable development and increased profitability. Expanding the product range, improving logistics processes, developing the brand and marketing channels, and enhancing staff qualifications allow enterprises not only to maintain competitiveness but also to significantly increase their market share. The active use of state and international support programs, along with the adoption of the latest technologies and innovative solutions, contributes to achieving stable financial growth. Such a comprehensive approach allows agricultural producers not only to achieve high results in the short term but also to ensure long-term sustainability and success in both national and international markets.

References:

1. Porter M. E. (2008). *Competitive Advantage: Creating and Sustaining Superior Performance* (Rev. ed.). New York: Free Press. Pp. 24-47.
2. Barney J. B. (2014). Resource-based theory: Creating and sustaining competitive advantage. *Strategic Management Journal*, 20(3), 299-313. Pp. 302-305.
3. Teece D. J. (2014). *The Foundations of Business Strategy*. Oxford: Oxford University Press. Pp. 106-120.

СЕКЦІЯ 5 ТЕОРІЯ І ПРАКТИКА ОБЛІКОВО- АНАЛІТИЧНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ СУБ'ЄКТІВ ГОСПОДАРЮВАННЯ

ОБЛІКОВЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ УПРАВЛІННЯ КРЕДИТНИМИ ОПЕРАЦІЯМИ БАНКУ В ПЕРІОД ВОЄННОГО ЧАСУ

О. М. Губарик, *к. е. н., доцент, в.о.
завідувача кафедри обліку, оподаткування
та управління фінансово-економічною
безпекою, Дніпровський державний аграрно-
економічний університет, м. Дніпро,
Україна*

В умовах воєнного часу банки, як основний елемент фінансової системи, стикаються з численними викликами у здійсненні своєї діяльності, зокрема, в управлінні кредитними операціями. Воєнні дії призводять до значних економічних потрясінь, впливають на ліквідність банків, підвищують рівень ризиків та знижують стабільність фінансової системи. Відповідно, облікове забезпечення кредитних операцій набуває особливо важливого значення. В умовах війни банки повинні не лише підтримувати свою стабільність, а й забезпечувати ефективне управління кредитним портфелем, що потребує своєчасного та точного обліку.

У воєнний період банки стикаються з низкою специфічних труднощів, таких як: зниження платоспроможності позичальників через економічну невизначеність; ризики, пов'язані з пошкодженням або знищенням заставного майна та високий рівень кредитних ризиків через зростання кількості неплатоспроможних клієнтів.

У зв'язку з цим важливою частиною облікової діяльності стає управління кредитними ризиками. Необхідно постійно оновлювати інформацію про фінансовий стан позичальників, а також враховувати нові економічні реалії, що можуть призвести до перегляду умов кредитування. Зокрема, необхідно ввести більш гнучкі підходи до оцінки ризиків і виконання облікових процедур, орієнтуючись на поточну ситуацію в країні [1].

Інформаційні технології та сучасні облікові системи відіграють вирішальну роль у забезпеченні точності та своєчасності обліку кредитних операцій. В умовах війни банки повинні мати можливість оперативно адаптувати свої облікові системи до нових умов. Одним із ключових елементів є автоматизація процесів обліку та аналізу кредитних операцій, що дозволяє

знижувати ризики помилок та забезпечує більш ефективне управління ресурсами банку [2].

Облік кредитних операцій має включати детальний моніторинг усіх етапів кредитування: від початкової оцінки позичальника до контролю за виконанням умов договору та своєчасністю платежів. Використання автоматизованих систем дозволяє здійснювати ретельний аналіз кредитного портфеля, швидко реагувати на зміни економічної ситуації, вчасно виявляти проблемні кредити та вживати заходів щодо їх погашення.

Управління кредитними ризиками в умовах війни потребує застосування спеціальних моделей оцінки ризиків, які враховують нестабільність економічного середовища та соціально-політичні фактори. Однією з таких моделей є використання стрес-тестування, яке дозволяє банкам оцінити потенційні ризики в умовах економічної кризи чи непередбачених подій. Стрес-тестування має на меті виявити слабкі місця в кредитному портфелі та забезпечити формування резервів для покриття можливих збитків [3].

Також, в умовах війни, банки повинні застосовувати більш жорсткі критерії до відбору позичальників, особливо у випадках, коли йдеться про великий кредитний ризик. Це передбачає посилений моніторинг економічного стану клієнтів, а також гнучкий підхід до умов кредитування, наприклад, надання кредитів лише за умови наявності достатнього забезпечення або переведення частини операцій в валюту.

В умовах війни банки змушені постійно переглядати свої облікові політики та стандарти. Це може включати зміни в методах оцінки кредитного ризику, варіантах заставного забезпечення та змінах в умовах кредитування. Одним з важливих аспектів є вдосконалення практики формування резервів під кредитні ризики. Враховуючи високий рівень непередбачуваних подій, банки повинні забезпечити наявність достатніх резервів для покриття можливих втрат.

Зміни можуть стосуватися також коригування обліку неплатоспроможних позичальників. В умовах економічної нестабільності банки мають змогу використовувати такі механізми, як реструктуризація кредитів або перенесення термінів платежів для позичальників, що опинилися у скрутному фінансовому становищі [1].

В свою чергу, практичні аспекти обліку кредитних операцій включають:

- підвищення уваги до класифікації кредитів за ступенем ризику;
- використання механізмів моніторингу кредитного портфеля в реальному часі;
- запровадження інструментів управління проблемними кредитами, включаючи судову практику та погодження умов кредитування з

національними регуляторами.

Особливу увагу в умовах воєнного часу слід приділяти організації звітності щодо кредитних ризиків. Оскільки умови постійно змінюються, необхідно впроваджувати адаптивні методи збору та аналізу інформації для оперативного прийняття рішень.

Отже, управління кредитними операціями банків в умовах воєнного часу вимагає застосування спеціалізованих облікових систем, вдосконалення методів оцінки та управління кредитними ризиками. Актуальність використання сучасних інформаційних технологій та механізмів моніторингу кредитного портфеля стає критичною. Зміни в обліковій політиці та гнучкий підхід до кредитних умов дозволяють забезпечити стабільність банку в умовах високих економічних та політичних ризиків.

Для досягнення ефективного управління кредитними операціями необхідно враховувати нові економічні реалії, застосовувати актуальні моделі управління ризиками та забезпечувати високий рівень контролю за виконанням облікових процедур. В результаті це дозволить банкам зберегти стабільність і підтримувати свою діяльність навіть у складних умовах війни.

Література:

1. Дьяченко О. В. Управління кредитними ризиками банку в умовах нестабільності економічного середовища. Київ: Либідь, 2020. 432 с.
2. Ковальчук І. О. Фінансові ризики: управління та облік у банківській системі України. Київ: ВД «Професіонал», 2019. 320 с.
3. Сурін І. М., Яценко І. П. Облікове забезпечення управління банківськими операціями. Харків: Факт, 2021. 450 с.

РОЛЬ ОБЛІКОВО-АНАЛІТИЧНОЇ ІНФОРМАЦІЇ В ІНФОРМАЦІЙНОМУ ЗАБЕЗПЕЧЕННІ УПРАВЛІНСЬКИХ РІШЕНЬ НА ПІДПРИЄМСТВІ

*О. Л. Дубина, старший викладач кафедри
обліку, оподаткування та управління
фінансово-економічною безпекою,
Дніпровський державний аграрно-
економічний університет, м. Дніпро,
Україна*

Обліково-аналітична інформація відіграє ключову роль у забезпеченні ефективного управління підприємством, оскільки вона надає об'єктивні, систематизовані та достовірні дані для ухвалення обґрунтованих рішень. Вона дозволяє здійснювати контроль за фінансово-господарською діяльністю, оцінювати фінансовий стан підприємства, виявляти потенційні ризики та

резерви для підвищення ефективності роботи. Крім того, аналітична обробка облікової інформації сприяє прогнозуванню розвитку підприємства, оптимізації витрат, підвищенню прибутковості та забезпеченню економічної безпеки.

Облікова інформація формується в результаті діяльності облікового персоналу, який здійснює ідентифікацію, обробку, узагальнення, систематизацію та розкриття даних про фінансово-господарську діяльність підприємства. У процесі обробки цієї інформації, зокрема під час визнання та оцінки активів, джерел їх формування, витрат, доходів та господарських операцій, можуть застосовуватися різні методи та підходи.

Альтернативність підходів до визнання та оцінки облікових об'єктів створює ситуацію, за якої однакові господарські процеси та ресурси можуть мати різні вартісні характеристики після узагальнення та систематизації. Це зумовлює необхідність вибору оптимальних методів обліку для забезпечення об'єктивного та достовірного відображення фінансово-господарської діяльності підприємства.

У процесі прийняття управлінських рішень керівники використовують облікову інформацію, яка повинна відповідати не лише критерію релевантності, а й мати низку інших важливих характеристик. Серед них варто виділити час виникнення, спосіб вираження, рівень впливу на управлінський процес, характер обробки, метод узагальнення, рівень доступності та етап формування.

Щоб правильно оцінити цінність облікової інформації для прийняття рішень, необхідна тісна взаємодія між обліковими працівниками, які готують дані, та управлінським персоналом, який формує запит на необхідну інформацію. Важливо розуміти зміст показників і формат їх подачі, що дозволяє обрати найкращу альтернативу серед можливих варіантів. Саме тому знання принципів класифікації облікової інформації є важливим для ефективного управління, оскільки класифікація сприяє глибшому розумінню сутності об'єкта чи процесу. Основними принципами класифікації облікової інформації є: змістовність, аналітичність, цільове призначення, часова релевантність, форма вираження, спосіб узагальнення, відкритість та доступність.

Корисність облікової інформації для прийняття управлінських рішень та ефективного функціонування підприємства визначають її якісні характеристики (рис.1):

Рисунок 1 – Якісні характеристики облікової інформації

Якісні характеристики облікової інформації мають мінімізувати вплив методологічних підходів до обліку, що можуть спричиняти викривлення чи побічні ефекти при використанні даних у процесі прийняття управлінських рішень. Це досягається шляхом вибору найбільш доцільних способів визнання та методів оцінки облікових об'єктів, а також належного інформування користувачів про ключові положення облікової політики підприємства. Водночас, управлінський персонал повинен усвідомлювати, що облікова політика безпосередньо впливає на показники фінансової та управлінської звітності, що необхідно враховувати під час прийняття рішень.

Обліково-аналітична інформація є важливим інструментом для управління підприємством, оскільки надає детальну інформацію про фінансові, господарські та операційні процеси, що дозволяє здійснювати ефективне планування, облік і контроль за фінансовими потоками, а також проводити глибокий аналіз фінансових результатів та економічної ефективності. Вона є основою для прогнозування розвитку підприємства, визначення ризиків і можливостей, а також для забезпечення прозорості та відповідності фінансової звітності вимогам стандартів і законодавства. Така інформація допомагає керівникам приймати обґрунтовані управлінські рішення, оптимізувати витрати, інвестиції та стратегічні процеси, що в кінцевому результаті сприяє фінансовій стабільності та розвитку підприємства.

ФОРМУВАННЯ СТАТУТНОГО КАПІТАЛУ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКОГО ТОВАРИСТВА

О. В. Кравченко, к. е. н., доцент, доцент кафедри бухгалтерського обліку та оподаткування, Сумський державний університет, м. Суми, Україна

М. Є. Сидорова, здобувач першого (бакалаврського) рівня вищої освіти, Сумський державний університет, м. Суми, Україна

При створенні сільськогосподарських товариств згідно з чинним законодавством формується статутний капітал. Його розмір складається з номінальної вартості часток учасників товариства, виражених у національній валюті. Він може бути утворений шляхом об'єднання майнових і земельних внесків громадян, що не відповідають за зобов'язаннями товариства й несуть ризик збитків, пов'язаних з його діяльністю в межах вартості своїх вкладів. При цьому розмір частки кожного окремого учасника можна додатково визначати у відсотках як співвідношення номінальної вартості його частки і статутного капіталу. Вартість вкладу кожного учасника має бути не меншою за номінальну вартість його частки.

Формування капіталу сільгосптовариств може відбуватися різними способами: грошовим (готівкові і безготівкові кошти); майновим (обладнання, цінні папери, нерухоме майно, майнові права на об'єкти інтелектуальної власності тощо); змішаним (грошовий в сукупності з майновим), кожний з яких має певні особливості. Якщо внесок у грошових коштів, то розмір корпоративних прав засновника є зрозумілими – номінальна сума грошей співвідноситься із загальним розміром статутного фонду і визначається частка засновника у статутному капіталі. У випадку внеску у негрошовій формі (основні засоби, товари тощо), то він повинен мати відповідну грошову оцінку. Таку оцінку під час створення ТОВ визначають рішенням засновників про створення товариства та затверджують одностайним рішенням загальних зборів учасників.

При створенні будь-якої організаційно-правової форми господарювання засновники можуть використовувати один з таких методів оцінки майна при внесенні його до статутного капіталу:

– за вартістю, визначеною за домовленістю між засновниками (учасниками). До органів державної реєстрації подається виписка з протоколу установчих зборів про затвердження оцінки вкладів;

– за вартістю, визначеною експертом-оцінювачем. До органу державної реєстрації подається звіт про експертну оцінку.

Вклади засновників (учасників) підприємства повинні вноситися у строки, передбачені законодавством та установчими документами. Безпосередньо для ТОВ оцінка майна має бути узгоджена одностайним рішенням загальних зборів учасників, у яких брали участь всі учасники товариства. Це рішення відображається в протоколі зборів засновників. При оцінці слід враховувати ряд факторів, пов'язаних з діяльністю підприємства. При якісній та об'єктивній оцінці експерт повинен заздалегідь запросити всю необхідну інформацію у клієнта, підібрати найбільш ефективний підхід та обговорити всі тонкощі та нюанси із замовником.

Необов'язково проводити незалежну оцінку, і у статуті можна вказати будь-яку вартість, згоду на яку отримано від всіх учасників на основі одностайної згоди. Результати оцінки майна, яке вноситься до статутного капіталу підприємства, повинні відповідати ринковій вартості.

Факт внесення вкладу підтверджується відповідними документами (у разі внесення грошей – довідкою банківської установи про нарахування коштів на тимчасовий рахунок, а в разі внесення майна – документом про внесення: актом приймання-передачі, товарно-транспортною накладною, коносаментом тощо).

Література

1. Статутний капітал підприємства. URL: https://www.mogol-alfa.com.ua/ua/buhgalterski-novini/statutnij-kapital-pidpriyemstva/https://minjust.gov.ua/m/str_6905. (дата звернення: 20.02.2025).

ОБЛІКОВІ АСПЕКТИ ПОВЕРНЕННЯ ТОВАРІВ

О. В. Кравченко, к. е. н., доцент, доцент кафедри бухгалтерського обліку та оподаткування, Сумський державний університет, м. Суми, Україна

Я. О. Шпак, здобувач першого (бакалаврський) рівня вищої освіти, Сумський державний університет, м. Суми, Україна

Діяльність торговельних підприємств часто супроводжується виникненням ситуацій, коли підприємство або приватна особа – покупець, придбавши товар, повертає його продавцю. Такі ситуації можуть виникати за різних обставин: неналежна якість товару, порушення умов поставки, закінчення періоду придатності тощо. Згідно з ЦКУ покупець має право вимагати повернення товару, якщо вимоги щодо якості товару були істотно

порушені (виявлені недоліки, які не можна усунути; недоліки, усунення яких пов'язане з непропорційними витратами або затратами часу; недоліки, які виявили неодноразово чи з'явилися знову після їх усунення) [1]. Сам процес повернення та обміну товарів регламентується Законом України «Про захист прав споживачів» [2]. Так, споживач має право вимагати від продавця, щоб якість придбаного їм товару відповідала вимогам нормативних документів, умовам договорів, а також інформації про товар, що надає продавець. Продавці, виробники беруть на себе визначені гарантійні зобов'язання в забезпеченні нормальної роботи (застосування, використання) товару, у тому числі комплектуючих виробів, протягом гарантійного терміну, встановленого законодавством, а у випадку його відсутності – договором. Такий термін має вказуватися в паспорті на товар або на його етикетці, або в якому-небудь іншому документі, що додається до товару.

Згідно до чинного законодавства не підлягають поверненню якісні товари: продовольчі товари, лікарські препарати і засоби, предмети сангігієни, деякі непродовольчі товари (дитячі іграшки і товари для немовлят, тканини, натільну й постільну білизну, друковані видання, косметичні вироби, ювелірні вироби і т.д.) [3].

В окремих ситуаціях: невиконання умов договору, невідповідна якість товарів, закінчення строку придатності тощо; покупець має право на заміну товару, тоді можна запропонувати: заміну на потрібний товар; заміну на інший товар, якщо не виявилось потрібного; доставку потрібного товару з іншої точки, замовити у постачальника, не повертаючи грошей.

Якщо це зробити неможливо, тоді необхідно повернути гроші. Кошти за товар повертають споживачеві за ціною, що діяла на день купівлі. Гроші повертаються споживачеві у день розірвання договору, а в разі неможливості повернути гроші у день розірвання договору – в інший строк за домовленістю сторін, але не пізніше ніж протягом семи днів. Гроші за товар, оплачений банківською картою або безготівковим розрахунком, мають бути повернуті тим самим способом платнику. Також коли покупець повертає товар поганої якості й гарантійні строки ще не минули, він має право: пропорційного зменшення ціни; за рахунок покупця усунути недоліки; відшкодувати витрати, якщо оплатить усунення недоліків самостійно.

Для бухгалтерського обліку операцій з повернення товару підприємства використовують субрахунок 704 «Відрахування з доходу», за дебетом якого відображаються суми, що зменшують дохід підприємства-продавця, у тому числі вартість повернутих покупцем продукції й товарів; за кредитом – відображається списання дебетових оборотів на рахунок 79 «Фінансові результати».

Література

1. Цивільний кодекс України URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/435-15#Text> (дата звернення: 21.02.2025).
2. Про захист прав споживачів: Закон України від 19.03.1994 № 172 URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1023-12#Text> (дата звернення: 20.02.2025).
3. Про реалізацію окремих положень Закону України «Про захист прав споживачів» від 19.03.1994 № 172 URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/172-94-%D0%BF#Text> (дата звернення: 20.02.2025).

ІНВЕСТИЦІЙНИЙ АНАЛІЗ У АГРОБІЗНЕСІ: ОЦІНКА ЕФЕКТИВНОСТІ ТА РИЗИКІВ

Ю. А. Курасова, здобувачка першого (бакалаврського) рівня вищої освіти, Дніпровський державний аграрно-економічний університет, м. Дніпро, Україна

Науковий керівник – А. Ю. Сірко, к. е. н., старший викладач кафедри фінансів, банківської справи та страхування, Дніпровський державний аграрно-економічний університет, м. Дніпро, Україна

Агробізнес є стратегічно важливою галуззю економіки, яка потребує значних інвестицій для підвищення продуктивності та стійкості. Аналіз інвестиційної привабливості аграрного сектору є ключовим завданням економічної науки, оскільки він дозволяє оцінити ефективність вкладень та основні ризики, пов'язані з діяльністю у цій сфері. У сучасному агробізнесі застосовуються різні методи інвестиційного аналізу, включаючи показники чистої приведеної вартості (NPV), внутрішньої норми прибутковості (IRR), терміну окупності (PP) та індексу прибутковості (PI). Крім того, аналіз витрат і вигод (CBA) дозволяє комплексно оцінити доцільність інвестування в сільськогосподарські проекти. SWOT-аналіз є корисним інструментом для визначення сильних і слабких сторін, можливостей та загроз у галузі [1].

Інвестиційна привабливість агробізнесу залежить від кількох ключових факторів, зокрема державної підтримки та субсидій, інноваційних технологій, які включають дрон-технології, точне землеробство та біотехнології, а також ринкових коливань цін на аграрну продукцію [2]. Разом з тим, існує низка ризиків, що впливають на ефективність інвестицій. Природно-кліматичні ризики можуть негативно позначитися на врожайності, тоді як фінансові ризики, зокрема валютні коливання, інфляція та нестабільність цін, створюють додаткові виклики для інвесторів. Інституційні ризики, такі як законодавче

регулювання, земельна реформа та доступ до фінансування, також є важливими аспектами, які необхідно враховувати при здійсненні інвестиційного аналізу.

Розвиток сучасних фінансових інструментів, таких як аграрні розписки, страхові механізми та венчурне фінансування, сприяє залученню додаткових інвестицій у агробізнес. Використання цифрових технологій у фінансовому секторі, включаючи блокчейн і смарт-контракти, може підвищити прозорість операцій та мінімізувати ризики для інвесторів. Удосконалення системи фінансування агропромислових підприємств через міжнародні фонди та гранти дозволяє стимулювати стале зростання галузі та покращувати її конкурентоспроможність на глобальному ринку.

SWOT-аналіз інвестицій в агробізнес

Сильні сторони (Strengths)	Слабкі сторони (Weaknesses)
Високий рівень державної підтримки та субсидій	Залежність від погодних умов та природних катаклізмів
Інноваційні технології та автоматизація виробництва	Висока капіталоемність галузі
Зростаючий попит на екологічно чисту продукцію	Складний доступ до фінансових ресурсів для малих фермерів
Висока родючість ґрунтів у багатьох регіонах	Недостатній рівень розвитку інфраструктури
Можливості (Opportunities)	Загрози (Threats)
Розвиток ринку органічної продукції та експортного потенціалу	Волатильність цін на сільськогосподарську продукцію
Впровадження цифрових технологій у агробізнес	Регуляторна невизначеність та зміни в законодавстві
Використання блокчейн-технологій для підвищення прозорості	Конкуренція з боку великих агрохолдингів
Розширення ESG-інвестування у сільське господарство	Зміни клімату та їхній вплив на врожайність

Перспективи розвитку інвестиційного аналізу в агробізнесі пов'язані з використанням великих даних (Big Data) та штучного інтелекту для прогнозування врожайності та фінансових ризиків [3]. Блокчейн-технології можуть сприяти підвищенню прозорості інвестиційних угод, а розвиток ESG-інвестування та впровадження «зелених» технологій у сільському господарстві відкривають нові можливості для сталого розвитку галузі. Таким чином, інвестиційний аналіз відіграє ключову роль у прийнятті рішень щодо фінансування агробізнесу. Для підвищення ефективності інвестицій необхідно використовувати сучасні аналітичні методи та технології, а також враховувати

ризиків для забезпечення стабільного розвитку сільськогосподарського сектору.

Література

1. Іваненко О. В. Фінансові аспекти інвестування в агробізнес. Київ: Аграрна економіка, 2020. 280 с.
2. Петров М. С. Інвестиційний менеджмент у сільському господарстві. Харків: Фінанси і кредит, 2021. 320 с.
3. Андрієнко В. Л. Аналіз інвестиційних ризиків у аграрному секторі. Львів: Економічна думка, 2022. 250 с.

КОМПЛЕКСНИЙ АНАЛІЗ ПІДПРИЄМСТВА ЯК ЕЛЕМЕНТ ПІДВИЩЕННЯ РІВНЯ ЯКОСТІ ВЕДЕННЯ ОБЛІКУ ТА СКЛАДАННЯ ЗВІТНОСТІ

О. О. Одношєвна, к. е. н., доцент, доцент кафедри обліку, оподаткування та управління фінансово-економічною безпекою, Дніпровський державний аграрно-економічний університет, м. Дніпро, Україна

Системний аналіз є важливим інструментом у процесі управління підприємством, зокрема ведення обліку та складання звітності, оскільки дозволяє приймати обґрунтовані рішення, ґрунтуючись на комплексному вивченні проблеми. Він включає кілька основних етапів, кожен з яких відіграє важливу роль у процесі прийняття управлінських рішень.

Основні етапи системного аналізу в управлінні підприємством включають визначення проблеми та цілей аналізу. На цьому етапі проводиться ідентифікація основної проблеми, яка потребує вирішення. Важливо чітко сформулювати цілі системного аналізу, оскільки вони визначають подальші кроки дослідження. Правильне визначення проблеми сприяє ефективному пошуку рішень та уникненню зайвих витрат ресурсів. Наступним кроком є збір та обробка інформації

Для прийняття обґрунтованого рішення необхідно зібрати всі релевантні дані, які можуть впливати на розв'язання проблеми. Це можуть бути фінансові показники, ринкові дослідження, внутрішні процеси підприємства та зовнішні фактори. Аналіз отриманої інформації дозволяє виявити тенденції та закономірності. Наступним елементом комплексного системного аналізу є формування альтернативних варіантів рішень на основі зібраної інформації розробляються можливі варіанти вирішення проблеми. Важливо оцінити кожен варіант за різними критеріями, такими як ефективність, ризики, витрати та можливі наслідки для підприємства.

Після здійснення перелічених вище процедур, доцільно зробити оцінку та вибір оптимального рішення

Кожен з альтернативних варіантів проходить оцінку за встановленими критеріями. Вибір найбільш ефективного рішення здійснюється на основі його відповідності стратегічним цілям підприємства, рівня ризиків та потенційних вигід. Після вибору оптимального варіанту аналітичного підходу до процесу ведення обліку та складання звітності, розробляється план його реалізації. Важливо визначити відповідальних осіб, ресурси та терміни виконання заходів. На цьому етапі відбувається безпосереднє впровадження рішення у діяльність підприємства.

Базовим аспектом успішного, правильного та якісного ведення обліку діяльності господарюючого суб'єкта є постійний моніторинг змін на законодавчому рівні, а також ситуації на ринку і, з огляду на це, та коригування діяльності для забезпечення аналізу результатів, що дозволяє виявити можливі відхилення та коригувати стратегію при необхідності.

Вплив системного аналізу на прийняття рішень у веденні обліку та складанні звітності розкривається через ухвалення рішень на основі всебічного аналізу проблеми, що підвищує ймовірність успішної реалізації стратегічних цілей. Завдяки структурованому підходу можна мінімізувати ризики, ефективно використовувати ресурси та адаптуватися до змін у зовнішньому середовищі.

Окремо взятому господарюючому суб'єкту, важливо в своїй управлінській діяльності використовувати різні методи системного аналізу для прийняття ефективних рішень. З огляду на це, слід порекомендувати до запровадження методи математичного моделювання, методи оптимізації, такі як лінійне, динамічне програмування, теорія ігор, а також експертні методи. В розрізі використання експертних методів в обліково-аналітичній діяльності, доцільно звернути увагу на метод Делфі, SWOT-аналіз, а також метод сценаріїв, який включає розробку альтернативних сценаріїв розвитку подій для прогнозування можливих наслідків управлінських рішень.

Системний аналіз дозволяє підприємствам швидко адаптуватися до змін на ринку, коригуючи свої стратегії в режимі реального часу. Завдяки аналізу зовнішніх і внутрішніх факторів компанії можуть прогнозувати ризики та можливості, що забезпечує їхню стабільність і конкурентоспроможність.

Системний аналіз є потужним інструментом для управління бізнес-процесами підприємства. Його впровадження сприяє підвищенню ефективності операційної діяльності, покращенню процесу прийняття рішень, оптимізації витрат і підвищенню конкурентоспроможності підприємства. Використання сучасних технологій і методів аналізу допомагає компаніям

бути більш адаптивними до ринкових змін та досягати високих результатів у своїй діяльності.

Таким чином, системний аналіз є важливим елементом процесу управління підприємством, ведення його обліку та складання звітності, що сприяє його стабільному розвитку та підвищенню конкурентоспроможності. Слід наголосити, що використання аналітичних методів та прийомів на постійно діючій основі, дозволить господарюючому суб'єкту вийти на новий рівень розвитку із мінімізацією помилок, як при веденні бухгалтерського обліку, так і при складанні загального масиву звітності, зокрема і управлінської.

ЦИФРОВА ТРАНСФОРМАЦІЯ ОБЛІКОВО-АНАЛІТИЧНОГО СУПРОВОДУ ГОСПОДАРСЬКИХ ОПЕРАЦІЙ, ПОВ'ЯЗАНИХ З ДІЯЛЬНІСТЮ З НАДАННЯ СТРАХОВИХ ПОСЛУГ У СТРАХОВОМУ ПІДПРИЄМНИЦТВІ

*В. Й. Плиса, к. е. н., професор, професор
кафедри фінансів, грошового обігу і кредиту,
Львівський національний університет імені
Івана Франка, м. Львів, Україна*

*З. П. Плиса, к. е. н., доцент, доцент
кафедри фінансів, грошового обігу і кредиту,
Львівський національний університет імені
Івана Франка, м. Львів, Україна*

Не викликає сумнівів той факт, що сьогодні «світ вступив у нову епоху цифрової глобалізації, яка визначається безперервними потоками даних, які містять інформацію, знання, ідеї, інновації» [1, с.61]. Прискорення реалізації «сценарію цифрового розвитку національних економік, активізація створення та стрімкий технологічний розвиток цифрових інфраструктур як основи використання переваг цифрового світу у повсякденному житті та платформи для досягнення ефективності економіки взагалі» [2], стрімке збільшення числа користувачів *Internetу*, сигналізують страховому бізнесу в Україні про можливості цифрової трансформації процесу обліково-аналітичного супроводу господарських операцій, пов'язаних з діяльністю з надання страхових послуг (фінансових послуг, що надаються страховиком для забезпечення потреби потенційних страхувальників у страховому захисті на підставі договорів страхування).

Цифрова трансформація обліково-аналітичного супроводу господарських операцій, пов'язаних з діяльністю з надання страхових послуг є важливим етапом в процесі розроблення теоретичних і методичних засад та

практичних рекомендацій щодо моделювання облікового й аналітичного забезпечення страхового підприємництва, спрямованого на забезпечення обліково-аналітичною інформацією системи управління страховика. Адже відомо, що кожний страховик в Україні «зобов'язаний мати ефективну систему управління, організовану з урахуванням розміру, особливостей діяльності страховика, його плану діяльності, характеру та обсягів страхових послуг, які він надає, профілю ризику, значимості страховика та діяльності фінансової групи, до якої він входить» [3]. Інформація, отримана підсистемою обліково-аналітичного супроводу господарських операцій, пов'язаних з діяльністю з надання страхових послуг, є основою для ухвалення більшої частини рішень в системі управління страховою діяльністю. Дані, які згруповані та деталізовані за відповідними ознаками з використанням інформаційних технологій, дають змогу зробити оперативний висновок про ефективність страхових операцій, з'ясувати перспективи розвитку цифрової системи, оцінити ризики.

В організації ефективної підсистеми обліково-аналітичного супроводу господарських операцій, пов'язаних з діяльністю з надання страхових послуг «важливу роль відіграють загальноприйняті принципи, що виражають основні положення теорії, яку вивчають. Принцип означає вихідне, базове положення науки, яке зумовлює усі наступні твердження. Вони можуть бути закріплені в законодавчому порядку або сформульовані та рекомендовані професійними організаціями бухгалтерів, аудиторів чи аналітиків, ґрунтуватися на теорії і практиці бухгалтерського обліку й економічного аналізу, правових прецедентів і господарських традицій» [4, с.14]. Цифрова трансформація підсистеми обліково-аналітичного супроводу (організація облікового й аналітичного забезпечення) господарських операцій, пов'язаних з діяльністю з надання страхових послуг потребує системного підходу. При цьому обов'язковим є дотримання таких принципів: цілісності, всебічності, системоутворювальних відносин, динамічності, субординації та випереджувальних відносин, а також адаптивності, паралелізму, ритмічності, безперервності, прямопливності та пропорційності. Разом із тим відносно відокремлені прийоми тільки у своїй єдності та сукупності забезпечують повне вивчення предмета бухгалтерського обліку й економічного аналізу господарських операцій, пов'язаних з діяльністю з надання страхових послуг, одержання необхідної для управління страховиком інформації.

Поєднання різних прийомів бухгалтерського обліку й економічного аналізу господарських операцій, пов'язаних з діяльністю з надання страхових послуг з використанням інформаційних технологій забезпечить суцільне й безперервне вивчення його об'єкта – «страхового продукту в нерозривному

зв'язку з фінансовими, інформаційними й іншими потоками як по вертикалі, так і по горизонталі» [5, с.224]. При цьому досягається основна мета – отримання оперативної правдивої інформації про страхові продукти, їх ефективність та вплив на результати діяльності. Формування ефективної підсистеми обліково-аналітичного супроводу господарських операцій, пов'язаних з діяльністю з надання страхових послуг з використанням сучасних інформаційних технологій дасть змогу інтегрувати отримані інформаційні потоки (результати облікових реєстрацій і аналітичних інтерпретацій) в єдину систему інформаційного забезпечення управління страховиком, що в свою чергу підвищить рівень її безпеки.

Досліджуючи проблеми цифрової трансформації обліково-аналітичного супроводу господарських операцій, пов'язаних з діяльністю з надання страхових послуг (фінансових послуг, що надаються страховиком для забезпечення потреби потенційних страхувальників у страховому захисті на підставі договорів страхування) в подальшому потрібно: виявити специфіку основних етапів та розкрити основні закономірності генези цифрової трансформації обліково-аналітичного супроводу господарських операцій, пов'язаних з діяльністю з надання страхових послуг; здійснити науковий аналіз теоретичних і практичних підходів до дослідження проблем цифрової трансформації обліково-аналітичного забезпечення господарських операцій, пов'язаних з діяльністю з надання страхових послуг; розробити методику оцінки ефективності та виробити конкретні рекомендації щодо підвищення ефективності облікового супроводу та аналітичної інтерпретації господарських операцій, пов'язаних з діяльністю з надання страхових послуг на основі використання передових інформаційних технологій.

Література

1. Руденко М. В. Цифровізація економіки: нові можливості та перспективи. Економіка та держава. 2018. № 11. С. 61-65.
2. Про схвалення Концепції розвитку цифрової економіки та суспільства України на 2018-2020 роки та затвердження плану заходів щодо її реалізації. Розпорядження КМУ від 17 січня 2018 р. № 67-р. База даних «Законодавство України». ВР України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/67-2018-%D1%80#Text>.
3. Про страхування : Закон України від 18 листопада 2021 року № 1909-IX // База даних «Законодавство України. ВР України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2473-19#Text>.
4. Плиса В. Й., Плиса З. П. Облік і аудит : навч. Посіб. Львів : ЛНУ імені Івана Франка, 2017. 684 с.
5. Плиса В. Й., Плиса З. П. Антикризове управління діяльністю страховика. Науковий вісник НЛТУ України. Вип. 20.3. 2010. С.221-226.

МЕТОД ЦІЛЬОВОГО ПЛАНУВАННЯ ЗАТРАТ В УПРАВЛІНСЬКОМУ ОБЛІКУ СУБ'ЄКТІВ ГОСПОДАРЮВАННЯ

Т. М. Саванчук, к. е. н., доцент, доцент кафедри обліку, оподаткування та управління фінансово-економічною безпекою, Дніпровський державний аграрно-економічний університет, м. Дніпро, Україна

Управлінський облік як окрема система націлений на допомогу керівництву суб'єктів господарювання у прийнятті управлінських рішень, тому саме цей облік має дуже швидко підлаштовуватися під вимоги мінливого середовища ведення бізнесу. Сьогодні одним із головних факторів успіху і конкурентоздатності компаній є інноваційні продукти. Виробники значної частини галузей уже не можуть продавати великі партії стандартних виробів, спираючись на відносно стабільні ринки та технології. Сучасні ринки є дуже мінливими, а технології постійно прогресують, що змушує керівників використовувати нові підходи в управлінні, а бухгалтері-аналітиків – застосовувати новітні інструменти управлінського обліку. В таких умовах одним із важливих завдань є модифікація методології обліку затрат та калькулювання собівартості нових (інноваційних) продуктів.

За звичних умов діяльності прийнято рахувати, що коли завершена розробка продукту і виконане калькулювання собівартості його продукції, продукт виводиться на ринок по ціні, що покриває витрати на його виробництво та забезпечує виробнику достатній рівень прибутку. Насправді, для забезпечення конкурентоспроможного функціонування суб'єкта господарювання, в сучасному світі важливо подивитися на цю подію у зворотному напрямку. Приймаючи рішення про розробку нового продукту важливо знати і розуміти хоча б орієнтовно на який рівень цін можна розраховувати при його реалізації і тоді завдання полягає в тому, щоб розробити продукт, собівартість якого дозволить забезпечити необхідний рівень прибутку. За такого підходу в системі управлінського обліку необхідно здійснити цільове планування витрат. В світовій практиці такий підхід отримав назву Target Costing.

Застосування системи Target Costin передбачає, що звична формула ціноутворення набуває наступного вигляду: Ціна-прибуток=собівартість. Це дієвий інструмент, що забезпечує належний рівень контролю та економії витрат ще на стадії проектування випуску нового продукту.

Система Target Costin, на відміну від традиційних систем

калькулювання, передбачає розрахунок собівартості виробу виходячи з попередньо встановленої ціни реалізації. При використанні цієї системи бухгалтери-аналітики тісно співпрацюють з маркетологами, які повинні на стадії зародження продукту провести маркетингові дослідження та встановити можливу ціну реалізації виробу, чи продукції, який планується виробляти. Отримавши таку ціну в системі управлінського обліку величину прибутку, яку хотіла б отримати компанія віднімають від очікуваної ціни продажу. Далі всі учасники виробничого процесу працюють над тим, щоб спроектувати отримання із виробництва продукту за собівартістю не вищою ніж цільова. Інколи для цього процесу проходить кілька стадій перепроєктування і лише коли розуміють, що знайшли можливість виробити продукт за розрахованою цільовою собівартістю запускають його у виробництво.

Такий підхід до калькулювання собівартості нових (інноваційних) продуктів забезпечує поетапне осмислення кожного нюансу, що стосується його собівартості. Менеджери та технологи, намагаючись наблизитися до розрахованої бухгалтерами-аналітиками цільової собівартості часто знаходять нові, нетрадиційні рішення в ситуаціях, що вимагають інноваційного мислення.

Необхідність постійно орієнтуватися на цільову собівартість примушує інженерів-проектувальників шукати новітні підходи у технологіях, які б забезпечили належну якість продукту при допустимому рівні витрат.

Таким чином, при застосуванні цільового калькулювання, весь виробничий процес набуває інноваційного характеру не виходячи за рамки встановлених затратних обмежень.

ФІНАНСОВА АНАЛІТИКА БІЗНЕС-ДАНИХ ЯК ІНСТРУМЕНТ ПРИЙНЯТТЯ ЕФЕКТИВНИХ УПРАВЛІНСЬКИХ РІШЕНЬ

*А. Ю. Сірко, к. е. н., старший викладач
кафедри фінансів, банківської справи та
страхування, Дніпровський державний
аграрно-економічний університет,
м. Дніпро, Україна*

У сучасних умовах глобалізації та цифрової трансформації фінансова аналітика бізнес-даних відіграє ключову роль у прийнятті ефективних управлінських рішень. Використання передових методів аналізу даних, таких як машинне навчання, прогнозне моделювання та когнітивна аналітика, дозволяє значно підвищити точність оцінки фінансового стану підприємства, ризиків та можливостей для розвитку.

Ефективне управління фінансами є основою стабільного розвитку підприємства. Завдяки впровадженню фінансової аналітики бізнес-даних керівники можуть отримувати обґрунтовані висновки щодо інвестування, оптимізації витрат, управління ризиками та прогнозування фінансових показників [1].

Фінансова аналітика бізнес-даних є важливим інструментом для ухвалення ефективних управлінських рішень. Вона ґрунтується на використанні різних підходів, які дозволяють не лише оцінити поточний фінансовий стан компанії, а й спрогнозувати можливі тенденції та розробити оптимальні рішення.

Одним із ключових напрямів фінансової аналітики є оцінка історичних даних, що допомагає виявити закономірності та тенденції у фінансових потоках. Важливим є також аналіз причин відхилень від запланованих результатів, що дає змогу коригувати фінансові стратегії та вдосконалювати процеси управління [2].

Використання прогнозних методів, зокрема статистичного аналізу та алгоритмів машинного навчання, сприяє визначенню майбутніх змін ринку та фінансових показників компанії.

Таблиця 1 – Характеристика методів аналітики бізнес-даних

Метод аналітики	Характеристика	Основне застосування
Описова	Аналіз історичних фінансових показників	Оцінка минулої фінансової діяльності, виявлення тенденцій
Діагностична	Визначення причин відхилень від запланованих результатів	Виявлення слабких місць у фінансовій діяльності
Прогнозна	Передбачення майбутніх тенденцій за допомогою статистичних методів	Планування бюджету, оцінка майбутніх ризиків
Прескриптивна	Формування рекомендацій для оптимізації фінансових рішень	Автоматизація прийняття рішень, розробка фінансових стратегій

На основі отриманих даних можна не лише передбачити розвиток подій, а й сформувані рекомендації для подальших дій, що дозволяє підвищити ефективність фінансових рішень.

Застосування фінансової аналітики у процесі управління забезпечує підвищення точності прогнозування грошових потоків, оптимізацію витрат і зростання прибутковості. Вона також допомагає своєчасно виявляти ризики та розробляти ефективні стратегії їх мінімізації [3].

Використання сучасних технологій аналізу даних дозволяє компаніям швидше адаптуватися до змін економічного середовища, посилюючи їх фінансову стійкість і конкурентоспроможність.

Таким чином, фінансова аналітика бізнес-даних є незамінним інструментом для ухвалення стратегічних рішень. Її подальший розвиток відкриває нові можливості для вдосконалення методів оцінки фінансового стану підприємств та підвищення точності прогнозів, що є ключовим фактором успішного управління в умовах динамічного ринку.

Література

1. Зубик Л. М., Іванова О. Г. Фінансовий аналіз: методи та моделі: Навч. посіб. Київ: КНЕУ, 2021. – 312 с.
2. Партин Г. О. Аналітика фінансово-економічних процесів: сучасні підходи та моделі. Львів: Видавництво ЛНУ, 2020. 285 с.
3. Савчук В. С. Фінансова аналітика в бізнесі: практичні аспекти та прийняття рішень. Харків: Фінанси і статистика, 2019. 298 с.

РОЛЬ БУХГАЛТЕРСЬКОГО ОБЛІКУ В ОЦІНЦІ ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ ПІДПРИЄМСТВА

О. С. Ткаченко, к. е. н., доцент, доцент кафедри обліку, оподаткування та управління фінансово-економічною безпекою, Дніпровський державний аграрно-економічний університет, м. Дніпро, Україна

Слід зазначити, що стан економічної безпеки підприємства, включаючи збереження власності та ефективність її використання, відображається у бухгалтерському обліку. У вітчизняній теорії та практиці донедавна у рамках єдиного обліку не виділялися такі класифікаційні групи, як фінансовий та управлінський облік. Хоча з урахуванням необхідності забезпечення економічної безпеки в ринкових умовах існують причини організаційно-інформаційного характеру, з яких єдиний системний облік доцільно поділяти на його «фінансову» та «управлінську» складові.

Метою фінансового обліку є формування інформації про діяльність підприємства у попередньому періоді: доходи та витрати, стан грошових коштів, дебіторську та кредиторську заборгованість, платежі до бюджету та

позабюджетні фонди, фінансові вкладення, фінансові результати.

Управлінський облік представляє комплексну систему обліку, планування, контролю. Ця система базується на результатах аналізу інформації про доходи та витрати та результати господарської діяльності організації у необхідних аналітичних розрізах. Результати призначені для оперативного прийняття управлінських рішень з метою оптимізації фінансових результатів діяльності підприємства у короткостроковій та довгостроковій перспективах.

Основним завданням бухгалтерського обліку на підприємстві є збереження цілісності майна за рахунок обґрунтованих та своєчасних розрахунків з партнерами, державою, власниками, персоналом та клієнтами, а також оперативне забезпечення зацікавлених власників бізнес-процесів необхідною для здійснення їхньої діяльності інформацією. В умовах невизначеності та ризику достовірність економічної інформації визначає ефективність управлінських рішень, які здатні суттєво вплинути на майбутнє фінансове становище підприємства, на матеріальний добробут його власників, його керівників та найманих працівників, а також на величину надходження коштів у державний бюджет.

Вся сукупність інформації, що формується обліково-аналітичною функцією на будь-якому підприємстві, підрозділяється на наступні категорії:

- інформація, яка потрібна для ефективного управління підприємством. Вона використовується керівництвом та служить для забезпечення поточного та оперативного управління виробничо-господарською діяльністю та витратами. Ця інформація включає дані про величину витрат на виробництво та реалізацію продукції, собівартість одиниці продукції, величину очікуваних доходів та витрат в результаті здійснення планованих господарських та маркетингових операцій, контрактів, угод, інвестицій, прогнозування збуту та рівня рентабельності товарів ринкової новизни, у стадії освоєння випуску.

- інформація, що відображає поточний фінансовий стан підприємства, величину та структуру його активів та джерел їх виникнення, розмір залучених в обіг матеріальних та фінансових ресурсів та ефективність їх використання тощо. Формування такого роду інформації здійснюється у межах фінансового обліку. Частина цієї інформації може становити комерційну таємницю.

Незважаючи на наявні відмінні риси управлінського та фінансового обліку, слід мати на увазі їх єдину основну функцію у системі управління підприємством й у єдиному процесі прийняття управлінських рішень. Такою функцією є інформаційне (перспективне та/або ретроспективне) відображення економічного та фінансового стану підприємства через систему спеціальних показників. Для визначення величини всіх необхідних економічних

показників, що найбільш повно характеризують стан економічної безпеки підприємства, необхідно виконання низки робіт, кожна з яких має своє призначення:

- прогнозування обсягів випуску та виручки від реалізації заданого асортименту продукції, яке покликане дати уявлення про можливий рівень контролю підприємством своїх стратегічних зон господарювання;

- оцінка ефективності випуску тієї чи іншої продукції за рахунок порівняння витрат та надходжень від реалізації, включаючи оцінку: інвестицій в інновації, використання ноу-хау (комерційної таємниці), необхідності залучення позикових коштів, синхронності надходження та витрачання оборотних коштів. Результатом є перевірка достатності ліквідності підприємства та визначення маржі безпеки;

- аналіз балансу активів та пасивів для оцінки як вкладень в активи, так і можливостей пасивів для створення чи придбання цих активів. Результат – оцінка платоспроможності підприємства, подана у вигляді індикатора його фінансового стану.

У світовій практиці визначення нормативних значень економічної безпеки пропонується використати низку показників фінансового стану підприємства.

На наш погляд, для оцінки економічної безпеки потрібно використовувати такі нормативні значення:

- співвідношення власних та позикових коштів має бути у пропорції 1:1;
- ліквідність – на рівні 1 і вище;
- коефіцієнт покриття короткострокових зобов'язань обіговими коштами – на рівні 2;
- забезпеченість нерухомістю – що наближається до 1;
- чиста рентабельність капіталу – вище відсотка банківського кредиту.

Одним з показників платоспроможності служить показник ставлення оборотних засобів до короткострокової заборгованості. На практиці пропонується вважати, що це співвідношення має становити 2:1, що означає подвійне перекриття активами короткострокових зобов'язань. Як інший показник платоспроможності підприємства пропонується використати відношення довгострокової заборгованості до власного капіталу. У запропонованій нормі це співвідношення повинне становити 0,65 і менше.

Нерухомість забезпечує фінансову стійкість підприємства та свідчить про питому вагу вартості основних засобів, фінансових ресурсів та майнових прав у сукупних активах підприємства. Пропонується, що ця величина має дорівнювати 0,5. Забезпеченість нерухомістю досягається за рівності показника нерухомості та власного капіталу, нормативне значення – 1.

Збільшення величини показника говорить про стійкість та платоспроможність підприємства. Для аналізу фінансової діяльності підприємства за звітний період пропонується використати відносні фінансові коефіцієнти, які можна розбити на три групи. До першої групи входять коефіцієнти ліквідності оборотних коштів. До другої групи коефіцієнта входять коефіцієнти, що характеризують оборот товарних запасів і ефективність використання абсолютних активів. До третьої групи показників належать коефіцієнти прибутковості.

При аналізі фінансової складової діяльності підприємства з допомогою цих коефіцієнтів можна використовувати такі рекомендації:

– якщо значення всіх коефіцієнтів вище наведених цифр, можна зробити висновок, що підприємство працює ефективно;

– якщо значення якогось із коефіцієнтів дещо нижче за рекомендований рівень, то вони повинні бути під постійним контролем з боку керівництва підприємства;

– якщо значення коефіцієнтів нижче за рекомендовані рівні, то керівництву підприємства слід проаналізувати продуктивність усіх статей активу, ефективність маркетингових заходів. Якщо більшість коефіцієнтів буде істотно нижче рекомендованих рівнів, необхідно серйозно зайнятися аналізом усієї фінансової діяльності підприємства.

На закінчення відзначимо, що аналіз економічної безпеки підприємства тісно переплітається з його фінансовою спроможністю. Також економічна безпека залежить від безлічі факторів, як внутрішніх, так і зовнішніх. Тому при аналізі економічної безпеки підприємства та при розробленні заходів щодо її підвищення необхідно враховувати безліч моментів.

ПРОБЛЕМНІ ПИТАННЯ ОБЛІКУ ТА ОПОДАТКУВАННЯ ГРАНТОВИХ КОШТІВ

Є. М. Харчук, здобувач першого
(бакалаврського) рівня вищої освіти,
Херсонський національний технічний
університет, м. Хмельницький, Україна

Науковий керівник – О. М. Єремян, к. е. н.,
доцент, доцент кафедри фінансів, обліку та
оподаткування, Херсонський національний
технічний університет, м. Хмельницький,
Україна

В умовах воєнного стану та значної фінансової невизначеності, що несе за собою ускладнення отримання бізнесом і суб'єктами підприємницької та

господарської діяльності фінансування з традиційних фінансових інвестиційних інструментів, таких як кредит чи випуск акцій, питання, пов'язані із залученням грантів як інвестиційного інструменту стає все більш і більш актуальним для підтримки інвестиційного клімату в Україні.

З кожним роком збільшується роль грантів як інструменту фінансування бізнесу та соціальних ініціатив в Україні, особливо в умовах воєнного стану та економічної нестабільності. Проте відсутність чіткого законодавчого визначення гранту та суперечливість норм оподаткування створюють значні труднощі для суб'єктів господарювання. Це зумовлює необхідність системного аналізу існуючих механізмів обліку та оподаткування грантових коштів з метою їх оптимізації.

Основною проблемою сучасної системи є відсутність єдиного визначення гранту в Податковому кодексі України [3]. Наразі поняття «бюджетний грант» обмежене сферою культури та гуманітарних проєктів, що не враховує потреби бізнесу. Крім того, перелік грантодавців, які можуть надавати бюджетні гранти, формується Кабінетом Міністрів України без чітких критеріїв, що породжує правову невизначеність. Особливо гострою є ситуація з оподаткуванням грантів для фізичних осіб-підприємців (ФОП). На відміну від бюджетних грантів, які звільнені від податків, інші види грантів (наприклад, від благодійної, неприбуткової чи громадської організації, або від нерезидента) для ФОП – фізичних осіб оподатковуються за ставкою 18% ПДФО та 1,5% військового збору, що робить їх малопривабливими для малого бізнесу [3].

Організація обліку грантових коштів базується на комплексі факторів. По-перше, ключову роль відіграють умови гранту, закріплені в угоді: обсяг, строки, цільове призначення та зобов'язання отримувача. По-друге, юридичне поле передбачає врахування норм як українського законодавства, так і вимог країни-донора, особливо у випадках міжнародного фінансування. По-третє, податкові аспекти потребують індивідуального підходу, оскільки оподаткування залежить від форми гранту (гроші, матеріальні ресурси), статусу отримувача (комерційна/неприбуткова організація) та його цілей [1]. Важливим етапом є бюджетування: кошти мають використовуватися суворо відповідно до заявлених цілей, а будь-які зміни бюджету потребують письмового погодження з донором. Фінансова звітність також має відповідати стандартам, встановленим грантодавцем, що ускладнює процес через різноманітність вимог.

Система оподаткування грантів в Україні поки що недостатньо прозора [2, с. 12]. Бюджетні гранти, спрямовані на соціальні та культурні проєкти, не оподатковуються, що стимулює їх залучення. Однак гранти, отримані

бізнесом, автоматично класифікуються як дохід із застосуванням стандартних податкових ставок. Це суперечить державній політиці підтримки підприємництва, особливо в умовах, коли традиційні джерела фінансування (кредити, фондовий ринок) обмежені. Наприклад, програма «єРобота», що надає мікрогранти для створення бізнесу, формально не відповідає визначенню «бюджетного гранту», що ускладнює її адміністрування [4].

У свою чергу, до основних проблем обліку та оподаткування грантів можна віднести:

- відсутність єдиного визначення гранту в Податковому кодексі України, що призводить до невизначеності у сфері оподаткування.
- недосконалість нормативно-правової бази щодо бюджетних грантів, зокрема щодо переліку грантодавців та процедур їх включення.
- високе податкове навантаження на фізичних осіб-підприємців, які отримують гранти, що знижує їх зацікавленість у залученні таких коштів.

З метою усунення проблемних питань, необхідно надати наступні пропозиції щодо вдосконалення системи оподаткування грантів:

- введення чіткого визначення гранту в Податковому кодексі України, що охоплюватиме всі види грантів, включаючи інвестиційні;
- розширення переліку грантодавців, які можуть надавати бюджетні гранти, та встановлення чітких критеріїв для їх включення;
- зниження податкового навантаження на ФОП, які отримують гранти, для стимулювання залучення інвестицій у малий бізнес;
- оптимізація податкового законодавства для підвищення привабливості грантів як інструменту фінансування соціальних та економічних проектів.

Таким чином, вдосконалення організації обліку та оподаткування грантових коштів є ключовим кроком для покращення інвестиційного клімату в Україні. Чіткі правила сприятимуть зростанню довіри з боку міжнародних донорів, зменшать бюрократичне навантаження на бізнес і заохочують використання грантів для вирішення соціальних та економічних проблем. Тому, подальші дослідження щодо обліку та оподаткування грантів мають бути зосереджені на розробці універсальних підходів до обліку та оподаткування грантів, що враховуватимуть як національні, так і міжнародні стандарти та на проведенні аналізу впливу грантів на економічний розвиток та соціальну сферу в умовах воєнного стану та післявоєнного відновлення.

Література

1. Державні та міжнародні програми грантової підтримки бізнесу в Україні. Аналітичний звіт НБУ. URL: <https://bank.gov.ua>
2. Ковальчук І. В. Оподаткування грантів: міжнародний досвід та перспективи для України. Податкова політика: виклики та рішення. 2022. № 7. С. 12–23.

3. Податковий кодекс України : Закон України від 02.12.2010 р. № 2755-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2755-17/>

4. Програма «Робота» та механізми надання мікрогрантів в Україні. Офіційний сайт Міністерства економіки України. URL: <https://www.me.gov.ua>

ОЦІНКА РИЗИКІВ БІЗНЕСУ НА ОСНОВІ ОБЛІКОВО-АНАЛІТИЧНИХ ІНСТРУМЕНТІВ

О. В. Чернецька, к. е. н., доцент, доцент кафедри обліку, оподаткування та управління фінансово-економічною безпекою, Дніпровський державний аграрно-економічний університет, м. Дніпро, Україна

Сучасні умови господарювання характеризуються високим рівнем невизначеності та динамічністю зовнішнього середовища, що зумовлює необхідність системного аналізу ризиків бізнесу. Фахівці Стешенко О.Д. та Бондаренко Ю.С. наголошують, що «ризик – це наявна причина, або сукупність причин, які можуть викликати загрозу (небезпеку) діяльності бізнесу з певною вірогідністю та наслідками» [3]. Ризик у бізнесі – це ймовірність виникнення несприятливих подій, які можуть вплинути на фінансовий стан або стратегію розвитку підприємства.

Підтримуємо думку фахівчинь Корецької О.В., Хотєєвої Н.В. та Чиж Л.П., що «постійним та об'єктивним фактором функціонування будь-якого підприємства є ризики, які виникають в ході економічної та фінансової діяльності, тому потребують великої уваги до їх оцінки» [1]. Використання аналітичних інструментів дозволяє не лише ідентифікувати потенційні загрози, а й розробити ефективні механізми управління ризиками.

Для оцінки ризиків бізнесу використовуються дані фінансового обліку і аналізу. Оцінка фінансового стану підприємства надається на основі використання бухгалтерських звітів, коефіцієнтів ліквідності, платоспроможності та рентабельності. Фінансовий аналіз дозволяє оцінити ризики фінансової нестабільності та банкрутства компанії. Аналіз дебіторської та кредиторської заборгованості, розрахунок коефіцієнтів оборотності допомагає виявити ризики касових розривів і неплатоспроможності контрагентів.

Управлінський облік дозволяє здійснювати внутрішній контроль витрат, прогнозувати майбутні доходи та оцінювати ефективність інвестицій. Контроль витрат та бюджету дає можливість оцінювати відхилення від планових показників та ідентифікувати фінансові ризики. В управлінському

обліку поширеними є SWOT-аналіз (метод стратегічного планування, що допомагає визначити сильні та слабкі сторони підприємства, а також зовнішні загрози та можливості) та PEST-аналіз (для аналізу макроекономічного середовища, що допомагає оцінити вплив політичних, економічних, соціальних та технологічних факторів на діяльність підприємства). Поєднання SWOT- та PEST-аналізу у сфері виробництва дозволяють оцінити можливості виходу на нові ринки.

Вважаємо доцільним виокремити аналіз чутливості, який дозволяє визначити ступінь впливу різних факторів на фінансові результати підприємства шляхом зміни вхідних параметрів моделей прогнозування. Аналіз чутливості допомагає оптимізувати витрати виробництва та прогнозувати зміну собівартості продукції. Для потреб прогнозування попиту завдяки застосуванню статистичних методів і моделей машинного навчання можна мінімізувати ризики надлишкових запасів або дефіциту продукції.

Серед аналітичних інструментів оцінки ризиків також виділяють сценарний аналіз, який передбачає розробку кількох можливих сценаріїв розвитку подій та розрахунок їх впливу на бізнес, що сприятиме підготовці до можливих ризиків. VAR-аналіз (Value-at-Risk) [2] є методом оцінки фінансових ризиків, що дозволяє визначити максимальні можливі втрати компанії за певний період із заданою ймовірністю. Застосування сценарного моделювання в поєднанні з VAR-аналізом допомагає прогнозувати коливання ринкових умов і їхній вплив на прибутковість підприємства.

Отже, оцінка ризиків бізнесу є невід'ємною складовою ефективного управління підприємством. Застосування аналітичних інструментів дозволяє вчасно виявляти потенційні загрози, розробляти стратегії мінімізації ризиків та підвищувати рівень стійкості компанії до зовнішніх змін. Відзначимо, що сучасні ERP-системи включають вбудовані модулі ризик-менеджменту, що забезпечують оперативний аналіз можливих загроз. Важливим напрямом є також використання штучного інтелекту та машинного навчання для автоматизованої ідентифікації ризиків та прогнозування їхнього впливу на бізнес-процеси. Впровадження сучасних методів аналізу ризиків сприятиме більшій фінансовій стабільності та конкурентоспроможності бізнесу.

Література

1. Корецька О. В., Хотєєва Н. В., Чиж Л. П. (2023). Міжнародні стандарти та статистичні методи щодо оцінки ризиків у діяльності міжнародних організацій. Економіка та суспільство, 52. <https://economyandsociety.in.ua/index.php/journal/article/download/2583/2501/>
2. Павлюк О., Мельник Т. (2022). Аналіз найпоширеніших методів розрахунку «Value at Risk, VAR». Financial and Credit Activity Problems of Theory and Practice, 3(44), 43–49. <https://doi.org/10.55643/fcaptp.3.44.2022.3746>

З. Стешенко О. Д., Бондаренко Ю. С. (2021). Бізнес-аналітика в управлінні фінансовими ризиками. Інфраструктура ринку, 55, 171-175. http://www.market-infr.od.ua/journals/2021/55_2021/30.pdf

INFORMATION AND ANALYTICAL ENSURING THE MANAGEMENT OF CASH FLOWS IN ENTERPRISES

A. M. Nikolaieva, *PhD in Economics, Associate Professor, Department of Finance, Banking and Insurance, Lutsk National Technical University, Lutsk, Ukraine*

The proper formation of the information base on cash flows, its analysis and evaluation are important factors in the successful operation of a business entity. High-quality monitoring of cash flows helps management to timely identify shortcomings in various areas of the enterprise, plan measures to eliminate them and improve business efficiency.

Cash flow data is especially important to owners, managers, investors and creditors. Owners and managers need information on the flow of cash to assess the company's development potential and its solvency. It is important for creditors and investors to know whether the enterprise will provide positive cash flows sufficient both to repay previously received loans and pay interest, and to pay dividends, especially if the loans are significant in terms of volume and divert cash from operating circulation.

The formation of informative and analytical information on the movement of cash is necessary to assess the ability of a business entity to generate and rationally use cash and its equivalents, effectively distributing them by type of activity, maintaining a sufficient level of "net cash position", identifying and forecasting the main and additional factors characterizing the relationship between the financial and monetary profitability of the enterprise.

In the cash flow statement "the enterprise provides detailed sums of income and expenditure arising as a result of operational, investment and financial activities" [1]. At the same time, enterprises can choose the method of drawing up a cash flow report using the direct or indirect method using the appropriate report form [1].

Most specialists in the field of information support of analytical work at enterprises of various types pay special attention to improving its quality, the level of achievement of which depends on the observance of fundamental principles. High-quality information provision in modern conditions is considered as a necessary tool for reducing uncertainty in the process of making a financial decision

to ensure a given level of efficiency both for the enterprise itself and for all interested parties. The lack of awareness of interested parties about the real state of the enterprise can become a threat to its activity, up to the termination of its operation.

The main principles of decision-making regarding cash flow management should be systematic and comprehensive. Any management decision should be based on the results of the application of adequate and effective methods of analysis and synthesis of recommendations regarding all options for the use of cash and their equivalents available at the disposal of the enterprise.

In our opinion, the main characteristics of the quality of information and analytical support of the cash flow management system, which are also requirements for it, are: timeliness; certainty; rationality; transformativeness and automation of processing; comparability and ease of perception; relevance, caution and availability.

Adherence to timeliness involves providing information to interested users about cash flows at the time necessary for making management decisions, which is ensured by accelerating its collection and processing.

Sufficient level of reliability of information is achieved thanks to its compliance when organizing accounting procedures at the enterprise in accordance with the regulatory framework of Ukraine [1, 2].

The rationality of information about cash flows means the management of the collection, accumulation, storage and provision of data to users, which assumes that the costs of these processes are covered by the results obtained by the company, having the relevant data for effective business management.

The transformability of information involves its presentation in the form of detailed or aggregated data depending on the level of the internal management system of the enterprise for which it is intended. Fulfillment of this principle is achieved thanks to the introduction of modern technical and software means of automated data processing, information technologies.

The requirement of comparability also ensures the convenience of perceiving information presented not only in the form of a list of digital data, but also in a visual tabular and graphical representation, in the form of presentations, which creates comfort for analysis and assessment of the disclosed situation.

The relevance, caution and availability of information are determined by its compliance with the interests of interested users (shareholders, management, creditors, buyers, suppliers, etc.). Availability and comprehensibility of information is ensured by its publication in open access for any interested user. At the same time, the availability of information has certain limitations, since its excessive disclosure can negatively affect the protection of commercial secrets. Therefore, the enterprise should implement the principle of openness in such a way that, on the one hand, it

avoids information asymmetry, and on the other hand, it ensures caution and limited access to data for external users.

Thus, cash flow information, like any other economic information, must be comprehensible, relevant, reliable, comparable, and timely presented. Accumulated information on cash flows must be appropriately processed, grouped, analyzed, summarized, evaluated and used in management practice.

References

1. National provision (standard) of accounting 1 “General requirements for financial reporting”: approved by order of the Ministry of Finance of Ukraine from 07.02.2013 No. 73. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0336-13#Text> (accessed:12.02.2025) [in Ukrainian].
2. About accounting and financial reporting in Ukraine: Law of Ukraine dated 16.07.1999 No. 996-XIV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/996-14#Text> (accessed: 12.02.2025) [in Ukrainian].

PROBLEMS AND PROSPECTS OF FINANCIAL AND ECONOMIC SECURITY OF AGRICULTURAL ENTERPRISE IN WARTIME

Vasilieva Lesja M., *D. Sc. (Public Administration), Professor, Professor of the Department of Accountancy, Taxation and Management of Financial and Economic Security, Dnipro State Agrarian and Economic University, Dnipro, Ukraine*

The agricultural sector is one of the key components of Ukraine's economy, and its ability to function in wartime determines not only the country's food security, but also its economic stability. However, the war poses significant threats to the financial and economic security of agricultural enterprises, which requires not only adaptation to new conditions, but also effective risk management strategies.

We can highlight the problems of financial and economic security of agricultural enterprises that occur in wartime:

- reduction of production capacity. Military actions have a significant impact on the infrastructure of agricultural enterprises. The destruction of roads, bridges, warehouses and other infrastructure facilities limits access to markets and supplying the necessary resources (fuel, seeds, fertilizers). This reduces production volumes, which, in turn, leads to the reduction of income of agricultural enterprises;
- loss of land and agricultural land. As a result of hostilities, agricultural enterprises often lose access to land in temporary occupied territories. This not only deprives the enterprises of the main production resources, but also creates additional financial costs for the restoration of work and compensation of losses;

– inflation and instability of the exchange rate. Martial law is often accompanied by high inflation and fluctuations in the exchange rate. Export agrarian enterprises lose competitiveness in international markets through the devaluation of the national currency. In addition, a significant increase in fuel prices and resources increases production costs, which complicates support for financial stability;

– problems with financing and lending. Banks and financial institutions, in war, significantly limit lending to businesses, especially in the agricultural sector, which is characterized by high risks. Therefore, agricultural enterprises face problems in providing working capital, which reduces their ability to grow and adapt to new conditions;

- reduction of personnel potential. The unstable situation on the front leads to the mobilization of a large part of the employees, which reduces the number of skilled labor in agricultural enterprises. This causes difficulties in land cultivation, harvesting, and maintaining the constant quality of products.

Given the serious problems that arise for agricultural enterprises in wartime, it is important to note that these challenges at the same time open up new opportunities for the transformation and development of the sector. Faced with devastating factors – from the loss of production capacity to instability of financial flows – agricultural enterprises have a chance not only to maintain their viability, but also to increase their stability through the introduction of innovative approaches and strategies. In this context, the prospects for the financial and economic security of agricultural enterprises are to apply new mechanisms for adaptation, diversification and integration of modern technologies that can ensure sustainable functioning, even in the most unstable conditions. The prospects of financial and economic security of agricultural enterprises in wartime can be:

– diversification of sources of financing. Agrarian enterprises should focus on diversification of their sources of financing. Involvement of international grants, financial assistance programs and state support can be important elements of financial stability. In addition, the development of your own reserve funds will reduce the dependence on foreign credit resources;

– innovation and digitalization. In wartime, the use of modern technologies, in particular, Digging and automation of production processes, can significantly increase the efficiency of agricultural enterprises. The use of monitoring and management of agro-enterprises through digital platforms will reduce costs, increase transparency of activity and provide rapid adaptation to changing market conditions;

– development of the internal market and reduction of export dependence. It is important for agricultural enterprises to develop the domestic market, reducing the dependence on external deliveries. This will not only maintain production

stability, but also support the country's food security, which is an important factor in war;

- State support and international organizations. Effective state support in the form of subsidies, tax benefits and programs for supporting agricultural producers is an important component of the financial and economic security of agricultural enterprises. In addition, international organizations can play a significant role in providing financial assistance to restore the agricultural sector and stimulate the development of new economic models;

- flexibility and adaptation to changes. Agrarian enterprises that have the ability to respond quickly to changes will be more likely to success in the war. This includes flexible production management, constant risk assessment and the ability to change strategies in accordance with external conditions. The emphasis on the stability and maintenance of major assets will allow businesses to survive the crisis and restore normal activities after the fighting is completed.

In wartime, financial and economic security of agricultural enterprises is an important factor not only for maintaining the economic stability of the country, but also for food security. However, in order to adapt to new challenges, agricultural enterprises must not only have clear risk management strategies, but also invest in technology, modernization and development of the domestic market. It is only with the right policy and international support that the agricultural sector can withstand and ensure sustainable development even in the most difficult conditions.

СЕКЦІЯ 6

ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ ФІНАНСОВО-ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ В УМОВАХ ВИКЛИКІВ ТА ЗАГРОЗ ВОЄННОГО СТАНУ

ТЕНДЕНЦІЇ ЗАЙНЯТОСТІ ТА БЕЗРОБІТТЯ НА РИНКУ ПРАЦІ УКРАЇНИ

О. Ф. Андросова, *д.е.н., професор, професор кафедри управління персоналом і маркетингу, Запорізький національний університет, м. Запоріжжя, Україна*

У 2022 році ринок праці України зазнав значних змін, головною з яких стало суттєве скорочення зайнятості. Це було зумовлено як масовим припиненням діяльності підприємств, так і економічно обґрунтованим скороченням робочих місць на тих підприємствах, що продовжили функціонувати.

Найбільше скорочення зайнятості відбулося внаслідок закриття великої кількості підприємств, особливо в другому кварталі 2022 року, коли рівень зменшення сягнув 18% порівняно з попереднім кварталом. Більшість цих підприємств розташовувалися на територіях, що опинилися під окупацією на початку війни. У другому кварталі 2022 року кількість небюджетних підприємств скоротилася найбільше в Луганській області (77%), Донецькій (56%), Херсонській (51%), Харківській (39%), Запорізькій (30%), Миколаївській (28%), Київській (15%), Чернігівській (14%) та Сумській (12%).

У цілому за 2022 рік кількість небюджетних підприємств в Україні зменшилася на 21,3%. Найбільший вплив на це мали Луганська, Донецька, Запорізька та Херсонська області, де процес скорочення підприємств тривав і в другій половині року, охоплюючи 31% від загальної кількості підприємств, що припинили роботу. На початок 2023 року в Луганській області кількість діючих небюджетних підприємств зменшилася на 89%, а ті, що формально залишалися зареєстрованими, фактично не здійснювали діяльності. У Донецькій області скорочення становило 72%, у Запорізькій – 42%, а в Херсонській – 82%. Взагалі у решті регіонів падіння було менш значним і зупинилося в третьому кварталі, а в четвертому – в деяких регіонах, зокрема деокупованих, відновила роботу частина підприємств (до 5%).

Напевне, що така ситуація призвела до значного зменшення рівня зайнятості. Взагалі по Україні кількість працівників на небюджетних підприємствах скоротилася на 15%, і в четвертому кварталі 2022 року цей

показник становив 6,65 млн осіб. Кількість найманих працівників у фізичних осіб – підприємців зменшилася ще більше – на 28%, досягнувши 604 тис. осіб.

Вагома частка скорочень (23%) припала на чотири регіони, які зазнали найбільших втрат. У Луганській області чисельність працівників на небюджетних підприємствах знизилася на 83%, у Донецькій – на 60%, у Запорізькій – на 38%, а в Херсонській – на 80%. В інших регіонах скорочення відбувалось протягом трьох кварталів 2022 року, але в четвертому кварталі в більшості областей почалося незначне відновлення зайнятості.

Станом на 1 січня 2021 року частка підприємств у чотирьох найбільш постраждалих областях становила 9,7% від загальної кількості підприємств в Україні, а частка найманих працівників у цих регіонах дорівнювала 11% від загальної чисельності зайнятого населення.

Варто зазначити, що значні втрати робочих місць спостерігалися також у промислово розвинених регіонах, зокрема в Харківській, Дніпропетровській, Одеській і Миколаївській областях, а також у Києві. На решту 16 областей припадало не більше ніж 18% загального скорочення зайнятості в країні.

Окрім зниження рівня зайнятості, спричиненого закриттям підприємств, відбувалося й скорочення штату на тих підприємствах, які продовжували працювати, внаслідок оптимізації чисельності персоналу. Для багатьох компаній поступове зменшення кількості працівників було характерним ще до 2022 року.

Зокрема, у 2021 році відзначалося незначне скорочення кількості найманих працівників (близько 1%), яке здебільшого стосувалося малого та мікробізнесу. У сегменті середніх підприємств також зафіксовано подібне зниження (до 1%). Водночас у великих компаніях спостерігалось незначне зростання рівня зайнятості (до 1%), що частково компенсувало скорочення в інших секторах.

У 2022 році ситуація значно погіршилася. В середньому по Україні підприємства, що продовжували працювати, скоротили до 5% свого персоналу. Скорочення чисельності працівників охопило всі категорії підприємств, незалежно від їх розміру.

Найбільші втрати зафіксовано серед мікропідприємств, де чисельність найманих працівників зменшилася на 53% порівняно з початком року. У великих підприємствах ситуація була відносно стабільнішою, і скорочення не перевищило 4%. Водночас середні та малі підприємства втратили 6% і 8% персоналу відповідно рис. 1.

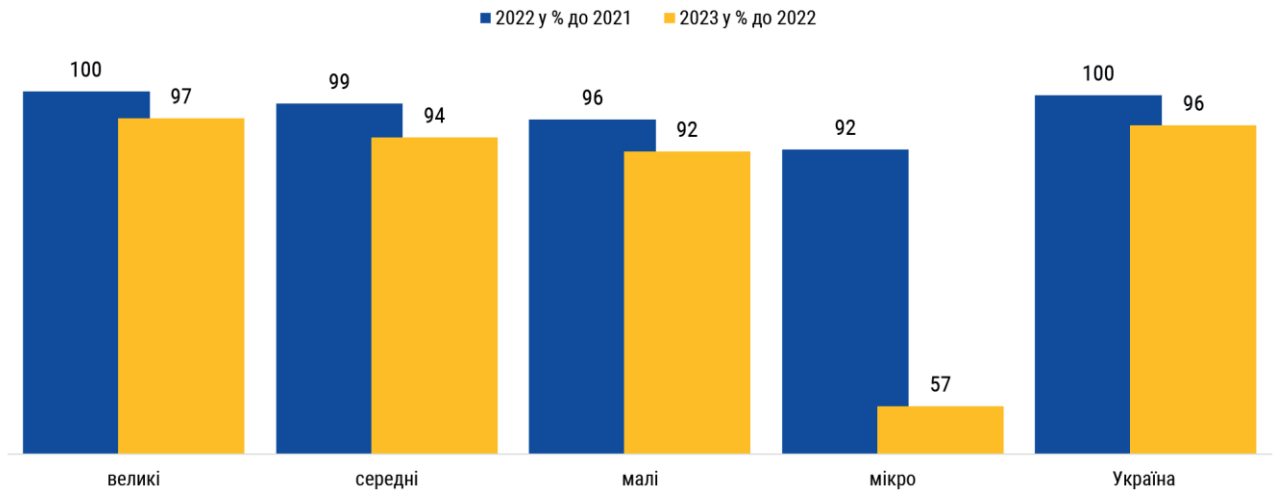

Рисунок 1 – Динаміка чисельності працівників підприємств за їх розміром у відсотках до попереднього року [1].

За підсумками 2022 року рівень зайнятості на працюючих підприємствах залишився незмінним лише у двох областях України — Полтавській і Хмельницькій. У низці західних регіонів, зокрема у Волинській, Івано-Франківській та Тернопільській областях, зафіксовано незначне скорочення персоналу (менше ніж 1%). Подібне незначне зменшення кількості працівників (на 1%) також спостерігалось на підприємствах, що продовжували роботу в Запорізькій області.

Найбільші втрати персоналу зазнали підприємства Харківської області (–12%), Київської (–9%), Житомирської (–8%) та Закарпатської (–7%). У Причорноморському регіоні підприємства Одеської та Миколаївської областей скоротили кількість працівників на 6%. Для регіонів, що постраждали від окупації, рівень скорочення персоналу був близьким до середнього показника по країні рис. 2.

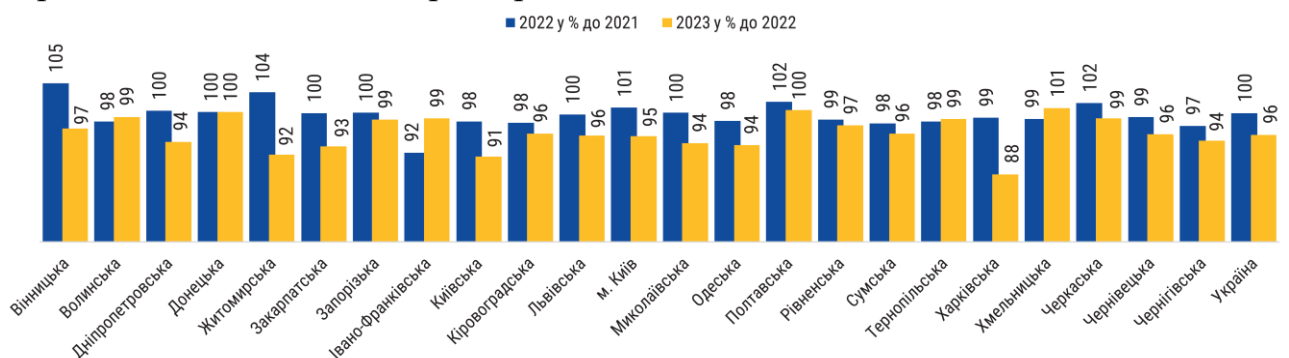

Рисунок 2 – Динаміка чисельності працівників за регіонами у відсотках до попереднього року [1].

Протягом 2022 року скорочення чисельності працівників відбувалося нерівномірно як у регіональному розрізі, так і в різних секторах економіки.

Згідно даних Пенсійного фонду України (opendata.gov.ua), у вересні 2022 року найбільша частка зайнятих залишалася в переробній промисловості (близько 19%), оптовій торгівлі (18%) та державному управлінні (12%). В результаті найменша кількість працівників була задіяна у добувній промисловості та водопостачанні. Це свідчить про значну диференціацію зайнятості залежно від здатності різних секторів економіки адаптуватися до нових умов.

За підсумками 2022 року жоден із секторів економіки не продемонстрував зростання чисельності працівників. Значне скорочення персоналу зафіксовано у будівництві та сфері нерухомості, де чисельність працівників зменшилася на 17% і 18% відповідно. Великих втрат зазнали також підприємства добувної промисловості та сфери надання послуг (–8%).

Відносно стабільною залишалася ситуація у сільському господарстві та секторах із великою часткою державних підприємств. Наприклад, у водопостачанні чисельність працівників не змінилася, а в енергетиці, науці та охороні здоров'я скорочення було незначним (від 2% до 3%).

Порівняно невеликі втрати персоналу зафіксовані у торгівлі, а також в інформаційному та телекомунікаційному секторах, де скорочення не перевищило 3% рис. 3.

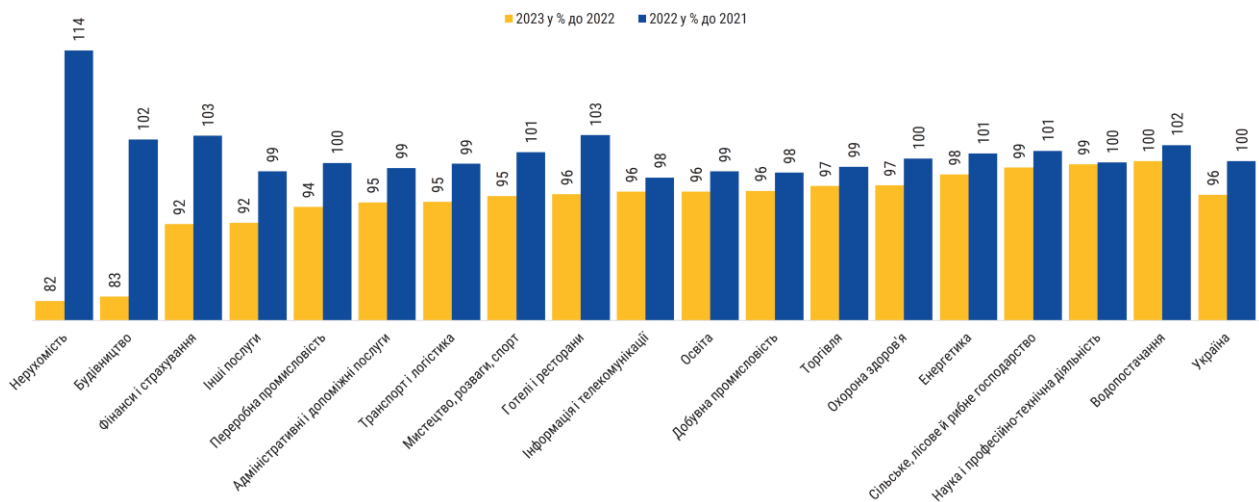

Рисунок 3 – Зміна чисельності працівників підприємств у ключових секторах економіки у відсотках до попереднього року [1].

Безпрецедентне скорочення зайнятості та масова втрата робочих місць в Україні призвели до суттєвих змін у структурі працевлаштування та безробіття, зокрема з точки зору професійного розподілу.

За результатами вісімнадцятого загальнонаціонального опитування «Психологічні маркери війни», проведеного соціологічною групою «Рейтинг»

у жовтні 2022 року, упродовж року спостерігалось поступове відновлення рівня зайнятості. Найбільш критичною ситуація була в перший місяць війни, коли відбувся масовий виїзд населення, підприємства припинили роботу, а зони окупації розширювалися. Однак починаючи з середини березня 2022 року, частка непрацюючого населення поступово зменшувалася, тоді як кількість громадян, що повернулися до звичайного режиму роботи, почала зростати.

Регіональні відмінності у структурі зайнятості залишаються значними. Зокрема, у східних регіонах частка непрацюючих громадян залишається найвищою, тоді як у західних областях рівень зайнятості значно вищий. Станом на жовтень 2022 року частка працюючих у звичному режимі на заході країни суттєво перевищувала аналогічний показник у східних регіонах, де він складав лише 21%.

Загальне зниження рівня зайнятості вплинуло на професійну структуру ринку праці. Аналіз даних за професійними групами показує, що у 2022 році зросла частка керівників, фахівців, технічних службовців, а також робітників, які обслуговують машини та устаткування. Водночас спостерігалось скорочення кількості працівників у сфері торгівлі та послуг, серед кваліфікованих робітників із інструментом. Найбільше зменшилася частка представників найпростіших професій. Водночас частка професіоналів та кваліфікованих працівників сільського господарства залишилася незмінною.

У рамках опитування роботодавців, проведеного у лютому 2023 року, було запропоновано оцінити структуру персоналу підприємств за п'ятьма професійними категоріями: керівники, професіонали, службовці, кваліфіковані та некваліфіковані працівники. У більшості діючих підприємств переважали представники професійних груп кваліфікованих робітників і професіоналів, 247kraine основною категорією персоналу незалежно від розміру підприємства.

Станом на лютий 2023 року професійна структура зайнятості на підприємствах загалом мала схожі риси. Відповідно, всі сектори економіки можна розподілити на дві основні групи. До першої належать галузі, де переважають професіонали: інформаційні технології, телекомунікації, наука, охорона здоров'я, освіта, мистецтво та фінанси. До другої групи входять сектори, в яких домінують кваліфіковані робітники, зокрема добувна та переробна промисловість, енергетика, водопостачання, будівництво та транспорт.

Література

1. Судаков М., Лісогор Л. Ринок праці України 2022–2023: стан, тенденції та

перспективи. Державна служба зайнятості України, Федерація роботодавців України, Міністерство освіти і науки України, Європейський банк реконструкції та розвитку, Фонд міжнародної солідарності (Solidarity Fund PL), 2023. URL: https://solidarityfund.org.ua/wp-content/uploads/2023/04/ ebrd_ukraine-lm-1.pdf

2. Звіт про результати Національного мультипредметного тесту у 2022 р. / Український центр оцінювання якості освіти. URL: https://testportal.gov.ua/wp-content/uploads/2023/02/Zvit_NMT_2022_na-sajt.pdf

3. Інститут професійних кваліфікацій. Обсерваторія ринку праці. URL: <http://svitprof.org.ua>

4. Звіт (січень 2023 р.) / Національний банк України. URL: https://bank.gov.ua/admin_uploads/article/IR_2023-Q1.pdf?v=4

5. Місячний Економічний Моніторинг України. № 216 (січень 2023 р.) / Інститут економічних вчень та політичних консультацій. URL: https://cci.vn.ua/wp-content/uploads/2023/01/MEMU_Jan2023_216.pdf

БЮДЖЕТНА СТІЙКІСТЬ ЯК ВАГОМА ДЕТЕРМІНАНТА ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПОСТУПУ ГРОМАД В УМОВАХ НЕВИЗНАЧЕНОСТІ: ПРОБЛЕМИ ТА НАПРЯМИ НІВЕЛЮВАННЯ

Г. В. Возняк, *д.е.н, професор, провідний науковий співробітник відділу регіональної фінансової політики,*

ДУ «Інститут регіональних досліджень імені М.І. Долишнього НАН України», м. Львів, Україна

Д. О. Сороковий, *здобувач третього (освітньо-наукового) рівня вищої освіти, ДУ «Інститут регіональних досліджень імені М.І. Долишнього НАН України», м. Львів, Україна*

Російсько-українська війна спровокувала безпрецедентні наслідки для економічного поступу як України загалом, так і територіальних громад зокрема. Попри значні втрати людського капіталу та масштабний перерозподіл трудових ресурсів всередині країни, зупинку діяльності підприємств-гігантів в зоні бойових дій, руйнування китичної інфраструктури та житлового фонду, втрату доходів та засобів до існування домогосподарств, війна в Україні спровокували небачену економічну, соціальну та гуманітарну кризу, що своєю чергою, посилило фінансову нестабільність та понизило стійкість соціально-економічних систем різних рівнів. Зазначимо, що під стійкістю соціально-економічної системи прийнято розуміти здатність поглинати шоки, адаптуватися до змін, трансформуватися в умовах зовнішніх впливів за рахунок передовсім внутрішніх механізмів для збереження власної ідентичності – функцій, структури та зв'язків. Адаптивні механізми, завдяки яким соціально-економічна системи зберігає/відновлює стійкість є переважно

внутрішніми: «вродженими», що є результатом еволюції системи (потенціал економіки, розвинений ринок праці, резервні інвестиційні об'єкти тощо), та «набутими», які включають додаткові зусилля для згладжування зовнішніх впливів. Стійка соціально-економічна система – це система, що має потенціал для збереження сталості, гнучкості або впровадження змін у контексті свого відновлення [1].

Чому в сьогоденних умовах варто вести мову про бюджетну стійкість територіальних громад як основу забезпечення їх поступу? На це є кілька причин: а) бюджетна стійкість територіальної громади – це складова стійкості громади та запорука збереження їх фінансового добробуту; б) бюджетна стійкість – це здатність ОМС реагувати на зовнішні та внутрішні шоки і при цьому зберігати спроможність акумулювати належний обсяг доходів, достатній для покриття видатків бюджету впродовж бюджетного року; в) негативні тенденції в системі місцевих фінансів, обумовлені війною росії проти України продукують фінансові дисбаланс, які негативно відображаються на економічному становищі територіальних громад та породжують мультиплікації негативних ефектів; г) вилучення в кінці 2023 року військового ПДФО з місцевих бюджетів негативно відобразилось на структурі доходів, посилило фінансові негаразди та змусило ОМС вдатися до пошуку нових джерел фінансування; г) посилилась нерівномірність формування доходів місцевих бюджетів в регіональному вимірі, що своєю чергою, обумовлює необхідність вдосконалення механізму горизонтального вирівнювання податкоспроможності і ін.

В підтвердження сказаного варто вказати на певні особливості. Так, якщо аналізувати фінансові зміни в регіональному розрізі за час повномасштабної війни в Україні, то можна стверджувати, про [2]: а) зміну структури доходів місцевих бюджетів та скорочення надходжень від окремих традиційних бюджетоформуючих податків. Приміром якщо аналізувати структуру доходів загально фонду місцевих бюджетів (без трансфертів) за 2023 і 2021 роки, то, попри сумарний приріст доходів, помітними є зміни в надходженнях бюджетоформуючих податків воєнного періоду, а саме: зростання надходжень від ПДФО (з 60% у 2021 році, до 65% у 2023 році), що є прямим «наслідком» війни/зростанням ПДФО з доходів військовослужбовців, а не покращення соціально-економічного розвитку територій, а відтак і фінансового благополуччя населення (варто додати, що цьому також «сприяло» зростання нормативу зарахування ПДФО до місцевих бюджетів з 60% до 64% на початку 2022 року); б) скорочення доходів від податку на прибуток підприємств приватного сектору економіки з 5% до 3% за аналогічний період, що є цілком логічним наслідком погіршення

економічної активності (падіння економічного потенціалу промислових регіонів, втрата логістичних потужностей, пошкодження інфраструктури і т. Д) та відповідає фінансово-економічним змінам в економіці регіонів; в) скорочення надходжень від плати за землю - на 1.3 в. П. у 2023 році, порівняно із 2021 роком. Пояснення таких тенденції лежить у площині бюджетно-податкових новацій щодо змін по сплаті податку на нерухоме майно, відмінне від земельної ділянки та платі за землю, якими тимчасово було призупинено такі платежі на територіях активних бойових дій чи тимчасово окупованих; г) про об'єктивне зниження темпів приросту власних доходів місцевих бюджетів в регіонах, в яких ведуться інтенсивні бойові дії (за 2023 рік чотири області, а саме: Донецька, Луганська, Запорізька та Херсонська не забезпечили приріст доходів, на відміну від регіонів центральної і західної України). Особливою «здатністю» зберігати фінансову стійкість в умовах високих безпекових викликів (через надмірну близькість до лінії зіткнень) вирізнялися такі області як: Одеська, Полтавська, Кіровоградська та Вінницька.

Про різний рівень стійкості територіальних громад може, також, свідчити поява деструктивних змін формування фінансового потенціалу територій. Чітко прослідковується залежність зростання/падіння обсягів доходів місцевих бюджетів від наближення до лінії фронту та розташування військових частин на своїх територіях. До слова, традиційно, вагомим джерелом наповнення місцевих бюджетів є податок з доходів фізичних осіб, темпи росту якого у 2022 році сягнули «небачених висот» в окремих регіонах. Так, лідерами за швидкістю зростання були такі області як: Житомирська (+67,9%); Волинська (+54,9%); Львівська (+60,5%); Миколаївська (+57,4%); Чернігівська (+42,4%). Правдою є і те, що такі тилові регіони як Закарпатська (+62,8%); Черкаська (+39,2%); Чернігівська (+42,4%) змогли відновитися після пандемії та швидко адаптуватися до нової реальності, забезпечивши високі темпи зростання надходжень від ПДФО. В цьому контексті варто звернути увагу на те, що зростання надходжень місцевих бюджетів від ПДФО в, значній мірі, пов'язано із війною, а точніше із зростанням чисельності військовослужбовців та їх заробітних плат та не були наслідком економічного поступу регіонів. В середньому по регіонах частка сплаченого ПДФО з «військових» у сумарних надходженнях від ПДФО у 2022 році складала у 2022 році – 32%, у 2023 році – 30%. Розуміючи особливості механізму справляння ПДФО в Україні, розташування військових частин на території громад є, з одного боку, стимулюючим чинником, з іншого, ставить громади в нерівні умови, що своєю чергою потребує оновлення механізму вирівнювання податкоспроможності територій.

В підсумку варто зазначити, що в умовах війни, яку нав'язала нам росія, загострилась низка проблем, які торкнулися всіх без виключення територіальних громад України і які потрібно враховувати на майбутнє. Уже сьогодні є розуміння того, що соціально-економічне становище багатьох територій суттєво змінилося. Війна в Україні посилила нерівномірність формування податкової спроможності адміністративно-територіальних одиниць. Покращенню дієвості бюджетної політики, а відтак і зміцненню фінансової стійкості громад в умовах надмірної невизначеності сприятиме підвищення прозорості та ефективності використання як міжнародної фінансової допомоги, так і публічних коштів; зміна механізму горизонтального вирівнювання податкоспроможності місцевих бюджетів; вдосконалення механізму адміністрування місцевих податків і зборів та посилення контролю за їх надходженнями.

Література

1. Сороковий Д. О. Фінансова стійкість територіальних громад: теоретичний дискурс. Світ фінансів. 2024. 3(80). С. 91-107
2. Возняк Г. В. Регіони України в умовах посилення кризових явищ: проблемно-орієнтовний аналіз. Регіональна економіка. №3. 2024. С.81-95.

РОЛЬ МІСЦЕВИХ БЮДЖЕТІВ У РОЗВИТКУ ТЕРИТОРІАЛЬНИХ ГРОМАД В ПЕРІОД ВОЄННОГО ЧАСУ

І. П. Дюг, здобувачка першого
(бакалаврського) рівня вищої освіти,
Львівський національний університет імені
Івана Франка, м. Львів, Україна
Науковий керівник – М. І. Крупка, д. е. н.,
професор, завідувач кафедри фінансів,
грошового обігу і кредиту,
Львівський національний університет імені
Івана Франка, м. Львів, Україна

Місцеві бюджети відіграють важливу роль у фінансовій системі України, вони є основою фінансової самостійності місцевих органів влади та визначають обсяги фінансування ключових сфер життя територіальних громад, таких як соціальний захист, освіта, культура, житлово-комунальне господарство та інші. З початку повномасштабного вторгнення роль місцевих бюджетів зросла не лише в контексті у розвитку окремих територіальних одиниць, а й забезпечення фінансової безпеки держави в цілому.

Під час тривалої збройної боротьби економіка України стикається із значними матеріальними та фінансовими втратами. Багато вітчизняних

підприємств вимушено припинили свою роботу, що негативно позначилося на формуванні обсягу доходів, а відтак, і видатків, як державного, так і місцевих бюджетів. Тому проблема формування доходів місцевих бюджетів та підвищення податкоспроможності територіальних громад є актуальною сьогодні і потребує детального вивчення задля найповнішого виконання функцій місцевими органами влади та забезпечення фінансових можливостей їх розвитку.

Важливу роль місцеві бюджети відіграють у фінансуванні таких потреб під час військового стану:

- організація заходів територіальної оборони, а також допомога ЗСУ;
- задоволення продовольчих потреб цивільного населення;
- евакуація/вивезення/переміщення цивільного населення із місцевості, де ведуться бойові дії, та небезпечних територій у безпечні місця;
- оплата транспортних послуг, облаштування місць розміщення громадян, які у зв'язку з бойовими діями залишили домівки, оплату інших заходів, спрямованих на підтримку цивільного населення в умовах воєнного стану;
- допомога людям похилого віку та людям з інвалідністю [2].

Порівняння загальних обсягів доходів та видатків місцевих бюджетів України у 2020–2024 рр. представлено на рис. 1. У 2020 році місцеві бюджети було виконано з бюджетним дефіцитом, оскільки видатки перевищували доходи. Причиною зменшення доходів стали різні чинники (в тому числі коронавірус), які зумовили погіршення економічної ситуації, зниження обсягу податкових надходжень та трансфертів. Попри війну впродовж 2022–2024 рр. у деяких місцевих бюджетах України спостерігається перевищення доходів над видатками.

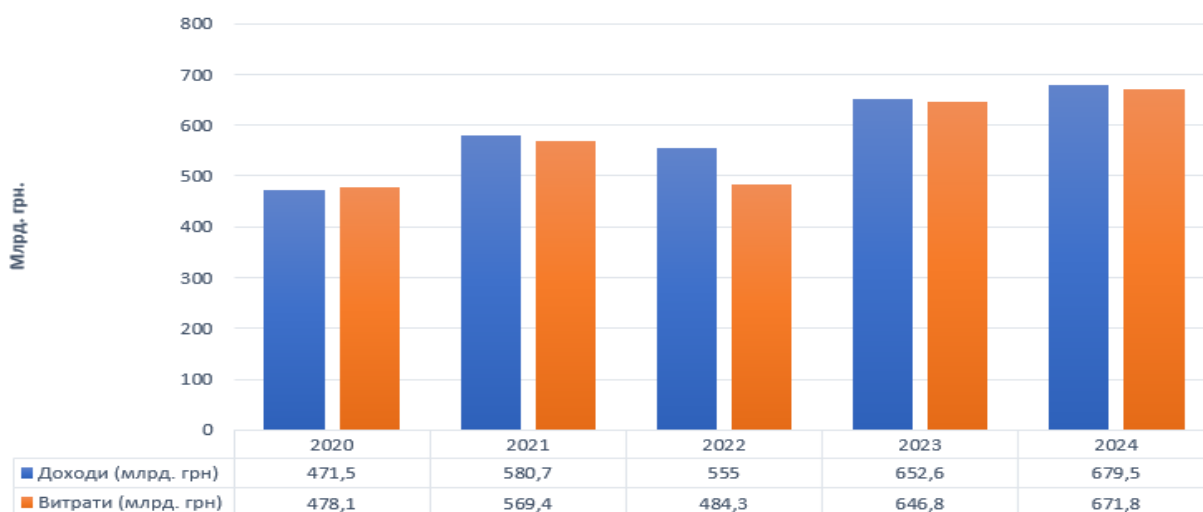

Рисунок 1 – Динаміка показників місцевих бюджетів, 2020–2024 рр.

Джерело: складено автором на основі [1].

Така ситуація зумовлена зростанням обсягу надходжень від податку на доходи фізичних осіб та імпортного ПДВ. Проте профіцит може вказувати і на негативні тенденції, зокрема наявність грошових надходжень за відсутності можливості використання коштів унаслідок окупації чи бойових дій на території певної громади або згортання реалізації інфраструктурних проєктів. Загалом динаміку показників місцевих бюджетів можна визначити як позитивну.

За 2024 рік сумарно до місцевих бюджетів надійшло 679 млрд грн. В розрізі структури доходів місцевих бюджетів за видами надходжень найбільшу питому вагу (64,91 %) склали податкові надходження – 441 млрд грн, а їх четверту частину (27,66 %) – доходи від органів державного управління, а саме дотації та субвенції з державного бюджету [1].

У структурі видатків місцевих бюджетів переважають видатки освітнього напрямку. Найбільше в аналізованому періоді коштів було спрямовано на надання освітніх послуг – 283,7 млрд грн, на другому місці за обсягом фінансування – економічна діяльність (96,7 млрд грн), на третьому – виконання загальнодержавних функцій (61,6 млрд грн) [1].

Поряд із фінансуванням основних груп видатків (освітніх, медичних, культурних, комунальних та інших), громади забезпечили підтримку і тих напрямів, які виникли після початку війни, зокрема, формування підрозділів територіальної оборони, облаштування бомбосховищ, організація життєдіяльності внутрішньо переміщених осіб, підтримка підприємств, які змінили місце розташування своїх виробничих потужностей з метою забезпечення повноцінного функціонування та інші.

Варто також зазначити, що в умовах війни пріоритети та завдання місцевих органів самоврядування змінилися в залежності від розміщення територіальної громади до лінії фронту. Найбільшого відносного приросту в порівнянні з 2021 і 2024 роком зазнали видатки на громадський порядок, безпеку та судову систему (+18,3 млрд грн). Також зросли видатки на соціальний захист (+29,1 млрд грн). У свою чергу, видатки в галузі освіти та охорони здоров'я зазнали зменшення на 34,7 млрд грн та 4,1 млрд грн відповідно [1].

Попри те, що влада намагається знаходити можливості для подолання найгостріших соціальних проблем, бойові дії все одно тривають. Для підвищення фінансової спроможності місцевих бюджетів варто активізувати роботу у таких напрямках:

– залучення коштів структурних фондів ЄС, міжнародних грантів та інших донорів міжнародних фінансів;

- на час воєнного стану реструктуризувати повернення започизень місцевими органами влади;
- підтримання діяльності підприємств, що створюють додаткові робочі місця та формують податковий потенціал місцевих громад;
- відновлення інфраструктури, лікарень, житлових будинків, що постраждали під час бойових дій;
- ліквідація боргів комунальних підприємств (створених до реформи бюджетної децентралізації) [3, с.65].

Зауважимо, що за три роки війни в Україні органи місцевого самоврядування фінансово прийняли нові реалії воєнного стану, успішно впорались із новими викликами, які постали перед ними, концентруючи свою увагу, першочергово, на забезпечення належних умов життєдіяльності громад.

Громади, наближені до зони бойових дій, зосереджені на забезпеченні безпеки населення, відновленні критичної інфраструктури, евакуації, тоді як громади в «тилу» забезпечують підтримку економіки, допомогу переселенцям і фронту. Прифронтові громади стикаються зі скороченням доходів через знищення підприємств і відтік населення. Громади в безпечних регіонах отримують додаткові надходження від зростання бізнес-активності та податків переселенців, але мають підвищені витрати на соціальні послуги. Проте в усіх випадках громади потребують державної підтримки.

Література:

1. Інфографіка web-порталу «Open budget» Міністерства фінансів України. URL: <https://openbudget.gov.ua/?month=12&year=2024&budgetType=LOCAL>
2. Місцеві бюджети під час війни: що варто знати? URL: <https://law-in-war.org/misczevi-byudzhety-pid-chas-vijny-shho-varto-znaty/>
3. Ватаманюк-Зелінська У.З., Штундер І.М., Гаврилюк С.О. Тенденції формування та виконання місцевих бюджетів в умовах воєнного стану. Економічна політика регіонального розвитку і місцеве самоврядування. 2022. №92. С.60-67. URL: <http://inneco.org/index.php/innecoua/article/view/976/1089>

РЕПУТАЦІЙНІ ТА ФІНАНСОВІ РИЗИКИ ПІДПРИЄМСТВ З ІНОЗЕМНИМИ ІНВЕСТИЦІЯМИ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

К. В. Жижко, к. е. н., докторант, кафедра фінанси, облік та психології, Український державний університет науки і технологій, м. Дніпро, Україна

Підприємницька діяльність у країні, в якій діє правовий режим військового стану по суті своїй можна віднести до підприємництва із високим ступенем ризику, навіть за умови, що підприємницька діяльність такого

підприємства не відноситься до венчурного типу підприємництва. Особливо актуальним це є для підприємств, що мають іноземних засновників. Це пов'язано з тим, що іноземні інвестори під час оцінки ризиків з метою мінімізації потенційно можливих втрат фактично завищують ступінь ризику у декілька разів, аби мати змогу оцінити найбільш песимістичні сценарії розвитку подій.

Але, як показує практика не всі категорії ризиків підпадають під такий песимістичний спосіб оцінки іноземних партнерів. Наприклад, до репутаційних та фінансових ризиків застосовуються принципово різні підходи.

Якщо іноземним інвестором є європейський суб'єкт господарювання або компанія з іншої розвинутої країни, які мають багаторічну історію, суворо дотримуються ESG правил (Environmental, Social and Governance regulations) та відповідно прагнуть збереження своєї позитивної репутації у міжнародному середовищі, їх система цінностей значно більше уваги приділяє можливим репутаційним втратам у порівнянні із фінансовими. Особливо це стосується підтримки співробітників дочірніх підприємств та їх безпеки.

Так наприклад один іноземний концерн, що підпадає під перелічені вище параметри та який має дочірнє підприємство на території України з 2018 року, після початку війни у 2022 р. значно більше уваги приділяв саме репутаційним ризикам ніж потенційним фінансовим втратам, що пов'язані із незапланованими видатками на відповідні репутаційні рішення.

У той самий час заплановані інвестиції у масштабування діяльності українського представництва були повністю зупинені, що призвело до невиконання більшості КРІ та недотримання бюджету більше ніж на 30%. Однак незважаючи на ризики пов'язані із війною, у вересні 2022 року іноземним інвестором все ж таки було прийнято рішення про повернення до початкового плану розвитку та імплементації масштабування запланованого на 2022 рік. При цьому через початок імплементації плану із затримкою на 6 місяців кінцевий обсяг інвестиційних коштів було збільшено до 470 тисяч євро задля покриття дефіциту, що виник у зв'язку із запізненням реалізації плану розвитку.

Як наслідок, ми бачимо, що кошти витрачені на репутаційні рішення були погоджені без вагань, незважаючи на той факт, що вони на 407% перевищували кошти, які початково були заплановані на розвиток господарської діяльності та масштабування господарської діяльності. У той самий час рішення пов'язані із інвестуванням коштів у господарську діяльність, навіть за умови значно менших витрат, оцінювались протягом шести місяців, що підкреслює першочергову важливість ризику втрати

репутації для підприємств західного світу у порівнянні із фінансовими втратами.

Тож можна зробити висновок, що залежно від розміру компанії, її історії та досвіду, країни походження, фінансового становища та ESG принципів – ризики втрати репутації у західному світі зазвичай превалюють над можливими фінансовими втратами або фінансовими ризиками.

ФІНАНСОВА БЕЗПЕКА СТРАХОВОГО РИНКУ УКРАЇНИ: ВИКЛИКИ СЬОГОДЕННЯ

*О. В. Жилякова, к. е. н., доцент кафедри
фінансів, банківської справи та
страхування, Державний біотехнологічний
університет, м. Харків, Україна*

Фінансова безпека, як стан фінансової системи країни, за якого створюються необхідні фінансові умови для стабільного соціально-економічного розвитку країни, забезпечується її стійкість до фінансових шоків та дисбалансів, створюються умови для збереження цілісності та єдності фінансової системи країни, у свою чергу, складається з безпеки небанківського фінансового сектору, банківської, боргової, бюджетної, валютної, грошово-кредитної безпеки. Безпека страхового ринку є складовою безпеки небанківського фінансового сектору та характеризується рівнем розвитку страхового ринку, який дає змогу повною мірою задовольняти потреби суспільства в страхових послугах.

Важливість та актуальність питання забезпечення фінансової безпеки страхового ринку підкреслюються його роллю у загальній фінансовій безпеці кожної країни. Забезпечення належного рівня фінансової безпеки страхового ринку сприяє адекватному функціонуванню системи захисту матеріальних інтересів бізнесу та населення у випадку страхових подій. Одночасно безпека страхового ринку має значний вплив на обсяги інвестицій у економіку держави.

Під час війни страховий ринок України зазнав впливу фінансових шоків та збоїв, що стало загрозою для збереження рівноваги ринку, його спроможності протистояти зовнішнім та внутрішнім ризикам, що, в свою чергу, загрожує цілісності та єдності фінансової системи держави. На основі аналізу сучасного стану фінансової системи та прогнозу впливу дестабілізуючих чинників в Україні було розроблено Стратегію розвитку фінансового сектору України з урахуванням відчутних трансформацій в умовах довготривалої війни, серед пріоритетних напрямків якої стабілізація банківської системи, узгодження регуляторних підходів, збалансоване

регулювання та нагляд, спрямовані на розвиток фінансових установ. Звіти НБУ про фінансову стабільність в першу чергу концентрують увагу на банківському секторі. На наш погляд, в сучасних умовах слід звернути особливу увагу й на забезпечення фінансової безпеки страхового ринку України як механізму дієвого захисту суб'єктів економічних відносин.

Під час війни страховий ринок України стикається з низкою серйозних фінансових загроз та викликів, серед яких найбільшого впливу на рівень фінансової безпеки мають:

- високий рівень страхових виплат;
- скорочення попиту на страхові послуги внаслідок зниження платоспроможності клієнтів та скорочення страхового поля;
- збільшення навантаження на внутрішніх перестраховиків за рахунок обмеження роботи з міжнародними перестраховими компаніями;
- ускладнення управління фінансами страховиків через нестабільність національної валюти та відтік капіталу;
- додаткові збитки внаслідок активізації страхового шахрайства;
- регуляторні ризики, пов'язані зі змінами у законодавстві, умов воєнного стану та нестабільністю правового поля;
- ризики втрати активів та інфраструктури страховиків.

На фінансову безпеку окрім очевидних ризиків, пов'язаних з війною, також впливають чинники, які можна розглядати як наслідки війни, та які з'явилися у результаті функціонування ринку останні три роки, а саме:

- криза довіри до страхових компаній;
- підвищення тарифів на страхові послуги під впливом регуляторних ризиків та для забезпечення ймовірних збитків;
- скорочення міжнародної співпраці та обмеження доступу до міжнародних страхових продуктів через високий рівень ризику в Україні;
- скорочення кількості договорів страхування, що пов'язано з відсутністю покриття воєнних ризиків більшістю договорами страхування;
- ризики, викликані новим законодавством у страховій діяльності та посиленням вимог до управління фінансами страховика.

Український страховий ринок після початкового спаду у 2022 році продемонстрував позитивну динаміку в 2023-2024 роках, довівши його стійкість та здатність адаптуватися до викликів воєнного часу, що дозволяє більшості науковців та практиків цієї галузі вдаватися до оптимістичних прогнозів щодо подальшого розвитку та фінансової безпеки страхового ринку. Попри те треба враховувати наявність невиявлених ризиків або можливість появи нових викликів під час довготривалої війни та періоду відновлення фінансового сектору.

Таким чином, велика кількість ризиків, наявність потенційних ризиків, довготривалість їх впливу та акумуляція наслідків впливу кожного з зазначених ризиків говорить на користь використання методу сценаріїв при розробці фінансової стратегії страховиків та стратегії забезпечення фінансової безпеки страхового ринку держави. Користь цього підходу доведено в умовах високого рівня невизначеності, коли традиційні методи прогнозування можуть бути недостатньо точними.

ВПЛИВ БОРГУ І ДЕФІЦИТУ НА БЮДЖЕТНУ БЕЗПЕКУ ДЕРЖАВИ У ПЕРІОД ВОЄННОГО СТАНУ

К. В. Захожай, *к. е. н., доцент, доцент
кафедри фінансів, Київський національний
економічний університет імені Вадима
Гетьмана, м. Київ, Україна*

Боргові зобов'язання держави виникають через недостатність грошових коштів, необхідних для покриття витрат і забезпечення реалізації функцій, зокрема регулювання економічних процесів, проведення соціальної політики, забезпечення обороноздатності країни, утримання інших галузей народного господарства, проведення міжнародної діяльності. Тому країна змушена мобілізувати додаткові фінансові ресурси для покриття своїх видатків, необхідних для власного забезпечення.

Основними причинами виникнення та зростання державного боргу в Україні є бюджетний дефіцит та дефіцит платіжного балансу країни [1]. Це зумовлене тим, що державні запозичення проводяться з метою забезпечення тих витрат на державному і регіональному рівнях, що не вдається покрити за рахунок доходів. Для фінансування дефіциту Державного бюджету України залучаються також і кошти міжнародних фінансових організацій.

У період дії правового режиму воєнного стану, на відміну від мирних часів, збільшення обсягів державного боргу та бюджетного дефіциту мають лише негативні наслідки і є об'єктивно обумовленими процесами, адже критична необхідність фінансування армії на високому рівні відбувається в основному за рахунок позичкових коштів.

Іншими факторами росту значень аналізованих показників є зменшення рівня державних заощаджень, скорочення виробництва і експорту, необхідність відновлення енергетичної та іншої інфраструктури тощо.

Важливо зазначити те, що зростання значень показників боргу і дефіциту у воєнний час також негативно впливають на індикатори бюджетної безпеки держави, значення яких останніми роками не входять до гранично

допустимих норм, зокрема перевищення або недостача має відхилення від затверджених стандартів у декілька разів. При проведенні розрахунків у динаміці коефіцієнтів рівня боргової безпеки (гранична межа до 60%), рівня розвитку держави (гранична межа до 3 %), боргового навантаження на населення (гранична норма до 300 доларів США на одну особу), бюджетної самостійності (гранична норма більше 80%), результативності, бюджетної забезпеченості населення, фінансової продуктивності бюджету, економічної ефективності бюджету (всі повинні мати тенденцію до зростання), ефективності фінансового забезпечення охорони здоров'я (гранична межа не менше 4%), ефективності фінансового забезпечення освіти (гранична межа не менше 8,3%) спостерігається тенденція, що проявляється у недотриманні необхідних норм [2]. Відповідно це впливає на можливість виконання Україною функцій і зобов'язань, у тому числі може спричинити проблеми платоспроможності, зумовити надмірну залежність країни від імпорту, вплинути на запас фінансової міцності, погіршити матеріальний стан населення тощо.

Автор вважає, що задля уникнення боргової кризи в економіці необхідне здійснення ефективних управлінських рішень з боку Уряду: чіткий вибір стратегії боргової політики держави, оптимізація структури державного боргу, зокрема мінімізація виплат на його обслуговування, належне фінансування інвестиційних програм, освіти і охорони здоров'я, створення нових робочих місць та підвищення рівня соціально-економічного розвитку. Також необхідно зосередитись на вразливих сторонах внутрішнього і зовнішнього секторів економіки та публічних фінансів, оцінити ризики негативних впливів при майбутніх запозиченнях під час воєнного стану і у межах цільового призначення залучити отримані кошти [3].

Ще одним важливим кроком для забезпечення гранично допустимих норм зазначених вище індикаторів є розробка науково обґрунтованої методики забезпечення фінансової стійкості та бюджетної безпеки через виявлення механізмів дисбалансу відповідних процесів. Від цього залежить ефективність та збалансованість бюджетів всіх рівнів і збереження добробуту населення. Стратегічні вектори забезпечення поставлених задач в Україні у сучасних умовах передбачають: встановлення відповідності нормам бюджетних процедур зарубіжної практики складання, розгляду і затвердження бюджетів усіх рівнів; розширення джерел формування дохідної частини бюджетів за рахунок виявлення резервів та використання альтернативних джерел формування фінансових ресурсів; вдосконалення системи бюджетного планування і прогнозування; підвищення ефективності адміністрування та контролю за витрачанням бюджетних коштів; перегляд параметрів бюджетів

усіх рівнів у бік оптимізації їх доходів і видатків; удосконалення системи міжбюджетних відносин; недопущення необґрунтованого бюджетного дефіциту й удосконалення практики дефіцитного фінансування державної і регіональної діяльності.

Звісно, що вимоги і обмеження правового режиму воєнного стану ускладнюють виконання рекомендованих пропозицій щодо дотримання бюджетної безпеки, проте, на думку автора, вже зараз необхідно робити перші кроки для забезпечення поставленої мети, а інше реалізовувати поступово після перемоги України у війні з РФ і при настанні миру.

Література:

1. Бюджетний кодекс України: Закон України: станом на 03.12.2024. № 4106-IX URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2456-17#Text> (дата звернення: 20.02.2025).
2. Buriachenko A., Zakhochay K., Liezina A., Lysak V.. Sustainability and security of public budget of the Visegrad group countries. *Acta Innovations*. 2022. № 42. P. 71-88.
3. Statistics: fiscal balances and public debt [Electronic resource] / OECD – Access mode. URL: <http://www.oecd.org/eco/public-finance> (дата звернення: 21.02.2025).

ВПЛИВ ВОЄННИХ КОНФЛІКТІВ ТА КРИЗОВИХ СИТУАЦІЙ НА ПРОДОВОЛЬЧУ БЕЗПЕКУ УКРАЇНИ

О. О. Ільченко, здобувач третього
(освітньо-наукового) рівня вищої освіти,
Дніпровський державний аграрно-
економічний університет, м. Дніпро,
Україна

Науковий керівник – С. М. Халатур,
д. е. н., професор, завідувач кафедри
фінансів, банківської справи та
страхування, Дніпровський державний
аграрно-економічний університет,
м. Дніпро, Україна

Вплив воєнних конфліктів та кризових ситуацій на продовольчу безпеку України є комплексною та багатогранною проблемою, що охоплює не лише економічні, соціальні та політичні аспекти, а й має далекосяжні наслідки для глобальної продовольчої системи. Україна традиційно входить до числа провідних аграрних країн світу, забезпечуючи значну частину експортних поставок зерна, олії та інших сільськогосподарських продуктів. Однак з початку збройного конфлікту на її теренах, що отримав особливо гострий характер у 2014 році з анексією Криму та початком бойових дій на Донбасі, а пізніше з повномасштабним вторгненням Росії на початку 2022 року, ситуація

з продовольчою безпекою зазнала серйозних змін. Одним із основних наслідків воєнних дій є руйнування інфраструктури та знищення виробничих потужностей. Сільськогосподарські землі, розташовані поблизу ліній фронту або в зонах бойових дій, опинилися під загрозою, що призводить до зниження виробництва, втрати врожаю та невикористання потенціалу земель. Внаслідок цього постраждали не лише великі аграрні підприємства, але й малі фермерські господарства, які є важливою складовою регіональної економіки та забезпечення продовольства в регіонах. Руйнування транспортної та комунікаційної інфраструктури створює додаткові труднощі у логістиці, що ускладнює доставку як сировини до переробних підприємств, так і готової продукції до споживачів, що спричиняє зростання вартості продуктів харчування та зниження їх доступності для населення.

Економічна криза, спричинена військовими діями, стає ще одним чинником, що ускладнює ситуацію на продовольчому ринку. Падіння курсу національної валюти, високий рівень інфляції та загальна невизначеність у бізнес-середовищі обмежують можливості інвестицій у модернізацію сільськогосподарського виробництва. Фінансова нестабільність призводить до зменшення кредитування аграрного сектору, що позначається на можливості фермерів впроваджувати сучасні технології, покращувати методи зберігання продукції та підвищувати її якість. Ці процеси негативно впливають на конкурентоспроможність українського аграрного виробництва на міжнародних ринках, що своєю чергою має наслідки не лише для внутрішнього продовольчого забезпечення, а й для глобального ринку, враховуючи роль України як одного з головних експортерів зерна та олій.

Крім прямого впливу військових дій, кризові ситуації, з якими стикається країна, спричиняють додаткове навантаження на систему продовольчої безпеки. Соціальні та політичні кризи, що супроводжують воєнні конфлікти, ведуть до масових переміщень населення, порушення нормального функціонування ринків і зростання соціальної напруги. Люди, змушені залишати свої домівки через бойові дії, опиняються в умовах невизначеності, що змінює структуру споживання та розподілу продовольства. Така ситуація створює додатковий тиск на регіони, які приймають переміщених осіб, що часто призводить до перевантаження місцевих соціальних служб та погіршення доступу до якісного харчування. Невизначеність та тривога, що панують у суспільстві, негативно впливають на споживчу поведінку, знижують активність внутрішнього ринку та підвищують ризики для найбільш вразливих верств населення.

Додатково, війна суттєво змінює структуру відносин у продовольчій системі країни. Порушення традиційних логістичних ланцюгів, що

забезпечують доставку сільськогосподарської продукції, створює умови для зростання чорного ринку, нелегальної торгівлі та спекуляцій. Це негативно впливає на рівень довіри споживачів і виробників до державних регуляторів, які не завжди здатні адекватно реагувати на стрімкі коливання ринкових умов. Невизначеність щодо цін, нестабільність постачань та зростання соціальної нерівності сприяють підвищенню рівня бідності у регіонах, що безпосередньо зазнали впливу воєнних дій. Окрім економічних аспектів, важливим є й психологічний вимір кризи: постійний стан стресу серед населення, травматичний досвід війни та невизначеність майбутнього впливають на здатність людей планувати своє життя, що відображається на загальній продовольчій безпеці країни.

Зовнішньополітичний контекст також відіграє важливу роль у формуванні продовольчої безпеки. Україна є ключовим гравцем на світовому ринку зерна, тому зниження виробничих потужностей через воєнні дії негативно позначається на глобальних цінах і доступності продовольства, особливо для країн, що значною мірою залежать від імпорту української продукції. Тимчасове або тривале припинення співпраці з традиційними торговими партнерами, введення санкцій, блокади та обмеження експорту створюють ризики дефіциту продовольства як на внутрішньому ринку, так і в масштабах усього світу. Така ситуація підсилює глобальну нестабільність і наголошує на необхідності міжнародної кооперації для вирішення проблем, пов'язаних із забезпеченням продовольчої безпеки.

Попри всі виклики, Україна докладає значних зусиль для відновлення та модернізації аграрного сектору. В рамках державних програм, міжнародної співпраці та підтримки з боку гуманітарних організацій здійснюється робота з відновлення постраждалих територій та інфраструктури, впровадження сучасних технологій у виробництво та розвитку системи раннього попередження про загрози для продовольчої безпеки. Державні ініціативи, спрямовані на посилення контролю за якістю продукції, розвиток логістичних мереж і стабілізацію цін на продукти харчування, сприяють відновленню довіри до національної продовольчої системи. Крім того, міжнародна спільнота, усвідомлюючи важливість України як «Житниці Європи», надає технічну, фінансову та гуманітарну допомогу, що дозволяє оперативно реагувати на наслідки воєнних дій і сприяти стабілізації аграрного сектору.

Необхідним є також вирішення низки структурних проблем, серед яких слід відзначити потребу у реформуванні системи управління аграрним сектором, створенні сприятливого правового середовища для інвестицій, модернізації інфраструктури та забезпеченні ефективного діалогу між державою, бізнесом і міжнародними партнерами. Комплексний підхід, що

поєднує економічні, політичні та соціальні заходи, дозволить створити умови для сталого розвитку та відновлення продовольчої безпеки. В умовах збройного конфлікту та економічних викликів надзвичайно важливо забезпечити ефективну комунікацію між урядовими структурами, місцевою владою та представниками бізнесу, що сприятиме оперативному реагуванню на зростаючі потреби населення та мінімізації ризиків для продовольчої системи.

Також значну роль відіграє участь громадянського суспільства, яке активно долучається до процесу відновлення постраждалих територій, організовує гуманітарну допомогу та підтримує місцеві ініціативи зі збереження продовольчої безпеки. Зусилля волонтерів, благодійних організацій та міжнародних партнерів свідчать про те, що навіть у найскладніших умовах існує потенціал для стабілізації ситуації та створення умов для подальшого розвитку. Сучасні виклики вимагають від української влади не лише оперативного реагування, але й стратегічного планування, спрямованого на відновлення аграрного потенціалу та інтеграцію національної продовольчої системи до світових стандартів. Лише завдяки узгодженим зусиллям держави, бізнесу та міжнародних партнерів можливо подолати наслідки воєнних конфліктів і кризових ситуацій та створити передумови для стабільного економічного зростання і забезпечення добробуту населення. Загалом, комплексний характер проблеми вимагає всебічного аналізу та впровадження системних рішень, що дозволить звести до мінімуму негативний вплив зовнішніх та внутрішніх факторів на продовольчу безпеку України та сприятиме формуванню стійкої аграрної політики, здатної протистояти сучасним викликам і забезпечити стабільність як національної, так і глобальної продовольчої системи.

РОЛЬ БЮДЖЕТНОГО МЕНЕДЖМЕНТУ У ЗАБЕЗПЕЧЕННІ ФІНАНСОВОЇ БЕЗПЕКИ ДЕРЖАВИ

*С. В. Качула, д. е. н., професор, професор
кафедри фінансів, банківської справи та
страхування,
Дніпровський державний аграрно-
економічний університет, м.Дніпро, Україна*

У сучасних умовах, коли Україна перебуває в стані війни, питання забезпечення фінансової безпеки держави набуває надзвичайної важливості. Війна вимагає значних бюджетних витрат, зокрема на оборону, підтримку соціального сектору, гуманітарну допомогу та відновлення зруйнованої

інфраструктури. У таких умовах бюджетний менеджмент стає одним із ключових інструментів забезпечення стабільності державних фінансів, оптимального розподілу обмежених ресурсів та ефективного реагування на кризові виклики.

Бюджетний менеджмент формує основу для ефективного перерозподілу державних коштів, спрямованих на фінансування галузей, таких як освіта, охорона здоров'я, оборона, соціальний захист та інфраструктура, що забезпечує підвищення рівня добробуту населення. Водночас система бюджетного менеджменту дозволяє мінімізувати фінансові ризики, запобігати бюджетному дефіциту та борговій кризі, завдяки застосуванню інструментів моніторингу, аудиту та контролю за цільовим використанням коштів. Таким чином, бюджетний менеджмент є стратегічним інструментом державного регулювання, який забезпечує раціональне використання фінансових ресурсів, підтримку економічної рівноваги та досягнення загальнодержавних пріоритетів розвитку.

Взаємозв'язок між бюджетним менеджментом і фінансовою безпекою держави проявляється через систему заходів, спрямованих на забезпечення стійкості та ефективності функціонування державних фінансів. Бюджетний менеджмент, як складова управління фінансовими ресурсами, безпосередньо впливає на фінансову безпеку, оскільки забезпечує збалансованість бюджету, контроль за доходами і видатками, мінімізацію дефіциту та боргового навантаження. Раціональне планування та виконання бюджету сприяє підтримці макроекономічної стабільності, що є важливим фактором стійкості національної економіки до внутрішніх і зовнішніх загроз. Ефективна бюджетна політика дозволяє державі своєчасно реагувати на кризові явища, запобігати фінансовим ризикам і забезпечувати стабільне фінансування стратегічно важливих сфер, таких як оборона, соціальний захист, охорона здоров'я та інфраструктурні проєкти. Водночас бюджетний менеджмент є інструментом запобігання фінансовим зловживанням і корупції через механізми прозорості, аудиту та державного контролю, що також сприяє зміцненню фінансової безпеки. Таким чином, ефективний бюджетний менеджмент є не лише засобом раціонального розподілу державних ресурсів, але й важливим чинником забезпечення фінансової стабільності та економічної незалежності держави.

Показники фінансової безпеки держави є комплексною системою індикаторів, що характеризують стійкість та ефективність функціонування національної фінансової системи, а також її здатність протидіяти внутрішнім і зовнішнім загрозам. До основних показників фінансової безпеки належать:

– рівень державного боргу – співвідношення державного боргу до ВВП, яке вказує на боргову стійкість країни; перевищення критичних значень (близько 60% ВВП для країн, що розвиваються) може свідчити про фінансову нестабільність;

– дефіцит/профіцит бюджету – показує різницю між доходами та видатками бюджету; стійкий дефіцит бюджету збільшує боргове навантаження та може загрожувати фінансовій безпеці;

– рівень доходів бюджету відносно ВВП – демонструє ефективність податкової політики та здатність держави акумулювати достатньо ресурсів для виконання своїх функцій;

– рівень інфляції – показник зростання цін, що впливає на купівельну спроможність населення та стабільність національної валюти; надмірна інфляція (понад 10% на рік) створює загрозу фінансовій безпеці;

– обсяг золотовалютних резервів – відображає здатність держави підтримувати стабільність національної валюти та виконувати зовнішні зобов'язання; критично низький рівень резервів може свідчити про загрозу валютної кризи;

– рівень доларизації економіки – залежність фінансової системи від іноземної валюти; висока частка доларизованих активів у банківському секторі може підвищувати фінансові ризики;

– платіжний баланс та стан зовнішньоторговельного балансу – співвідношення експорту та імпорту, яке впливає на валютну стабільність; тривалий дефіцит поточного рахунку може призводити до зростання зовнішньої заборгованості;

– стійкість банківської системи – рівень капіталізації банків, частка проблемних кредитів у загальному портфелі; фінансова безпека вимагає надійного банківського сектору, здатного виконувати свої функції навіть у кризові періоди;

– індекс економічної свободи та інвестиційний клімат – відображає рівень державного регулювання економіки, прозорість фінансової політики, захищеність інвесторів та підприємницького середовища;

– рівень тіньової економіки – частка нелегального бізнесу у загальному обсязі економічної діяльності; високий рівень тінізації фінансів підриває стабільність бюджетної системи та знижує ефективність податкової політики.

Аналіз цих показників дозволяє оцінити стан фінансової безпеки держави, виявити потенційні загрози та розробити заходи для їхньої нейтралізації з метою забезпечення стабільного економічного розвитку.

Зміцнення фінансової безпеки України в умовах воєнного стану вимагає комплексного підходу до вдосконалення бюджетного менеджменту, що

передбачає оптимізацію бюджетної політики шляхом пріоритизації видатків на критично важливі напрями, такі як оборона, соціальний захист та відновлення інфраструктури, а також зменшення неефективних витрат і запровадження механізмів гнучкого бюджетного планування. Важливим напрямом є розширення бюджетних надходжень через реформування податкової системи, боротьбу з тіньовою економікою, активізацію державно-приватного партнерства та ефективне управління державним боргом з метою мінімізації бюджетного дефіциту. Значну роль відіграє залучення міжнародної фінансової підтримки у формі грантів, кредитів та програм співпраці з міжнародними фінансовими інституціями, що потребує високого рівня прозорості та контролю за використанням цих коштів.

Діджиталізація бюджетних процесів та впровадження сучасних фінансових технологій сприятимуть підвищенню ефективності управління державними фінансами, мінімізації корупційних ризиків та забезпеченню відкритості бюджетних операцій. Посилення державного фінансового контролю, запровадження антикорупційних механізмів і розширення громадського нагляду дозволять запобігти нецільовому використанню бюджетних коштів.

Важливим аспектом є створення умов для економічного відновлення, що включає підтримку малого та середнього бізнесу, стимулювання інвестицій у зруйновану інфраструктуру та реінтеграцію постраждалих регіонів у виробничий процес. Усе це в комплексі сприятиме підвищенню стійкості державних фінансів, ефективному реагуванню на воєнні виклики та створенню передумов для економічного розвитку в повоєнний період.

Таким чином, питання адаптації бюджетного менеджменту до умов війни, оптимізації витрат та залучення міжнародної фінансової допомоги стає не лише науково-теоретичним, а й надзвичайно практично важливим для забезпечення стабільності та розвитку країни в період військового конфлікту та фінансової безпеки держави.

ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ФІНАНСОВОЇ БЕЗПЕКИ В УМОВАХ ВІЙНИ ТА ПІСЛЯВОЄННОГО ВІДНОВЛЕННЯ УКРАЇНИ

Д. Г. Ковальов, здобувач третього (освітньо-наукового) рівня вищої освіти, Дніпровський державний аграрно-економічний університет, м. Дніпро, Україна

Науковий керівник – Г. Є. Павлова, д. е. н., професор, декан факультету обліку і фінансів, професор кафедри обліку, оподаткування та управління фінансово-економічною безпекою, Дніпровський державний аграрно-економічний університет, м. Дніпро, Україна

Війна в Україні, що триває вже три роки, продовжує завдавати шкоди долям людей, руйнувати житловий фонд, промисловість та критичну інфраструктуру, створюючи нові виклики, ризики та загрози. В таких умовах важко говорити про розвиток, але це надзвичайно важливо для виживання українського суспільства, економіки та держави. Масштабне вторгнення Росії на територію України стало глобальним викликом і серйозною загрозою для суверенітету та територіальної цілісності країни. Крім того, цей фактор значно підірвав основи фінансової безпеки та стійкості національної економіки. Незважаючи на серйозні труднощі та загрози, важливо вчасно реагувати на негативні фактори та розробляти стратегічні плани економічного відновлення та соціально-економічного розвитку країни після війни, створюючи умови для позитивного руху до нашої стратегічної мети — стати повноправним членом Європейського Союзу та НАТО протягом найближчих п'яти-шести років [2].

Аналіз економічної літератури показує, що вчені приділяють все більше уваги дослідженню проблем фінансової безпеки держави. На нашу думку, це пояснюється важливістю та актуальністю цієї теми, необхідністю підтримати національну економіку на фоні ризиків, шкоди й збитків, спричинених війною, а також інших загроз глобалізованого світу. В умовах цих складних обставин, у яких ми зараз перебуваємо, надзвичайно важко забезпечити фінансову безпеку та стабільність національної економіки загалом, не кажучи вже про її здатність до самостійного розвитку та прогресу в умовах поточного етапу, а також у середньо- і довгостроковій перспективі.

Збереження фінансової безпеки держави є одним з ключових чинників для забезпечення незалежності та суверенітету України. В умовах воєнного стану, глобалізації, соціально-економічної нестабільності, руйнування економічних зв'язків, а також знищення промисловості й інфраструктури, необхідно застосовувати комплекс інструментів і механізмів, які сприятимуть

стабілізації макроекономічних показників, що безпосередньо впливають на фінансову безпеку держави. В умовах війни особливо важливо посилити моніторинг фінансової безпеки, щоб тримати ситуацію під контролем і мати змогу оперативно реагувати на екзистенційні виклики та загрози.

Фінансова безпека є складною багаторівневою системою, що складається з кількох підсистем, кожна з яких має свою структуру. Фінансова безпека держави є частиною загальної економічної безпеки і охоплює не лише державний рівень, а й безпеку окремих галузей національної економіки, суб'єктів господарювання, фізичних осіб, а також безпеку адміністративно-територіальних одиниць і регіонів. Питання забезпечення фінансової безпеки держави потрібно розглядати через призму стабільного функціонування бюджетної та банківської сфер, управління державним боргом, фондовим ринком, небанківським фінансовим сектором тощо. Фінансову безпеку держави забезпечують всі органи державної влади — від Президента України, Верховної Ради України, Кабінету Міністрів України, Національного банку України до окремих міністерств, відомств, судової гілки влади та органів місцевого самоврядування [1].

Війна та її наслідки, що суттєво вплинули на соціально-економічні процеси, вимагають пошуку механізмів стабілізації ситуації та забезпечення належного функціонування всіх складових фінансової безпеки держави. У цьому контексті важливо детальніше розглянути поняття «фінансова безпека», яке активно обговорюється в сучасній економічній літературі.

Аналіз словосполучення «фінансова безпека держави / країни» у науковій літературі підтверджує його багатозначність, різноманітність і складність, що призводить до відсутності єдиної чіткої інтерпретації в науковому середовищі. Наприклад, в Оксфордському тлумачному словнику термін «безпека» трактують як заходи, спрямовані на забезпечення безпеки або захисту від небезпеки. Виходячи з цього, можна стверджувати, що «фінансова безпека» означає забезпечення захисту фінансів від різноманітних загроз [2].

На нашу думку, фінансова безпека держави – це здатність існуючих інституцій запобігати ендогенним і екзогенним загрозам, забезпечуючи стабільність національної валюти та стійкість функціонування таких систем, як фіскальна, бюджетна, інвестиційна, грошово-кредитна, фінансова та інші. Вона також включає забезпечення соціально-економічного зростання, сталий розвиток національної економіки та виконання фінансових зобов'язань.

У практичному плані фінансова безпека держави передбачає належний рівень захищеності її фінансових інтересів, стабільний стан таких систем, як бюджетна, податкова, валютна, фінансова, грошово-кредитна, банківська,

інвестиційна, митно-тарифна, розрахункова та фондова. Ці системи мають бути збалансованими та стійкими до можливих загроз і ризиків, а також здатними забезпечити ефективне формування та раціональне використання фінансових ресурсів, необхідних для задоволення зростаючих потреб суспільства. Це досягається через виконання фінансових зобов'язань і забезпечення сталої динаміки соціально-економічного розвитку. Фінансова безпека оцінюється, насамперед, за показниками функціонування економічної системи країни за певний період, зокрема протягом фінансового року.

Стабільність фінансової системи та розвиток економічного потенціалу залишаються ключовими пріоритетами для України. Для успішної відбудови країни необхідно ухвалити стратегію економічного відновлення, яка відповідатиме актуальним потребам суспільства. Важливо узгодити порядок і пріоритетність реконструкції об'єктів із міжнародними донорами, меценатами та фінансовими організаціями, що підтримують Україну. Раціональне використання заморожених російських активів сприятиме як зміцненню обороноздатності, так і післявоєнному відновленню країни.

Окрім цього, уряд має впроваджувати гнучку політику, яка мінімізуватиме ризики, визначати реалістичні цілі та діяти виважено й ефективно. Особливо важливо забезпечити раціональне використання фінансових ресурсів і всіх доступних можливостей для зміцнення економічного потенціалу держави.

Література:

1. Радіонов Ю. (2015). Фінансова безпека України: проблеми та шляхи забезпечення. Економіка і держава. № 11. С. 55—59. URL: <http://www.economy.in.ua/?op=1&z=3361&i=13>.
2. Рижкова А. Роль та місце фінансової безпеки в системі зміцнення економічної безпеки держави. Вчені записки Університету «КРОК». 2022. №3(67). С.56-61. <https://doi.org/10.31732/2663-2209-2022-67-56-61>.

ІДЕНТИФІКАЦІЯ ТА ХЕДЖУВАННЯ РИЗИКІВ ФІНАНСОВОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ІНФРАСТРУКТУРНИХ ПРОЄКТІВ В УКРАЇНІ

Ю. А. Колесан, здобувач *третього (освітньо-наукового) рівня вищої освіти, Державний торговельно-економічний університет, м. Київ, Україна*
Науковий керівник – С. В. Міщенко,
д. е. н., професор, професор кафедри фінансів, Державний торговельно-економічний університет, м. Київ, Україна

Третій рік повномасштабної війни в Україні не тільки збільшив потреби у фінансовому забезпеченні відновлення з попередніх оцінок у розмірі \$486 млрд на початку 2024 року [2], а і загострив потребу в ефективному управлінні ризиками фінансового забезпечення відбудови.

Інфраструктурні проєкти характеризуються значними капіталовкладеннями та тривалими термінами виконання, що підвищує їхню вразливість до різних видів ризиків. В цьому контексті великий вплив мають саме фінансові ризики:

- коливання валютних курсів;
- зміни процентних ставок
- інфляційні процеси
- ризики ліквідності [4].

Окрім вищезазначених ризиків в контексті України також можна виділити ризики недоотримання та затримки фінансування, що пов'язані з високим рівнем макроекономічної нестабільності та великого обсягу існуючої заборгованості тощо.

Для ефективного управління цими ризиками необхідно застосовувати комплексний підхід, що включає їх ідентифікацію, оцінку та розробку стратегій хеджування. До методів хеджування належать:

– використання спеціальних фінансових інструментів. Форвардні валютні контракти можуть бути використані для зменшення ризику девальвації національної валюти при закупівлі імпортованих матеріалів, а процентні свопи дозволяють зафіксувати витрати на кредитне фінансування незалежно від змін облікової ставки;

– страхування. Укладання страхових договорів для покриття специфічних ризиків, таких як природні катастрофи, нещасні випадки на будівництві або політичні ризики. До страхових механізмів також належать гарантії експортно-кредитних агентств, які захищають від інших видів ризиків при залученні міжнародних інвесторів та підрядників;

– диверсифікація джерел фінансування. Залучення коштів з різних джерел (банки, інвестори, державні фонди) дозволяє зменшити залежність від одного фінансового партнера та розподілити ризики;

– державно-приватне партнерство (ППП). Співпраця між державними та приватними структурами дозволяє розподілити ризики між партнерами, використовуючи сильні сторони кожного. Наприклад, держава може забезпечити нормативно-правову підтримку, а приватний сектор – фінансові ресурси та експертизу [1; 3].

Ідентифікація та хеджування ризиків є невід’ємною частиною процесу фінансування інфраструктурних проєктів у повоєнний період. Застосування комплексного підходу до управління ризиками дозволить забезпечити фінансову стійкість проєктів, підвищити їх привабливість для інвесторів та сприяти успішній реалізації інфраструктурних ініціатив.

Література

1. Naumenkova, S., Mishchenko, V., Chugunov, I., Mishchenko, S. (2023) Debt-for-nature or climate swaps in public finance management. *Problems and Perspectives in Management*. 21(3), pp. 698–713.
2. Updated Ukraine Recovery and Reconstruction Needs Assessment Released. World Bank. 2024. URL: <https://www.worldbank.org/en/news/press-release/2024/02/15/updated-ukraine-recovery-and-reconstruction-needs-assessment-released>
3. Financial tools for risk management. Climate ADAPT. 2015. URL: <https://climate-adapt.eea.europa.eu/en/metadata/adaptation-options/financial-tools-for-risk-management>.
4. Залознова Ю., Петрова І, Трушкіна Н. Класифікація форм державно-приватного партнерства: узагальнення зарубіжного та вітчизняного досвіду. *Agricultural and Resource Economics: International Scientific E-Journal*. 2016. № 3. С. 88–105.

ПРІОРИТЕТНІ НАПРЯМИ ПОКРАЩЕННЯ УПРАВЛІННЯ ФІНАНСОВОЮ СТІКІСТЮ ВІТЧИЗНЯНИХ ПІДПРИЄМСТВ

М. І. Крупка, професор, завідувач кафедри
фінансів, грошового обігу і кредиту,
Львівський національний університет імені
Івана Франка, м. Львів, Україна
В. А. Мазеїн, здобувач магістерського
(освітньо-наукового) рівня вищої освіти,
Львівський національний університет імені
Івана Франка, м. Львів, Україна

Фінансово-господарська діяльність вітчизняних підприємств в умовах новітніх трансформаційних викликів, змінного внутрішнього і зовнішнього середовища, здійснюється під впливом негативних, передусім, зовнішніх факторів: нестабільність економічної та фінансової системи, зменшення населення через демографічні й міграційні процеси, зниження його

платоспроможного попиту, значний рівень тінізації економіки, які значно посилились в період російсько-української війни. Тому актуальним є питання ефективного управління фінансовою стійкістю підприємств, враховуючи негативні чинники впливу для забезпечення довготривалого розвитку та фінансової стабільності у перспективі.

Зауважимо, що фінансова стійкість є багатогранним поняттям, яке досліджують вітчизняні науковці-економісти, зокрема, Докієнко Л. М., Зачосова Н. В., Кузенко О. М., Носань Н. С., Приймак І. І., Поляниця К. К. та ін. Проведене дослідження дало змогу визначити такі основні підходи до його характеристики, як:

- спроможність підприємства виконувати свої зобов'язання перед кредиторами і партнерами та зберігати платоспроможність у мінливих економічних умовах;

- здатність оптимального поєднання власних та запозичених ресурсів для фінансування своєї діяльності, зважаючи на рівень ризику;

- сукупність певних функціональних ознак, а саме ліквідність активів, платоспроможність, оптимальність джерел фінансових ресурсів, структура активів, ризикостійкість тощо;

- оцінювання фінансового стану підприємства й здатність функціонувати у довгостроковій перспективі за умови ефективного управління фінансами.

Зазначимо, що відома українська дослідниця Докієнко Л.М, також акцентує увагу на цьому понятті і вважає, що фінансова стійкість підприємства є результатом ефективного управління структурою його капіталу, активів та грошовими потоками в ринковому конкурентному середовищі [1]. Водночас науковців-економісти Поляниця К. К., Носань Н. С., Зачосова Н. В. відзначають, що управління фінансовою стійкістю підприємства можна розглядати як «сукупність функцій планування, організації, мотивації, контролю та регулювання, що реалізуються для формування характеристики, яка визначає його здатність адаптуватися під впливом зовнішнього та внутрішнього середовищ, відновлюючи такий стан, за якого забезпечується результативність господарської діяльності»[2].

В умовах сучасних викликів і загроз ефективного управління фінансовою стійкістю вітчизняних підприємств має бути спрямоване на забезпечення:

- оптимальної структури їхнього капіталу, а саме: на дотримання пропорцій між власним та позиковим, довгостроковим й короткостроковим капіталом, які б відповідали нормативам показників фінансової стійкості. Фінансовий менеджмент підприємств має забезпечити частку власного капіталу у джерелах фінансових ресурсів на рівні не менше 50%, а також

мінімальну питому вагу поточних зобов'язань у позичковому капіталі, яка б відповідала змінній частині оборотних активів та наявність власного оборотного капіталу для покриття своїх запасів як суб'єктів підприємництва;

– оптимальної структури активів кожного підприємства, відповідно до його особливостей господарської діяльності, а також стратегічних та оперативних потреб. Так, зокрема, частка необоротних активів виробничих підприємств має підтримуватись на рівні 50%, що відповідає потребам у виробничих фондах, капітальних інвестиціях та інших необоротних активах, необхідних для виробництва основних видів продукції. Питома вага оборотних активів має підтримуватись на рівні 50% для забезпечення підприємства необхідним рівнем виробничих запасів та ліквідних оборотних активів для підтримки його платоспроможності;

– збалансованості грошових потоків. Сутність управління грошовими потоками зводиться до забезпечення максимально можливої синхронності надходжень і витрат для унеможливлення ситуації дефіциту грошових коштів у залишку на певну дату щодо забезпечення потреб підприємства у ліквідних коштах. Дефіцит грошових коштів для забезпечення поточної діяльності призводить до так званих «касових розривів» - ситуації, коли залишок грошових коштів на рахунках та в касі є меншим за обсяг платежів, який необхідно здійснити на певну дату. Уникнути цієї ситуації допоможе детальне планування грошових потоків і складання внутрішнього звіту про рух грошових коштів, як готівкових, так і безготівкових, на день, тиждень, місяць чи рік, в залежності від необхідності деталізації надходжень та витрат підприємства [3];

– перевищення доходів підприємства над його витратами. Реалізація цього напрямку передбачає постійні управлінські дії в зростанні доходів підприємства та зниженні витрат, особливо постійних. Зростання доходів суб'єктів підприємництва можна досягти на сучасному етапі господарювання здійснивши такі заходи, зокрема:

– розроблення та впровадження маркетингової стратегії розширення частки ринку за рахунок ніш, що утворилися після виходу деяких підприємств з ринку (з причини руйнування виробничих потужностей, скорочення імпорту тощо);

– виробництво та реалізація нових продуктів, що користуються підвищеним попитом в умовах сьогодення при мінімальних інвестиційних витратах;

– розширення асортименту в межах існуючих продуктових груп та ін.

На наш погляд, дієвим методом ефективного аналізу та управління грошовими потоками є складання плану надходження й витрачання коштів, а також оперативний контроль за його виконанням, який має назву Cash Flow.

Сьогодні для зниження витрат підприємства необхідно використовувати такі резерви: укладання угод із постачальниками матеріальних та енергетичних ресурсів у періоди найнижчих цін з фіксуванням вартості; закупка сировини за нижчими цінами із збереженням рівня якості; вибір постачальників з найближчим їх розташуванням до місця виробництва; скорочення витрат на перевезення сировини через вибір перевізників з найнижчими тарифами або перехід на доставку сировини власними силами; зниження витрат сировини і матеріалів, енергоресурсів на виробництво одиниці продукції через поліпшення конструкцій виробів і вдосконалення технології виробництва; комплексне використання сировини та відходів виробництва; економія ресурсів через вдосконалення діючих технологічних процесів та впровадження нової прогресивної технології; застосування економічних стимулів покращення використання матеріальних ресурсів; підвищення продуктивності праці персоналу, використання мотиваційних механізмів зростання продуктивності, суміщення посад та ін.

Поділяючи розкриті вище погляди науковців вважаємо, що управління фінансовою стійкістю має забезпечувати оптимальну збалансованість структури джерел фінансових ресурсів вітчизняних підприємств, напрямів вкладення ними капіталу, грошових потоків для підтримки ліквідності та платоспроможності як у короткостроковому періоді, так і у довготривалій перспективі й постійну прибутковість їхньої фінансово-господарської діяльності.

Література

1. Докієнко Л. М. Концептуальні підходи до комплексної діагностики фінансової стійкості підприємства. Підприємництво та інновації. 2020. Випуск 14. С. 25–31.
2. Поляниця К. К., Носань Н. С., Зачосова Н. В. Безпекоорієнтоване управління фінансовою стійкістю як напрям фінансової діяльності. Економіка і суспільство. 2024. Випуск 68. URL: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2024-68-24> (дата звернення: 15.02.2025 р.)
3. Рух грошових коштів (Cash Flow). Корисний інструмент для управління бізнесом. URL: <https://www.oschadbank.ua/blog/ruh-groshovyh-koshtiv-cash-flow-korysnyy-instrument-dlya-upravlinnya-biznesom> (дата звернення: 15.02.2025 р.)

ОПОДАТКУВАННЯ ДОХОДІВ ФІЗИЧНИХ ОСІБ В УКРАЇНІ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

В. Ю. Левандовська, здобувач *третього (освітньо-наукового) рівня вищої освіти, Державний торговельно-економічний університет, м. Київ, Україна*
Науковий керівник – Л. В. Козарезенко,
д. е. н., професор, професор кафедри фінансів, Державний торговельно-економічний університет, м. Київ, Україна

Оподаткування доходів фізичних осіб є важливим питанням з огляду на необхідність забезпечення надходжень до державного та місцевих бюджетів та формування відповідного рівня життя населення та забезпечення соціальної справедливості, насамперед, в умовах воєнного стану в Україні. Суттєві зміни в оподаткуванні доходів фізичних осіб були запроваджені Законом України «Про запобігання фінансової катастрофи та створення передумов для економічного зростання в Україні» в 2014 році. Зменшення ставки ЄСВ для роботодавців до 22%, а також скасування вимоги щодо утримання її із заробітної плати працівників у розмірі 3,6%, відмова від диференційованого підходу щодо розміру доходів громадян стали наслідком зростання податку на доходи фізичних осіб з 15% до 18% [1]. Повномасштабне вторгнення в Україну в 2022 році поставило перед Урядом України важливі завдання – забезпечити обороноздатність та фінансову стабільність країни. Зокрема, через перерозподіл видатків бюджету в напрямі збільшення видатків на оборону виникало питання необхідності пошуку додаткових внутрішніх та зовнішніх джерел надходжень. Податок на доходи фізичних осіб (далі – ПДФО) є прямим, загальнодержавним, бюджетоутворюючим податком, тому неодноразово поставало питання про можливість збільшення бази оподаткування податком на доходи фізичних осіб а також можливість запровадження прогресивної шкали оподаткування [2] з метою забезпечення надходжень до бюджету та стабільності національної економіки. В умовах воєнного стану суттєво посилюється бюджетна та соціальна роль ПДФО. Важливе значення ПДФО обумовлене тим, що податок реалізує зв'язок громадян-платників податку з державою (в особі фіскальних органів) і місцевими органами самоврядування та є важливим інструментом фінансування місцевих видатків, в тому числі на відбудову пошкодженої інфраструктури внаслідок російської агресії [3].

Динаміку надходжень податку на доходи фізичних осіб до Державного бюджету України та місцевих бюджетів а також його частку у структурі податкових надходжень в 2018-2024 роках представлено на рисунку 1.

Рисунок 1 – Динаміка надходжень податку на доходи фізичних осіб та його частку у структурі податкових надходжень до Державного бюджету України та місцевих бюджетів в 2018-2024 роках [6].

Дані рисунку демонструють зростання обсягів надходжень ПДФО як до державного, так і до місцевих бюджетів в Україні в 2018-2024 роках. Не дивлячись на зниження рівня економічної активності, тимчасову втрату територій, хвилю еміграції, втрату роботи, бізнесу – надходження податку, хоча і нижчими темпами, але продовжували зростати. Забезпечення податкових надходжень відбулося частково внаслідок мобілізації, відповідно зросла кількість військовослужбовців в Україні. У лавах Збройних Сил України (далі –ЗСУ) в 2021 році налічувалося 261 тис. осіб, а у 2022 році у лавах ЗСУ налічувалося 700 тис. осіб, в секторі оборони – в цілому понад 1 млн. осіб. Питома вага «військового ПДФО» у доходах місцевих бюджетів за 2022 рік зросла до рекордних 20%, порівняно із 3% у дохідній частині 2021 року. Профіцит місцевих бюджетів за підсумками 2022 року склав 12,8%, а саме 70,8 млрд. грн, і для значної кількості територіальних громад у 2022 році надходження «військового» ПДФО суттєво посилює фінансову спроможність територіальних громад [4]. Особливістю адміністрування ПДФО в умовах

воєнного стану є спрямування в 2023 році «військового» ПДФО до Державного бюджету України в цілях його використання на потреби посилення обороноздатності України. Зміна тенденцій у динаміці надходжень ПДФО до державного та місцевих бюджетів (у частині збільшення обсягів надходжень ПДФО до державного бюджету України) пов'язано, в тому числі, зі зростанням ставки військового збору з 1,5% до 5% в 2024 році [5].

Література

1. Про запобігання фінансової катастрофи та створення передумов для економічного зростання в Україні. Закон України від 27.03.2014 № 1166-VII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1166-18#Text>.
2. Прогресивна шкала ПДФО та ЄСВ на період воєнного стану – законопроект. <https://ips.ligazakon.net/document/II07462I>
3. Лега О., Черненко К. Фіскальна та регулююча роль податку на доходи фізичних осіб у воєнний час. Цифрова економіка та економічна безпека, 2022. № 3. С. 19-25. <https://doi.org/10.32782/dees.3-4>
4. Логвіновська С. Механізм справляння податку на доходи фізичних осіб в умовах воєнного стану. Економіка та суспільство, 2023. №56. URL: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2023-56-152>.
5. Про внесення змін до Податкового кодексу України та інших законів України щодо забезпечення збалансованості бюджетних надходжень у період дії воєнного стану. Закон України від 10.10.2024 № 4015-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4015-20#Text>.
6. Open Dudget: Державний веб-портал бюджету для громадян. URL: <https://openbudget.gov.ua/>

ПРОБЛЕМИ ФІНАНСОВО-ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ В УМОВАХ ЗАГРОЗ ВОЄННОГО СТАНУ

ОА. В. Мінковська, *к. е. н., доцент,
доцент кафедри обліку, оподаткування та
управління фінансово-економічною
безпекою, Дніпровський державний аграрно-
економічний університет, м. Дніпро,
Україна*

Питання фінансово-економічної безпеки в умовах воєнних загроз набуває особливої актуальності, оскільки збройні конфлікти безпосередньо впливають на економіку країни на всіх рівнях, спричиняючи кризові явища у фінансовій системі. У таких умовах головними завданнями стають забезпечення стабільності національної економіки, підтримка фінансової стійкості держави та розробка ефективних механізмів управління ризиками. У контексті військових дій в Україні протягом 2022 р.– початку 2025 року фінансово-економічна безпека підприємств набула критичного значення.

Війна призвела до руйнування інфраструктури, зниження виробничих потужностей та порушення логістичних ланцюгів, що суттєво вплинуло на діяльність бізнесу.

До основних загроз фінансово-економічній безпеці у воєнний стан відносять:

- зниження економічного зростання – війна призводить до зменшення виробничих потужностей, руйнування інфраструктури та скорочення інвестиційних потоків;

- збільшення бюджетного дефіциту та державного боргу – військові дії потребують значних витрат, що призводить до зростання дефіциту державного бюджету та зовнішніх запозичень;

- дестабілізація фінансового ринку – паніка серед інвесторів, девальвація національної валюти та висока інфляція створюють додаткові ризики для стабільності фінансової системи;

- відтік капіталу та зменшення довіри до банківської системи – населення та бізнес втрачають довіру до банків, що призводить до зменшення обсягу депозитів і відтоку капіталу за кордон;

- проблеми з податковими надходженнями – скорочення економічної активності, тінізація бізнесу та зменшення доходів громадян призводять до падіння податкових надходжень, що ускладнює фінансування державних витрат;

- проблеми для підприємств – війна спричинила закриття або релокацію великої кількості підприємств, що суттєво позначилося на промисловому виробництві, експорто-орієнтованих галузях та секторі малого та середнього бізнесу. Підприємства змушені адаптуватися до нових умов через зміну логістичних маршрутів, втрату кваліфікованих кадрів та зменшення попиту.

У сучасних умовах можна виділити кілька стратегічних підходів до забезпечення фінансово-економічної безпеки держави:

- диверсифікація економіки – розвиток нових секторів економіки, що не залежать від військових ризиків, дозволяє зменшити вплив кризових явищ;

- реформування податкової політики – введення податкових стимулів для бізнесу та посилення контролю за ухиленням від оподаткування допомагає наповнювати бюджет;

- розвиток фінансових ринків та інвестиційних механізмів – залучення іноземних інвесторів і розширення механізмів державного фінансування сприяє підвищенню стійкості фінансової системи;

- забезпечення фінансової прозорості та боротьба з корупцією – відкритість фінансових потоків та ефективний контроль за витратами державних коштів є запорукою стабільності;

– зміцнення банківської системи – підтримка ліквідності банків та запровадження механізмів гарантування депозитів підвищує довіру громадян до фінансових установ;

– підтримка підприємств в умовах війни – надання державної допомоги бізнесу, субсидій для відновлення виробничих потужностей, програми з кредитування та релокації підприємств сприяють економічному відновленню;

– міжнародна допомога та інвестиції – з метою подолання кризових наслідків війни Україна активно співпрацює з міжнародними партнерами, залучаючи кошти для відбудови економіки, фінансування критичної інфраструктури та розвитку бізнесу;

Отже, фінансово-економічна безпека держави в умовах загроз воєнного стану є ключовим фактором стабільності та подальшого відновлення економіки. Для забезпечення фінансової стійкості необхідно впроваджувати комплексні заходи, спрямовані на мінімізацію економічних ризиків, реформування фінансової системи та стимулювання інвестицій. Важливим завданням залишається боротьба з корупцією, забезпечення прозорості фінансових потоків та адаптація податкової політики до умов воєнного стану. Успішне впровадження таких стратегій сприятиме економічному відновленню та зміцненню фінансової безпеки держави навіть в умовах кризи. Особливу увагу слід приділяти підтримці бізнесу, відбудові підприємств та залученню іноземних інвестицій для забезпечення стійкого економічного розвитку.

ФІНАНСОВИЙ КОНТРОЛЬ ЯК ІНСТРУМЕНТ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЕКОНОМІЧНОЇ СТАБІЛЬНОСТІ

О. С. Олексашенко, здобувач першого (бакалаврського) рівня вищої освіти, Полтавський державний аграрний університет, м. Полтава, Україна

Науковий керівник: *Л. М. Капасва, к. е. н., професор, професор кафедри фінансів, банківської справи та страхування, Полтавський державний аграрний університет, м. Полтава, Україна*

Фінансовий контроль є важливим інструментом для забезпечення економічної стабільності держави. В умовах децентралізації та інтеграції України до Європейського Союзу, фінансовий контроль набуває особливого значення. Він сприяє законності, ефективності та прозорості використання бюджетних коштів, що є критичним для стабільного економічного розвитку.

Фінансовий контроль відіграє ключову роль в умовах воєнного стану. Ефективне використання коштів на оборону та безпеку є критично важливим для національної безпеки. Відсутність належного контролю може призвести до значних втрат і зловживань, що в свою чергу загрожує безпеці держави. Особливо важливо забезпечити, щоб кожна гривня, що виділяється на оборону, була витрачена саме за призначенням і з максимальною віддачею. У таких умовах необхідно забезпечити максимальну прозорість та відповідальність при витрачанні державних коштів.

За останні роки в Україні відбулися значні позитивні зрушення у сфері фінансового контролю. Кількість ревізій, перевірок закупівель та аудитів значно зросла, що свідчить про активну роботу контролюючих органів, таких як Державна аудиторська служба України та Рахункова палата України. У 2024 році кількість ревізій досягла 749, а кількість аудитів – 213 [1, 2], що є значно більше порівняно з попередніми роками.

Загальна сума виявлених фінансових порушень Держаудитслужбою України у 2022 році становила 99,8 млрд грн, у 2023 році збільшилася до 211,0 млрд грн, проте у 2024 році зменшилася до 41,2 млрд грн. Відшкодування порушень зросло з 1,1 млрд грн у 2022 році до 6,4 млрд грн у 2023 році та 6,2 млрд грн у 2024 році [2]. Це свідчить про ефективність заходів, спрямованих на відновлення фінансових ресурсів.

У 2023 році обсяг перевірених коштів Державного бюджету Рахунковою палатою України зріс до 771,1 млрд грн, порівняно з 351,3 млрд грн у 2022 році та 592,4 млрд грн у 2021 році. Це свідчить про розширення контролю та посилення уваги до фінансового моніторингу. Загальна сума виявлених порушень і недоліків знизилася з 179,9 млрд грн у 2021 році до 58,6 млрд грн у 2022 році та зросла до 60,8 млрд грн у 2023 році [1]. Це свідчить про покращення фінансового управління та про зміни в методології перевірок.

На сьогодні основні проблеми у системі державних фінансів включають неефективне управління бюджетними коштами та майном, порушення при плануванні публічних фінансів та адміністративні недоліки. Незважаючи на те, що частка неефективного управління становить близько 18% від загальної суми порушень за три роки, це свідчить про значні проблеми в управлінні бюджетними коштами та майном. Таким чином, система управління потребує подальшого вдосконалення.

Для вирішення цих проблем необхідно посилити навчання та підвищення кваліфікації працівників контролюючих органів. Регулярні тренінги і семінари допоможуть підвищити професійний рівень співробітників, а залучення міжнародних експертів сприятиме впровадженню новітніх практик та підходів у сфері фінансового контролю.

Також важливо вдосконалити методологію та процедури контролю. Впровадження сучасних методологій, що враховують новітні технології, дозволить підвищити ефективність контролю. Прозорість та підзвітність процесів можна забезпечити шляхом впровадження автоматизованих систем звітності.

Залучення громадськості та підвищення обізнаності про важливість фінансового контролю є ще одним важливим аспектом. Інформаційно-роз'яснювальна робота серед громадян допоможе підвищити їхню довіру до роботи контролюючих органів. Створення платформи для зворотного зв'язку з громадянами дозволить виявляти та усувати можливі порушення.

Співпраця з міжнародними організаціями, такими як OLAF, та інтеграція міжнародного досвіду у діяльність Держаудитслужби України сприятимуть підвищенню ефективності фінансового контролю. Імплементация міжнародних стандартів у діяльність контролюючих органів забезпечить високу якість контролю та підвищить ефективність використання державних ресурсів.

Впровадження сучасних технологій, таких як штучний інтелект та блокчейн, дозволяє значно підвищити ефективність та точність фінансового контролю, знижуючи ризики фінансових правопорушень. Штучний інтелект допомагає аналізувати великі обсяги даних і виявляти підозрілі фінансові операції, що дозволяє швидко реагувати на можливі порушення. Крім того, штучний інтелект може передбачати потенційні ризики, що забезпечує превентивні заходи та унеможливорює великі втрати.

Блокчейн забезпечує незмінність та прозорість записів про фінансові операції, що знижує можливості для корупції та шахрайства. Завдяки децентралізованій структурі, блокчейн надає високий рівень захисту даних, що важливо для збереження цілісності та достовірності інформації. Використання смарт-контрактів дозволяє автоматизувати виконання фінансових операцій відповідно до встановлених умов, зменшуючи ризик людських помилок і підвищуючи ефективність процесів.

Наприклад, у таких країнах як Естонія та Швейцарія, впровадження блокчейну в державний сектор вже показало високі результати, забезпечуючи прозорість і підзвітність фінансових операцій. Також використання штучного інтелекту в системах фінансового контролю дозволило виявляти складні схеми шахрайства, які раніше залишалися непоміченими. Ці приклади демонструють реальні переваги впровадження сучасних технологій, що сприяють ефективному контролю за витратами на оборону та безпеку, що особливо важливо в умовах воєнного стану.

Фінансовий контроль є ключовим елементом забезпечення економічної стабільності. Удосконалення системи фінансового контролю та її адаптація до міжнародних стандартів сприятиме підвищенню прозорості та ефективності використання бюджетних коштів, що забезпечить економічний розвиток та стабільність України. Значущість фінансового контролю підкреслює необхідність постійного вдосконалення методів управління та контролю для досягнення стабільності та ефективності у фінансовій сфері країни.

Впровадження сучасних технологій сприятиме більш ефективному контролю за витратами на оборону та безпеку, що особливо важливо в умовах воєнного стану. Це дозволить не лише забезпечити належне використання державних ресурсів, але й підвищити рівень довіри до державних установ та сприяти стабільності та безпеці країни.

Література

1. Річні звіти за 2021-2023 роки. Рахункова палата. URL: <https://rp.gov.ua/Activity/Reports/> (дата звернення: 29.01.2025).
2. Статистичні звіти за 2022-2024 роки. Державна аудиторська палата України. URL: <https://dasu.gov.ua/ua/plugins/userPages/53> (дата звернення: 28.01.2025).

МЕХАНІЗМИ КРЕДИТУВАННЯ МАЛОГО ТА СЕРЕДНЬОГО БІЗНЕСУ В УМОВАХ ВІЙНИ

Є. В. Попович, здобувачка першого (бакалаврського) рівня вищої освіти, Львівський національний університет імені Івана Франка, м. Львів, Україна

Науковий керівник – М. І. Петик, к. е. н., доцент, доцент кафедри фінансів, грошового обігу і кредиту, Львівський національний університет імені Івана Франка, м. Львів, Україна

Малий та середній бізнес є важливим елементом економіки, що сприяє створенню робочих місць, наповненню бюджету та забезпеченню економічної стійкості країни. В умовах війни суб'єкти господарювання стикаються з численними викликами, зокрема зниженням платоспроможності населення, порушенням логістичних ланцюжків та обмеженим доступом до фінансових ресурсів. Одним із ключових інструментів підтримки підприємництва є кредитування, яке дає змогу бізнесу адаптуватися до кризових умов, відновлювати діяльність та розширювати виробництво. Водночас, банки та фінансові установи зазнають підвищених ризиків, що ускладнюють процеси надання кредитів. Тому дослідження ефективних механізмів кредитування

малого і середнього бізнесу в умовах війни є надзвичайно важливим для забезпечення економічної стабільності та створення передумов післявоєнного відновлення нашої держави.

Метою дослідження є аналіз механізмів кредитування малого та середнього бізнесу в умовах воєнного стану, виявлення основних проблем доступу до фінансових ресурсів та розробка рекомендацій щодо вдосконалення інструментів кредитної підтримки підприємств для забезпечення їхньої стійкості та розвитку.

Малий і середній бізнес відіграють ключову роль у розвитку реального сектору економіки. Одним із найбільш дієвих механізмів кредитування в умовах війни стала державна програма «Доступні кредити 5-7-9 %». Дана ініціатива спрямована на стимулювання підприємницької діяльності шляхом надання пільгових кредитів із диференційованою процентною ставкою, яка залежить від обсягів бізнесу, цільового призначення кредитних коштів та кількості створених робочих місць. Основними перевагами цієї програми є зниження вартості фінансування, можливість кредитування обігового капіталу та сприяння зайнятості населення. Підприємства, які розширюють штат працівників, можуть отримати додаткові переваги у вигляді зниження відсоткової ставки за позиковими коштами. Водночас мінімальна ставка за програмою не може бути меншою за 5 %.

З початку 2025 року в межах цієї програми українські підприємці вже отримали 2 553 пільгових кредитів на загальну суму 8,1 млрд грн. Від старту ініціативи у лютому 2020 року загальний обсяг наданих кредитів досяг 106,3 тисячі на суму 368,1 млрд грн. Зокрема, за період з 10 по 17 лютого 2025 року у межах програми було укладено 436 кредитних договорів на суму 1,3 млрд грн, з яких 291 кредит (близько 0,5 млрд грн) надано банками державного сектору економіки [1].

Структура виданих кредитів з початку 2025 року виглядає наступним чином:

- 2,1 млрд грн – інвестиційні кредити;
- 2,1 млрд грн – на розвиток переробної промисловості;
- 1,5 млрд грн – кредити для підприємств, що функціонують у зонах високого воєнного ризику;
- 1,5 млн грн – фінансування посівної кампанії.

Основними отримувачами пільгових кредитів є підприємства, що працюють у таких секторах:

- сільське господарство;
- переробна промисловість;
- гуртова та роздрібна торгівля.

Регіональний розподіл фінансування свідчить про найбільший попит на програму у Львівській, Дніпропетровській, Київській, Одеській, Харківській, Вінницькій та Полтавській областях, а також у місті Києві.[1]

Як бачимо, держава відіграє провідну роль у підтримці малого та середнього бізнесу, водночас банківські установи також активно долучаються до фінансування підприємницької діяльності, впроваджуючи нові напрями кредитування (цільові партнерські програми на придбання основних засобів, таких як спецтранспорт та виробниче обладнання; енергокредити на відновлення енергетичної інфраструктури; кредити для ветеранів-підприємців) та пропонуючи вигідні умови для суб'єктів господарювання (цільові кредити розміром до 5 млн грн на термін до 3-5 років з середньою ставкою до 16 %). Позичальниками банків зазвичай є невеликі підприємства з річним оборотом 30-50 млн грн, які спрацюють у сфері будівництва (22 %, логістики і транспортних перевезень (20 %), торгівлі (17-20%), агропромислового комплексу (15 %) [4].

Малий та середній бізнес може також отримати підтримку від таких міжнародних фінансових організацій:

– Європейський банк реконструкції та розвитку (ЄБРР) – надає кредити та гранти для малого бізнесу, зокрема в аграрному секторі та промисловості. Також банк підтримує підприємства, що займаються експортом та інноваціями.

– Світовий банк – підтримує проєкти економічного відновлення та розвитку підприємництва через програми гарантування кредитів, що знижують фінансові ризики для банків та розширюють доступ бізнесу до фінансування.

Отже, кредитування малого та середнього бізнесу в умовах війни залишається ключовим механізмом економічної підтримки та відновлення. Державна програма «Доступні кредити 5-7-9%» відіграє важливу роль у фінансуванні підприємств, особливо в галузях сільського господарства, промисловості та торгівлі. Водночас, доступність фінансування залишається обмеженою для багатьох підприємств через високі ризики та посилені вимоги банків до позичальників. Міжнародні фінансові організації, такі як ЄБРР та Світовий банк, надають додаткові можливості для кредитування та грантової підтримки українського бізнесу. Проте бюрократичні бар'єри та складність доступу до міжнародного фінансування потребують подальшого вдосконалення механізмів залучення фінансових ресурсів з зовнішніх джерел.

Література

1. «Доступні кредити 5-7-9%»: від початку року український бізнес отримав 2553 пільгових кредити на 8,1 млрд грн | Міністерство економіки України. URL: <https://me.gov.ua/News/Detail/79fad137-3bc9-4660-a152-e0a832576fc0?lang=uk-UA&title=DostupniKrediti5-7-9-VidPochatkuRokuUkrainskiiBiznesOtrimav2553-PilgovikhKreditiNa8-1-MlrdGrn> (дата звернення: 20.02.2025).
2. Міністерство фінансів України. URL: https://www.mof.gov.ua/uk/news/minfin_zh_tizhden_pidpriiemtsi_otrimali_436_pilgovikh_kreditiv_na_13_mlrld_grn_zh_derzhprogramoiu_dostupni_krediti_5-7-9-5022 (дата звернення: 20.02.2025).
3. Інформація про результати Державної програми Доступні кредити 5-7-9 / Фонд розвитку підприємництва. URL: <https://bdf.gov.ua/publicna-informatsiia/informatsiia-pro-rezultaty-derzhavnoi-prohramy-dostupni-kredyty-5-7-9/> (дата звернення: 20.02.2025).
4. У 2025 році обсяг кредитів для малого і середнього бізнесу може зрости на 30% / Незалежна асоціація банків України. URL: <https://nabu.ua/ua/u-2025-rotsi-obsyag-kreditiv-dlya-malogo-i-serednogo-biznesu.html> (дата звернення: 20.02.2025).

ПОНЯТТЯ ТА ФУНКЦІЇ СПЕЦІАЛЬНИХ ФІНАНСОВИХ ОБМЕЖУВАЛЬНИХ ЗАХОДІВ (САНКЦІЙ)

В. В. Радик, здобувач третього (освітньо-наукового) рівня вищої освіти, Львівський національний університет імені Івана Франка, м. Львів, Україна
Науковий керівник – О. М. Підхонний, д. е. н., професор, професор кафедри фінансів, грошового обігу і кредиту, Львівський національний університет імені Івана Франка, м. Львів, Україна

Необхідність підтримки національної безпеки та захисту фінансової системи від зовнішніх загроз спонукає країни до використання спеціальних обмежувальних заходів (санкцій), серед яких ключове місце посідають заходи фінансового характеру.

Фінансові санкції – це обмежувальні заходи, предметом яких є процеси формування, розподілу і використання фінансових ресурсів. Сюди належать, зокрема, замороження (блокування) чи конфіскація активів, обмеження щодо надання фінансових послуг чи фінансової допомоги, виведення капіталу, проведення трансакцій чи операцій з цінними паперами, розірвання фінансових домовленостей, інвестиційні чи кредитні обмеження тощо. У світовій практиці такі санкції набули значного поширення та починаючи з 1980-их років стабільно займають майже 30 % від обсягу накладених санкцій [1, с. 8]. Насамперед це було зумовлено низкою переваг, які притаманні фінансовим санкціям, порівняно з економічними, серед яких простіша

реалізація та контроль за дотриманням через більшу регульованість фінансового ринку та фінансових інституцій над ринком товарів і послуг [3, с. 46]; такі санкції прямо обмежують фінансові ресурси об'єкта – заморожені активи не можна використати, коли товар може бути реалізований деінде; вони краще відповідають сучасним тенденціям таргетування конкретних осіб, а не країни загалом; їх простіше скоординувати – визначення активів, які підпадають під замороження (блокування) закріплене в міжнародних стандартах з протидії відмиванню коштів [4, с. 131], коли, наприклад, визначення товарів подвійного призначення відрізняється у різних країнах [5].

Як і будь-які фінансові інструменти вони виконують загальні функції фінансів: розподільну, адже привносять зміни до процесів розподілу та перерозподілу ВВП, і контрольну – через обмеження руху фінансових ресурсів підсанкційних об'єктів.

Відходячи від переважно безпекової та політичної мотивації накладення санкцій, з позиції фінансів вони можуть розглядатися як інструмент контролю небажаних фінансових потоків із метою зниження ризиків та підвищення довіри до фінансового сектору – наприклад, у середині 1980-их років іноземні банки значною мірою припинили надавати свої послуги в Південній Африці, оцінюючи таку діяльність занадто ризикованою, зважаючи на політичну нестабільність у країні, навіть у випадках, коли країна їхнього резидентства не застосувала відповідних санкційних обмежень [3, с. 47].

Водночас можна розглядати і спеціальні функції фінансових санкцій, до яких належать стримувальна, сигнальна та примусова [2]. Так, санкції стримують масштаби небажаної поведінки осіб через обмеження доступу до нових та наявних фінансових ресурсів, а отже й обмеження можливості фінансування своєї діяльності; сигналізують про засудження такої поведінки, що призводить до підвищення комерційного ризику співпраці з такими об'єктами та погіршення контрактних умов чи розірвання ділових стосунків або приєднання до санкційних заходів іншими країнами, а також створюють тиск на об'єкт із метою припинення ним неприйнятних дій – підсанкційні особи, зіштовхнувшись із накладеними обмеженнями, можуть бути зацікавлені в зміні поведінки та повернення до нормальних відносин, коли вигоди від цього перевищують вигоди від продовження такої діяльності.

Отже, спеціальні фінансові обмеження дозволяють вплинути на фінансові відносини із зовнішніми економічними суб'єктами як через виконання загальних функцій фінансів, так і спеціальних функцій санкцій. Це дає змогу обмежити чи зупинити протиправну діяльність підсанкційних об'єктів і сприяє забезпеченню безпеки в країні, регіоні чи світі та підвищує стабільність національної фінансової системи.

Література

1. Felbermayr G., Kirilakha A., Syropoulos C., Yalcin E., Yotov Y. V. The global sanctions data base. *European Economic Review*. 2020. Vol. 129. URL: <https://doi.org/10.1016/j.euroecorev.2020.103561>
2. Giumelli F. New Analytical Categories for Assessing EU Sanctions. *The International Spectator*. 2010. Vol. 45(3). P. 131–144. URL: <https://doi.org/10.1080/03932729.2010.504629>
3. Hufbauer G. C., Schott J. J., Elliott K. A., Oegg B. *Economic Sanctions Reconsidered* (3rd ed.). Washington DC : Peterson Institute for International Economics, 2007. 248 p.
4. *International Standards on Combating Money Laundering and the Financing of Terrorism & Proliferation*. 2023. 148 p. URL: <https://www.fatf-gafi.org/content/dam/fatf-gafi/recommendations/FATF%20Recommendations%202012.pdf.coredownload.inline.pdf> (date of access: 22.02.2025).
5. Meissner K. L., Urbanski K. Feeble rules: one dual-use sanctions regime, multiple ways of implementation and application? *European Security*. 2022. Vol. 31. URL: <https://doi.org/10.1080/09662839.2021.1993189>

ВПЛИВ МІЖНАРОДНОЇ ТРУДОВОЇ МІГРАЦІЇ НА ФІНАНСОВО-ЕКОНОМІЧНУ БЕЗПЕКУ УКРАЇНИ

Г. В. Разумова, *д. е. н., доцент, професор кафедри економічної теорії та міжнародних економічних відносин, ННІ «Придніпровська державна академія будівництва та архітектури», Український державний університет науки і технологій, м. Дніпро, Україна*
О. М. Дядченко, *здобувач першого (бакалаврського) рівня вищої освіти, ННІ «Придніпровська державна академія будівництва та архітектури», Український державний університет науки і технологій, м. Дніпро, Україна*

У сучасних умовах воєнного стану міжнародна трудова міграція набуває додаткового виміру, адже криза та загрози безпеці вносять суттєві корективи в економічну ситуацію країни. Економічна невизначеність, пов'язана з воєнними діями, спричиняє підвищення ризиків для фінансової стабільності, а відтік кваліфікованих кадрів поглиблює проблеми на ринку праці, що безпосередньо впливає на загальний рівень економічного потенціалу України.

Паралельно з цим, надходження грошових переказів від українців, які працюють за кордоном, виступає як важливий стабілізуючий фактор для платіжного балансу. Ці фінансові потоки допомагають компенсувати негативні наслідки від втрати кадрів, проте одночасно створюють виклики щодо довгострокового розвитку внутрішнього ринку праці та збереження інноваційного потенціалу країни.

Міжнародна трудова міграція є важливим фактором, який впливає на економіку України, забезпечуючи як позитивні, так і негативні аспекти. З одного боку, українські трудові мігранти здійснюють грошові перекази, що є одним із важливих джерел валютних надходжень для країни. Це зменшує зовнішньоекономічні дисбаланси та сприяє стабільності національної валюти. З іншого боку, трудова міграція спричиняє відтік кваліфікованих кадрів, що може призвести до дефіциту робочої сили, зокрема в таких галузях, як освіта та охорона здоров'я. Крім того, повернення мігрантів після тривалого перебування за кордоном забезпечує трансфер знань і досвіду, що має потенціал для підвищення ефективності української економіки. Однак, з іншого боку, величезна частина трудових мігрантів страждає від соціальної депривації та погіршення умов праці, що пов'язано з визначеними правовими регулюваннями в країні перебування. Таким чином, ефекти міжнародної трудової міграції на економіку України вимагають комплексного підходу для забезпечення збалансованого розвитку соціально-економічної сфери.

Міжнародна трудова міграція виступає ключовим фактором, що формує економічну динаміку України у контексті глобалізації. Аналіз сучасних тенденцій дозволяє відзначити, що надходження грошових переказів сприяє стабілізації платіжного балансу, стимулює розвиток фінансового сектора та забезпечує короткостроковий економічний імпульс, проте водночас відтік кваліфікованих кадрів негативно впливає на конкурентоспроможність внутрішнього ринку праці та інноваційний потенціал країни.

В умовах інтеграції України до світової економіки важливо розробляти стратегії, спрямовані на мінімізацію негативних наслідків міграції та максимізацію позитивних ефектів. Необхідним є комплексний підхід, який включає удосконалення законодавства у сфері трудової міграції, стимулювання повернення висококваліфікованих фахівців через створення сприятливих умов для професійного зростання та активізацію співпраці між державними установами, бізнесом та науковими колами для розробки ефективних механізмів адаптації українського ринку праці до сучасних глобальних викликів.

Таким чином, для забезпечення фінансово-економічної безпеки в умовах викликів воєнного стану необхідно розробляти інтегровані стратегії, що враховують як позитивний вплив грошових переказів, так і негативні наслідки втрати людських ресурсів. Формування ефективних механізмів адаптації ринку праці, стимулювання повернення кваліфікованих спеціалістів та створення сприятливих умов для їх професійного зростання є ключовими завданнями, які дозволять підвищити стійкість національної економіки та забезпечити її подальший розвиток у складних геополітичних умовах.

Важливо також вдосконалювати законодавство у сфері трудової міграції, активізувати співпрацю між бізнесом, державою та науковими установами, а також інвестувати у розробку інноваційних механізмів, що сприятимуть збалансованому розвитку внутрішнього ринку праці та заощадженню інтелектуальних ресурсів для сталого розвитку України в умовах глобальних і геополітичних викликів.

Література

1. Іванов С. В., Разумова Г. В. Аналіз економічних аспектів забезпечення національної безпеки України в умовах війни. International security studios: managerial, technical, legal, environmental, informative and psychological aspects. International collective monograph. Volume I. NMBU, Research and Education. 2024. Р. 196-229. <https://doi.org/10.5281/zenodo.10820541>.

2. Іванов С. В., Осадча Н. В., Затишняк В. В. Стратегічні напрями розвитку трудового потенціалу у відповідності до вимог роботодавців в умовах відновлення економіки Дніпропетровської області. Вісник економічної науки України. 2022. № 1 (42). С. 135-147. [https://doi.org/10.37405/1729-7206.2022.1\(42\).135-147](https://doi.org/10.37405/1729-7206.2022.1(42).135-147).

УНІВЕРСИТЕТ І ГРОМАДА: ДЖЕРЕЛА ТА МЕХАНІЗМИ ФІНАНСУВАННЯ СОЦІАЛЬНИХ ІНІЦІАТИВ

*С. П. Сас, д. ф., асистент кафедри фінансів,
грошового обігу і кредиту,
начальник планово-фінансового відділу,
Львівський національний університет імені
Івана Франка, м. Львів, Україна*

Дотримання принципів соціальної відповідальності в сучасних університетах це одне з першочергових завдань та поряд із основними видами діяльності – освітньою і науковою, визначає, так звану, «третю місію» закладу вищої освіти (ЗВО). Як зазначають дослідники, тематично «третя місія» університетів пов'язана з такими питаннями, як комерціалізація досліджень (передача знань і технологій, інновації та наукові дослідження, інтелектуальна власність), взаємодія із зацікавленими сторонами (якість освіти та адаптація до ринку праці), вирішення соціальних проблем (навчання впродовж життя, інклюзія, волонтерство) та вплив на регулювання суспільного життя в країні (професійна експертиза у розробленні державної політики та формування громадської думки щодо соціально важливих питань) [1].

Заходи, що здійснюють університети мають формувати глобальний вплив на соціальний, економічний, культурний, екологічний розвиток громади, а також бути рушіями суспільних змін й активними учасниками повоєнного відновлення держави. Тому, фінансова підтримка соціальної місії

університету є важливим аспектом його фінансової стратегії і потребує ефективних заходів щодо формування джерел та механізмів її фінансування. Можна виокремити такі ключові джерела фінансування соціальних ініціатив університету:

- кошти держави та місцевих органів влади (надання додаткових освітніх послуг; виконання спільних соціальних проєктів; спеціальні програми уряду);

- власні надходження (від основної діяльності – надання додаткових послуг, надання вільних приміщень в оренду);

- залучені кошти (міжнародні проєкти, гранти, зокрема, програми міжнародної технічної допомоги; партнерство з бізнесом; співпраця з випускниками; аукціони, благодійні заходи, пошук спонсорів).

Як бачимо, фінансова підтримка реалізації «третьої місії» університету може здійснюватися за рахунок різних джерел та механізмів, які забезпечують його активність в цьому напрямі, сталий розвиток проєктів і їхню ефективну реалізацію. Важливою також є активна участь державного сектору – взаємодія з органами державної влади та місцевого самоврядування, територіальними громадами, що здійснюють замовлення спеціальних курсів, тренінгів, підвищення кваліфікації, перекваліфікацію, перепідготовку, консультації щодо окремих державних послуг, наприклад міського планування, управлінських питань, проведення наукових експертиз, а також створення і реалізація спільних соціальних, екологічних, економічних, культурних проєктів. Водночас, необхідно розглянути питання податкових пільг зі сторони держави для стимулювання бізнесу до вкладення інвестицій у соціальні ініціативи, які можуть проявлятися як і у вище зазначених механізмах, так і в підтримці спільних наукових досліджень, розробок, створення інноваційних продуктів та технологій, стартапів, що мають вплив на місцеві громади, економіку, екологію, обороноздатність та майбутнє повоєнне відновлення країни.

Щодо використання власних надходжень, важливим є забезпечення функціонування структурних підрозділів університету, робота яких пов'язана, окрім надання освітніх послуг здобувачам вищої освіти, із впливом на громаду й реалізацією суспільних ініціатив. Такими підрозділами, зокрема, можуть бути музеї, ботанічні сади, обсерваторії, наукові парки, юридичні клініки й інші структури/центри, які сприяють збереженню культурної спадщини, пропагуванню науки, реабілітації, адаптації ветеранів, провадять роботу із вразливими групами населення.

В умовах сьогодення, дієвим механізмом залучення університетами ресурсів для реалізації освітньо-наукових проєктів соціально-економічного,

екологічного, культурного характеру є участь у програмах Світового банку, ООН, ЄС (зокрема, Еразмус+, Горизонт Європа) та інших. Завдяки таким програмам, окрім фінансування конкретних заходів для досягнення цілей, мінімізації фінансових ризиків, університети отримують практичний закордонний досвід, розширюють можливості для розвитку інтелектуального потенціалу (міжнародна мобільність, стажування, стипендії тощо), забезпечують посилення інституційної спроможності. Не менш вагомою є ефективна співпраця з випускниками, які формують імідж та репутацію ЗВО, можуть бути роботодавцями, входити до дорадчих органів університету, створювати доступ до корпоративних партнерств, сприяти фандрайзингу і благодійності.

На наш погляд, ініціативи університету, спрямовані на соціальний, економічний та екологічний розвиток громади, сьогодні й в період повоєнного відновлення України затребувані суспільством і є запорукою формування конкурентоспроможного, соціально відповідального ЗВО, а оптимальною моделлю фінансування таких проєктів є поєднання різних джерел і механізмів.

Література

1. Holovko-Havrysheva O., Krayevska O., Sas S. Third Mission of Universities: Regulatory Frameworks in a Comparative Perspective. Geopolitical, Social Security and Freedom Journal. Volume 6 Issue 1-2. 2023. С. 149–173. <https://doi.org/10.2478/gssfj-2023-0011>.

СУТНІСТЬ ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ ПІДПРИЄМСТВА ПАЛИВНО-ЕНЕРГЕТИЧНОГО КОМПЛЕКСУ

С. Ю. Смиков, здобувач третього
(освітньо-наукового) рівня вищої освіти,
Державний торговельно-економічний
університет, м. Київ, Україна

Науковий керівник – Н. С. Танклевська,
д. е. н., професор, професор кафедри
економіки та фінансів підприємства,
Державний торговельно-економічний
університет, м. Київ, Україна

Компанії паливно-енергетичного комплексу мають особливості, зумовлені їх стратегічною важливістю для держави та населення. Економічна безпека таких підприємств охоплює не лише фінансові та управлінські аспекти, а й елементи національної безпеки, енергетичної стабільності та здатності адаптуватися до глобальних викликів (цінові обмеження, логістика, інфраструктура). Для українських підприємств це означає адаптацію бізнес-

практик до міжнародних вимог та інтеграцію нових підходів до економічної безпеки

В загальному значенні до дефініції «економічна безпека підприємства» можна надати наступні підходи:

– з позиції захищеності: здатність підприємства ефективно захищати свою діяльність від негативних впливів як зовнішнього, так і внутрішнього середовища, забезпечуючи стійкість до змін та загроз. Вона включає створення системи управління, яка оцінює, регламентує та контролює ключові фактори загроз, сприяючи швидкому усуненню ризиків або адаптації до нових умов без шкоди для функціонування підприємства[1];

– з позиції загроз: це система заходів, спрямованих на захист підприємства від зовнішніх і внутрішніх загроз, ефективне використання ресурсів для стабільного функціонування та запобігання збиткам. Вона забезпечує економічну незалежність, адаптацію до змін середовища та досягнення стратегічних цілей[2];

– з позиції стабільності: комплекс заходів, що забезпечує його стабільне функціонування, адаптацію до негативних факторів середовища та сталий розвиток. Вона передбачає раціональне використання ресурсів для досягнення поставлених цілей, підтримання стабільності на ринку та ефективне виконання основних функцій підприємства в умовах змін[3].

Активні бойові дії на території України, що супроводжуються руйнівними ударами по паливно-енергетичній інфраструктурі, призвели до дисбалансу об'єднаної енергетичної системи, збільшення імпорту енергетичних ресурсів та зростання цін на енергопродукти. Ці зміни ставлять під загрозу не лише енергетичну безпеку країни, але й економічну стабільність підприємств.

У контексті цих викликів підприємства паливно-енергетичного комплексу (ПЕК) мають виконувати не лише основні функції, але й адаптуватися до нових умов. У зв'язку з цим, затверджуються регуляторні акти та постанови щодо регулярної модернізації основних засобів, що є важливим кроком для забезпечення конкурентоспроможності галузі та відповідності новітнім стандартам. Одним із прикладів такої регуляції є розробка схем теплопостачання населених пунктів[5] та регіональних програм модернізації систем теплопостачання[6], які спрямовані на зменшення обсягів споживання природного газу, заміщення його альтернативними видами палива, зниження енергоємності виробництва та впровадження енергоефективних технологій і обладнання.

Водночас, на основі поставлених державою цілей можна зробити висновок, що економічні аспекти безпеки підприємств паливно-енергетичного

комплексу (ПЕК) виявляються другорядними, принаймні, у особливий період. Пріоритетними завданнями стають забезпечення безперебійних поставок енергоресурсів збереження та модернізація існуючих виробничих потужностей, а також організація ефективної технічної охорони стратегічно важливих об'єктів.

Аналіз законодавчих актів та законів дозволило специфікувати визначення цього терміну для підприємств паливно-енергетичного комплексу, згідно з яким економічна безпека підприємства є системою організаційно-правових, економічних та управлінських заходів, спрямованих на забезпечення стабільного функціонування підприємства, що гарантує довгострокову конкурентоспроможність, операційну й фінансову стійкість та виконує необхідні функції для забезпечення енергетичної незалежності країни як окремий компонент енергетичного комплексу.

Література

1. Небава М. І., Міронова Ю. В. Економічна безпека підприємства: навч. посіб. Вінниця : ВНТУ, 2017. 73 с.
2. Меліхова Т. О. Наукові підходи до визначення сутності поняття «економічна безпека підприємства». Науковий вісник Ужгородського національного університету. 2018. Вип. 17. № 1. С. 167–170.
3. Кургузенкова Л. А. Економічна безпека підприємства: сутність та чинники формування її відповідного рівня. Економіка і суспільство. 2015. №1. С. 31-34
4. Про затвердження Методики розроблення схем теплопостачання населених пунктів України: Наказ Міністерства розвитку громад та територій України від 02.10.2020 р. № 235. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1144-20#Text>
5. Про затвердження Порядку розроблення регіональних програм модернізації систем теплопостачання: Постанова Кабінету Міністрів України від 02.04.2009 р. № 401. Дата оновлення 01.02.2019. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/401-2009>

ФІНАНСОВА ГІГІЄНА ДОМОГОСПОДАРСТВ В УМОВАХ ЕКОНОМІЧНИХ ВИКЛИКІВ

І. Л. Солодовникова, старший викладач кафедри фінансів, банківської справи та страхування, Дніпровський державний аграрно-економічний університет, м. Дніпро, Україна

Гроші, як фундаментальний засіб для забезпечення базових потреб, визначають економічну поведінку індивідів, стимулюючи їх до активної участі в економічних процесах з метою максимізації добробуту. Економічний аналіз фінансової поведінки, використовуючи раціональні та поведінкові

моделі, розкриває вплив економічних факторів на прийняття фінансових рішень, особливо в умовах обмеженості ресурсів. В умовах економічної нестабільності, розуміння цих факторів є критичним для формування ефективних стратегій фінансової стійкості домогосподарств, що дозволяють забезпечити базові потреби. Інтеграція економічних принципів у практику фінансової гігієни забезпечує оптимізацію використання ресурсів та сприяє досягненню економічного благополуччя. Однак, фінансова поведінка індивіда визначається не лише макроекономічними чинниками, але й комплексом психологічних та соціально-економічних факторів. Зокрема, емоційний стан, рівень самоконтролю, здатність брати на себе відповідальність, особисті цінності та переконання, а також ефективність управління фінансовими ресурсами відіграють ключову роль. Однак, вплив цих факторів може суттєво варіюватися залежно від рівня життя.

Особливо це проявляється серед домогосподарств з низьким рівнем доходу, де кожен фінансовий ресурс має критичне значення, емоційний стан може бути особливо вразливим до економічних потрясінь. У таких умовах, самоконтроль та здатність до планування можуть бути ускладнені через постійний стрес та невизначеність. Особисті цінності та переконання, пов'язані з виживанням, можуть домінувати над довгостроковими фінансовими цілями. Цей аспект стає особливо важливим, якщо врахувати, що згідно з соціологічними даними, структура витрат українських домогосподарств характеризується високою часткою базових потреб, таких як продукти харчування, комунальні послуги та транспорт, що становить понад 70% загальних витрат. Внаслідок цього, інфляційні коливання цін на ці товари та послуги мають значний негативний вплив на економічну безпеку найбільш вразливих груп населення.

В умовах економічних викликів, зокрема воєнного стану, державні програми фінансової підтримки стають критично важливим інструментом для забезпечення базових потреб домогосподарств. Аналіз даних Міністерства економіки України, оприлюднених 17 лютого 2025 року, виявляє тенденцію активного використання домогосподарствами коштів державних програм, зокрема «Зимової єПідтримки», для задоволення базових потреб. В період з 25 жовтня 2024 року по 1 лютого 2025 року, з 9,6 млрд грн виділених коштів, громадяни використали 6,7 млрд грн, що демонструє високий рівень споживчої активності. Станом на 17 лютого загальна кількість заявок на отримання 1000 грн через платформу «Дія» та банки-партнери досягла 12 млн, що еквівалентно 12 млрд грн, що свідчить про значний попит на державну фінансову підтримку.

Ці статистичні дані відображають кілька ключових аспектів фінансової поведінки домогосподарств в умовах воєнного стану, а саме: високу залежність від державних програм як джерела фінансової підтримки, що є реакцією на обмеженість інших джерел доходу та зростання витрат; активне використання цифрових платформ для отримання державної допомоги, що свідчить про зростання рівня цифрової грамотності населення та адаптацію до нових технологічних рішень; та значний обсяг використаних коштів, що підтверджує, що державні програми є дієвим інструментом для забезпечення нагальних потреб домогосподарств в умовах економічних викликів. Також важливо зазначити, що в умовах воєнної нестабільності, самоконтроль виступає ключовим фактором фінансової стійкості, сприяючи дотриманню бюджету та уникненню імпульсивних витрат. Емпіричні дослідження демонструють, що усвідомлене споживання корелює з ефективним контролем витрат, що є критично важливим для забезпечення економічної безпеки домогосподарств.

ФІНАНСОВЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ: КЛЮЧОВИЙ ФАКТОР СТАБІЛЬНОГО РОЗВИТКУ ДЕРЖАВИ

*С. Ю. Хамініч, , д. е. н., професор, професор
кафедри соціально-економічних дисциплін,
Дніпровський державний університет
внутрішніх справ, с. н. с. лабораторії
економічних досліджень,
Дніпропетровський науково-дослідний
інститут судових експертиз, м. Дніпро,
Україна*

*С. В. Полякова, к. філол. Н., доцент, учений
секретар, Дніпропетровський науково-
дослідний інститут судових експертиз,
м. Дніпро, Україна*

Фінансове забезпечення є основою економічної стабільності та стійкого розвитку будь-якої держави, що визначає рівень фінансової стійкості, ефективність функціонування економічної системи, а також здатність держави реалізовувати свої соціально-економічні функції. В сучасних умовах глобалізації та економічних викликів фінансове забезпечення відіграє визначальну роль у формуванні конкурентоспроможної економіки та забезпеченні добробуту населення.

Фінансове забезпечення охоплює сукупність ресурсів, механізмів і інструментів, що використовуються для фінансування державного сектору, підтримки підприємництва та забезпечення соціальних гарантій. Основними

джерелами фінансового забезпечення є державний бюджет, податкові надходження, інвестиції, кредити та міжнародна фінансова допомога. Ефективна фінансова політика сприяє оптимальному розподілу ресурсів, забезпеченню макроекономічної стабільності та створенню сприятливого середовища для економічного зростання [1].

Фінансове забезпечення виконує низку ключових функцій у процесі економічного розвитку держави, а саме:

- макроекономічна стабільність (наявність достатніх фінансових ресурсів дозволяє державі підтримувати рівновагу між доходами та видатками, що є необхідною умовою стабільності національної економіки);

- інвестиційна привабливість (стабільне фінансове забезпечення створює сприятливий клімат для залучення як внутрішніх, так і зовнішніх інвесторів, що сприяє розвитку виробничих потужностей та модернізації економіки);

- соціальна стабільність (високий рівень фінансового забезпечення дозволяє державі реалізовувати соціальні програми, підвищувати рівень життя громадян і зменшувати рівень бідності);

- розвиток інфраструктури (достатнє фінансування сприяє будівництву та модернізації транспортних, енергетичних і комунальних об'єктів, що позитивно впливає на економічний розвиток).

Попри значення фінансового забезпечення, держави стикаються з низкою викликів у цій сфері. Серед основних проблем можна виділити зростання державного боргу, нестабільність податкових надходжень, тіньову економіку та корупцію. Вирішення цих проблем вимагає впровадження ефективних фінансових механізмів, підвищення рівня прозорості бюджетної політики та вдосконалення податкової системи.

Перспективи фінансового забезпечення держави пов'язані з розвитком цифрових фінансових технологій, удосконаленням механізмів управління державними фінансами та залученням альтернативних джерел фінансування, зокрема державно-приватного партнерства. Інтеграція у світові фінансові ринки та впровадження інноваційних фінансових інструментів також сприятимуть посиленню економічної стійкості та зростанню добробуту населення.

Розвиток фінансових технологій (FinTech) відіграє ключову роль у трансформації фінансового забезпечення держави. Використання цифрових платежів, блокчейн-технологій, штучного інтелекту та автоматизованих фінансових сервісів сприяє підвищенню прозорості фінансових операцій, зменшенню витрат та покращенню доступу до фінансових послуг для широких верств населення.

Одним із найперспективніших напрямків є впровадження електронного урядування у фінансовій сфері, що дозволяє автоматизувати процеси податкового адміністрування, державних закупівель та соціальних виплат. Це сприяє зниженню рівня корупції, підвищенню ефективності державного управління та оптимізації бюджетних витрат [2].

Також важливим фактором є розвиток цифрових валют центральних банків, які можуть значно покращити фінансову стабільність та підвищити ефективність грошово-кредитної політики. Впровадження таких технологій дозволить державі краще контролювати грошові потоки та сприяти інтеграції національної фінансової системи у глобальну економіку.

Таким чином, фінансове забезпечення є ключовим фактором стабільного розвитку держави, що визначає її економічну, соціальну та інвестиційну політику. Рациональне використання фінансових ресурсів, підвищення ефективності податкової системи та залучення інвестицій є основними складовими стратегії фінансової стійкості. В сучасних умовах держави мають активно впроваджувати фінансові реформи та інноваційні механізми управління для досягнення довгострокового економічного зростання та забезпечення високого рівня життя громадян.

Література

1. Бодаковський В., Борисов А., Луцик О. Теоретико-прикладні аспекти фінансового забезпечення суб'єктів економіки України в умовах глобальних потрясінь. Київський економічний науковий журнал. 2024. № 7. С. 13-22.
2. Хамініч С. Ю. Імперативи економічної безпеки у сучасному світі: стратегії і загрози. Вісник НДІСЕ Економічні науки. 2024. № 1(09). С. 46-55.

PRINCIPLES OF ENTERPRISE FINANCIAL SUSTAINABILITY IN TIMES OF CRISIS

A. V. Kalynichenko, *PhD student, State University of Trade and Economics, Kyiv, Ukraine*

Scientific adviser – N. S. Tanklevska, *Doctor of Science in Economics, Professor, Professor of the Department of Economics and Finance of the Enterprise, State University of Trade and Economics, Kyiv, Ukraine*

The current state of the Ukrainian economy is marked by a new phase of reforms, intensified economic and political crises, as well as rising uncertainty and heightened volatility in the business landscape. These factors present significant challenges for businesses, necessitating their ability to adapt quickly and effectively

to evolving conditions. In this environment, organizations must be prepared to respond rapidly to changes in the external landscape and seamlessly integrate these adjustments into their strategies and operations.

A primary focus for enterprises in this context is to ensure financial sustainability, which enables them to maintain stability and resilience even amid considerable uncertainty and economic turbulence. Financial sustainability has emerged as a crucial factor that determines an enterprise's capacity not only to survive during crises but also to capitalize on opportunities for development and growth in the face of ongoing change [1].

The concept of 'financial sustainability of an enterprise' encompasses various dimensions of its financial performance. It represents the capacity of an enterprise to consistently fulfill its financial obligations while maintaining solvency and creditworthiness in a dynamic business environment. Beyond ensuring solvency, financial sustainability entails the prudent management of financial resources, the establishment of a balanced asset structure, and the ability to adaptively utilize its own resources to achieve strategic objectives [2].

Achieving financial sustainability requires an enterprise to take a comprehensive approach to managing financial resources, including allocating them rationally, optimizing costs, maximizing the efficiency of asset use, and actively seeking new sources of income. In today's environment, this task is made even more challenging by the impact of factors such as increased global competition, constant changes in the regulatory environment, rapid technological development, rising consumer expectations, and full-scale war. Financial sustainability describes the financial position of an enterprise in which its business activities while ensuring that its revenues exceed its expenses, allow it to meet all current obligations in a timely manner. In the long term, this condition is associated with solvency, which partially guarantees the enterprise's independence from market fluctuations.

The financial stability of an enterprise is a key indicator of its ability to ensure stable operation and development in a constantly changing market environment. It is determined by the influence of a large number of factors that shape the overall financial and economic condition of a business entity, its solvency, efficiency of resource management, and ability to adapt to external and internal changes [3].

The financial sustainability of an enterprise is based on a number of fundamental principles that define its basic nature and serve as the basis for building a stable and efficient financial system. The key principles to consider include an optimal equity-to-debt ratio, maintaining solvency and liquidity, ensuring profitability, diversifying income sources, establishing a long-term financial strategy, promoting transparency and accurate accounting, and minimizing financial risks. These principles are designed to achieve a balance between income and

expenditure, facilitate the rational management of resources, adapt to changes in the external environment, mitigate risks, and maintain competitiveness in a dynamic market.

To summarize, financial sustainability plays a vital role in ensuring an enterprise's long-term stability by maintaining solvency, profitability, and resilience to market fluctuations. By following key financial principles, such as optimizing the equity-to-debt ratio, ensuring liquidity, and diversifying income sources, businesses can effectively mitigate risks and adapt to dynamic economic conditions. A comprehensive approach to financial sustainability not only strengthens an enterprise's current financial position but also creates the foundation for long-term growth and competitiveness in a dynamic market environment.

References

1. Bashnyanyn H. I., Lintur H. I. Finansova stiykist' sub'yektiv hospodaryuvannya ta shlyakhy yiyi pokrashchennya. Ekonomichnyy visnyk Zaporiz'koyi derzhavnoyi inzhenernoyi akademiyi. 2016. № 2. S. 98-101
2. Hapak N. M., Kapshtan S. A. Osoblyvosti vyznachennya finansovoyi stiykosti pidpryyemstva. Naukovyy visnyk Uzhhorods'koho universytetu. Seriya Ekonomika. Vypusk 1 (42). 2014. S.191-196
3. Tanklevska N., Kalynichenko A. The fundamentals of a company's financial stability in conditions of uncertainty. AGRICULTURAL AND FOOD ECONOMICS – 2024: materialy Mizhnarodnoyi naukovo-praktychnoyi konferentsiyi, 19-20 veresnya 2024 r. Kyiv: NUBiP Ukrainy, 2024. 334 s. S. 71-72

BUDGETARY POLICY OF UKRAINE UNDER MARTIAL ARTS

L. Lysiak, *Doctor of Economics, Professor,
Professor of the Department of Finance,
Banking and Insurance, University of Customs
and Finance, Dnipro, Ukraine*

A scientific approach to understanding budget policy as a component of socio-economic and financial relations, a set of relevant forms of economic, legal, political, institutional components of the budget space and the institutional environment of society in the process of budget formation and use of budget funds provides an opportunity to increase the level of balance and efficiency of the system of budgetary regulation of the country's development [1]. The goals, measures and tools of budget policy are formed and concentrated on priority areas depending on the conditions of their formation and implementation in certain periods of the country's development. The corresponding conditions determine the guidelines and priorities of budget policy, more active use of certain of its instruments. In particular, in peacetime,

emergency events (pandemics, wars) or economic recovery, various mechanisms/instruments of budgetary policy should be used, which also require adaptive application to more effectively achieve the desired effect.

Budgetary policy in the context of a large-scale war on the territory of Ukraine requires adaptation and changes in the formation and implementation of the wartime budget, as it is developed and implemented in conditions of uncertainty under the influence of a complex of risks and threats of loss of housing, human losses suffered and a significant flow of displaced persons to safer regions, the destruction of vital for society critical infrastructure facilities, enterprises, etc.

In Ukraine, the consequences of the enemy invasion are catastrophic. Changes in the real sector of the economy are particularly destructive today, which led to a significant increase in the level of uncertainty of all fiscal indicators, narrowing of the fiscal space. The suspension of industrial and agricultural production in the temporarily occupied and liberated territories, the blockade of seaports by the aggressor and their damage significantly affect tax revenues to the budget. At the same time, the published assessment of losses and needs is dynamic, the situation changes every day, requiring solutions to the problems of ensuring social expenditures and financing the consequences of the destruction of infrastructure facilities. The war practically continues to inflict new extremely large losses on Ukraine. According to estimates, by the end of the first quarter of 2024, the total cost of destroyed infrastructure facilities exceeded \$ 157 billion.

Given the significant number of direct and indirect losses, significant human losses, catastrophic environmental damage and general imbalance of the economy and the financial sector, the country's socio-economic system requires urgent intervention. Therefore, the period of martial law (and the subsequent post-war economic recovery) creates extraordinary challenges for the formation and implementation of budget policy. Budget policy in all areas under such conditions must implement short- and medium-term goals and objectives, demonstrating adaptive-reproductive-inclusive-social and other characteristics [1].

Budget policy operates with a significant number of tools and levers that can, under conditions of timely, effective, coordinated use, provide significant support to the population in difficult living conditions, as well as become a starting point, an impetus for progressive safe development, territories, communities, the country, and each member of society. This is possible by making balanced decisions regarding the priorities of budget policy, the adaptability of its tools to the challenges of wartime and post-war economic recovery, and the need to develop and involve human capital in the national economy.

Budget policy in the context of an active large-scale war, as a new extremely difficult test after the consequences of the pandemic and the related restrictive

quarantine measures, being in a regime of acute need for funds with an extremely high level of uncertainty, must be adaptive in nature, flexibly adapt and respond to all new challenges and financial risks. The implementation of budget policy tasks during the war period is faced with a quantitative shortage of human resources, because the external and internal migration of the population of Ukraine in wartime is unprecedented, according to various estimates – 7-10 million people.

Budget policy under extraordinary conditions must objectively implement tactical goals and objectives in line with strategic guidelines. Government decisions should be made with due consideration, effectiveness and priority in financing budget expenditures along with an effective process of their formation, effective budget planning. That is, budget policy in wartime should be focused on maintaining a dynamic balance between financing urgently needed budget expenditures (providing for the Armed Forces of Ukraine, the military-industrial complex, social needs) and revenues from various sources (domestic and external).

A necessary condition for the implementation of the goals and objectives of budget policy in the area of budget revenue formation is the harmonization of the fiscal space.

Social priorities of budget policy in wartime and post-war recovery should use tools to stimulate the increase and development of human capital, in particular, provide for the formation and implementation of effective budget social programs to ensure employment, develop entrepreneurship and adaptability, improve skills/retrain to obtain labor income for the able-bodied population in rear communities; supporting and protecting the purchasing power of low-income households, etc.

Literature

1. Лисяк Л. В. Бюджетна політика України в умовах воєнного стану та поствоєнного відновлення економіки. Модерні фінанси: глобальні виклики і сучасні тренди [електронний документ]: монографія / За ред. А.І. Крисоватого. Тернопіль: Економічна думка, 2024. 1011с. <https://doi.org/10.35774/book.2024.978-966-654-770-8>.

APPROACHES TO BUDGETING AT THE ENTERPRISE IN THE CONDITIONS OF CRISIS

N. S. Tanklevska, *Doctor of Science in Economics, Professor, Professor of the Department of Economics and Finance of the Enterprise, State University of Trade and Economics, Kyiv, Ukraine*

Corporate budgeting is particularly relevant in the context of the crisis in Ukraine, as it helps to ensure financial stability, optimize costs, and predict potential risks. Effective planning of budgeting processes helps to increase the enterprise's adaptability to changes in the economic environment and minimize the negative effects of inflation, currency fluctuations, and market volatility. In addition, the use of modern budgeting methods makes it possible to increase the efficiency of management decisions, ensuring the competitiveness and stable development of the enterprise even in difficult conditions.

Strategic budgeting offers a perspective on the financial planning system from the viewpoint of the owners and top management of an enterprise. These individuals play a vital role in defining the primary objectives for business growth; however, they typically remain distant from the preparation of specific budgets for various divisions within the organization. The budgeting process is integrated into the enterprise's management system, quantifying the potential for achieving strategic objectives. This integration creates, metaphorically, a dual management loop: one for strategic management and another for budgeting [1].

The primary challenge faced by many domestic companies is the disconnect between long-term and short-term planning. When strategizing for the upcoming year, long-term objectives are often overlooked, and projections tend to rely solely on historical data and the subjective feelings of employees, which lack a solid foundation. To realize their vision and strategic goals, it is crucial to establish a clear connection between long-term plans and forecasts for the upcoming year or month. In today's business landscape, domestic companies must adopt effective financial planning methods, including a robust budgeting system, to ensure their operational efficiency. It is vital to create the necessary conditions for the successful implementation of such a budgeting system within the organization. The budget should be developed by a skilled team; otherwise, it may contain significant errors in its underlying assumptions. The enterprise must also possess an effective organizational structure with a clear distribution of functional responsibilities. Moreover, the specialists involved in the budgeting process should possess a solid understanding of budgeting principles and apply them within their specific areas, as well as have comprehensive knowledge of budgeting technologies. Additionally, the

implementation of the budgeting system should be overseen by the CFO, who must have adequate time, human resources, and practical experience to ensure its success.

The primary objective of modern budgeting is to proactively plan for financial needs and respond swiftly to changes by securing necessary financial resources at the lowest possible cost or by efficiently utilizing temporarily available funds. The significance of budgeting in the context of a full-scale war or crisis lies in the prevalent use of scenario analysis, which enables an evaluation of potential outcomes. It is essential to recognize that the budget, as a planning tool, operates independently of the specific numerical indicators used as input data. During times of crisis, budgeting acts as a financial “stress test,” involving the modeling of scenarios with dramatically altered market indicators. While such extreme data may not have been considered under normal circumstances, they become an unavoidable reality in a crisis, influencing financial decisions. Following the stress test’s outcomes, the management team should devise effective strategies to mitigate adverse financial impacts and maintain the stability of the enterprise.

The fundamental principles for establishing a budgeting system that ensures a high-quality budgeting process for national business entities include: the principle of coherence in goals; the principle of completeness; the principle of coordination; the principle of centralization; the principle of periodicity in budgeting; the principle of transparency; the principle of accuracy; and the principle of decomposition [2]. Budgeting is the substantive basis of the system of adaptive management of financial resources of an enterprise, which adequately takes into account the level of impact and ways to avoid financial risks [3].

During times of crisis, companies must adopt flexible and adaptive budgeting strategies to maintain financial stability and manage resources effectively. Notably, scenario budgeting, which entails creating multiple scenarios, and adaptive budgeting, which enables rapid adjustments to plans in response to external changes, are commonly employed. Additionally, zero-based budgeting is gaining prominence as it promotes a comprehensive analysis of costs and helps eliminate inefficient budget items. Zero-based budgeting is a financial planning approach that requires each cost item to be justified anew, independent of prior budgets. This method enables organizations to optimize expenses by directing resources exclusively toward high-priority activities. It is especially effective during times of crisis, as it aids in eliminating inefficient costs and enhancing the financial stability of the organization.

Dynamic budgeting is also important in a crisis environment, as it involves the regular revision of financial plans based on up-to-date data and forecasts. Dynamic budgeting plays an important role in crisis conditions as it allows companies to respond quickly to changes in the economic environment. This

approach involves the regular revision of financial plans to take account of new risks, opportunities, and changes in income and expenditure. On the basis of up-to-date data and forecasts, the enterprise can quickly adjust its budgetary indicators, thus ensuring flexibility in financial management. This approach helps to minimize the negative effects of instability, reduce financial losses and improve the efficiency of resource allocation. In addition, dynamic budgeting helps to increase the transparency of financial processes and improve management decisions. This is particularly important for companies that operate in a volatile market and are subject to frequent changes in the economic situation. By using these three approaches, companies can increase the flexibility of financial management, reduce risks, and maintain market competitiveness.

Effective budgeting serves as a crucial tool for maintaining the financial sustainability of companies during times of crisis. It aids in optimizing costs, minimizing risks, and enabling quick adaptation to changes. Employing strategies such as scenario, zero-based, and dynamic budgeting enhances the flexibility of management decisions and supports sustainable business growth. Therefore, companies should adopt modern budgeting methodologies to remain competitive in an unpredictable economic landscape.

References

1. Honcharenko I. V., Tanklevs'ka N. S. *Metodychni pidkhody do vprovadzhennya systemy byudzhetuвання na pidpryyemstvakh*. Visnyk Sums'koho natsional'noho ahrarnoho universytetu, seriya «Ekonomika I menedzhment». 2010. Vyp. 5/2 (40). S. 64–68.
2. Voytsekhivs'ka S. *Teoretychni zasady efektyvnoho byudzhetuвання na pidpryyemstvakh*. Ekonomika ta suspil'stvo. 2024. № 68. URL: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2024-68-7>
3. Kondratenko N. O., Novikova M. M., Spasiv N. Y. *Rozvytok systemy adaptivnoho upravlinnya finansovymy resursamy pidpryyemstva*. Problemy Ekonomiky. 2021. № 1. S. 78-84.

ASSESSMENT OF ENTREPRENEURIAL RISKS IN THE CONTEXT OF AN UNSTABLE SOCIO-ECONOMIC SITUATION IN UKRAINE

E. V. Tsvietkova, *student of the Faculty of Economics, Oles Honchar Dnipro National University, Dnipro, Ukraine*

S. V. Adonin, *PhD in Economics, Associate Professor, Department of Finance, Banking and Insurance, Oles Honchar Dnipro National University, Ukraine*

In state-of-the-art situations, while Ukraine's financial system is motivated through several terrible elements, the dangers of entrepreneurial hobby have come to be several of the maximum applicable and complicated to analyze. Moreover, the

home marketplace faces issues associated with the instability of change quotes, growing electricity costs, and various sources, in addition to declining earnings levels [2]. This forces agencies to study their pricing and fee techniques to preserve competitiveness.

At the equal time, new possibilities arise, withinside the improvement of recent markets, consisting of exports [3]. However, export operations also are observed through excessive dangers, along with customs barriers, forex fluctuations, modifications in worldwide politics, and shifts in commercial enterprise terms. The uncertainty of the situation, each in outside and inner markets, calls for agencies to reply directly to modifications and discover methods to diversify their dangers. In this context, the function of the commercial enterprise analyst is crucial, as they could help organizations in forecasting financial dangers and growing powerful techniques to control them [1].

During instances of martial law, Ukrainian groups face heightened uncertainty because of common adjustments in regulations, regulations on enterprise activities, and the accelerated threat of infrastructure damage. This instability compels marketers to hastily alter their techniques to make sure survival, with an accelerated awareness on flexibility and innovation. The effect on day-by-day enterprise operations is profound, as businesses are pressured to undertake opportunity approaches of coping with their group of workers and resources, regularly counting on virtual gear and far off solutions [4].

In the wartime context, many Ukrainian groups have shifted closer to virtual advertising and e-trade to keep a few stages of operation. However, this transition comes with new challenges, together with extreme opposition in online markets and a growth in cyber threats concentrated on groups. The need for sturdy cybersecurity measures and virtual infrastructure has grown to be a vital concern, because the dangers related to digitalization in such volatile surroundings are significant.

One of the finest demanding situations for Ukrainian companies is the fluctuating call for and marketplace instability, which without delay effect industries inclusive of hospitality and retail [2]. Companies in those sectors should be agile, continuously adapting their offerings and commercial enterprise fashions to fulfill the converting wishes in their customers. Embracing the era for higher client courting control and enhancing provider shipping has grown to be vital to make certain commercial enterprise continuity.

Furthermore, companies in Ukraine are an increasing number of turning to chance diversification techniques to reduce the negative effect of the modern instability. By exploring new markets, particularly withinside the export sector, and diversifying their product range, agencies can unfold their dangers throughout one-of-a-kind areas and sectors. The secrets to hold stability among agility and long-time

period strategic vision, which permits agencies to each mitigate instantaneously dangers and function themselves for restoration withinside the post-disaster period.

Analyzing these types of elements, it could be concluded that the dangers of entrepreneurial hobby withinside the context of Ukraine's socio-financial instability is multifaceted. They rise because of direct financial problems and modifications withinside the political, social, and protection environment, which require agencies to be bendy and feature a strategic vision [1]. At the equal time, the adoption of recent technological solutions, mainly in e-commerce, can decrease the number of those dangers, permitting agencies to stay aggressive even in crises.

The hospitality quarter is extraordinarily inclined at some stage in durations of instability. Businesses in this area are without delay suffering from fluctuating client demand, that's intently tied to the cutting-edge protection scenario and monetary conditions [3]. To adapt, many have centered on supplying bendy offerings and improving protection measures to regain client belief and preserve enterprise operations. Digital answers have additionally been critical for this quarter to maintain attracting customers notwithstanding challenges.

Thus, assessing and dealing with entrepreneurial dangers in Ukraine below socio-financial instability is a vital and important procedure for making sure commercial enterprise resilience and its cap potential to evolve to new realities. Key equipment on this procedure consists of hazard evaluation and forecasting, in addition to making powerful control selections to lessen their effect on commercial enterprise.

References

1. Ade Octavia, Heriberta, Husni Hasbullah, Sigit Indrawijaya, Yayuk Sriayudha, Asrini. Impact on E-Commerce Adoption on Entrepreneurial Orientation and Market Orientation in Business Performance of SMEs. URL: <https://archive.aessweb.com/index.php/5002/article/view/1940/3054>
2. Bilovska Olha, Maistro Ruslana. Features of Business Activity Under the Conditions of Martial Law in Ukraine. URL: <https://repository.kpi.kharkov.ua/server/api/core/bitstreams/a446ba22-d608-4a23-9133-69d895e83fe8/content>
3. Korneyev Maxim, Horb Kostiantyn, Dzhyndzhoian Volodymyr, Berezhniuk Ivan, Kubakh Tatiana. Business Marketing Activities in Ukraine During Wartime. URL: https://www.businessperspectives.org/index.php/journals?controller=pdfview&task=download&item_id=16815
4. Zhuravka Fedir, Nebaba Natalia, Haponenko Svitlana, Yudina Olena, Filatova Hanna. The Hospitality Market in Ukraine: War Challenges and Restoration Possibilities. URL: https://www.researchgate.net/publication/369006775_The_hospitality_market_in_Ukraine_War_challenges_and_restoration_possibilities

СЕКЦІЯ 7

АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ ЕКОНОМІКО-МАТЕМАТИЧНОГО МОДЕЛЮВАННЯ ТА ІНФОРМАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ У ФІНАНСАХ

ЦИФРОВІ СЕРВІСИ СТРАХУВАННЯ ДЛЯ АГРАРІЇВ УКРАЇНИ

А. М. Гуцол, здобувач першого (бакалаврського) рівня вищої освіти, Дніпровський державний аграрно-економічний університет, м. Дніпро, Україна

В. А. Шокур, здобувач першого (бакалаврського) рівня вищої освіти, Дніпровський державний аграрно-економічний університет, м. Дніпро, Україна

Науковий керівник – Н. К. Васильєва, д. е. н., професор, професор кафедри інформаційних систем і технологій Дніпровський державний аграрно-економічний університет, м. Дніпро, Україна

Страховання є видом цивільно-правових відносин щодо захисту майнових інтересів громадян та юридичних осіб у разі настання певних подій, котрі визначені договором страхування або чинним законодавством. Компенсація понесених втрат відбувається за рахунок грошових фондів, сформованих шляхом сплати громадянами чи юридичними особами страхових платежів. Щоб оформити страхування, для аграріїв України пропонується широкий спектр цифрових послуг від провідних компаній, що останній час посідають топові позиції (<https://forinsurer.com/ratings/>) у фахових рейтингах експертів Форіншурер. Страхові пропозиції від таких компаній стосуються наступного.

PZU Україна (<https://www.pzu.com.ua/corporate/>) страхує від аграрних ризиків, захищаючи від майнових збитків через природно-кліматичні явища, пожежі чи захворювання. Програми включають страхування посівів на період перезимівлі, майбутнього врожаю, багаторічних насаджень та тварин.

UNIVERSALNA (<https://universalna.com/agro-insurance/>) займається страхуванням аграрного сектору, надаючи покриття для сільськогосподарських культур (пшениця, ячмінь, жито) та тварин (кури, півні, корови, свині) від ризиків різноманітного характеру.

КРАЇНА (<https://krayina.com/services/corporate-clients/agrarne-strakhuvannya>) може запропонувати аграрне страхування для корпоративних клієнтів, зосереджуючись на покритті ризиків не лише для біологічних, а й для матеріально-технічних сільськогосподарських активів.

ГАРДІАН (<https://grdn.com.ua/>) надає послуги страхування майна для агробізнесу, включаючи захист від втрат, пошкоджень чи знищення майна внаслідок природних катаклізмів або навмисних дій третіх осіб.

ЕТАЛОН (http://www.etalon.ua/insurance_in_business/agricultural/) виконує аграрне страхування, пропонуючи програми для захисту посівів, врожаю та тварин від катастроф природного і техногенного походження.

INGO (<https://ingo.ua/dlya-bisnesu/agro-insurance>) здійснює страхування аграрних ризиків, захищаючи посіви, врожай (озимої пшениці, жита, ячменю) та тварин (великої рогатої худоби, свиней, хутрових звірів, свійську птицю) від заморозків, повеню, бурі, граду, удару блискавки та пожежі.

УПСК-UPSK (<https://upsk.com.ua/service/corporate/agrostrakhuvannya/>) надає страхування в аграрній сфері, компенсуючи втрати сільськогосподарських культур і тварин від пожеж, погодних умов, хвороби та шкідники.

УАСК (<https://uaic.com.ua/ua/>) пропонує страхування аграрних ризиків у рослинництві і тваринництві через засуху, град, повені, пожежі та дій третіх осіб.

В рамках критичного порівняльного аналізу перелічених страхових компаній та їх презентації в Інтернет можна вказати такі переваги та недоліки. Позитивними рисами PZU Україна є великий досвід та широкий спектр послуг, що характеризує її як надійну компанію. В UNIVERSALNA є унікальні спеціалізовані програми та практикується індивідуальний підхід до клієнтів. КРАЇНА має відмінний онлайн сервіс та зручні умови страхування. ГАРДІАН відзначається комплексним підходом та хорошою репутацією. Перевагою ЕТАЛОН є доволі гнучкі умови аграрного страхування. INGO має великий вибір продуктів для страхування і вважається потужним конкурентом на ринку подібних послуг. УПСК-UPSK є надійною компанією з поліпшеним цифровим сервісом. УАСК є знаною за великий досвід роботи з аграріями та диверсифіковані програми страхування. Серед недоліків PZU Україна найбільш суттєвими є вищі тарифи, ніж у інших компаній, а також занадто бюрократична процедура укладання угоди. UNIVERSALNA програє через обмежений асортимент страхових продуктів. КРАЇНА порівняно з іншими компаніями є менш відомою на ринку. У ГАРДІАН спостерігається слабкий фокус на аграрне страхування. ЕТАЛОН має обмежені ресурси. В INGO встановлена складніша процедура отримання відшкодувань. УПСК-UPSK має

обмеження в покритті. УАСК бракує гнучкості умов аграрного страхування. Таким чином, можна погодитися з рейтингом Форіншурер (табл. 1), за яким PZU УКРАЇНА є самою провідною, UNIVERSALNA, КРАЇНА, ЕТАЛОН та УПСК-UPSK посідають стабільні позиції, ГАРДІАН та INGO не встигають за конкурентами, УАСК демонструє динамічний розвиток.

У підсумку зазначимо наступне. PZU Україна підійде для тих, хто шукає надійність і комплексні рішення. UNIVERSALNA є привабливим варіантом для аграріїв завдяки спеціалізованим програмам та індивідуальному підходу. КРАЇНА матиме клієнтів, які цінують якісне обслуговування. ГАРДІАН рекомендуємо для аграріїв з різноманітними потребами в захисті майна. ЕТАЛОН влаштує аграріїв, які потребують спеціалізованого страхування. INGO віддадуть перевагу ті, хто сфокусовані на різноманітності та надійності. УПСК-UPSK підходить для поцінувачів класичних страхових рішень. УАСК оберуть ті аграрії, хто цінує досвід і диверсифікацію.

МОБІЛЬНИЙ БАНКІНГ: ВИКЛИКИ БЕЗПЕКИ ТА ТРЕНДИ РОЗВИТКУ

Є. В. Здоровий, викладач кафедри
інформаційних систем і технологій,
Дніпровський державний аграрно-
економічний університет, м. Дніпро, Україна

Мобільний банкінг сьогодні займає одне з центральних місць у фінансовій сфері, адже розвиток технологій дозволив зробити доступ до банківських послуг максимально зручним і швидким. За останні два десятиліття ми стали свідками стрімкого зростання популярності мобільних додатків, що дозволяють користувачам виконувати широкий спектр операцій – від перевірки балансу рахунку до переказу коштів, сплати комунальних послуг та оформлення кредитів. Цей процес супроводжується як значними перевагами, так і численними викликами, серед яких на перше місце виходять питання безпеки. У сучасних умовах мобільний банкінг стикається з різноманітними загрозами, що вимагають застосування інноваційних рішень і постійного удосконалення систем захисту. Одним із ключових чинників, що впливають на стрімке впровадження мобільного банкінгу, є глобальна цифровізація економіки та зростання популярності смартфонів серед населення. Традиційні банківські послуги, які колись вимагали фізичної присутності у відділеннях банку, поступово замінюються електронними каналами обслуговування. Сучасний користувач прагне отримувати фінансові послуги оперативно та без зайвих формальностей, що створює сприятливе

середовище для розвитку мобільних технологій. Проте разом із зручністю зростає і ризик виникнення нових загроз, адже кіберзлочинці невтомно шукають способи обходу систем захисту, використовуючи як класичні, так і сучасні методи атак.

Основними викликами безпеки в сфері мобільного банкінгу є кіберзлочинність, експлуатація вразливостей програмного забезпечення, соціальна інженерія та зловживання довірливістю користувачів. Кіберзлочинці використовують різноманітні методи – від фішингових атак, коли користувачам надсилають підроблені повідомлення, що імітують офіційні банківські сповіщення, до більш складних вірусів і троянських програм, які можуть потрапити на пристрій через шкідливі додатки чи веб-сайти. Наприклад, підроблені SMS-повідомлення, електронні листи або сповіщення у соціальних мережах можуть переконати користувача перейти за посиланням, де буде запропоновано встановити додаток, який маскується під офіційну банківську програму. Такі програми можуть збирати конфіденційну інформацію, зокрема дані для входу в систему, персональні ідентифікаційні дані та фінансові реквізити.

Крім фішингу та шкідливого програмного забезпечення, значну загрозу становлять атаки типу «людина посередині» (Man-in-the-Middle), коли зловмисник перехоплює та змінює дані, що передаються між користувачем і банком. Цей вид атаки набуває особливої актуальності при використанні незахищених Wi-Fi мереж або при підключенні до мереж із низьким рівнем шифрування. У такій ситуації навіть якщо користувач вводить дані на сайті, який здається безпечним, атака може відбутися без його відома, що значно підвищує ризик крадіжки коштів або конфіденційної інформації.

Не менш важливою є проблема аутентифікації користувачів. Традиційні методи, такі як пароль або PIN-код, вже не забезпечують належного рівня захисту у сучасних умовах, оскільки вони можуть бути легко викрадені або підбором. Сучасні технології пропонують використовувати багатофакторну аутентифікацію, що включає комбінацію знань (пароль), володіння (смартфон або токен) та біометричних даних (відбитки пальців, розпізнавання обличчя чи голосу). Проте навіть у випадку застосування цих методів не можна виключати можливість компрометації систем, зокрема через вразливості в операційних системах мобільних пристроїв або через помилки у програмному забезпеченні банківських додатків.

Окрім технічних аспектів безпеки, мобільний банкінг стикається з проблемами регуляторного характеру. Фінансові установи змушені дотримуватися численних стандартів і норм, спрямованих на захист особистих даних клієнтів та забезпечення стабільності платіжної системи. Різні країни

мають свої власні вимоги щодо безпеки фінансових операцій, що іноді створює додаткові складнощі при інтеграції міжнародних мобільних сервісів. Законодавство у сфері захисту персональних даних постійно оновлюється, що вимагає від банків оперативно впроваджувати нові рішення для відповідності вимогам регуляторів. Ця динаміка також стимулює розвиток технологій безпеки, адже фінансові установи активно інвестують у дослідження та впровадження сучасних методів захисту.

На фоні зростання числа кіберзагроз, банки і розробники мобільних додатків все частіше використовують інноваційні технології для захисту своїх клієнтів. Серед сучасних трендів можна виділити застосування штучного інтелекту та машинного навчання для аналізу поведінки користувачів і виявлення аномалій. Такі системи здатні відстежувати підозрілі дії в режимі реального часу, що дозволяє оперативно реагувати на можливі загрози. Інтеграція технологій блокчейн також набуває популярності, оскільки забезпечує високий рівень захищеності транзакцій завдяки використанню розподіленої бази даних, що ускладнює можливість її модифікації або підробки. Крім того, застосування технологій шифрування нового покоління, таких як квантове шифрування, дозволяє посилити захист даних, що передаються через мережу.

Водночас розвиток мобільного банкінгу не обходиться без викликів, пов'язаних із забезпеченням користувацького досвіду. З одного боку, банкам необхідно впроваджувати найсучасніші засоби захисту, з іншого – дбати про зручність і простоту використання додатків. Надмірно складна система аутентифікації або численні запити на підтвердження операцій можуть відштовхнути користувачів, що в свою чергу негативно впливає на лояльність і рівень задоволеності клієнтів. Таким чином, банкам доводиться шукати компроміс між високим рівнем безпеки та інтуїтивно зрозумілим інтерфейсом, що дозволяє користувачам швидко і безпечно виконувати необхідні операції.

Не менш перспективним напрямком є інтеграція мобільного банкінгу з іншими цифровими платформами, зокрема з платформами електронної комерції, соціальними мережами та системами мобільних платежів. Така інтеграція дозволяє створити єдину екосистему, де користувач може не тільки здійснювати фінансові операції, а й управляти своїми цифровими активами, контролювати витрати та отримувати персоналізовані пропозиції. Проте зростання кількості взаємодіючих систем збільшує і складність забезпечення кібербезпеки, адже кожен новий елемент мережі може стати потенційною точкою входу для злоумисників. Тому розробники змушені впроваджувати багаторівневі системи захисту, що включають не тільки класичні методи шифрування, а й використання поведінкового аналізу, який дозволяє виявляти

аномалії в діяльності користувачів навіть у разі успішного проходження первинної автентифікації.

Особливу увагу варто приділити використанню біометричних технологій. Розпізнавання обличчя, відбитків пальців, сканування райдужної оболонки ока – всі ці методи вже знайшли своє застосування в мобільних додатках банків. Біометрія є однією з найбільш надійних форм ідентифікації, оскільки її важко підробити або викрасти. Проте навіть ця технологія не є бездоганною: існують випадки, коли злочинці застосовували спеціальні пристрої для обману систем розпізнавання, тому банки постійно вдосконалюють алгоритми біометричної аутентифікації, інтегруючи їх із системами штучного інтелекту, що дозволяє підвищити точність і швидкість розпізнавання. У майбутньому, з впровадженням новітніх методів аналізу даних, можна очікувати ще більшої інтеграції біометричних технологій у процес авторизації, що дозволить знизити ризик шахрайства до мінімуму.

Мобільний банкінг є яскравим прикладом сучасної цифрової трансформації фінансової галузі. У підсумку, мобільний банкінг продовжує еволюцію від простого засобу переказу коштів до комплексного цифрового сервісу, який охоплює всі аспекти управління фінансами.

РЕГУЛЮВАННЯ ЦИФРОВИХ ФІНАНСОВИХ ТЕХНОЛОГІЙ: МІЖНАРОДНИЙ ДОСВІД ТА ВИКЛИКИ

*Ю. М. Карамушка, викладач кафедри
інформаційних систем і технологій,
Дніпровський державний аграрно-
економічний університет, м. Дніпро, Україна*

Регулювання цифрових фінансових технологій набуває все більшого значення в умовах стрімкого розвитку інноваційних технологій, що трансформують глобальну економіку. Сучасна фінансова система переживає революційні зміни, спричинені широким впровадженням блокчейн-технологій, криптовалют, смарт-контрактів, цифрових гаманців та інших цифрових інструментів, які створюють нові можливості для забезпечення ефективності фінансових операцій, зниження витрат та розширення доступу до фінансових послуг. Однак швидкість технологічних змін часто випереджає можливості традиційних механізмів регулювання, що створює численні виклики для законодавців і регуляторів на міжнародному рівні. Держави та міжнародні організації змушені шукати баланс між сприянням інноваціям і забезпеченням фінансової стабільності, захистом прав споживачів і

попередженням незаконних фінансових операцій, таких як відмивання грошей, фінансування тероризму та кібератаки.

Міжнародний досвід регулювання цифрових фінансових технологій демонструє широкий спектр підходів, які залежать від історичних, економічних та політичних особливостей конкретної країни або регіону. Європейський Союз, наприклад, розробляє комплексну систему нормативно-правових актів, спрямованих на створення єдиного цифрового ринку, де ключовими завданнями є гармонізація стандартів безпеки, прозорості фінансових операцій та захисту прав користувачів. Стратегія ЄС ґрунтується на ідеї інтегрованої політики, яка дозволяє країнам-членам адаптувати свої внутрішні законодавства до загальноєвропейських норм, забезпечуючи при цьому ефективну взаємодію між різними регулятивними органами. Подібний підхід дозволяє знизити ризики фрагментації ринку та сприяє створенню спільного простору для розвитку цифрових фінансових інновацій.

У Сполучених Штатах Америки питання регулювання цифрових фінансових технологій вирішується як на федеральному, так і на рівні окремих штатів, що відображає динамічну природу американської правової системи. Федеральні органи, такі як Комісія з цінних паперів та бірж (SEC) і Комісія з торгівлі товарними ф'ючерсами (CFTC), разом із регуляторами окремих штатів формують складну мережу контролю за фінансовими інноваціями. Така система дозволяє оперативно реагувати на нові виклики, проте одночасно створює умови для певної невизначеності та дублювання повноважень, що може негативно впливати на інвестиційну привабливість ринку. Американський досвід свідчить про те, що активний діалог між бізнесом та державою, а також використання механізмів консультативних комітетів, дозволяють у певних межах вирішувати ці проблеми, створюючи умови для безпечної інтеграції цифрових інновацій у фінансову систему.

Окрім національних стратегій, важливу роль відіграє міжнародна співпраця. Глобальний характер фінансових операцій вимагає координації дій між державами, оскільки окремі регулятивні норми можуть бути неефективними у випадку транснаціональних операцій, де класичні межі юрисдикцій стають нерелевантними. Міжнародні організації, такі як Міжнародний валютний фонд, Світовий банк, Базельський комітет з банківського нагляду, а також різноманітні регіональні форуми, активно займаються розробкою спільних стандартів і рекомендацій, що дозволяють узгодити підходи до контролю за цифровими активами. Такі зусилля спрямовані на створення єдиних принципів і правил, які могли б стати основою для формування гармонізованої системи регулювання на

глобальному рівні, що враховує специфіку цифрової економіки та виклики, пов'язані з кібератаками і фінансовими злочинами.

Однак незважаючи на позитивні результати, що досягаються у процесі регулювання цифрових фінансових технологій, існує низка викликів, які потребують подальшого вирішення. Одним із головних є проблема безпеки. Сучасні кіберзлочинці використовують дедалі складніші технологічні засоби для здійснення атак на фінансові системи, що може призводити до великих економічних втрат. Невідповідність між швидкістю розвитку технологій і адаптацією нормативних актів створює ризики для як окремих користувачів, так і для національної економіки в цілому. Додатковою проблемою є питання конфіденційності даних, оскільки цифровізація фінансових операцій супроводжується масовим збором, зберіганням і аналізом особистої інформації користувачів. Невідповідність стандартів захисту даних може призвести до порушення прав громадян і втрати довіри до фінансової системи. Водночас зростає роль алгоритмічних систем та штучного інтелекту у прийнятті фінансових рішень, що вимагає розробки нових правил відповідальності за їх дії. Виникає потреба у створенні спеціальних механізмів моніторингу та контролю за алгоритмічними процесами, які зможуть своєчасно виявляти та усувати можливі помилки, що можуть мати серйозні наслідки для економіки.

Ще одним важливим аспектом є забезпечення фінансової грамотності населення та підвищення рівня обізнаності користувачів щодо цифрових фінансових послуг. Часто користувачі не усвідомлюють всіх ризиків, пов'язаних з використанням новітніх технологій, що може призводити до фінансових втрат через недосвідченість або навіть шахрайські схеми. Регулятори повинні не лише створювати ефективні нормативні акти, але й активно впроваджувати освітні програми, спрямовані на роз'яснення особливостей роботи цифрових фінансових технологій, методів захисту персональних даних та принципів безпечного використання цифрових інструментів. Таким чином, зростання рівня фінансової культури серед населення сприятиме зниженню ризиків шахрайства та посиленню довіри до новітніх технологічних рішень.

Інноваційний розвиток цифрових фінансових технологій стимулює появу нових бізнес-моделей та сервісів, що розширюють можливості як для окремих споживачів, так і для корпоративного сектора. Однак з цією перспективою пов'язаний і певний дисбаланс, адже традиційні фінансові установи змушені конкурувати з технологічними гігантами, які можуть оперативніше адаптуватися до змін ринку. Цей процес супроводжується появою нових видів ризиків, серед яких важливе місце займають питання

кібербезпеки, конфіденційності інформації та етичності використання даних. Для подолання цих викликів необхідно розробляти нові механізми взаємодії між традиційними банками, фінтех-компаніями та державними органами, що дозволить забезпечити комплексний підхід до регулювання цифрових фінансових технологій і створити умови для їх гармонійного співіснування.

У сучасних умовах глобалізації важливою складовою стратегії регулювання є активне міжнародне співробітництво, яке дозволяє обмінюватися досвідом, впроваджувати найкращі практики та створювати спільні механізми контролю за цифровими фінансовими операціями. Таке співробітництво сприяє не лише гармонізації правових норм, але й забезпечує формування єдиних стандартів безпеки, що є надзвичайно важливим для зниження транскордонних ризиків. У цьому контексті важливою є роль міжнародних організацій, які можуть виступати координаторами процесів регулювання та сприяти створенню спільних платформ для обговорення та вирішення актуальних проблем. Водночас, адаптація регулятивних механізмів до специфіки цифрової економіки вимагає від держав не тільки оперативної реакції, але й прогнозування майбутніх тенденцій, що дозволить заздалегідь готувати правову базу для роботи з новими технологіями.

Регулювання цифрових фінансових технологій є надзвичайно складним та багатограним процесом, що охоплює як правові, так і технічні, економічні та соціальні аспекти. Міжнародний досвід свідчить про необхідність застосування комплексного підходу, який поєднує гнучкість нормативних актів, активне використання інноваційних технологій у сфері контролю та моніторингу, а також постійну співпрацю між державами та міжнародними організаціями.

ФІНАНСУВАННЯ ЛОГІСТИКИ В УМОВАХ ВІЙНИ ТА ПІСЛЯВОЄННОГО ВІДНОВЛЕННЯ ЕКОНОМІКИ УКРАЇНИ: ВИКЛИКИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ

О. І. Куранов, здобувач *третього (освітньо-наукового) рівня вищої освіти, Запорізький національний університет, м. Запоріжжя, Україна*

Науковий керівник – О. Ф. Андросова, , *д. е. н., професор, професор кафедри управління персоналом і маркетингу, Запорізький національний університет, м. Запоріжжя, Україна*

В сучасних умовах війни та післявоєнного відновлення економіки України логістика відіграє критично важливу роль у забезпеченні безперервності виробничих процесів, ефективності торгівлі та експортних операцій. Логістичні системи є невід'ємною складовою глобальної економіки, оскільки забезпечують раціональне використання ресурсів, оптимізацію витрат і максимізацію ефективності транспортних процесів. Однак через військові дії значна частина транспортної інфраструктури України зазнала руйнувань, що ускладнює рух товарів як у межах країни, так і за її кордонами.

Фінансове забезпечення логістичних процесів у цей період набуває особливої важливості, оскільки потребує значних інвестицій для відновлення та модернізації транспортних шляхів, залізничних вузлів, портів і складів. Без належного фінансування процеси перевезень стають економічно неефективними, що негативно впливає на загальний стан економіки та здатність підприємств працювати у сталому режимі. Проблема фінансування логістики також пов'язана з відсутністю доступу до міжнародних кредитних ресурсів, підвищеними ризиками для інвесторів і високими страховими витратами на транспортування.

Проблеми фінансування логістики в умовах війни включають значне руйнування транспортної інфраструктури України. Військові дії призвели до знищення автомобільних доріг, залізничних колій, мостів, логістичних центрів, морських портів та аеропортів, що ускладнює перевезення товарів. Це збільшує терміни доставки, підвищує вартість логістичних операцій та створює загрози для економічної безпеки країни. Відновлення інфраструктури потребує великих капіталовкладень і залучення інвестицій як державних, так і приватних.

Також існує дефіцит фінансових ресурсів через обмеженість бюджетних коштів і складний доступ до кредитів. Держава спрямовує більшу частину фінансів на оборону, що обмежує можливості для фінансування транспортної

інфраструктури. Підприємства, в свою чергу, стикаються з труднощами в залученні кредитів через високі ризики й нестабільність економічної ситуації.

Військові дії та економічна нестабільність також призводять до зростання витрат на логістику. Це включає додаткові заходи безпеки, підвищення цін на паливо, страхові виплати та збільшення тарифів на перевезення. Високі логістичні витрати ускладнюють діяльність логістичних компаній, знижують конкурентоспроможність українських підприємств на міжнародному ринку.

Ще однією проблемою є труднощі з міжнародною співпрацею. Отримання фінансової підтримки від міжнародних організацій ускладнюється через геополітичні ризики та обмеження, пов'язані з війною. Багато міжнародних інвесторів обережно ставляться до фінансування проєктів в Україні через високий рівень ризику. Крім того, блокування частини експортних маршрутів через морські порти змушує українські підприємства використовувати альтернативні, більш дорогі шляхи транспортування через сусідні країни.

Фінансування логістики в Україні потребує нових підходів і стратегічного планування для забезпечення стабільності та розвитку галузі в умовах післявоєнного відновлення. Одним із ключових напрямів є міжнародна фінансова підтримка, що включає залучення грантів, кредитів та інвестицій від міжнародних фінансових інституцій, таких як Світовий банк, Європейський банк реконструкції та розвитку, а також Міжнародний валютний фонд. Важливим кроком є розвиток державно-приватного партнерства, яке передбачає активну співпрацю між державою та бізнесом у будівництві, модернізації логістичної інфраструктури, зокрема транспортних коридорів, залізничних вузлів, портів і складів. Цифровізація логістики також є важливим напрямом, що включає впровадження інтелектуальних транспортних систем (ITS), використання блокчейн-технологій для підвищення прозорості фінансових операцій і автоматизацію управлінських процесів ланцюгів постачання.

З метою підтримки підприємств логістичної сфери необхідно запровадити пільгове кредитування та страхування ризиків, створюючи спеціальні фінансові програми, компенсуючи частину витрат на страхування перевезень у високоризикових регіонах. Оптимізація податкових механізмів також є ключовим фактором відновлення, що включає впровадження податкових пільг і стимулюючих програм для інвесторів у логістичний сектор, знижуючи фінансове навантаження на підприємства. Розвиток екологічної та сталої логістики, зокрема перехід на альтернативні джерела енергії,

електротранспорт і використання екологічно чистих технологій, дозволить зменшити витрати та відповідати міжнародним стандартам.

Отже фінансування логістичних процесів у період післявоєнного відновлення України є стратегічно важливим напрямком, який потребує комплексного підходу та активної співпраці держави, бізнесу та міжнародних фінансових організацій. Основні виклики, пов'язані з руйнуванням інфраструктури, дефіцитом фінансових ресурсів і високими ризиками, можуть бути подолані шляхом ефективного використання міжнародної фінансової допомоги, реалізації програм державно-приватного партнерства, запровадження пільгового кредитування та страхування ризиків.

Ключовими пріоритетами є цифровізація логістичних процесів, що дозволить зменшити витрати та підвищити прозорість операцій, а також створення сприятливих податкових умов для підприємств, які беруть участь у логістичних ланцюгах постачання. Важливою складовою є також впровадження екологічно чистих транспортних рішень та розвиток мультимодальних перевезень, що сприятиме підвищенню енергоефективності та інтеграції України у міжнародні логістичні мережі.

Враховуючи світові тенденції, розвиток фінансування логістичних процесів має ґрунтуватися на застосуванні сучасних фінансових інструментів, включаючи механізми грантового фінансування, залучення венчурного капіталу та впровадження фінансових технологій для оптимізації платіжних і страхових операцій. Таким чином, ефективне фінансове забезпечення логістичної інфраструктури стане ключовим фактором стабільного економічного розвитку України та її конкурентоспроможності на глобальному ринку.

Література

1. Національна транспортна стратегія України на період до 2030 року. Схвалено Кабінетом Міністрів України від 30.05.2018. Режим доступу: <https://mtu.gov.ua/news/28581.html>
2. Нестеренко О. І. Відновлення транспортної інфраструктури в умовах постконфліктного відновлення. Транспорт і логістика. 2022. № 12. С. 56–62.
3. Безугла Л. С., Юрченко Н. І., Ільченко Т. В., Пальчик І. М., Воловик Д. В. Логістика. Дніпро. 2021. 252 с.

БЮДЖЕТУВАННЯ В АВТОМАТИЗОВАНИХ СИСТЕМАХ УПРАВЛІННЯ ПРОЄКТАМИ

С. І. Мороз, к. е. н., доцент, доцент кафедри
інформаційних систем і технологій,
Дніпровський державний аграрно-
економічний університет, м. Дніпро, Україна

Бюджетування є критично важливим інструментом в управлінні фінансами підприємств, оскільки воно забезпечує основу для планування, контролю та оцінки фінансової діяльності. Бюджетування також є невід'ємною частиною успішного управління проєктами. Воно забезпечує чітке розуміння фінансових ресурсів, необхідних для здійснення проєкту, а також дозволяє ефективно контролювати витрати в процесі його реалізації. Україну очікує багато проєктів з відновлення і відбудови, а залучення автоматизованих систем управління проєктами (АСУП), дозволяє зробити бюджетування точним та прозорим.

Загалом, системи управління проєктами це спеціалізоване програмне забезпечення, що поєднує програми для планування завдань, складання розкладів, контролю вартості ресурсів і керування бюджетом, розподілу різноманітних ресурсів, спільної роботи, керування реалізацією проєктів тощо.

Основні функціональні можливості АСУП для процесів бюджетування:

- автоматизоване створення бюджетів на основі структури робіт проєкту та історичних даних;
- регулярний моніторинг видатків та порівняння фактичних витрат з плановими;
- ідентифікація причин відхилень від бюджету та розробка заходів щодо їх усунення;
- формування прогнозів майбутніх витрат на основі поточних даних;
- генерація звітів про виконання бюджету для різних рівнів управління.

Використання методів проєктного менеджменту і спеціального програмного забезпечення для розробки і аналізу бюджетів забезпечують ряд їх важливих параметрів.

Насамперед, наочність і деталізацію, зокрема розробку розгорнутих бюджетів, розбиваючи витрати на окремі елементи проєкту, що допомагає ідентифікувати потенційні ризики та оптимізувати витрати.

По-друге, швидкість і ефективність планування та аналізу, адже численні рутинні завдання, як-то збір даних та розрахунки, виконуються автоматично, що вивільняє час співробітників для виконання більш стратегічних завдань.

По-третє, гнучкість, завдяки можливості швидкого (і навіть автоматичного) коригування бюджетів у випадку виникнення непередбачених ситуацій, що забезпечить актуальність бюджету протягом усього проекту та покращить процеси прийняття рішень в управлінні проектами.

По-четверте, прозорість, бо вся інформація про бюджет зберігається в єдиній системі, що забезпечує інформованість всіх учасників проекту.

І останнє, інтеграція з іншими системами, наприклад, фінансовими чи бухгалтерськими задля автоматизації обміну виробничими і фінансовими даними, що забезпечує більш ефективну комунікацію та координацію дій.

Проблемними аспектами у автоматизованому бюджетуванні є ризик помилок, залежність від якісних даних, недостатня кваліфікація персоналу та ін.

На ринку пропонуються велика кількість АСУП, але для масштабних проєктів слід особливо відзначити Microsoft Project. Для невеликих проєктів можна скористатися програмним забезпеченням (ПЗ) з відкритим кодом, як-то ProjectLibre, Trello, OpenProject, ClickUp. Зазвичай безкоштовне ПЗ має суттєві обмеження по спільній роботі над проєктом чи функціональності.

Модулі управління проектами також включають до складу систем управління взаємовідносинами з клієнтами (CRM) та інтегрованих інформаційних систем (ERP). Слід відзначити Salesforce Sales Cloud в CRM Salesforce, Zoho Projects в CRM Zoho, Oracle Primavera P6 в ERP Oracle, SAP Project Systems в ERP SAP та багато інших.

Очевидно, що обираючи систему управління проектами для бюджетування необхідно враховувати ряд чинників:

- розмір і складність проєктів: для великих і складних проєктів потрібні більш потужні системи, що дозволяють спільну роботу над проєктами багатьом співробітникам (агрономи, інженери, фінансисти, економісти, менеджери та інші);

- галузеві особливості: виробнича діяльність у різних галузях можуть мати специфіку бюджетування, тому система повинна підтримувати необхідні функціональні можливості;

- бюджет: вартість програмного забезпечення може значно варіюватися залежно від версії, умов ліцензії (локальні чи хмарні версії), кількості робочих місць та поточних маркетингових акцій, тому необхідно ретельно аналізувати пропозиції розробників і узгоджувати з власними фінансовими можливостями;

- інтеграцію з іншими системами, бо система повинна інтегруватися з інформаційною системою підприємства на рівні баз даних.

Підсумовуючи, автоматизовані системи управління проектами є потужним інструментом для ефективного бюджетування. Вони дозволяють підвищити точність прогнозів, зменшити ризики, поліпшити прийняття рішень та забезпечити прозорість фінансової компоненти проекту.

РОЛЬ БЛОКЧЕЙН-ТЕХНОЛОГІЙ У ТРАНСФОРМАЦІЇ ФІНАНСОВИХ РИНКІВ ТА ІНВЕСТИЦІЙНОГО АНАЛІЗУ

Є. Ю. Нікітченко, здобувачка першого
(бакалаврського) рівня вищої освіти,
Дніпровський державний аграрно-
економічний університет, м. Дніпро,
Україна

Науковий керівник – А. Ю. Сірко, к. е. н.,
старший викладач кафедри фінансів,
банківської справи та страхування,
Дніпровський державний аграрно-
економічний університет, м. Дніпро,
Україна

Швидкий розвиток блокчейн-технологій здійснює значний вплив на фінансові ринки, змінюючи традиційні підходи до інвестиційного аналізу та управління активами. Використання блокчейну забезпечує підвищення прозорості, зниження витрат на посередників та створює нові можливості для інвесторів. Блокчейн є децентралізованою базою даних, що забезпечує прозорість і безпеку фінансових операцій. Його основними принципами є використання блоків, хешування та консенсусні алгоритми, такі як Proof of Work (PoW) і Proof of Stake (PoS). Існують різновиди блокчейну, серед яких публічні, приватні та гібридні системи, що відрізняються рівнем доступу та функціональними особливостями [1].

Застосування блокчейну у фінансових ринках охоплює широкий спектр сфер, включаючи криптовалюти (Bitcoin, Ethereum), токенизацію активів та децентралізовані фінанси (DeFi). Децентралізовані фінансові сервіси надають можливості для кредитування, стейкінгу та операцій на децентралізованих біржах (DEX), а використання розумних контрактів значно підвищує ефективність та знижує ризики помилок у фінансових транзакціях. Інвестиційний аналіз за допомогою блокчейну дозволяє отримувати дані в режимі реального часу, що забезпечує більшу прозорість фінансових потоків. Зниження витрат на посередників сприяє здешевленню фінансових операцій, а нові інструменти, такі як токенизовані акції, NFT та індексні токени, розширюють інвестиційні можливості [2].

Серед основних переваг блокчейну для інвесторів варто виділити децентралізацію, що зменшує залежність від централізованих фінансових установ, безпеку, яка забезпечується криптографічними методами захисту, та високу ліквідність активів, що дозволяє здійснювати швидкі операції на децентралізованих платформах. Однак широке впровадження блокчейн-технологій супроводжується низкою викликів, серед яких регуляторна невизначеність через відсутність єдиних стандартів у різних країнах, висока волатильність криптовалют, що створює значні ризики для інвесторів, а також велике енергоспоживання, особливо у випадку алгоритмів консенсусу на основі PoW [3].

Перспективи розвитку блокчейну у фінансових ринках пов'язані з інтеграцією цієї технології в традиційні фінансові системи, розвитком цифрових валют центральних банків (CBDC) та використанням блокчейну для управління ESG-активами (екологічні, соціальні та управлінські фактори). Загалом блокчейн-технології здійснюють революційні зміни у фінансовій сфері, відкриваючи нові можливості для інвесторів та фінансових аналітиків. Проте для їхнього повноцінного впровадження необхідно вирішити низку регуляторних, технічних та екологічних проблем. Інвесторам необхідно усвідомлювати як переваги, так і ризики використання блокчейну для ефективного управління активами.

Література

1. Накамото С. Біткойн: цифрова пірингова грошова система. К.: Видавництво «Крипто-Літ», 2020. 150 с.
2. Антонопулос А. М. Основи блокчейну: технологія, економіка, майбутнє. Львів: Видавництво «ТехноЛіга», 2021. 320 с.
3. Теплін Р., Лані Е. Децентралізовані фінанси (DeFi): нова ера фінансових інновацій. Харків: Видавництво «ФінТех», 2022. 280 с.

ІНФОРМАЦІЙНІ ТЕХНОЛОГІЇ У ФІНАНСАХ: СУЧАСНІ ТРЕНДИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ

С. Ю. Хамініч, , д. е. н., професор,
професор кафедри соціально-економічних
дисциплін, Дніпровський державний
університет внутрішніх справ, с. н. с.
лабораторії економічних досліджень,
Дніпропетровський науково-дослідний
інститут судових експертиз, м. Дніпро,
Україна

В. В. Мирошниченко, здобувач третього
(освітньо-наукового) рівня вищої освіти,
Дніпровський державний університет
внутрішніх справ, м. Дніпро, Україна

У сучасному світі інформаційні технології (ІТ) відіграють ключову роль у розвитку фінансового сектору. Завдяки цифровим інноваціям процеси управління фінансами стали швидшими, зручнішими та безпечнішими. Сучасні тренди в галузі фінансових технологій свідчать про безперервне вдосконалення сервісів, що підвищує ефективність і доступність фінансових послуг для широкого загалу.

Сучасні тренди фінансових технологій включають наступні напрями:

- фінтех та діджитал-банкінг;
- блокчейн та криптовалюти;
- штучний інтелект та великий масив даних;
- автоматизація процесів та роботизація;
- кібербезпека у фінансовій сфері тощо.

Сучасні фінансові технології (фінтех) сприяють автоматизації банківських

процесів, зменшенню паперової бюрократії та підвищенню рівня зручності для користувачів. Мобільний банкінг та інтернет-банкінг дозволяють здійснювати платежі, перекази та інші операції онлайн, що значно економить час клієнтів.

Технологія блокчейн є однією з найбільш перспективних у фінансовій сфері, оскільки забезпечує високий рівень безпеки, прозорість транзакцій та зменшення витрат на посередників. Криптовалюти, такі як Bitcoin та Ethereum, продовжують набувати популярності, стаючи альтернативним засобом збереження та обміну активів [1].

Використання штучного інтелекту (ШІ) у фінансах дозволяє прогнозувати ринкові тенденції, аналізувати поведінку клієнтів і виявляти шахрайські схеми. Великі дані (Big Data) допомагають фінансовим установам

створювати персоналізовані пропозиції та підвищувати якість обслуговування клієнтів.

Роботизовані системи дозволяють автоматизувати рутинні фінансові операції, що знижує витрати компаній та мінімізує людські помилки. Чат-боти та віртуальні асистенти активно використовуються банками для обслуговування клієнтів у режимі 24/7.

Зі зростанням обсягів онлайн-транзакцій зростає і кількість кіберзагроз. Фінансові установи активно впроваджують сучасні системи захисту даних, такі як багатофакторна аутентифікація, шифрування інформації та біометричні методи ідентифікації.

Вплив глобалізаційних викликів на фінансові технології в умовах конкурентного бізнес – середовища сприяє й розвитку нових можливостей.

Глобалізація створює як нові можливості, так і серйозні виклики для інформаційних технологій у фінансовій сфері.

Розвиток світової економіки, інтеграція ринків та міжнародні фінансові транзакції потребують все більшої стандартизації та узгодженості технологічних рішень. Одним із ключових викликів є регулювання та відповідність законодавчим нормам у різних країнах, оскільки фінансові технології часто виходять за межі національних юрисдикцій.

Крім того, зростання обсягів цифрових платежів та транснаціональних транзакцій підвищує ризик кіберзагроз, шахрайства та відмивання грошей. Це вимагає впровадження нових механізмів контролю, а також міжнародної співпраці між урядами, фінансовими установами та технологічними компаніями.

Глобальні економічні кризи, викликані пандеміями чи геополітичними конфліктами, також впливають на фінансові технології. У таких умовах важливим є розвиток стійких та адаптивних цифрових платформ, здатних швидко реагувати на економічні зміни та підтримувати стабільність фінансових систем [2].

Перспективи розвитку фінансових технологій у сучасному вимірі сприяють розвитку не тільки у фінансовій сфері, а й в інших сферах діяльності суб'єктів господарювання, галузі, національного господарства.

У найближчі роки розвиток інформаційні технології у фінансах продовжуватиме набирати обертів. Впровадження нових технологій сприятиме більшій фінансовій інклюзії, що дозволить навіть віддаленим регіонам отримувати доступ до сучасних банківських послуг. Децентралізовані фінанси та смарт-контракти змінять традиційну банківську систему, роблячи її більш відкритою та ефективною.

Окрім цього, зростання кількості фінтех-стартапів та інвестицій у цифрові платформи вказує на те, що майбутнє фінансової сфери тісно пов'язане з інноваційними рішеннями. Застосування штучного інтелекту, автоматизованих систем та блокчейну сприятиме підвищенню прозорості, надійності та зручності фінансових послуг.

Таким чином, інформаційні технології змінюють фінансовий сектор, роблячи його більш технологічним, безпечним і доступним. Сучасні тренди, такі як мобільний банкінг, блокчейн, штучний інтелект та кібербезпека, сприяють розвитку галузі, а їх подальше вдосконалення відкриває нові можливості для фінансових установ і споживачів. У майбутньому можна очікувати ще більшу інтеграцію цифрових рішень у фінансову систему, що призведе до ще більшого комфорту та безпеки користувачів.

Література

1. Хамініч С. Ю. Інноваційні методи управління в соціально-орієнтованій системі підприємства. Східна Європа: економіка, бізнес та управління. 2023. № 2 (39). URL: <http://www.easterneuropeebm.in.ua/index.php/vipusk-39-2023>
2. Хамініч С. Ю., Мирошніченко В. В. Роль інформаційного фактора в забезпеченні національної безпеки в умовах глобалізаційних викликів. Міжнародна та національна безпека: теоретичні і прикладні аспекти : матеріали VIII Міжнар. Наук.-практ. Конф. (м. Дніпро, 15 березня. 2024 р.) ; у 2-х ч. – Ч. II. – Дніпро : ДДУВС, 2024. С.343-345.

ВПРОВАДЖЕННЯ КОНТЕНТ-МАРКЕТИНГУ У СИСТЕМУ МАРКЕТИНГУ ПІДПРИЄМСТВ: ПЕРСПЕКТИВИ ТА ВИКЛИКИ

*С. Ю. Хамініч, , д. е. н., професор, професор
кафедри соціально-економічних дисциплін,
Дніпровський державний університет
внутрішніх справ, с. н. с. лабораторії
економічних досліджень,
Дніпропетровський науково-дослідний
інститут судових експертиз, м. Дніпро,
Україна
Д. О. Яшин, здобувач третього (освітньо-
наукового) рівня вищої освіти, Дніпровський
державний університет внутрішніх справ,
м. Дніпро, Україна*

Одним із ключових аспектів успішної маркетингової стратегії сучасних підприємств є ефективне впровадження контент-маркетингу. Цей підхід дозволяє не лише залучати нових клієнтів, але й утримувати існуючих, забезпечуючи довготривалі відносини з ними. Контент-маркетинг передбачає створення та поширення цінного, релевантного та послідовного контенту з метою привернення та утримання чітко визначеної аудиторії.

Контент-маркетинг ефективно працює в поєднанні з іншими інструментами маркетингу. Наприклад, оптимізація контенту для пошукових систем забезпечує покращення видимості сайту в пошукових запитах, що збільшує органічний трафік. Соціальні мережі слугують платформою для поширення контенту, залучення аудиторії та стимулювання обговорення.

Електронна розсилка дозволяє доставляти персоналізований контент безпосередньо до клієнтів, формуючи тісніший контакт із ними. Рекламу з оплатою за клік може використовувати контент як основний елемент, що привертає увагу потенційних клієнтів і направляє їх на посадкові сторінки.

Інтеграція контент-маркетингу із системами автоматизації маркетингу дозволяє налаштовувати індивідуальний підхід до кожного клієнта, аналізуючи його поведінку та інтереси. Це сприяє створенню контенту, який найбільш ефективно впливає на процес прийняття рішень.

Перспективи розвитку контент-маркетингу базуються на розвитку тенденцій глобалізації і включають такі:

- персоналізацію контенту;
- інтерактивний контент;
- віртуальну реальність;
- інтеграцію штучного інтелекту;
- мікронавчання;
- активне впровадження блокчейну.

З розвитком цифрових технологій та зміною поведінки споживачів, контент-маркетинг продовжує еволюціонувати. Однією з головних тенденцій є персоналізація контенту. Сучасні споживачі очікують отримувати інформацію, яка відповідає їхнім інтересам, потребам та вподобанням. Використання великих даних та алгоритмів штучного інтелекту дозволяє створювати персоналізований досвід для кожного клієнта [1].

Ще однією важливою тенденцією є інтерактивний контент, який залучає аудиторію до активної участі. Це можуть бути тести, опитування, віртуальні тури або інтерактивні інфографіки. Такий контент не лише підвищує рівень взаємодії з брендом, але й дозволяє зібрати корисну інформацію про аудиторію.

Крім того, розвиток технологій віртуальної реальності відкриває нові можливості для контент-маркетингу. Наприклад, демонстрація продуктів у цьому форматі дає клієнтам можливість «спробувати» товар перед покупкою, що сприяє підвищенню довіри до бренду.

Одна з головних тенденцій майбутнього – інтеграція штучного інтелекту та машинного навчання у процес створення контенту. Алгоритми штучного

інтелекту вже зараз допомагають створювати тексти, генерувати зображення, аналізувати ефективність кампаній та прогнозувати інтереси аудиторії.

Попри численні переваги, контент-маркетинг стикається і з низкою викликів.

Одним із головних викликів сьогодення є зростання конкуренції за увагу аудиторії. Щодня користувачі отримують величезну кількість інформації, тому підприємствам потрібно докладати значних зусиль, щоб їхній контент виділявся серед інших.

Ще одним викликом є постійна необхідність у створенні якісного контенту. Це потребує ресурсів – часу, грошей та професійних навичок. Часто підприємства стикаються з труднощами у підтримці послідовності та регулярності у створенні матеріалів.

Зміни у алгоритмах соціальних мереж також можуть впливати на охоплення контенту. Наприклад, зниження органічного охоплення вимагає додаткових інвестицій у платну рекламу, що може збільшувати витрати на контент-маркетинг.

Незважаючи на виклики, ефективний контент-маркетинг може принести підприємству значні результати. Він сприяє підвищенню лояльності клієнтів, розширенню аудиторії та збільшенню продажів. Завдяки правильно побудованій контент-стратегії компанії можуть досягти довгострокового успіху та зміцнити свою позицію на ринку [2].

Контент-маркетинг також позитивно впливає на імідж бренду. Він дозволяє демонструвати експертність компанії, будувати довіру та встановлювати емоційний зв'язок із клієнтами. Отже, контент стає не лише інструментом залучення, але й важливим елементом формування репутації.

Таким чином, контент-маркетинг – це не просто тренд, а необхідність для сучасного бізнесу, що прагне бути успішним і конкурентоспроможним. Інвестуючи у створення якісного, цінного та релевантного контенту, підприємства не лише підвищують свої маркетингові результати, але й зміцнюють стосунки зі споживачами. Контент-маркетинг – це потужний інструмент у системі маркетингу підприємств, який допомагає адаптуватися до сучасних умов ринку та забезпечувати сталий розвиток. Успіх у цій сфері вимагає глибокого розуміння потреб аудиторії, творчого підходу до створення контенту та використання сучасних технологій. Перспективи контент-маркетингу залишаються багатообіцяючими, і підприємства, які інвестують у цю сферу, можуть розраховувати на значні конкурентні переваги.

Майбутнє контент-маркетингу – це інновації, творчий підхід та адаптація до постійно змінюваного цифрового середовища. Компанії, які готові розвивати свої стратегії та використовувати сучасні технології,

матимуть значні переваги у глобальній конкуренції у сучасному бізнес-середовищі.

Література

1. Хамініч С. Ю., Яшин Д. О. Формування маркетингових стратегій на засадах інновацій. Інноваційні наукові дослідження: правовий, економічний та соціальний виміри: матеріали Міжнар. Наук.-практ. Конф. (м. Дніпро, 24 листоп. 2023 р.). Дніпро: Дніпроп. Держ. Ун-т внутр. Справ, 2024. С. 207-211.
2. Хамініч С. Ю., Сокол П. М. Трансформація механізму маркетингу українських підприємств у сучасному бізнес-середовищі [Текст] Монографія / П.М. Сокол, С.Ю. Хамініч – Дніпро: Вид-во «НоваІдеологія», 2022. – 160 с.

РОЛЬ ХМАРНИХ ТЕХНОЛОГІЙ У ФІНАНСОВОМУ СЕКТОРІ

І. І. Шрамко, *старший викладач кафедри інформаційних систем і технологій, Дніпровський державний аграрно-економічний університет, м. Дніпро, Україна*

Хмарні технології за останнє десятиліття трансформували майже всі галузі економіки, і фінансовий сектор не є винятком. Їх впровадження змінило підходи до обробки, зберігання та аналізу даних, що, у свою чергу, значно вплинуло на ефективність бізнес-процесів, зменшення витрат та підвищення конкурентоспроможності установ. Сьогодні банки, страхові компанії, інвестиційні фонди та інші фінансові установи активно використовують хмарні рішення для оптимізації операцій, масштабування своїх сервісів, забезпечення гнучкості у веденні бізнесу та швидкого реагування на зміни ринку. Водночас ця трансформація супроводжується певними ризиками та викликами, зокрема у сфері кібербезпеки, збереження конфіденційності даних та дотримання нормативних вимог.

Однією з ключових переваг хмарних технологій є можливість використання ресурсів за принципом «оплати за використання». Це дозволяє фінансовим установам значно скоротити витрати на закупівлю та підтримку власної інфраструктури, адже значна частина обчислювальних потужностей, сховищ даних та програмного забезпечення тепер надається як послуга від спеціалізованих постачальників. Такий підхід не лише оптимізує витрати, але й забезпечує високий рівень масштабованості, що є особливо важливим для підприємств, яким потрібно оперативно реагувати на зростання обсягів транзакцій або різкі зміни в попиті на послуги. Можливість швидкого масштабування інфраструктури допомагає організаціям ефективно управляти піковими навантаженнями, що у свою чергу сприяє підвищенню якості обслуговування клієнтів.

Хмарні технології сприяють розвитку інноваційних сервісів та продуктів у фінансовій сфері. За рахунок інтеграції передових аналітичних інструментів, машинного навчання та штучного інтелекту, фінансові установи можуть проводити глибокий аналіз великих обсягів даних, що дозволяє виявляти закономірності, прогнозувати ризики та виявляти потенційні шахрайські операції. Наприклад, хмарні платформи дозволяють швидко аналізувати дані з різних джерел у режимі реального часу, що є надзвичайно важливим для прийняття оперативних рішень. Це особливо актуально в умовах зростаючої конкуренції та потреби забезпечення високої якості обслуговування клієнтів. За допомогою аналітичних рішень, розміщених у хмарі, банки можуть створювати персоналізовані пропозиції для клієнтів, розробляти нові фінансові продукти та впроваджувати цифрові рішення, що відповідають сучасним вимогам ринку.

Важливим аспектом використання хмарних технологій у фінансовому секторі є забезпечення високого рівня кібербезпеки. Незважаючи на певні ризики, пов'язані з розміщенням конфіденційних даних у віддалених центрах обробки, сучасні хмарні сервіси впроваджують складні системи шифрування, багаторівневу аутентифікацію та інші заходи безпеки, які дозволяють мінімізувати загрози витоку інформації. Крім того, централізований підхід до управління безпекою, який пропонують хмарні постачальники, дає можливість оперативно реагувати на нові загрози, регулярно оновлювати програмне забезпечення та впроваджувати нові протоколи захисту.

Хмарні технології відкривають нові можливості для інтеграції з іншими інноваційними рішеннями, такими як блокчейн та Інтернет речей (IoT). Ці технології дозволяють створювати більш прозорі, безпечні та ефективні системи обміну інформацією між різними учасниками ринку. Наприклад, використання блокчейну у поєднанні з хмарними сервісами сприяє підвищенню рівня довіри між контрагентами, забезпечує неможливість підробки транзакцій та створює нові можливості для розробки цифрових валют. Такі інновації допомагають фінансовим установам зменшувати операційні витрати, автоматизувати процеси та знижувати ризики, пов'язані з людським фактором. У свою чергу, Інтернет речей забезпечує збір і обробку даних з численних пристроїв у режимі реального часу, що дозволяє більш точно оцінювати стан ринку, управляти ризиками та оптимізувати операційну діяльність.

Іншою суттєвою перевагою хмарних технологій є підвищення мобільності та гнучкості фінансових установ. Завдяки хмарним сервісам співробітники можуть отримувати доступ до необхідної інформації з будь-якого місця та пристрою, що значно покращує внутрішню комунікацію та

сприяє впровадженню віддаленої роботи. Це особливо важливо в умовах глобалізації та сучасних викликів, пов'язаних із забезпеченням безперервності бізнес-процесів під час надзвичайних ситуацій, таких як пандемії або природні катастрофи. Гнучкість та мобільність дозволяють фінансовим установам оперативно адаптуватися до змін на ринку, впроваджувати нові бізнес-моделі та знижувати операційні витрати. Крім того, використання хмарних рішень сприяє створенню єдиної платформи для обміну даними між різними підрозділами компанії, що значно покращує координацію роботи та прискорює процес прийняття рішень.

Сучасні фінансові установи дедалі частіше обирають гібридні та мультихмарні стратегії, які дозволяють використовувати переваги як приватних, так і публічних хмарних рішень. Такий підхід забезпечує баланс між контролем над критично важливою інформацією та гнучкістю у використанні додаткових ресурсів. Гібридна модель дозволяє зберігати конфіденційні дані у приватних хмарах, при цьому використовуючи публічні хмарні сервіси для менш критичних операцій або для масштабування потужностей у пікові періоди. Мультихмарна стратегія, у свою чергу, знижує ризики, пов'язані з прив'язаністю до одного постачальника послуг, та сприяє збільшенню надійності та стійкості інфраструктури. Завдяки такому підходу фінансові установи отримують можливість використовувати найкращі технології з різних джерел, адаптуючи їх до своїх специфічних потреб та вимог ринку.

Окрім очевидних операційних переваг, хмарні технології сприяють розвитку культури інновацій всередині організацій. Вони стимулюють впровадження нових ідей, створення стартапів у фінансовій сфері та розвитку партнерських відносин між великими установами та молодими технологічними компаніями. Завдяки спрощенню доступу до передових інструментів аналізу даних, штучного інтелекту та обчислювальних потужностей, фінансові організації можуть швидко тестувати нові концепції, впроваджувати пілотні проекти та визначати найбільш перспективні напрямки для подальших інвестицій. Це створює сприятливе середовище для цифрової трансформації, яке дозволяє не лише оптимізувати існуючі процеси, але й створювати абсолютно нові продукти та сервіси, що відповідають сучасним вимогам клієнтів.

Водночас важливо зазначити, що перехід на хмарні технології вимагає ретельного планування та інтеграції з існуючими системами організації. Процес міграції даних та адаптації внутрішніх додатків до роботи в хмарному середовищі може бути складним та затратним за часом. Фахівцям доводиться враховувати питання сумісності, безпеки, а також забезпечення

безперервності бізнес-процесів під час перехідного періоду. Для успішного впровадження хмарних рішень необхідно формувати спеціалізовані команди, що включають експертів з ІТ, кібербезпеки, юридичних питань та управління ризиками. Тільки комплексний підхід, який враховує як технічні, так і організаційні аспекти, дозволить максимально ефективно використати можливості хмарних технологій у фінансовому секторі.

Роль хмарних технологій у фінансовому секторі є багатогранною та стратегічно важливою. Вони дозволяють не лише оптимізувати операційну діяльність та скоротити витрати, але й створюють умови для впровадження інноваційних рішень, підвищення якості обслуговування клієнтів та адаптації до швидко змінюваних умов ринку. Незважаючи на певні ризики та виклики, пов'язані з безпекою та нормативно-правовим регулюванням, правильне використання хмарних технологій може стати ключовим чинником успіху для фінансових установ, забезпечуючи їм конкурентні переваги та можливість ефективно управляти ризиками.

ІНТЕГРАЦІЯ МЕТОДІВ МАТЕМАТИЧНОГО ПРОГРАМУВАННЯ ТА ТЕОРІЇ ІГОР В ЕКОНОМІЧНУ ОСВІТУ

І. В. Щербина, к. ф.-м. н., доцент, доцент
кафедри вищої математики, фізики та
загальноінженерних дисциплін,
Дніпровський державний аграрно-
економічний університет, м. Дніпро,
Україна

Т. С. Кагадій, д. ф.-м. н., професор,
професор кафедри прикладної математики,
НТУ «Дніпровська політехніка», м. Дніпро,
Україна

У сучасному світі, де процеси розвитку суспільства взаємопов'язані та стають дедалі складнішими, роль математичної освіти в підготовці фахівців економічного профілю набуває особливого значення. Володіння потужним аналітичним інструментарієм, що базується на математичних знаннях, є не просто перевагою, а необхідністю для успішної кар'єри в економічній сфері.

Математика виступає не лише як інструмент для аналізу поточних економічних процесів, але й як засіб для прогнозування їхнього розвитку. Здатність до математичного моделювання дозволяє розробляти сценарії, оцінювати ризики та приймати обґрунтовані рішення, що є критично важливим в умовах мінливого ринку та глобальної конкуренції.

Однак, традиційний курс математики, з його акцентом на складних обчисленнях, таких як інтегрування та диференціальні рівняння, часто виявляється відірваним від реальних економічних задач. Стикаючись з абстрактними концепціями, здобувачі економічних спеціальностей не завжди можуть усвідомити їхню практичну цінність та застосування в майбутній професійній діяльності.

Натомість, методи математичного програмування та теорії ігор, що оперують з лінійними та нелінійними функціями, дозволяють моделювати реальні економічні ситуації та розв'язувати задачі оптимізації виробництва, управління ресурсами та аналізу ринкової конкуренції. Ці методи є найбільш ефективними для формування практичних навичок, необхідних для роботи в сучасній економіці, оскільки вони дозволяють студентам застосовувати математичні знання для розв'язання конкретних економічних проблем.

Таким чином, реформування математичної освіти для економістів є нагальною потребою. Необхідно переосмислити традиційні підходи та зосередитися на викладанні тих розділів математики, що мають безпосереднє застосування в економічній практиці. Це дозволить підготувати фахівців, здатних ефективно аналізувати економічні процеси, прогнозувати розвиток та приймати обґрунтовані рішення, що сприятиме розвитку економіки в цілому.

В даній роботі розглядається застосування математичного програмування та теорії ігор до розв'язання задач економічної спрямованості. Ці розділи прикладної математики використовують сучасну математичну лексику, що вже завоювала своє місце в реальних економічних задачах. Для засвоєння основних принципів не потрібно володіти складними математичними техніками. На сьогоднішній день існує безліч стандартних програмних засобів та онлайн-калькуляторів, що значно спрощують певні обчислення. Здобувачі можуть активно брати участь у створенні економіко-математичних моделей, а викладачі мають надавати більше самостійності слухачам у вивченні економічних аспектів, розробці та використанні власних ідей для подальшого розв'язання задач.

Основна частина дослідження присвячена застосуванню лінійного та нелінійного програмування в економіці. Лінійне програмування, з його методикою побудови цільової функції та пошуку екстремумів, широко використовується для оптимізації економічних процесів, наприклад, для визначення оптимальних обсягів виробництва. У таких задачах зв'язки між різними економічними показниками (витрати ресурсів, обсяги продукції, ціни, реклама та попит) описуються лінійними функціями.

Однак, для більш точного відображення реальних економічних ситуацій, часто необхідно використовувати нелінійні функції, що призводить до задач

нелінійного програмування. Наприклад, якщо для виробничої системи потрібно розробити план випуску продукції, що забезпечить найкраще використання ресурсів, тоді маючи інформацію про запаси ресурсів, норми витрат та ціни реалізації, можна поставити задачу максимізації доходу. Але якщо врахувати фактори ринкової конкуренції, такі, як оптимальна ціна, невизначеність та ризики, тоді лінійна модель стає недостатньою. Для врахування ризиків використовується дисперсія, що автоматично переводить задачу в область нелінійного програмування.

В якості прикладів розглянуті наступні проблеми: задача про максимізацію чистого доходу фермерського господарства шляхом оптимального розподілу посівних площ під різні культури та задача про будівництво елеватора для зберігання зерна за типовим проектом із забезпеченням максимального прибутку і мінімальних витрат. Для розв'язання першої задачі використовується метод множників Лагранжа, що дозволяє звести задачу умовного екстремуму до задачі безумовного екстремуму. Друга задача розв'язана за допомогою критеріїв невизначеності Вальда, Гурвіца, Севіджа та Лапласа.

Впровадження методів математичного програмування та теорії ігор у навчальний процес економічних спеціальностей є ключовим фактором для підвищення професійної підготовки здобувачів вищої освіти усіх рівнів. Це сприятиме розвитку аналітичного мислення, формуватиме здатність до ефективного моделювання та оптимізації економічних процесів, прийняття обґрунтованих рішень у нестабільних економічних умовах. Оволодіння цими методами дозволить молодим фахівцям успішно адаптуватися до вимог сучасного ринку праці та забезпечить формування покоління економістів, здатних до інноваційних підходів у вирішенні складних економічних завдань.

Література

1. Задорожня Т., & Шибко О. Використання лінійного програмування для розв'язання задач оптимізації. Grail of Science, 2023. № 26. С. 244–248. URL: <https://doi.org/10.36074/grail-of-science.14.04.2023.043>
2. Гевлич І. Використання прикладних програм та навичок програмування при вирішенні економетричних задач. Економіка і організація управління. 2024. С. 69-79. URL: <https://doi.org/10.31558/2307-2318.2024.2.6>
3. Олешко Т. І., Лобанов М. О. Економічні задачі в теорії ігор. Проблеми системного підходу в економіці. Збірник наукових праць. Випуск 3(65), 2018. С. 120-123.
4. Щербина І. В., Кагадій Т. С., Сушко Л. Ф., Бабець Д. В. Розвинення методологій викладання математики при формуванні фахових компетентностей економістів. Агросвіт. 2022 №19, С. 40-47. URL: <https://doi.org/10.32702/2306-6792.2022.19.40>

PRINCIPLE APPROACHES TO FORECASTING ECONOMIC DEVELOPMENT IN A TERMS OF UNCERTAINTY

O. M. Hrabchuk, *D. Sc. In Economics, Professor, Professor of the Department of Finance, Banking and Insurance, Dnipro State Agrarian and Economic University, Dnipro, Ukraine*

The existence of a relationship between the disruption of the stability of the structure of economic systems and the onset of crisis periods in their development, and therefore the formation of a structurally integrated approach to management, requires a solid scientific justification. In particular, one of the tasks of the study is to quantitatively confirm the convergence of periods of destruction of economic systems and crisis periods in their development. The subject of the study is the qualitative regularities of the development of economic systems as a structurally organized integrity.

Financial forecasting of economic development in a terms of uncertainty is based on determining the entropy of the distribution of financial characteristics of economic processes. The numerical characteristic of the distribution laws, which expresses their uncertainty, is called entropy. Uncertainty is estimated only by the probabilities of the values of a random variable; the values of the random variable themselves do not appear in the assessment of uncertainty. The need to introduce uncertainty as a characteristic follows from the fact that laws with the same first moments can be characterized by different degrees of uncertainty. However, the values of the characteristics themselves are not essential for calculating their uncertainty. The most important stage of financial forecasting in a terms of uncertainty is the isolation of substructures of the economic system, according to which further operations will be carried out. Such isolation must meet the following conditions:

- firstly, each of the substructures must be characterized by similar financial processes, according to which the same characteristics will exist;
- secondly, for the selected characteristics there must be technical possibilities for performing the corresponding calculations;
- thirdly, within each of the substructures, stable substructural formations, the so-called fractals, must be isolated.

If such substructural formations are not isolated (or rather, their existence is not confirmed by S/R analysis), then the entire substructure can be considered a single formation and further calculations should be carried out for the entire substructure. It is not advisable to clean up “white noise” when forming the

appropriate database, since it is the random fluctuations of the characteristics that will be the subject of uncertainty research.

However, it is necessary to determine the possibility of the existence of a relationship between and within stable substructural formations. If there are high-density relationships, the existence of causality is checked and groups of characteristics that are interconnected are isolated. Such isolation is carried out on the basis of S/R analysis, which allows determining the dimension of the group of characteristics. If such dimension is less than the topological one, then there are grounds to assert the fractality of the substructural formation.

The sequence of structural analysis can be applied only for independent financial characteristics. Only in this case is it appropriate to study various kinds of dynamics without taking into account the mutual influences of financial characteristics. However, within the economic system there are stable and unstable substructural formations that have contingently codependent dynamics. In this case, the necessary stages of the study are checking the correspondence of the composition of fractals according to different substructures of the economic system. If the composition of fractals is appropriate, then it can be stated that the distribution processes within these fractals in different substructures occur in a similar way, and, therefore, the conditional entropy of these identical fractals within different substructures should be the same. However, for related financial characteristics, it is possible to determine only the destruction coefficient of the system and it is not possible to determine the destruction coefficient of the inconsistency of the dynamics, since we are not dealing with temporally dependent characteristics. However, the dynamics of the destruction coefficient of the system according to dependent financial characteristics also makes it possible to calculate the moment of bifurcation of the system. We believe that for cyclic processes, it is possible to coincide the bifurcation moments of the system by the coefficient of destruction of the system by independent financial characteristics, the coefficient of destruction of the system by dependent financial characteristics, and the coefficient of destruction of the inconsistency of dynamics. In general, their ratio allows us to describe the state of the system.

FINTECH STARTUPS: INNOVATIONS THAT ARE CHANGING THE FINANCIAL INDUSTRY

O. M. Karamushka, *PhD in Economics, Associate Professor, Acting Head of the Department of Information Systems and Technologies, Dnipro State Agrarian and Economic University, Dnipro, Ukraine*

FinTech startups have revolutionized the financial industry by introducing innovative technologies and changing traditional business models. Over the past decade, digital transformation has swept through almost every aspect of the financial sector, opening up new opportunities for banks, investors, consumers, and businesses. At the center of these changes are FinTech startups, which use modern technologies such as blockchain, artificial intelligence, data analytics, and mobile solutions to make financial services more accessible, faster, and more efficient. Through innovation, these companies not only optimize internal operations, but also reduce costs, increase transparency, and create new business models that meet the requirements of the modern market.

One of the key innovations brought by FinTech startups is digital payment systems. Through the use of mobile applications, e-wallets, and other technological solutions, users can conduct financial transactions quickly and conveniently. Such systems allow not only to make payments in real time, but also to track expenses, plan a budget and receive personalized recommendations on financial planning. Integration with mobile devices contributes to a wider coverage of the population, especially in regions where traditional banking infrastructure remains underdeveloped. At the same time, the use of artificial intelligence and machine learning technologies allows to ensure a high level of transaction security, analyzing potential threats and quickly responding to them.

Another revolutionary technology is blockchain, which gave impetus to the creation of new types of financial instruments and platforms. Due to its decentralized nature, blockchain provides a high level of transparency and security of operations, which is extremely important for the financial industry. The use of blockchain has allowed the creation of cryptocurrencies, smart contracts and other innovative solutions that reduce the risks of fraud, facilitate transactions and reduce data processing time. FinTech startups are actively implementing these technologies to optimize payments, international transfers, asset trading, and even automate complex financial transactions that require high accuracy and speed. The development of this technology not only contributes to the modernization of existing processes, but also opens up opportunities for the creation of new business models based on the concepts of decentralized finance (DeFi).

Another important area of activity for FinTech startups is digital banking. Traditional banks, although they have significant experience and resources, are not always able to quickly implement the latest technologies due to their extensive corporate structure and complex internal processes. Digital banks, or neo-banks, offer consumers completely online services without physical branches. This allows for significant cost reductions, optimization of operations, and convenient access to financial services. Such platforms often integrate personalized functions, such as automatic financial planning, spending analytics, and even investment recommendations. In addition, digital banks are actively implementing innovative solutions in terms of user interface and security, which increases the level of trust among customers and stimulates the further development of this market segment.

In the field of investment, FinTech startups also play a prominent role, offering automated platforms for capital management, known as robo-advisors. These services use algorithms to analyze market trends, assess risks and form investment portfolios, which makes the investment process more accessible to the general public. Thanks to robo-advisors, even beginners in the field of investment can receive professional recommendations and manage their capital without having to contact traditional financial advisors. Modern platforms often integrate elements of social investing, which allows users to exchange ideas, analyze the strategies of other investors and receive feedback from the community. This approach helps to reduce barriers to entry into investment activities and stimulates the development of financial literacy among the population.

Innovations in the insurance industry – InsurTech – are another vivid example of how FinTech startups are changing the traditional financial industry. Modern insurance platforms use data analytics, the Internet of Things (IoT) and mobile applications to develop new products and services that allow to optimize the insurance process, increase the accuracy of risk assessment and make insurance more personalized. For example, IoT technologies allow platforms to receive real-time data on the condition of their property or vehicles, which contributes to a more efficient risk assessment and timely response to potential threats. In addition, automation of processes, including claims processing and underwriting, reduces administrative costs and allows you to focus on individual customer needs. This new approach to insurance not only increases the efficiency of companies, but also creates additional value for customers by ensuring a more transparent and fair distribution of insurance payments.

At the same time, the development of technology opens up new horizons for regulatory innovations, or RegTech, aimed at optimizing compliance processes. In modern conditions, financial activities are becoming increasingly complex, and traditional monitoring and reporting methods are no longer able to effectively cope

with the volume of data and the speed of change. FinTech startups specializing in RegTech use modern information technologies to automate the processes of data analysis, identifying anomalies and ensuring compliance with regulatory norms. This allows financial institutions to quickly adapt to changes in legislation, reduce the risks of sanctions and improve internal control over operations. The use of artificial intelligence to detect suspicious transactions and fraud provides a higher level of security, which is extremely important for customer trust and the stability of the financial system.

FinTech startups significantly affect the change in the structure of the financial services market due to increased competition. They force traditional financial institutions to look for new approaches to doing business, modernize their services and introduce innovations in order not to lose competitiveness. This process is often accompanied by close cooperation between large banks and startups, when the latter act as catalysts of change, offering technological solutions, and traditional institutions – their resources and client base. Such synergy contributes not only to improving the quality of financial services, but also to creating new market niches, where innovation becomes the main factor of success.

In the future, we can expect even more integrated solutions that combine the capabilities of blockchain, artificial intelligence, the Internet of Things and big data to create flexible and adaptive financial systems. This approach will allow to ensure a high level of personalization of services, automate routine operations and further reduce operating costs. At the same time, the development of technologies opens up new opportunities for financial inclusion, since even the most remote regions will be able to access modern financial instruments via mobile communications and the Internet. This process will certainly contribute to reducing the digital divide between different countries and regions, stimulating the development of the global financial services market.

FinTech startups are the driving force of modern innovations in the financial sector. Their impact is felt both on a global scale and at the local level, where they contribute to the introduction of new technologies, the optimization of financial processes and the creation of new market opportunities. Modern digital technologies not only improve access to financial services, but also create conditions for the development of new business models that meet the needs of modern society. At the same time, the challenges associated with cybersecurity, regulation and the adaptation of traditional structures to new conditions remain relevant and require constant attention from both the private sector and government authorities. Thus, FinTech startups demonstrate the ability to quickly introduce innovations, adapt to market changes and create long-term value for society, which makes them an

important factor in modern economic development and digital transformation of the financial industry.

FINANCIAL RISK MODELING: MODERN APPROACHES AND ALGORITHMS

S. M. Khalatur, *D. Sc. In Economics,
Professor, Head of Department of Finance,
Banking and Insurance
Dnipro State Agrarian and Economic
University, Dnipro, Ukraine*

Financial risk modeling is one of the most important components of the modern financial industry, allowing enterprises, investors and banks to effectively assess potential threats and uncertainties associated with financial transactions. In today's conditions of high market volatility, globalization of financial flows and rapid technological development, the need for accurate and reliable forecasting models is becoming especially relevant. This approach is based on a combination of traditional statistical methods, econometric models and modern machine learning algorithms, which allows you to obtain a comprehensive understanding of the nature of risks and their possible impact on financial results.

The main categories of financial risks are market, credit, liquidity and operational risks. Market risk is directly related to fluctuations in asset prices, exchange rates, interest rates and other economic indicators that affect the value of financial portfolios. Credit risk arises due to the probability of insolvency of counterparties, which can lead to significant losses for financial institutions. Liquidity risk is characterized by the inability to sell assets or raise financing on acceptable terms in crisis situations. Operational risk is caused by internal errors, malfunctions in information systems, or even random events such as fraud or human error. Understanding the specifics of each type of risk is an important step in developing models that can adequately reflect the real state of affairs.

Modern approaches to financial risk modeling are based on the use of both classical statistical methods and the latest data analysis algorithms. One of the traditional methods is the Value at Risk (VaR) model, which allows you to determine the maximum possible loss of an asset portfolio over a certain period of time with a given level of confidence. Despite its popularity, VaR has a number of limitations, in particular, the assumption of a normal distribution of returns and insufficient sensitivity to extreme market events. That is why modern researchers turn to stress testing methods that allow them to simulate the impact of rare but highly impactful

events on the financial system, which allows for a more detailed assessment of potential losses.

Another important tool is the Monte Carlo method, which consists in creating numerous simulations of possible scenarios of market conditions using random number generation. This approach allows for the distribution of possible outcomes, which significantly expands the capabilities of traditional analysis methods, as it takes into account a variety of scenarios and allows for the assessment of the probability of extreme events. Despite its high computational complexity, the Monte Carlo method is widely used in the calculations of complex financial instruments and in assessing market exposure in large asset portfolios.

With the development of information technology, machine learning and artificial intelligence algorithms are gaining considerable popularity, which allow analyzing large volumes of data and identifying hidden patterns that are inaccessible to traditional methods. Among such algorithms, one can distinguish regression models, decision trees, ensemble methods, as well as support vector machines. The use of neural networks and deep learning becomes especially effective in the analysis of credit risks, when it is necessary to assess the probability of client default, or in the case of market analysis, when the data is characterized by high heterogeneity and complex dependencies. Due to the ability to adapt to new data, these algorithms can constantly improve the accuracy of forecasts, which is extremely important in conditions of rapid changes in the market.

The role of big data (Big Data) in the process of modeling financial risks is becoming no less important. Modern financial institutions have the ability to collect huge amounts of information, covering both traditional financial indicators and non-traditional data obtained from social networks, news resources and other sources. Analysis of such data allows not only to improve the quality of forecasts, but also to identify new risk factors that were not previously taken into account in the models. The integration of big data processing technologies with machine learning algorithms contributes to the creation of more complex models capable of adequately responding to changes in the economic environment and ensuring operational decision-making in real time.

The validation process of the developed models is another critical stage in financial risk modeling. Testing the models on historical data, as well as testing them on synthetic scenarios, allows us to determine their reliability and stability in different market conditions. Only after thorough verification can the model be implemented in practice for the analysis of risk situations. An important aspect is also the adaptation of the models to changes in the regulatory environment, since after the 2008 financial crisis, regulatory requirements have become significantly more stringent. Standards such as Basel III require financial institutions to develop

comprehensive risk management systems that take into account not only internal processes, but also external factors that significantly affect the functioning of financial markets. The integration of different approaches to risk modeling allows us to create a more complete picture of the financial situation. The combination of classical statistical methods with modern data analysis algorithms contributes to the creation of hybrid models that are able to take into account both historical dynamics and current market trends. Such models are used to predict both short-term fluctuations and long-term trends, which is critically important for strategic planning and asset portfolio management. A comprehensive approach to risk analysis allows not only to identify existing threats, but also to predict possible scenarios of events, which, in turn, ensures the stability of the financial system and minimizes the impact of negative factors.

The development of artificial intelligence technologies and algorithms opens up new prospects in the field of financial analysis. The use of modern computer platforms for processing large volumes of data, parallel computing and cloud technologies contribute to the creation of dynamic models capable of operating in real time. This allows you to quickly respond to changes in the market situation and adapt risk management strategies in accordance with new challenges. In addition, the integration of analytical systems with enterprise management systems creates conditions for making more informed decisions at all levels of the organization.

Additionally, it is worth noting the use of extreme value methods (Extreme Value Theory, EVT), which specialize in the analysis of rare but critical events that can cause significant financial losses. EVT allows you to obtain more detailed information about tail distributions, which is important for assessing risks in crisis situations, when classical models may underestimate the probability of extreme market movements. This approach contributes to the development of more reliable hedging systems and adaptive risk management strategies.

It is also necessary to pay attention to the role of cybersecurity in modern financial analysis. With the development of digital technologies and the growth of data processing volumes, financial institutions are facing new challenges related to cyber threats. Incorporating cybersecurity analysis methods into risk management models allows identifying potential vulnerabilities and developing appropriate measures to neutralize them, which is critical to ensuring the continuity of business processes.

In the future, we can expect further integration of artificial intelligence models with classical statistical approaches, which will allow creating more adaptive and accurate risk management systems. Such systems will be able not only to respond to changing market conditions, but also to predict the development of risks using real-time analysis of streaming data. This will become the basis for creating unified

information platforms that combine data from various sources and provide a comprehensive analysis of the financial environment, contributing to stability and transparency in the activities of financial institutions.

Thus, financial risk modeling is a complex and multifaceted process that combines traditional statistical methods with modern data analysis, optimization, and cybersecurity technologies. The integration of these approaches allows not only to effectively assess current risks, but also to predict their development, which is the basis for making informed management decisions and ensuring the stability of the financial system in today's conditions of high uncertainty.

MODELING THE IMPACT OF INTEREST RATES ON THE FINANCIAL STABILITY OF THE BANKING SYSTEM

S. A. Nuzhna, *PhD in Economics, Associate Professor, Associate Professor Department of Information Systems and Technologies, Dnipro State Agrarian and Economic University, Dnipro, Ukraine*

The banking system of Ukraine plays a key role in ensuring the stability and development of the country's economy. Its financial stability is critically important for ensuring the smooth functioning of the payment system, lending to the real sector of the economy and attracting investment. One of the factors that significantly affects the financial stability of the banking system is the level of interest rates. Changes in interest rates can affect the interest income and expenses of banks, their loan portfolio, deposit attraction and overall profitability. However, the impact of interest rates on the financial stability of the banking system is complex and multifaceted, especially in conditions of macroeconomic instability.

In conditions of martial law and significant macroeconomic instability, the issue of ensuring the financial stability of the banking system becomes particularly relevant. The war led to significant losses for the Ukrainian economy, a decrease in incomes of the population and enterprises, which negatively affected the quality of banks' loan portfolios. In addition, uncertainty about the future economic development of the country creates additional risks for the banking system. In this situation, effective interest rate management is an important tool for maintaining the financial stability of banks and ensuring their ability to perform their functions of lending to the economy and serving customers.

To model the impact of interest rates on the financial stability of the banking system of Ukraine, this paper proposes to use financial functions, which are a powerful tool for analyzing and forecasting financial indicators. Financial functions

available in modern spreadsheets, such as Microsoft Excel or Google Sheets, allow you to automate the calculations of complex financial transactions, such as interest accrual, discounting, annuities, etc. With the help of financial functions, you can create models that reflect the relationship between interest rates and various aspects of the financial stability of banks, such as interest margin, credit risk, liquidity and capitalization. The use of financial functions allows you to not only quantitatively assess the impact of interest rates on the financial stability of the banking system, but also to explore different scenarios of the situation and assess the effectiveness of different options for managing interest rates. All financial functions have the same set of parameters, but the functionality of the functions is different. Financial functions have parameters: future value, number of payments, payment, present value, rate, and type. The values of the rate and number of payments arguments depend on the payment mode (calculation method %). Here are some practical suggestions for using financial functions (Fig. 1 – Fig. 2):

SUM		✕ ✓ fx		=FV(C3/4;C4*4;;-C2)							
	A	B	C	D	E	F	G	H	I	J	K
1		At the end of the year	At the end of the quarter	At the end of the month	A deposit of 250,000 UAH. was placed in the bank at 12% per annum for 6 years. It is necessary to calculate the amount that will appear in the account if: a) interest is accrued at the end of each year; b) interest is accrued at the end of each quarter; c) interest is accrued monthly						
2	Deposit amount	250000	250000	250000							
3	Interest rate	12%	12%	12%							
4	Term	6	6	6							
5	Amount in the account	493 455,67€	=FV(C3/4;C4*4;;-C2)	511 774,83€							
6											

Figure 1 – Calculation of the deposit amount taking into account different interest accrual methods

This approach allows bank clients to quickly navigate the terms of deposit and loan products, independently calculate their financial plan and choose the best option.

In addition, the financial functions toolkit allows for in-depth analysis of the financial activities of the enterprise, identify trends and patterns, and assess the effectiveness of various financial strategies. With the help of these functions, you can model various scenarios of events and predict their impact on the financial results of the activity (Fig. 3 – Fig. 4).

G3		fx		=C3-F3			
	A	B	C	D	E	F	G
1		Rate	12%	Number of months of the loan	9		
2	1	Months to repay the loan	Change in the loan amount	Total amount of payments =PMT(SC\$1/12;SE\$1;-SC\$2)	Payment by % =IMPT(SC\$1/12;B3;SE\$1;-SC\$3)	Amount of the principal payment on the loan =PPMT(SC\$1/12;B3;SE\$1;-SC\$3)	Amount of the loan at the end of the period and term =C3-F3
3	2	1	120000	14 008,84€	1 200,00€	12 808,84€	107 191,16€
4	3	2	107 191,16€	14 008,84€	1 071,91€	12 936,93€	94 254,22€
5	4	3	94 254,22€	14 008,84€	942,54€	13 066,30€	81 187,92€
6	5	4	81 187,92€	14 008,84€	811,88€	13 196,96€	67 990,96€
7	6	5	67 990,96€	14 008,84€	679,91€	13 328,93€	54 662,02€
8	7	6	54 662,02€	14 008,84€	546,62€	13 462,22€	41 199,80€
9	8	7	41 199,80€	14 008,84€	412,00€	13 596,85€	27 602,96€
10	9	8	27 602,96€	14 008,84€	276,03€	13 732,81€	13 870,14€
11	10	9	13 870,14€	14 008,84€	138,70€	13 870,14€	0,00€
12	11	Total		126 079,59€	6 079,59€	120 000,00€	
13				=SUM(D3:D11)	=SUM(E3:E11)	=SUM(F3:F11)	
14							

Figure 2 – Modeling loan payments

SUM		fx		=NPER(B4/12;B3;-B2)/12				
	A	B	C	D	E	F	G	H
1		Option 1	Option 2					
2	Loan amount	18000	18000		A loan of UAH 18,000 is expected to be repaid in monthly payments at M1 UAH. After how many years will the loan be repaid if the annual interest rate is 16%?			
3	Amount of the monthly payment	400	1500					
4	Annual rate	16%	16%					
5	Payment term (in years)	=NPER(B4/12;B3;-B2)/12	4,2					
6								

Figure 3 – Loan repayment period with different monthly payment scenarios

ЗМІСТ

СЕКЦІЯ 1

СВІТОВІ ТЕНДЕНЦІЇ ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ ФІНАНСОВОЇ СИСТЕМИ УКРАЇНИ

Абдін А. В. Фінансування охорони здоров'я в умовах воєнного стану .	3
Абібуллаєв Р. Е. Фінансові інструменти підтримки інноваційного бізнесу	5
Бойчук М. А. Фінансування стартапів в Україні: огляд сучасних інструментів	8
Голинський Ю. О. Роль структури державного боргу у фіскальній консолідації	11
Губа М. О., Губа О. І. Фінансова система України в умовах воєнного стану	14
Демченко В. І. Податкове регулювання доходів домогосподарств у військових умовах	16
Дропа Я. Б., Петик М. І. Формування вітчизняної фінтех-екосистеми в контексті розвитку цифрової економіки	18
Дропа Я. Б., Піхоцька М. Р. Інноваційні підходи до формування системи державного фінансового контролю в Україні в умовах євроінтеграції	21
Дуб В. О. Інвестиційний аналіз як інструмент прийняття ефективних фінансових рішень	24
Дуброва М. М. Аналіз ефективності інвестиційних проєктів у сучасних економічних умовах	26
Іщук Л. І. Соціальна функція держави	28
Курбаналієва Р., Масюк Ю. В. Роль та перспективи розвитку мікрофінансування в світі	31
Лещенко В. В. Передумови розвитку ринку кіберстрахування	34
Макогон В. Д. Державний податковий менеджмент в умовах воєнного стану	37
Павлова Г. Є. Майбутнє фінансової системи України після війни	39
Парфенова Д. А. Статистика біофінансів: аналіз та тенденції розвитку	42
Печенко Р. О. Тенденції застосування цифрових платіжних технологій у сфері онлайн-бізнесу	44
Плахотнік О. О., Мартинюк Ф. О. Інституційний підхід до формування фінансових ресурсів інвестиційного процесу	47
Поліщук В. Г. Особливості подолання загроз фінансовою системою України у світлі зовнішніх та внутрішніх викликів	50
Решетняк В. Р. Зміни клімату та стале фінансування	53
Руденко В. В. Ефективність державного податкового контролю в умовах цифрової трансформації економіки	56
Соломійчук М. М. FINTECH-рішення на фінансовому ринку України	59
Холявко Н. І., Гнедіна К. В. Ключові принципи опитування стейкхолдерів щодо стану інноваційного середовища чернігівського	

регіону	61
Чуйко М. М. Нові тенденції у міжнародній торгівлі	64
Чухно О. С. Інтеграція принципів соціальної відповідальності у фінансову стратегію підприємства під час війни	66
Юдіна С. В., Скала А. Р. Ризик-орієнтований підхід у системі фінансового менеджменту	68
Brovko L. The impact of geopolitical instability on financial markets	71
Espejo J. M. R. Peculiarities of anti-inflationary policy in the context of economic transformation	73
Zherebko Y. Taxation on non-residents: global practice	74

СЕКЦІЯ 2

БАНКІВСЬКА СИСТЕМА ТА ФОНДОВИЙ РИНОК ЗА ВОЄННОГО СТАНУ ТА У ПІСЛЯВОЄННОМУ ВІДНОВЛЕННІ УКРАЇНИ

Андрющенко І. С., Вороніна А. Ю. Теоретичні засади функціонування ринку цінних паперів в Україні	76
Апацький В. В. Роль Національного банку України у стабілізації фінансового сектору під час війни	79
Біленко Д. І. Банківська діяльність в умовах цифрової трансформації	82
Буркало Ю. М. Банківська система України в умовах війни	85
Водолазська О. А. Розвиток штучного інтелекту у банківській сфері: можливості та виклики	88
Водолазська С. В. Перспективи розвитку зелених облігацій у фінансовій системі України в умовах післявоєнного відновлення	92
Гетель В. В. Роль банківського сектору у фінансуванні малого та середнього агробізнесу	94
Гордієнко Д. О. Оцінка ефективності банківського кредитування аграрного сектору в Україні	97
Гуминська М. В. Інвестиційна діяльність страхових компаній у довоєнний період та в умовах війни	100
Довгань О. І. Економічний підхід до оцінки впливу цифрових інновацій на розвиток ринку фінансових послуг в Україні	103
Дорогий А. В. Роль цифрових технологій у вдосконаленні банківського обслуговування та його доступності	105
Житняков В. С. Роль банківських та кредитних установ у фінансуванні відбудови України	108
Земелько С. І. Цифровізація фінансових послуг та трансформація фінансових ринків	110
Касяненко К. М. Фінансовий ризик-менеджмент: значення в умовах нестабільності	113
Крупка М. І., Синенко В. М. Значення та перспективи української програми «Доступні кредити 5-7-9%» в сучасних умовах	116
Лиса О. В. Підходи до оцінки надійності банків України в критичних ситуаціях	119
Макаренко Ю. П. Проблеми управління депозитною діяльністю банківських установ в умовах воєнного стану	122

Мамченко В. Д. Монетарна політика НБУ та її вплив на кредитування економіки в умовах воєнного стану	124
Манжелій К. М. Вплив кредитної політики банків на розвиток малого та середнього бізнесу в Україні	126
Марущак Д. В. Проблема непрацюючих кредитів у банках України та шляхи її вирішення	128
Масюк Ю. В. Венчурне інвестування як інструмент фінансування інноваційного розвитку України	130
Нечипоренко М. А. Банківська система України в умовах євроінтеграції	133
Оскома О. В., Вовк І. А. Ринок фінансових послуг і його роль в економіці	135
Поперецька З. Л. Ризики кредитної діяльності комерційних банків в умовах економічної нестабільності в Україні	137
Сірко А. Ю., Рац О. Ю. Стратегії управління активами на фондовому ринку: сучасні підходи та ефективність в умовах нестабільності	141
Сирота А. С. Ефективність регулювання фінансових ринків в Україні в умовах невизначеності	143
Шевчук А. С. Роль державних банків у фінансовій системі України: ефективність та ризики	145
Kulowicz L. ESG trends in banking: key directions and recommendations .	147
Sánchez M. Creation of an effective support system for innovation and attraction of investments in the financial field	149

СЕКЦІЯ 3

СТРАХОВИЙ ЗАХИСТ ПІДПРИЄМНИЦТВА ТА ОСОБИСТОСТІ В УМОВАХ ВІЙСЬКОВОЇ АГРЕСІЇ

Доценко Г. П., Заламай В. Д. Фінансові аспекти управління капіталом страховика: сучасні виклики та подолання ризиків	152
Дрозд А. О., Матвєєв А. С. Сучасні реалії розвитку медичного страхування в Україні	154
Земелько С. І., Моргун К. В. Передумови розвитку ринку страхового захисту аграріїв в Україні	156
Павленко О. П. Цифрові інструменти страхового захисту агровиробників	158
Сімініько К. В. Проблеми страхування ризиків аграрних підприємств .	160
Сорокін К. О. Розвиток підприємницької діяльності України у післявоєнний час	162
Терещенко Т. Є., Івашина С. Ю. Цифрове страхування як інструмент протидії ризикам в умовах воєнного стану	164
Хомляк С. В. Трансформація страхового ринку України в умовах воєнних ризиків	167
Шаміловська В. А., Ключник Д. А. Покращення фінансової стійкості страховиків: теоретичний аспект та практичний досвід	170
Colesnik M. Financial aspects of innovative provision of insurance protection	172

СЕКЦІЯ 4

ФІНАНСОВЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ АГРАРНОГО СЕКТОРУ УКРАЇНИ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

Бакумов В. А. Інвестиційна привабливість фінансових ресурсів сільськогосподарського підприємства	174
Демченко В. І. Аналіз впливу соціальних і екологічних факторів на інвестиційну привабливість підприємств в умовах сталого розвитку ...	177
Дудка С. В. Особливості впровадження інновацій у діяльність аграрних підприємств	180
Клименко С. С. Аналіз світового досвіду антикризового управління у сільському господарстві та його адаптація до українських реалій	183
Малиш О. В. Фінансові аспекти впровадження інноваційних технологій в аграрне виробництво	186
Матеуш М. В. Державна підтримка агробізнесу в Україні в умовах воєнного стану	189
Олійник Є. О. Конкурентоспроможність аграрних підприємств: теоретико-практичний аспект	192
Олійник О. О. Конкурентоспроможність аграрних підприємств та фінансово-економічний механізм їх управління	195
Патретний В. В. Стратегічні орієнтири фінансової модернізації аграрної політики в Україні	198
Радчишин Т. П. Роль сталого розвитку у формуванні конкурентних переваг аграрних підприємств	201
Чайка Т. О. Фінансове забезпечення гуманітарного розмінування сільськогосподарських земель в Україні	205
Didur K. Strategies for increasing the competitiveness of the farm	208

СЕКЦІЯ 5

ТЕОРІЯ І ПРАКТИКА ОБЛІКОВО-АНАЛІТИЧНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ СУБ'ЄКТІВ ГОСПОДАРЮВАННЯ

Губарик О. М. Облікове забезпечення управління кредитними операціями банку в період воєнного часу	212
Дубина О. Л. Роль обліково-аналітичної інформації в інформаційному забезпеченні управлінських рішень на підприємстві	214
Кравченко О. В., Сидорова М. Є. Формування статутного капіталу сільськогосподарського підприємства	217
Кравченко О. В., Шпак Я. О. Облікові аспекти повернення товарів ..	218
Курасова Ю. А. Інвестиційний аналіз у агробізнесі: оцінка ефективності і ризиків	220
Одношевна О. О. Комплексний аналіз підприємства як елемент підвищення рівня якості ведення обліку та складання звітності	222
Плиса В. Й., Плиса З. П. Цифрова трансформація обліково-аналітичного супроводу господарських операцій, пов'язаних з діяльністю з надання страхових послуг у страховому підприємстві	224
Саванчук Т. М. Метод цільового планування затрат в управлінському	

обліку суб'єктів господарювання	227
Сірко А. Ю. Фінансова аналітика бізнес-даних як інструмент прийняття ефективних управлінських рішень	228
Ткаченко О. С. Роль бухгалтерського обліку в оцінці економічної безпеки підприємства	230
Харчук Є. М. Проблемні питання обліку та оподаткування грантових коштів	233
Чернецька О. В. Оцінка ризиків бізнесу на основі обліково-аналітичних інструментів	236
Nikolaieva A. M. Information and analytical ensuring the management of cash flows in enterprises	238
Vasilieva L. M. Problems and prospects of financial and economic security of agricultural enterprise in wartime	240

СЕКЦІЯ 6

ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ ФІНАНСОВО-ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ В УМОВАХ ВИКЛИКІВ ТА ЗАГРОЗ ВОЄННОГО СТАНУ

Андросова О. Ф. Тенденції зайнятості та безробіття на ринку праці України	243
Возняк Г. В., Сороковий Д. О. Бюджетна стійкість як вагома детермінанта забезпечення поступу громад в умовах невизначеності: проблеми та напрями нівелювання	248
Дюг І. П. Роль місцевих бюджетів у розвитку територіальних громад в період воєнного часу	251
Жижко К. В. Репутаційні та фінансові ризики підприємств з іноземними інвестиціями в умовах воєнного стану	254
Жилякова О. В. Проблеми та перспективи фінансово-економічної безпеки в умовах викликів та загроз воєнного стану	256
Захожай К. В. Вплив боргу і дефіциту на бюджетну безпеку держави у період воєнного стану	258
Ільченко О. О. Вплив воєнних конфліктів та кризових ситуацій на продовольчу безпеку України	260
Качула С. В. Роль бюджетного менеджменту у забезпеченні фінансової безпеки держави	263
Ковальов Д. Г. Забезпечення фінансової безпеки в умовах війни та післявоєнного відновлення України	267
Колесан Ю. А. Ідентифікація та хеджування ризиків фінансового забезпечення інфраструктурних проєктів в Україні	270
Крупка М. І., Мазеїн В. А. Пріоритетні напрями покращення управління фінансовою стійкістю вітчизняних підприємств	271
Левандовська В. Ю. Оподаткування доходів фізичних осіб в Україні в умовах воєнного стану	275
Міньковська А. В. Проблеми фінансово-економічної безпеки в умовах загроз воєнного стану	277
Олексащенко О. С. Фінансовий контроль як інструмент забезпечення	

економічної стабільності	279
Попович Є. В. Механізми кредитування малого та середнього бізнесу в умовах війни	282
Радик В. В. Поняття та функції спеціальних фінансових обмежувальних заходів (санкцій)	285
Разумова Г. В., Дядченко О. М. Вплив міжнародної трудової міграції на фінансово-економічну безпеку країни	287
Сас С. П. Університет і громада: джерела та механізми фінансування соціальних ініціатив	289
Смиков С. Ю. Сутність економічної безпеки підприємства паливо-енергетичного комплексу	291
Солодовникова І. Л. Фінансова гігієна домогосподарств в умовах економічних викликів	293
Хамініч С. Ю., Полякова С. В. Фінансове забезпечення: ключовий фактор стабільного розвитку держави	295
Kalynichenko A. V. Principles of enterprise financial sustainability in times of crisis	297
Lysiak L. Budgetary policy of Ukraine under martial arts	299
Tanklevska N. S. Approaches to budgeting at the enterprise in the conditions of crisis	302
Tsvietkova E. V., Adonin S. V. Assessment of entrepreneurial risks in the context of an unstable socio-economic situation in Ukraine	305

СЕКЦІЯ 7

АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ ЕКОНОМІКО-МАТЕМАТИЧНОГО МОДЕЛЮВАННЯ ТА ІНФОРМАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ У ФІНАНСАХ

Гуцол А. М., Шокур В. А. Цифрові сервіси страхування для аграріїв України	307
Здоровий Є. В. Мобільний банкінг: виклики безпеки та тренди розвитку	309
Карамушка Ю. М. Регулювання цифрових фінансових технологій: міжнародний досвід та виклики	312
Куранов О. І. Фінансування логістики в умовах війни та післявоєнного відновлення економіки України: виклики та перспективи	316
Мороз С. І. Бюджетування в автоматизованих системах управління проектами	319
Нікітченко Є. Ю. Роль блокчейн-технологій у трансформації фінансових ринків та інвестиційного аналізу	321
Хамініч С. Ю., Мирошніченко В. В. Інформаційні технології у фінансах: сучасні тренди та перспективи	323
Хамініч С. Ю., Яшин Д. О. Впровадження контент-маркетингу у систему маркетингу підприємств: перспективи та виклики.....	325
Шрамко І. І. Роль хмарних технологій у фінансовому секторі	328
Щербина І. В., Кагадій Т. С. Інтеграція методів математичного	

програмування та теорії ігор в економічну освіту	331
Hrabchuk O. M. Principle approaches to forecasting economic development in a terms of uncertainty	334
Karamushka O. M. Fintech startups: innovations that are changing the financial industry	336
Khalatur S. M. Financial risk modeling: modern approaches and algorithms	339
Nuzhna S. A. Modeling the impact of interest rates on the financial stability of the banking system	342